YENİ BİR DÜNYA KLASİĞİ

"Bu kitabı okuyun ve çocuklarınıza okutun. Onlara bırakacağınız en büyük servet, *mücadele ruhudur*."
Al Gore

RÜZGÂRI DİZGİNLEYEN ÇOCUK

Merak ettim, denedim ve başardım.

William Kamkwamba

MARTI

Çeviri: Selim Yeniçeri

Rüzgârı Dizginleyen Çocuk

geçim sıkıntısı, kıtlık ve salgın hastalık gibi hayatın zorlu koşullarıyla mücadele ederek bunları geride bırakmayı başaran "dâhi" bir çocuğun olağanüstü hikâyesi...

"Yaşadığı çevrenin umudunu ve huzurunu arttırmak için elindeki kısıtlı imkânları kullanarak yarattığı mucizelerle William insanlığa büyük bir örnek olmaya aday bir genç."
Al Gore, Nobel Barış Ödüllü ABD eski başkan yardımcısı

"William, tek bir insanın, toplumun hayatını değiştirmesinin imkânsız olduğuyla ilgili tüm olumsuz düşüncelere meydan okuyor. Bu kitap hem kalbinizin hem de beyninizin kapılarını açacak."
Chris Abani

"William'ın hikâyesi şaşırtıcı ve heyecan verici. Bu kitapta, insanın yokluk içinde tek başına ulaştığı olağanüstü bir başarı hikâyesine tanıklık edeceksiniz."

"Bu kitap tam bir esin kaynağı. William'ın girişimciliği ve azıcık bilgiyle ortaya çıkardığı çalışma, kendisinin ve çevresindekilerin hayatını değiştirmesini sağladı. Kendi kendine yaptığın şeyden daha güzeli yoktur aslında. Ben, bunu yapmaktan başka şansı olmayan insanlardan çok şey öğreniyorum."

—Chris Anderson

"Güçlü bir kitap. Bu hikâye sizi, basit gereçlerle yaratılan ama hayatın akışını değiştiren türde bir icadın ve doğal bir yeteneğin dünyasında gezintiye çıkarıyor. Hayal etmeye cesaret gösteren herkesin okuması gereken bir eser."

—Cameron Sinclair

"Tek kelimeyle, MUHTEŞEM! Zorlu bir hayatı olan genç bir adamın daha aydınlık ve yeşil bir dünya için nasıl bir umutla çalıştığını anlatan bu kitabı okumanız gerektiğini iddia ediyorum."

—Alex Steffen

"Yaşadığı çevrenin umudunu ve huzurunu arttırmak için elindeki kısıtlı imkânları kullanarak yarattığı mucizelerle William insanlığa büyük bir örnek olmaya aday bir genç."

—Al Gore, Nobel Barış Ödüllü ABD eski başkan yardımcısı

"Bu hikâye, oldukça ilham verici ve yürekleri ısıtan bir rüya gibi! William sadece rüzgârı dizginlemekle kalmamış, hayal gücünü ve özgünlüğü de kontrolü altına almış. Yaşadığımız dünyayı en doğru şekilde kullanmamız için ihtiyacımız olan her şeyi gözlerimizin önüne seriyor. Bu insan bence, çağımızın süper kahramanı."

—Walter Issacson, Steve Jobs'un yazarı

"Akıcı, dokunaklı ve önemli bir kitap. Dünyanın küçük, insan ruhunun ise ne kadar güçlü olduğunu bir kez daha hatırlatıyor."

—Seth Godin, Takım Oyunu ve *Kilit Adam*'ın yazarı

"William'ın ailesini kıtlıktan kurtarışını, evine ışık getirmek ve köyüne umut vermek için gösterdiği çabayı okurken yüreğim parçalandı. *Rüzgârı Dizginleyen Çocuk*, olağanüstü bir çocuğun yaşam öyküsünü anlatan dikkate değer bir çalışma."

—Amy Smith

"William'ın evine nasıl ışık getirdiğini anlattığı kısa cümlesini duyduğumda önce güldüm, sonra da gözyaşlarına boğuldum: *'Merak ettim, denedim ve başardım.'*"

—Ethan Zuckerman

"Rüşvetçi ve beceriksiz yöneticilerin halkın sorunlarına hiçbir çözüm getiremeyeceğinin bilincinde olan ve yerinde durmayan yeni nesil Afrika çitalarının ilham veren hikâyesine şahit olacaksınız."

—Profesör George Ayittey

"William, tek bir insanın, toplumun hayatını değiştirmesinin imkânsız olduğuyla ilgili tüm olumsuz düşüncelere meydan okuyor. Bu kitap hem kalbinizin hem de beyninizin kapılarını açacak."

—Chris Abani

"William'ın hikâyesi şaşırtıcı ve heyecan verici. Bu kitapta, insanın yokluk içinde tek başına ulaştığı olağanüstü bir başarı hikâyesine tanıklık edeceksiniz."

—Chris Anderson

"Bu kitabı okuyun ve çocuklarınıza okutun. Onlara bırakacağınız en büyük servet mücadele ruhudur."
Al Gore

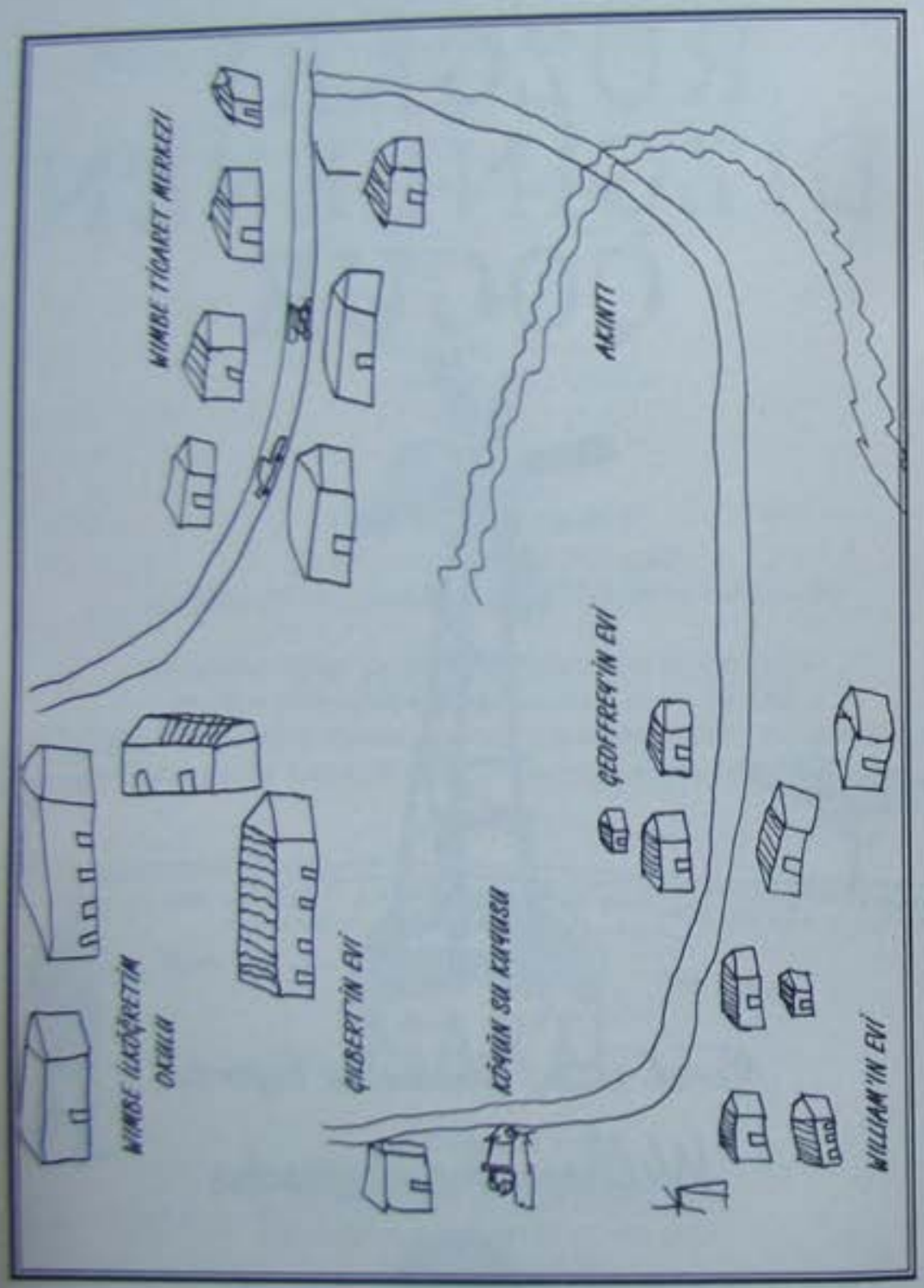
RÜZGÂRI DİZGİNLEYEN ÇOCUK

Merak ettim, denedim ve başardım.

William Kamkwamba

MARTI

Giriş

Hazırlıklar tamamdı ve bekliyordum. Çok çalışmaktan kollarımdaki kaslar hâlâ ağrıyordu, ama artık işim bitmişti. Makine yerleştirilmiş ve bağlanmıştı. Kule, bükülmüş çelik ve plastiğin ağırlığı altında sağlam duruyordu. Şimdi ona bakarken, tam anlamıyla olduğu şey gibi görünüyordu: Rüyalardan fırlamış gibiydi.

Makinenin haberi köylere yayılmaya başlamıştı ve insanlar izlemek için geliyorlardı. Satıcılar onu tezgâhlarından görmüş, eşyalarını topluyorlardı. Kamyoncular araçlarını yol boyunca park ediyorlardı. Herkes vadiye geliyor ve gölgelik yerlerde toplanıyordu. Bu yüzleri tanıyordum. Bu insanlardan bazıları aylar boyunca benimle alay etmişti ve hâlâ kendi aralarında fısıldaşıp gülüyorlardı. Sayısız insan onu görmek için vadiye akın ediyordu. Artık zamanı gelmişti.

İnce saz ve telleri sol elimde tutarak, diğer elimle kendimi kulenin ilk basamağına çektim. Yumuşak tahtalar ağırlığımın altında gıcırdadı ve her yer sessizliğe gömüldü. Yavaş ve kendimden emin bir şekilde tırmanmaya devam ettim. Sonunda makinenin kaba çerçevesine ulaştım. Plastik kolları yanıp kararmış, metal kemikleri yerlerine yerleşmişti. Durak-sayarak pas ve boya lekelerini, arkalarında zemin oluşturan

dağları ve tarlaları inceledim. Her parçanın bulunuşuyla ilgili ayrı bir hikâye vardı; bir zamanlar kaybolmuş ya da fırlatıp atılmışlar, bir ihtiyaç ve korku zamanında tekrar bulunmuşlardı. Sonunda hepsi bir araya gelmişti ve yeniden doğmayı bekliyorlardı.

Makinenin ortasından iki tel sarkıyor, hafif esintide yavaşça sallanıyordu. Kararmış uçlarını, hayalimde hep canlandırdığım gibi elimdeki kamıştan uzanan tellerle birleştirdim. Aşağıdaki kalabalık, ötüşen bir kuş sürüsü gibi sesler çıkarıyordu.

"Sessiz olun!" dedi biri. "Bakalım bu deli çocuk ne yapacak!"

Aniden güçlenen rüzgâr aşağıdaki sesleri boğdu ve hiç durmadan esmeye başladı. Tişörtümün kenarları uçuşuyordu. Aşağı uzanarak, makinenin dönen çarkını yerine kilitleyen tel parçasını çıkardım. Serbest kalır kalmaz, çark ve kollar dönmeye başladı. Başlangıçta yavaş dönüyorlardı ama giderek hızlandılar ve sonunda hareketleri kuleyi sallamaya başladı. Dengemi kaybeder gibi oldum ama tutunmayı başardım.

Beni sakın hayal kırıklığına uğratma.

Kamışla telleri tutarak mucizeyi bekledim. Sonunda geldi; önce avucumda minik bir kıvılcım parladı ve sonra muhteşem bir parıltıya dönüştü. Kalabalıktan hayret nidaları yükseldi. Çocuklar daha iyi görebilmek için öne geçmeye çalışıyorlardı.

"Doğruymuş!" dedi biri.

"Evet," dedi bir diğeri. "Çocuk başardı!"

1. Bölüm

Bilimin mucizeleri keşfedilmeden önce, dünyayı büyü yönetiyordu.

Büyü ve sayısız sırları, varlığını sürekli olarak hissettiriyordu ve çocukluğumun ilk anıları bile ona dayanıyordu; babamın beni kesin bir ölümden kurtardığı ve kahraman olduğu gün mesela.

Altı yaşındaydım. Bir gün sokakta oynarken, bir grup çoban çocuk şarkı söyleyip dans ederek bana yaklaştı. Burası, Kasungu şehrine yakın, ailemin bir çiftlikte yaşadığı Masitala köyüydü. Çoban çocuklar, yakınlardaki bir sığır sürüsü sahibinin yanında çalışıyorlardı. O sabah sürüyü güderken, yolun kenarında kocaman bir çuval bulmuşlar, açıp içine baktıklarında sakızla dolu olduğunu görmüşlerdi. Böylesine bir hazineyi hayal edebiliyor musunuz? Sakızı ne kadar sevdiğimi size anlatamam.

"Bu çocuğa da biraz verelim mi?" diye sordu biri.

Ne kıpırdayabiliyor ne de nefes alabiliyordum.

"*Eh*, neden olmasın?" dedi bir başkası. "Haline bir baksanıza."

Çocuklardan biri elini çuvala soktu ve her biri farklı renkte olan bir avuç sakızı çıkarıp avuçlarıma bıraktı. Hepsini birden ağzıma attım. Çocuklar giderken yanağımdan süzülerek gömleğimi ıslatan tatlı suyu hissediyordum.

Ertesi gün bir mango ağacının altında oynarken, bisikletli bir tüccar sohbet etmek için babamın yanında durdu. Önceki sabah pazara giderken çuvallarından birini düşürdüğünü söyledi. Neler olduğunu anlayıp geri dönene kadar biri çuvalı bulup almıştı. Çuvalın içi sakız doluydu. Diğer tüccarlardan biri ona köyde bir grup çocuğun herkese sakız dağıttığını söylemişti ve bu onu çok kızdırmıştı. İki gündür bisikletiyle civarda dolaşarak çocukları arıyordu. Bunları anlattıktan sonra tüyler ürpertici bir tehdit savurdu.

"*Sing'anga*'yı görmeye gittim; o sakızdan her kim çiğnediyse, yakında çok pişman olacak."

Sing'anga, büyücü hekimdi.

Ben sakızı uzun zaman önce yutmuştum. Şimdi o sakızın tatlı anısı, dilimde bir zehre dönüşmüştü. Terlemeye başladım; kalp atışlarım hızlanmıştı. Kimse görmeden evimizin arkasındaki okaliptüs koruluğuna daldım, bir ağaca yaslandım ve içimdeki her şeyi çıkarmaya çalıştım. Tükürüyor, kusuyor, parmaklarımı gırtlağıma sokuyor, vücudumu lanetten kurtarmak için elimden geleni yapıyordum. İçim kurumuştu. Ayaklarımın dibindeki yaprakların üzerinde salyalar biriktiğini görünce hemen üzerini toprakla örttüm.

O anda kara bir bulut güneşi gizlemiş gibi, büyücünün ağaçların arasından beni izleyen dev gözünü hissettim. Lanetini yutmuştum ve şimdi karanlığı bana sahip olmuştu. O gece cadılar beni yatağımda ziyaret edecek, uçaklarına alıp savaşmaya zorlayacak, sihirli savaş alanlarında ölüme terk edeceklerdi. Ruhum bulutların üzerine yükselirken, vücudum sabaha soğumuş olacaktı. Ölüm korkusu her yanımı ateş gibi sarmıştı.

Öylesine şiddetle ağlamaya başladım ki, bacaklarımı kıpırdatamıyordum. Yaşlar yanaklarımdan sıcak sıcak süzülüyor, sanki o anda burnuma zehrin kokusu doluyordu. İçimde her yerdeydi. Olabildiğince hızlı bir şekilde ormandan ve beni izleyen dev sihirli gözden kaçmaya çalıştım. Eve kadar koştum ve nihayet oraya ulaştığımda, babamı evin duvarına yaslanmış halde oturmuş bir darı yığınını karıştırırken buldum. Beni şeytandan koruması için iri vücudunun altında gizlenmek istiyordum.

"İtiraf ediyorum," dedim hıçkırıklar arasından. "Çalınan sakızdan ben de çiğnedim. Ölmek istemiyorum, baba. Beni almalarına izin verme!"

Babam bir an şaşkınlıkla bana baktıktan sonra başını iki yana salladı.

"Demek sendin, *ha*?" dedi ve yüzünde hafif bir gülümseme belirdi.

İşimin bittiğini anlamamış mıydı?

"Pekâlâ," dedi ve yerinden kalktı. Ne zaman ayağa kalk-

sa dizleri çıtırdardı. Babam çok iri yarı bir adamdı. "Endişelenme. Şu tüccarı bulup durumu açıklarım. Eminim bir çözüm bulabiliriz."

O gün öğleden sonra, babam tüccarın oturduğu Masaka denen yere gitmek için sekiz kilometre yol yürüdü. Adama olanları anlattı ve çoban çocukların gelip bana çalıntı sakızlardan verdiğini açıkladı. Sonra hiç soru sormadan adamın bütün çuvalının bedelini ödedi, ki bu bir haftalık ücret demekti.

O akşam yemekten sonra hayatımın kurtulmuş olmasından dolayı rahatlamış bir halde, babama laneti ve işimin bittiğine gerçekten inanıp inanmadığını sordum. Yüzünde çok ciddi bir ifadeyle bana baktı.

"Ah, evet, kıl payı kurtuldun," dedi ve sonra beni çok mutlu eden bir şekilde, geniş göğsü kalkıp inerek ve oturduğu tahta sandalyeyi gıcırdatarak kahkahalarla güldü. "*Ah, William, bu hayatta kim bilir seni neler bekliyor?*"

Babam güçlü bir adamdı, büyüden korkmazdı ama bununla ilgili bütün hikâyeleri bilirdi. Aysız gecelerde bir lamba yakıp oturma odamızda toplanırdık. Ablam ve kız kardeşlerimle birlikte babamın ayağının dibine oturur, ondan dünyanın düzenini, başlangıçtan beri büyünün nasıl bizimle birlikte olduğunu dinlerdik. Yoksul çiftçilerin yaşadığı bir bölgede, Tanrı ve insan için çok fazla sorun vardı. Bu dengesizliği karşılamak için üçüncü ve güçlü bir unsur olarak büyü ortaya

çıkmıştı. Büyü, bir ağaç veya su taşıyan kadın gibi gözle görülebilecek bir şey değildi. Daha çok rüzgâr gibi güçlü ve görünmez bir güçtü. Büyü, hikâyelerde de varlığını sürdürüyordu. En sevdiklerimizden biri ise, Şef Mwase ile Kasungu Savaşı'nın hikâyesiydi.

On dokuzuncu yüzyılın başlarında –hatta günümüzde bile– Chewa halkı ova merkezinin hâkimiydi. Kuşaklar önce büyük bir savaş ve hastalık döneminde, Kongo'nun güneyindeki tepelerden oraya kaçmış, kızılımsı siyah toprağın verimli, günlerin ise uzun olduğu bir yere yerleşmiştik.

O dönemde, köyümüzün hemen kuzeybatısında siyah bir gergedan civara dehşet saçmaya başlamıştı. Üç tonluk bir kamyondan daha iriydi; babamın kolları kadar uzun, hançer kadar sivri boynuzları vardı. O zamanlar köylüler ve hayvanlar aynı su kaynağını paylaşıyor, gergedan sığ yerde suyun altına saklanıyor ve avını bekliyordu. Su kaynağına gelenler, genellikle annem gibi kadınlar ve kardeşlerim gibi genç kızlardı. Kovalarını suya soktukları anda gergedan saldırıya geçiyor, boynuzlarını saplayarak veya ayaklarının altına alıp çiğneyerek insanları kanlı paçavralara dönüştürüyordu. Korkunç siyah gergedan aylar boyunca yüzden fazla insan öldürmüştü.

Bir gün öğleden sonra, Chewa kraliyet ailesinden bir genç kız su kıyısında çiğnenerek öldürüldü. Şef bunu duyduğunda çok öfkelendi ve harekete geçmeye karar verdi. Bir plan hazırlamak için yaşlılar meclisini ve savaşçılarını topladı.

"Bu yaratık gerçekten tehdit oluşturmaya başladı," dedi

şef. "Nasıl kurtulabiliriz bundan?"

Birçok fikir vardı ama hiçbiri şefi etkilememişti. Sonunda yardımcılarından biri ayağa kalktı.

"Lilongwe'de tanıdığım bir adam var," dedi. "*Azungu*'nun silahlarından birine sahip ve çok iyi bir büyücü. Büyü hesaplamalarının bu siyah gergedanı yenecek güçte olduğundan eminim."

Bu adam, büyüsüyle bütün krallıkta ün salan Mwase Chiphaudzu'ydu. Mwase sihirli bir avcıydı. Adı "katil ot" anlamına geliyordu çünkü tarlalarda otların arasına karışıp bekliyor, bu şekilde avını tuzağa düşürüyordu. Şefin adamları yüz kilometre mesafedeki Lilongwe'ye gittiler ve Kasungu'daki kardeşlerine yardımcı olmayı kabul eden Mwase'yi getirdiler.

Bir sabah güneş doğmadan uzun zaman önce, Mwase su kaynağına gitti. Kıyıdaki yüksek otların arasında durarak, kendi vücuduna ve tüfeğinin üzerine sihirli su serpti. İkisi de hafif bir esintiye dönüşerek gözden kayboluverdi. Dakikalar sonra, siyah gergedan tepeden inerek su kıyısına yöneldi. Ağır vücudunu suya atarken, Mwase arkasından yaklaştı ve kafasına bir mermi sıktı. Gergedan olduğu yere yığıldı ve can verdi.

Hemen kutlamalar başladı. Üç gün boyunca bölgedeki köylüler, aralarından birçok kişiyi öldürmüş olan korkunç canavarın etiyle kendilerine ziyafet çekti. Eğlenceler sürerken, şef büyücüyü en yüksek tepelerin zirvesine çıkardı ve Chewa'nın hâkimiyetindeki bölgeyi gösterdi. Bu tepeye "Ye-

nebilir Sinekler Kayası" anlamına gelen Mwala wa Nyenje deniyordu çünkü ağaçlarının arasında lezzetli ve tombul sinekler dolaşıyordu.

Yenebilir Sinekler Kayası'nın üzerinde duran şef, muazzam genişlikteki yeşil alanı işaret ederek Mwase'ye döndü.

"O korkunç canavarı öldürdüğün için sana bir hediyem var," dedi. "Bundan böyle dağın bu tarafının ve zirvesinden görünen her yerin kontrolünü sana veriyorum. Git halkını topla ve burada evlerinizi kurun. Artık buranın kralı sensin!"

Böylece Mwase evine dönüp ailesini aldı, bölgeye yerleşti çok geçmeden hızla güçlenen bir imparatorluk kurdu. Tarlalarında, bütün bölgeyi doyuracak kadar bol darı ve sebze yetişiyordu. Halkı güçlüydü ve savaşçılarından herkes korkuyordu.

Ama o dönemde, Güney Afrika'daki Zulu Krallığı'nda büyük bir kargaşa patlak verdi. Zulu kralı Shaka'nın ordusu, topraklarının çevresini saran bütün komşularının bölgelerini fethetmek için kanlı savaşlar başlattı. Bu dehşet yıkım, milyonlarca insanın kaçmasına neden oldu. Bu gruplardan biri de Ngonilerdi.

Ngoniler aylar boyunca kuzeye doğru yürüdüler ve sonunda verimli toprakları olan Chewa bölgesine geldiler, ama sürekli hareket halinde oldukları için sık sık karınları acıkıyordu. Bu durumlarda daha kuzeye gidip Şef Mwase'den yardım istiyorlar, o da darı ve keçileriyle onlara el uzatıyordu. Bir gün Mwase'nin dağıttığı yardımı kabul ettikten sonra, Ngoni şefleri oturup kendi aralarında konuştular. "Bu tür yi-

yecekleri nasıl her zaman bulabiliriz?"

"Chewaları yok ederek," dedi biri.

Şef Nawambe'nin liderliğindeki Ngoniler, Yenebilir Sinekler Kayası ve zirvesinden görünen bütün toprakları ele geçirmeye karar verdiler. Ancak Ngonilerin, Şef Mwase'nin büyüsünden haberi yoktu.

Bir sabah Ngoniler hayvan postlarına bürünmüş, mızraklarını ve kalkanlarını kuşanmış halde dağa geldiler. Elbette ki Şef Mwase'nin savaşçıları onları millerce öteden fark etmişti. Ngoniler tepeye ulaştığında, yeşil çimenlerin arasına gizlenmiş olan Chewa savaşçıları, bıçakları ve mızraklarıyla saldırganları öldürdüler. Öldürülen son adam, Şef Nawambe'ydi. Bu nedenle dağın adı Yenebilir Sinekler Kayası'ndan "Nawambe'nin Ölümcül Yenilgisi" anlamına gelen Nguru ya Nawambe olarak değiştirildi. Bu tepe, şimdi köyümün yakınlarındaki Kasungu şehrinin üzerine uzun bir gölge gibi vuruyordu.

Bu hikâyeler kuşaktan kuşağa aktarılmış, babam da kendi babasından öğrenmişti. Babamın babası o kadar yaşlıydı ki, ne zaman doğduğunu bile hatırlayamıyordu. Derisi öylesine kuru ve buruş buruştu ki, ayakları taştan oyulmuş gibi görünüyordu. Pardösüsü ve pantolonu o kadar eskiydi ki, antik bir ağacın gövdesine dolanmış gibi duruyordu. Tütün ve darı taneleriyle iri purolar sarıyordu. Daha zayıf adamları kör bırakabilecek kadar güçlü bir darı içkisi olan *kachaso* yüzünden gözleri kızarmış halde dolaşıyordu.

Büyükbabam ayda bir iki kez bizi ziyaret ederdi. Ağaçların arasından ne zaman çıksa, uzun pardösüsü ve şapkası ile dudaklarından yükselen duman sayesinde ormanın kendisi ayaklanıp yürüyormuş gibi görünürdü.

Büyükbabamın anlattığı hikâyeler, farklı bir zamana ve yere aitti. Onun gençliğinde –devletin darı ve tütün firmaları gelip ağaçların çoğunu kesmeden önce– orman öylesine yoğundu ki, insan orada yürürken zaman ve yön duygusunu kaybederdi. Burada görünmeyen dünya yere daha yakın durur, ağaçların arasındaki karanlıkla karışırdı. Orman fil ve Afrika antilobunun yanı sıra sırtlanlara, aslanlara ve leoparlara da yuva olduğundan tehlike daha da artardı.

Büyükbabam çocukken, büyükannesine bir aslan saldırmıştı. Büyükannesi ormanın kıyısındaki tarlada çalışıyordu ve maymunları kovalaması gerekmişti. O sırada bir dişi aslan ona yaklaşmış, köylüler onun çığlıklarını duyduğunda hemen davulları çalmıştı; danslar veya törenler için çalınan hızlı, ritmik vuruşlar değildi bunlar; yavaş ve ciddiydi. Bu acil durum ritmine *musadabwe* deniyordu ve "Soru sorma, hemen gel!" anlamını taşıyordu. Bu durum polisi aramaya benziyordu, ama polis yerine diğer köylüler çağrılıyordu.

Büyükbabam ve diğerleri mızrakları, yayları ve oklarıyla geldiğinde çok geç kalınmıştı. Aslanın büyük büyükanneyi ağaçlara doğru sürüklediğini ve cesedi fare leşi gibi bir çalılığa attığını görmüşlerdi. Sonra dönüp köylülere bakmış, korkunç bir şekilde kükremiş ve avıyla birlikte ortadan kaybolmuştu. Zavallı kadının cesedi bir daha bulunamamıştı.

Büyükbabam, bir aslanın bir kez insan kanının tadını aldığında, bütün köyü yiyene kadar durmayacağını söylerdi. Dolayısıyla ertesi sabah biri, hâlâ ülkemizi kontrol eden İngiliz yetkililere haber vermişti. Onlar da askerlerini ormana göndererek aslanı vurdurmuşlar, sonra cesedi hepimizin görmesi için köyde sergilemişlerdi.

Bir süre sonra büyükbabam ormanda tek başına avlanırken, kobra tarafından sokulmuş bir adama rastlamıştı. Yılan ağaçların arasında saklanmış ve yanından geçerken adama saldırmıştı. Adamın teni hemen sararmış, dakikalar sonra da ölmüştü. Büyükbabam en yakındaki köye haber vermiş, köylüler büyücü hekimleriyle gelmişlerdi. Adam cesedin başına bir ayağını yerleştirmiş ve o etrafa ilaç tozu savurmuştu. Saniyeler sonra yüzlerce kobra büyünün etkisiyle gölgelerin arasından çıkarak, hipnoz olmuş halde cesedin etrafında toplanmıştı.

Büyücü cesedin göğsünün üzerine çömelmiş, bir bardak sihirli lapa suyu içmiş, su ayaklarından akarak cesede yayılmıştı. Cesedin önce parmakları, sonra elleri kıpırdamıştı.

"Kalkmama yardım edin," demiş, ayağa kalkmış ve yılanlara bakmıştı.

Hep birlikte oradaki kobraların dişlerini kontrol etmişler, adamı öldüren yılanı aramışlardı. Genellikle büyücü suçlu yılanın başını hemen keserdi, ama bu kez saldırıya uğrayan adam yılana acımış ve yaşamasına izin vermişti. Büyükbabam bu olayı kendi gözleriyle izlemişti. Büyücüye de hizmetleri için üç İngiliz poundu ödenmişti.

Babam gençken sık sık babasıyla ava çıkardı. O zaman bile orman öylesine tehlikeliydi ki, avcılar ava çıkmadan önce kutsal bir tören düzenlerdi. Avlar genellikle tek bir kişi, *mwini chisokole* veya av sahibi tarafından başlatılır, bu kişi civar köylerden bütün gönüllü avcıları toplardı. Avın ne zaman ve nerede yapılacağına o karar verir, av öldürüldüğünde de etin istediği kısmını –genellikle arka butu– alırdı. Bu kişi genellikle büyükbabam olurdu.

Avdan önceki gece, liderin karısıyla aynı odada bile yatmasına izin verilmezdi. Bunun amacı, adamın dikkatini mümkün olduğunca keskin tutmak ve gece iyice dinlenmesini garantilemekti. Odağını kaybetmek insanı ormanda dikkatsiz yapar, en kötüsü de büyülenmeye açık hale getirirdi. O gece bir komşunun evinde tek başına veya ayrı bir kulübede oğullarıyla birlikte uyur, sabah belli kök ve ilaçlarla karıştırılmış kızıl darı kaynatarak, av grubundaki herkese dağıtırdı. Bu büyünün bir parçasıydı; herkes bunun kişiyi tehlikelerden koruduğuna inanırdı.

Yola çıkmadan önce avcılar eşlerine av bitene kadar kapılarını kapalı tutmalarını, tercihen yatakta kalmalarını ve uyumalarını söylerdi. Bunun hayvanları da uyutacağına ve avcıların onlara kolayca yaklaşmasına izin vereceğine inanılırdı.

Çocukluğumda ormanda yürürken, çoğu artık ortadan kaybolduğu için kobralar veya aslanlarla ilgili endişe duymazdım, ama ormanda başka tehlikeler de vardı. Sessiz ve

boş tarlaların kıyılarında, ağaçların hayaletleri hüzünlerini fısıldardı. Oralarda tek başıma yürürken en büyük korkum, Gule Wamkulu'ydu.

Gule Wamkulu, gizli bir dansçı grubuydu. Bu grup, şefin isteğiyle cenazelerde ve çok sayıda Chewa çocuğun erkek olduğu inisiyasyon törenlerinde dans ederdi. Gule Wamkulu'nun ölmüş atalarımızın ruhları olduğu, ölümden geri dönerek bu dünyada dolaştıkları söylenirdi. Artık insan olmadıklarından hayvan derilerini paylaşırlardı ve yüzleri cehennem yaratıklarına, uluyan şeytani kuşlara ve iblislere benzerdi.

Gule Wamkulu dans ederken, siz ancak uzaktan izleyebilirdiniz. Genellikle kalabalıktan yüksekte, uzun ayaklıklar üzerinde yürür ve değişik dillerde çığlıklar atarlardı. Bir defasında birinin örümcek gibi bir okaliptüs direğe tırmandığını görmüştüm. Dans ederlerken, hepsi farklı yönde hareket eden bin kişi kendi vücutlarına girmiş gibi görünürdü.

Gule Wamkulu dansçıları dans etmediğinde ormanlarda ve bataklıklarda dolaşarak, mezarlıklara götürebilecekleri küçük erkek çocuklar ararlardı. Orada neler olduğunu bilmek bile istemiyordum. Gule Wamkulu'dan söz etmek bile uğursuzluk getirirdi. Onlardan şüphe ederseniz, Tanrı yardımcınız olsun: "Hey, ellerine bakın, onların da benim gibi beş parmağı var. Bunlar gerçek değil!" Bunu yapmak kişinin başını dertde sokardı çünkü Gule Wamkulu dansçıları sadece şefe hesap verirdi ve böyle bir durumda sizi koruyacak kimse bulamazdınız. Köye geldiklerinde, kadınların ve çocukların hepsi uğraştıkları şeyleri veya oyunlarını bırakarak hemen kaçışırlardı.

Bir defasında ben çok küçükken bu dansçılardan biri avlumuza geldi ve horoz gibi ötmeye, yılan gibi tıslamaya başladı. Başında ağız yerine siyah bir delik ve burnunda uzun bir dal parçası bulunan bir un çuvalı vardı. Annem ve babam tarladaydı; bu yüzden ablam ve kardeşlerimle birlikte ağaçlara doğru koştuk ve bu hayaletin tavuklarımızı çalışını izledik.

(Eşekler, Gule Wamkulu'dan korkmayan tek yaratıklardır. Bir eşek bu dansçılardan birini görürse, çalılıklara doğru kovalar ve güçlü bacaklarıyla tekmeler. Bana nedenini sormayın ama eşekler çok cesur hayvanlardır.)

Ormanda her yürüdüğümde eşek arkadaşım gibi cesur olmaya çalışırdım. Fakat büyücüler ve cadılar asla gerçek kimliklerini açıklamazlardı ve bu yüzden tuzaklarını nereye kurduklarını hiçbir zaman bilemezdiniz. Bu yerlerde güçlü büyüleri birçok şekil alırdı. Ntchisi'nin dışındaki yollarda altı metre boyunda kel kafalı adamların, başlangıçta birkaç kişilik, sonrasında ise onlarca kişilik gruplar halinde dolaştığı söylenirdi. Geceleri aynı yollarda parlak farlarını yakan ve motorlarını homurdatan hayalet kamyonlar görülürdü, ama ışıkları geride kaldığında bu kamyonlar görünmez olurdu. Yolda hiç lastik izine rastlanmaz, araba kullanıyorsanız o gecenin sabahında motorunuz çalışmaz hale gelirdi.

Geceleri köylerde büyülü sırtlanlar dolaşır, jilet keskinliğinde dişleriyle keçileri kapar, onları büyücülerin kapısına götürürlerdi. Borcunu ödemeyenlere büyülü aslanlar gönderilir, tarlalarda onları traktör büyüklüğünde yılanlar beklerdi.

Ama çocuklar için tehlikeler daha da büyüktü. Belirtti-

ğim gibi, bu büyücüler büyülerini yapabilmek için çocuk orduları kullanırdı ve her gece yeni çocuklar bulmak için köyleri dolaşırlardı. Cennete girmenin tek yolunun bu olduğunu söyleyerek, lezzetli etlerle onları kandırırlardı. Çocuklar lezzetli lokmaları yediklerinde, bunların insan eti olduğunu anlarlardı. Fakat o zamana kadar iş işten geçerdi çünkü büyücünün kötülüğü içinize girdiğinde sizi sonsuza dek kontrol ederdi.

Büyücüler lanetler ve intikam için büyü yapmanın yanı sıra, sık sık birbirleriyle de savaşırlardı. Bu, kötülük krallığında kargaşa yaratır, geride bir sürü ölü ve yaralı bırakırdı; çocukların mükemmel askerler olmalarının nedeni de buydu.

Çocuklar geceleri gökyüzünde dolaşan, Zambia'dan Londra'ya bir dakikada gidebilen büyücü uçaklarına binerdi. Bu uçaklar her şey olabilirdi: Tahta bir küvet, bir toprak çömlek, basit bir şapka. Büyü görevlerinde uçan çocuklar, güçlerinin sınanması için düşman büyücülerin evlerine gönderilirdi. Çocuk o süreçte ölürse, büyücü düşmanının silahını anlayarak daha güçlüsünü geliştirebilirdi. Diğer gecelerde ise çocuklar rekabet için başka büyücülerin kamplarını ziyaret ederdi. Buralarda, daha önce adını bile duymadığım mistik sahalarda mistik futbol maçları yapılır, lanetlenmiş çocukların başları top olarak kullanılır ve kazananlara büyük kadehlerde et sunulurdu.

Sakız tüccarından kurtulduktan sonra kaçırılmaktan çok

korkmuş, kendimi korumanın yollarını düşünmeye başlamıştım. Büyücü ve cadıların paraya alerjileri olduğunu biliyordum çünkü paranın kendisi düşman gibiydi. Parayla temas ettikleri takdirde büyü güçlerini kaybeder ve genellikle çıplak olarak insan biçimlerine geri dönerlerdi. Bu nedenle insanlar genellikle duvarlarına sıva sürer ve geceleri kendilerini korumak için yataklarına kwacha notları koyarlardı. Gece aniden kaçmaya çalışan çıplak bir adam tarafından uyandırılırlarsa, şüphelerinde haklı çıkarlardı.

Kendinizi korumanın bir diğer yolu, her gece yatağınızın ayakucunda ruhunuzun temizlenmesi için dua etmekti ve ben bunu da yapmıştım. Dua edenlerin evleri, gökyüzünde uçan büyücü uçaklarından gizlenirdi.

Bir gün öğleden sonra "Lütfen duvarlarıma kwacha notları koy," diye yalvardım babama. "Gece uyuyamıyorum."

Babam büyücülük hakkında çok şey biliyordu ama kendi hayatında büyüye kesinlikle yer yoktu. Bana göre bu onu daha da güçlü kılıyordu. Annem ve babam bizi Tanrı'nın en iyi koruyucu olduğuna inanılan Presbyterian kiliselerine götürerek büyütüyordu. İnsan bir kez kalbini büyüye açtığında, başka neyi kabul edebileceğini asla bilemezdi. Juju gücüne saygı duyuyor, hatta korkuyorduk ama ailem daima inancımızın daha güçlü olduğuna güveniyordu.

Babam bahçenin etrafındaki çitleri onarıyordu ve söylediklerimi duyunca işini bıraktı. "Sana bir hikâye anlatayım," dedi. "1979 yılında bir tüccarken, pazarda kurutulmuş balık satmak için bir kamyonetin arkasında Lilongwe'ye gidiyor-

dum. Yanımda başkaları da vardı. Kamyon aniden kontrolden çıktı ve hepimizi havaya savurdu. Yere düştüğümüzde, kamyonun yuvarlanarak üzerimize geldiğini gördük. 'Ölüyorum, artık zamanım geldi,' diye düşündüm. Fakat kamyon üzerimden yuvarlanıp beni bir karınca gibi ezmeden hemen önce aniden duruverdi. Uzanıp dokunabileceğim kadar yakındaydı. Birçok kişi ölmüştü ama benim tek bir çiziğim bile yoktu."

Anlattıklarını vurgulamak için bana döndü.

"Bunlar olduktan sonra büyücülere ve tılsımlara nasıl inanabilirim? Bir büyücü bunları dener ve ölürdü. Beni Tanrı'nın gücü kurtarmıştı. Büyücülere saygı duy, oğlum. Ama asla unutma: Tanrı senin yanındaysa, onların senin üzerinde hiçbir etkisi yoktur."

Babama güveniyordum ama açıklamasının, o yaz ticaret merkezine gelen ve bolca tartışma yaratan Rambo ve Chuck Norris açısından ne anlam taşıdığını da merak ediyordum. Bu adamlar tahta sıralar, küçük bir televizyon ve videodan oluşan yerel sinemadaki filmlerde ortaya çıkıyorlardı. Bu nedenle herkes bu gösterilere video gösterisi diyordu. Geceleri burada harika ve gizemli şeyler oluyordu, ama karanlık çöktükten sonra dışarı çıkmam yasak olduğu için ben hepsini kaçırıyordum. Bunun yerine, evime yakın oturan ve anne-babaları o kadar katı davranmayan arkadaşlarımın anlattıklarını dinliyordum. Bu çocuklar –Peter Kamanga gibi– ertesi gün olduğunda mutlaka beni bulurlardı.

"Dün gece hayatım boyunca gördüğüm en güzel filmi izledim," dedi Peter bir defasında. "Rambo dağın tepesinden atladı ve yere indiğinde hâlâ ateş ediyordu. Karşısındaki herkes öldü ve bütün dağ havaya uçtu." Hayali bir makineli tüfeği tutarak, darı değirmenine doğru hayali mermiler ateşledi.

"Ah," dedim, "bu filmleri ne zaman gündüzleri gösterecekler? Hiçbir şey izleyemiyorum."

Rambo ve Delta Force'un maceraları, koca ordulardan kaçarken hâlâ bir sürü insanı öldüren adamların hikâyelerini hayal bile edemeyen bazı kişilerin kafasını karıştırıyordu. *Terminator*'ün gösterildiği gece tam anlamıyla şok ediciydi. Peter ertesi sabah beni bulduğunda hâlâ etkisinde gibiydi.

"Dün gece anlayamadığım bir film izledim William," dedi. "Adam solundan, sağından ve göğsünden vurulduğu halde hâlâ yaşıyordu. Düşmanları onun bacaklarını ve kollarını, hatta başını kopardı ama o hâlâ hayattaydı. İnan bana, bu adam şimdiye dek yaşamış en büyük büyücü olmalı."

Kulağa inanılmaz geliyordu. "Sence Amerika'dan gelen şu *azungu*ların da benzer büyüleri var mıdır?" diye sordum. "Ben buna inanmıyorum."

"Gördüğüm buydu. Sana söylediklerimin hepsi doğru."

Bu filmlerden birini görmem için daha yıllar vardı, ama evde oynadığımız oyunları çoktan etkilemeye başlamışlardı bile. Bunlardan biri, *mpoloni* çalılarından yaptığımız oyuncak silahlarla oynanıyordu.

Vietnam'a karşı Amerika oyunu.

Bu silahları yapmak için *mpoloni* sapının içini çıkarıyor, bir tükenmez kalemin dışı gibi yapıyor, hem namlu hem

de tetik olarak kullanıyorduk. İçini çıkardıktan sonra, darı parçalarını çiğneyip namlusuna sokuyor, arkasından sıkıştırmak için kâğıt parçalar ekliyorduk. Çubuk arkadan zorlandığında, bir rakibe sümüğümsü darıyı saçacak kadar basınç yaratıyordu.

Kuzenim Geoffrey karşı takımın, ben de bizim takımın komutanı oluyordum. Diğer kuzenlerimiz ve komşularımızla beşer kişilik iki gruba ayrılıyor, darı sıralarının arasında veya Geoffreylerin evini bizimkinden ayıran avluda birbirimizi avlıyorduk.

"Siz sola gidin, ben sağa gidiyorum!" dedim takım arkadaşlarıma, bir gün öğleden sonra yine bu oyunu oynarken. Kızıl renkli toprağın, dizlerimin ve dirseklerimin üzerinde sürünmeye başladım. Daima pislik içindeydik.

Geoffrey'in pantolonunun ucunu evin köşesinden görünce, tavukları ürkütmeden aksi yönden dolaştım. Açığa çıktığımda, hızla köşeden fırlayıverdim. Kolay bir tuzaktı.

"*Tonga!*"

Namluya bastırdım ve beyaz salyayla lapa karışımını kuzenimin tam yüzüne boşaltıverdim.

Kalbini tutarak yere yıkıldı.

"*Ah, mayo ine!* Öldüm!"

Genellikle ilk kazanan takım Amerika olurdu, çünkü video gösterilerinde Amerika her zaman Vietnam'ı yeniyordu.

Üç kişilik ayrılmaz bir gruptuk: Ben, Geoffrey ve baba-

sı bütün Wimbe bölgesinin şefi olan arkadaşımız Gilbert. Gerçek adı Albert Mofat olmasına rağmen, Gilbert'in babasına herkes Şef Wimbe diye seslenirdi.

Vietnam'a karşı Amerika oyununu oynamaktan sıkıldığımızda Geoffrey ve ben Gilbert'i bulmaya giderdik. Gilbert'in evine gitmek gösteri anlamına gelirdi daima çünkü şefin işi asla bitmezdi. Orada her zaman kamyon şoförleri, pazarcı kadınlar, çiftçiler ve tüccarlar bulurduk. Hepsi sıraya girmiş halde, endişelerini ve sıkıntılarını paylaşmak için okaliptüs ağaçlarının altında toplanırdı. Her birinin kolunun altında bir tavuk veya az miktarda para olur, bunu büyük liderlerine armağan olarak sunarlardı. Bu karşılaşmalarda insanlar şefe, bütün toprakların hâkimi anlamına gelen *Charo* diye seslenirdi.

"*Odi, odi,*" dedi bir çiftçi bir defasında kapıdan bakarak. "Selam, girebilir miyim?" anlamına geliyordu.

Şefin habercisi ve koruması Bay Ngwata, şortu ve asker botlarıyla bir polis gibi kapıda duruyordu. Şefi korumak ve içeri girecek ziyaretçileri seçmek onun işiydi. Bütün tavuklarla da o ilgilenirdi.

"Gel, gel," dedi şef.

Şef temiz gömleği ve güzel pantolonuyla kanepede oturuyordu. Şefler genellikle işadamları gibi giyinir, üzerlerine asla tüyler ve postlar kuşanmazlardı. Bu ancak filmlerde olurdu. Şef Wimbe, adı olmayan siyah-beyaz kedisini de çok severdi. Malawi'de sadece köpeklere isim verilirdi ama bunun nedenini bilmiyorum. Kedi daima şefin kucağında yatar,

charo boynunu okşarken keyifli bir şekilde mırlardı.

"*Charo, charo,*" dedi çiftçi saygı hareketiyle ellerini hafifçe çırpıp daima dizinin üzerine çökerken. "Müdahaleni gerektiren bir sorunumuz var. On beş yıl önce bana bağışladığın toprağı ağabeyimin oğlu almaya çalışıyor. Kan dökülmemesi için yardımına ihtiyacım var."

"Anlaşıldı," dedi şef. "Bunu düşünüp biraz araştırma yapayım. Pazar günü gel ve cevabımı öğren."

"*Oh, zikomo kwambiri, charo.* Bütün saygımla, teşekkür ederim."

Çiftçi gidene kadar bekledik ve sonra Bay Ngwata'ya yaklaştık.

"Gilbert'i görmek için geldik," dedik kapıdan geçerken.

"Hımm."

Gilbert, bir kasetçaların bulunduğu odasında Malawi'de yılın müzisyeni seçilen Billy Kaunda'ya şarkı söylüyordu. Gilbert'in güzel bir sesi vardı ve daha sonra Blantyre'da iki albüm kaydedecekti. Benim sesim, ağaçların tepesinde kakasını yaparken çığlık atan Afrika tavuğununki gibiydi ama bu beni durdurmuyordu.

"Gilbert, bo?"

"Bo!"

"Keskin mi?"

"Keskin!"

Bu, her karşılaşmamızda hiç şaşmadan tekrarlanan konuşmalarımızdı. *Bo*, ortaokulda Fransızca öğrenen ve gösteriş yapmak isteyen çocukların başlattığı bir uygulama olarak,

bonjour kelimesinin kısaltmasıydı. "Keskin"in nereden geldiğini bilmiyorum ama "İyi misin?" anlamındaydı. Eğer kendimizi gerçekten iyi hissediyorsak, biraz daha ileri de gidebilirdik:

"Emin misin?"

"Eminim!"

"Formda mısın?"

"Formdayım!"

"*Ehhh.*"

"Gidip alışveriş yapalım," dedim alışveriş merkezini kastederek. "Duyduğuma göre sarhoşlar dün gece Ofesi' deymiş."

Sözünü ettiğimiz yer, yasak ve yasak olduğu için de heyecan veren Ofesi İçki Merkezi'ydi. Ofesi, alışveriş merkezinin dışında, Chamama kasabasına giden yoldan önceki son dükkânlardan biriydi. Öğle saatlerinde bile karanlık olan kapının iç tarafında daima yüksek sesle müzik çalardı. Gözleri kızarmış haldeki adamlar kapıya yaslanır, sigaralarını içer, boş içki kutularını çöp dağının arasına atarlardı. Çoğu kimse o kutulara çöp olarak bakarken, biz onları hazine ve fırsat olarak görürdük.

Geoffrey, Gilbert ve ben Afrika'daki bu küçük yerde büyümemize rağmen, dünyadaki diğer bütün çocukların yaptığı şeyleri yapar, sadece biraz farklı malzemeler kullanırdık. Amerika ve Avrupa'dan gelen arkadaşlarla konuştuğumda, bunun doğru olduğunu anlardım. Başka yerlerdeki çocuklar da kendilerini benzer şekillerde eğlendirirdi. Bu açıdan bak-

tığınızda, dünya aslında o kadar da büyük değildi.

Biz kamyonları severdik. Ne türde kamyonlar olduğu fark etmezdi; bunlar, tozu dumana katarak tarlaların yanından geçen dört tonluk kamyonlar veya yolcuların kümesteki tavuklar gibi tünediği kasalarıyla Kasungu kasabasına girip çıkan yarım tonluk kamyonetler olabilirdi. Bütün kamyonları çok sever, her hafta en büyük ve en güçlü kamyonu kimin yapabileceğini görmek için yarışırdık. Amerika'dan gelen arkadaşlarım alışveriş merkezlerinde hazır minyatür kamyonlar bulabilirken, biz kendimizinkileri tellerden ve boş içki kutularından yapardık. Yine de bizimkiler en az onlarınki kadar güzel olurdu.

Ofesi'deki sarhoşların attığı kutular, Malawi'de çok sevilen ve mayalanmış darıdan yapılan bir bira olan Chibuku Shake Shake kutularıydı. Ekşi tadı ve dibine çöken darı tortuları yüzünden içmeden önce çalkalanması gerekiyordu. Adı da buradan geliyordu. Ben içki içmeyi pek sevmem, ama insanı sarhoş etmek için kutularca Shake Shake gerektiğini duymuştum. Dolayısıyla Ofesi'deki insanlar kutuları yola atmadan önce olabildiğince fazla içiyordu.

İçleri boşalan bu kutular, bir oyuncak kamyonun kasasını oluşturmak için idealdi. Bira şişesinin kapaklarını da tekerlek, okulda da abaküs olarak kullanırdık (Üç Coca-Cola artı on Carlsberg eşittir on üç).

Komşunun ağaçlarından mango toplayıp, karşılığında tel alırdık ve onunla dingilleri yapıp iki tarafına bira şişesi kapaklarından tekerlekleri geçirirdik. Daha sonraları plastik

sıvı yağ kapaklarından daha iyi tekerlek olduğunu ve kamyonların daha uzun süre dayandığını keşfettik. Hatta babalarımızın ustura jiletlerini kullanarak, kendi markamızın amblemi olan işaretlerimizi plastik tekerleklerin üzerine kazırdık. Bu şekilde kumların üzerinde tekerlek izleri gördüğünüzde, Kamkwamba Toyota mı yoksa Gilbert Limitet Şirketi mi olduğunu anlardınız.

Çok geçmeden kendi canavar kamyonlarımızı da yarattık. *Chigirigiri* adını verdiğimiz bu kamyonlar, Amerika'daki go-kartlara benziyordu. Bunları, şaselerini bir ucunda birleştirdiğimiz üç kalın dalla yapıyorduk ve bir kişi buraya oturuyordu. Sonra *kaumbu* adı verilen yuvarlak yumru kökleri biçimlendirerek tekerlek yapıyor, okaliptüs dallarını dingil olarak kullanıyorduk. Ardından bütün boştaki parçaları sarmaşık ve ağaç kökleriyle bağlıyorduk.

Bağlanan bir iple bir kişi arabayı çekerken, sürücü de ayaklarıyla yönlendiriyordu. İki arabayı yan yana koyarak, toprak yolda canavar kamyon yarışları yapıyorduk.

"Hadi yarışalım!"

"Tamam."

"Iponga'ya son gelen kör olsun!"

"YÜRÜ!"

Iponga Berber Dükkânı, Wimbe adlı alışveriş merkezinde türünün ilkiydi ve saçlarımı hep orada kestirirdim. Babam her ay beni oraya götürdüğünde, Bay Iponga üzerime eski bir örtü örter ve "Nasıl olacak?" diye sorardı. Duvarda farklı saç kesimlerini gösteren erkek fotoğrafları asılıydı; ün-

lü Amerikalı boksör Tyson'ın tarzı, İngiliz başı, Nijerya tarzı ve Buda kesimi (tamamen kel). Ben genellikle asker kesimini tercih ederdim; yani her tarafı kısacık olurdu. Sanırım en ucuzu da oydu.

Alışveriş merkezinde saç kestirmenin de bazı sıkıntıları olabiliyordu. Bunlardan biri, ülkenin başına sık sık dert olan elektrik kesintisiydi. Iponga elektrikli saç biçiciyi kafama yaklaştırdığında, bu kolaylıkla olabilirdi.

"Ah, elektrik gitti. Birkaç saat sonra tekrar gel."

"Ama..."

En iyisi yanında bir şapka götürmek veya gece gitmekti çünkü o zaman kimseye görünmeden eve sıvışabilir, sabah da düzelttirmek için tekrar gelebilirdin.

Ailemizden biraz cep harçlığı alabildiğimizde, Bay Banda'nın dükkânına uğrayıp bir şişe soğuk Fanta içer veya Banda'nın kavanozda tuttuğu Dandy şekerlemelerden bir avuç alırdık. Kavanozun üzerindeki raflarda Drews karaciğer tuzu, Con Jex öksürük şurubu, Top Society Luxury parfümler, Easy Black saç boyası, uzun Blue Band margarin şeritleri, Lifebuoy sabun kalıpları ve Cowbell süt tozu paketleri dururdu.

Eğer karnımız acıkmışsa paramızı birleştirir ve içki merkezinin yanında ateşin üzerinde kaynayan dev bir kazan gibi görünen *kanyenya* standına yönelirdik. Oradan sadece birkaç *kwacha* karşılığında keçi eti ve patates kızartması alırdık. Orada çalışan adam bize sorardı: "Ne kadarlık?" Biz de cevap verirdik: "Beş *kwacha*." Kancalara asılı keçi gövdesinden koca bir parça keser, o sırada sinekler havalanıp tekrar

gövdenin üzerine konardı. Eti yağa attıktan sonra ateşi canlandırmak için birkaç tahta parçası atar, sonra dilinmiş bir avuç patatesin üzerine baharat serperdi. Her şey bittiğinde, onları sos olarak bir tutam tuzla tezgâhın üzerine bırakırdı.

"Annen iyi bir aşçı," derdi Gilbert. "Ama hiç bu kadar iyi bir şey yapamıyor."

"Kesinlikle."

Ama çoğu zaman paramız olmazdı ve dolayısıyla öğleden sonralarını aç karnımızla hayaller kurarak geçirirdik. Eve dönerken *mphangala* çalılarıyla oyun oynardık. Parlak kırmızı çiçeklerinden çocuklar için mükemmel pastel boya olurdu ama sapları size şansınızı söyleyebilirdi. Biri sapı kökünden koparır, sonra parçalamadan ortasından aşağıya kadar ikiye ayırırdı. Eğer bunu sapı ortasından kırmadan yapabilirseniz, evde akşam yemeğinde et olacağı anlamına gelirdi.

"Ah dostum, şanslısın. Ben de geleyim!"

Ama sapı kırarsanız, durum değişirdi.

"Ah, üzgünüm, dostum. Annen cenazeye gitmiş. Evde sadece su var. HA! HA!"

Günün en sevdiğim zamanı, köyde akşamları güneş okaliptüs ağaçlarının arkasında gözden kaybolduktan sonra başlardı. Bu saatlerde babam ve John Amca –Geoffrey'in babası– darı ve tütün tarlalarındaki işlerini bitirir, akşam yemeği için eve dönerdi. Annem ve ablam Annie mutfakta yemek hazırlamakla meşgul olur, lezzetli kokular esintiyle burnuma gelirdi. Bütün kuzenlerim bizim evimizle Geoffreylerin evinin arasındaki bahçede toplanırdı ve hep birlikte futbol oy-

nardık; toplarımızı, *jumbo* dediğimiz naylon alışveriş torbalarından yapıp sarmaşıklarla bağlardık. Hava iyice kararduğında, belki komşu köyden bir çiftçi uğrardı.

"Bay Kamkwamba, bahçemden bir şey getirdim," der ve güzel domates fidanlarını göstermek için elindeki kâğıt yığınlarını açardı. Fiyat konusunda anlaştıklarında, babam fidanları evin arkasına ekerdi.

Yağmur mevsiminde mangolar olgunlaştığında, kovalarımızı komşunun ağaçlarından topladığımız meyvelerle doldurur ve akşam yemeğimizi yerken onları suda bekletirdik. Sonrasında meyveleri paylaşır, etli kısmını ısırırken parmaklarımıza akan tatlı suyunu yalardık. Oyun oynamamıza izin verecek ay ışığı yoksa babam hepimizi salonda toplar, bir gaz lambasını yakar ve bize hikâyeler anlatırdı.

"Oturun ve susun," derdi. "Size Leopar ve Aslan hikâyesini anlatmış mıydım?"

"Tekrar anlat, baba!"

"Pekâlâ, eh... uzun zaman önce bir gün, iki kız Kasungu'dan Wimbe'ye yürürken, yola devam edemeyecek kadar yorulmuşlar."

Yere oturur, dizlerimizi göğsümüze çeker ve her kelimeyi dikkatle dinlerdik. Babam bir sürü hikâye bilirdi ve Leopar ile Aslan en sevdiklerimden biriydi. Hikâye şöyleydi:

Kızlar toprakta yatmak yerine, uyuyacak temiz ve sakin bir yer bulmaya karar verirler. Bir süre sonra yaşlı bir adamın evine gelirler. Ricalarını belirttikten sonra adam onları davet eder. "Elbette burada kalabilirsiniz. İçeri girin."

O gece kızlar uyuyakaldığında, yaşlı adam kapıdan çıkar ve karanlık ormana gider. Orada en iyi iki arkadaşı Leopar ve Aslan'ı bulur.

"Dostlarım, sizin için lezzetli yiyeceklerim var," der. "Benimle gelin."

"Ah, teşekkürler, ihtiyar," der Leopar. "Hemen geliyoruz."

Yaşlı adam iki arkadaşını ormandan geçirip evine götürür. Leopar ve Aslan bu haberden dolayı o kadar heyecanlılardır ki şarkı söylemeye başlarlar. Ama onlar yaklaşırken iki kız uyanır ve uykularını alıp dinlenmiş bir halde yolculuklarına devam etmeye karar verir. Yaşlı adamı ortalıkta göremediklerinden, nazik bir teşekkür mektubu bırakıp çıkarlar.

Sonunda yaşlı adam, Leopar ve Aslan'la birlikte eve gelir.

"Siz burada bekleyin, ben gidip onları getireyim," der.

Yaşlı adam yatağı boş bulur. *Nereye gitti bunlar?* diye düşünür. Kızları arar ama bulamaz. Sonunda notu görür ve gittiklerini anlar. Dışarıda Leopar ve Aslan giderek sabırsızlanmaktadır.

"Hey, yiyeceğimiz nerede?" der Leopar. "Ağzımızın suyunun aktığını göremiyor musun?"

Yaşlı adam onlara seslenir. "Durun, bir yerlerde olmalılar. Bulmaya çalışıyorum."

Yaşlı adam, kızların gittiğini anladıkları takdirde Leopar ve Aslan'ın kendisini yiyeceğinin farkındadır. Evin bir köşesinde içme suyunu koyduğu dev bir su kabı vardı. Başka

seçeneği kalmadığını görünce onun içine saklanır.

Sonunda beklemekten sıkılan Aslan seslenir: "Yeter bu kadar. İçeri giriyoruz!"

Kapıyı kırıp girerler ve evin boş olduğunu görürler. Ne kızlar, ne yaşlı adam, ne de yemek vardır.

"Hey, yaşlı adam bizi kandırmış," der Leopar. "Kendi bile gitmiş."

Ama tam o sırada Leopar, yaşlı adamın gömleğinin su kabından sarkan ucunu görür. Aslan'a işaret eder ve birlikte su kabını sallamaya başlarlar. Sonunda adam dışarı fırlar.

"Lütfen, yapmayın, açıklayabilirim," diye bağırır yaşlı adam. Ama Leopar ve Aslan'ın masal dinleyecek sabrı kalmamıştır. Yaşlı adamı çabucak yerler.

Babam hikâyeyi her anlattığında, bitişini işaret etmek için ellerini çırpar, sonra bizlere bakardı.

"Arkadaşlarınıza bir tuzak kurmayı planladığınızda," derdi, "bunu bir daha düşünün çünkü kurduğunuz tuzak sizin ayağınıza dolanır."

"Bir tane daha anlat, baba!" diye bağırırdık.

"Hmm, pekâlâ... Yılan ile Afrika Tavuğu'na ne dersiniz?"

"Olur! Olur!"

Bazen babam hikâyeleri anlatırken unuturdu ve kendisi uydurarak devam ederdi. Bu hikâyeler bir saat sürer, karakterler ve kurgular hep değişirdi. Ama kendi tarzıyla, hikâyeleri her seferinde aynı şekilde bitirmeyi başarırdı. Babam doğuştan hikâyeciydi ve bunun en önemli nedeni, muhtemelen kendi hayatının da fantastik bir hikâyeden oluşmasıydı.

2. Bölüm

Babam Trywell gençken oldukça ünlüydü. Bugünlerde artık kendi babası ve büyükbabası gibi o da bir çiftçi. Malawi'de doğmak, otomatikman insanı çiftçi yapardı. Sanırım bu bir yerlerde yazılı bir yasa gibi bir şey olabilir. Toprakla uğraşmazsanız, o zaman pazarda alıp satardınız. Babam da tarlalarda çalışmaya başlamadan önce seyyah bir tüccarın çılgın hayatını yaşıyordu.

Bu, Masitala'nın güneydoğusunda, kahverengi tepelerin üzerinde küçük bir kasaba olan Dowa'da yaşadığı zamanlardı. 1970'lerde ve 1980'lerde Dowa, genç bir adamın gidip para kazanabileceği hareketli bir yerdi. O dönemde Malawi, otuz yıldan uzun bir süre ülkeyi yöneten güçlü diktatör Hastings Kamuzu Banda'nın kontrolündeydi.

Malawi'de büyüyen herkes Banda'nın hikâyesini bilirdi. Kasungu'da geçen çocukluğunda, Chewa'nın Ngonileri yendiği büyük dağın gölgesinde yaşarken, Banda bin mil boyun-

ca yalınayak yürüyerek Güney Afrika'daki altın madenlerinde çalışmaya gitmişti. Daha sonra Indiana ve Tennessee'deki üniversitelerden burs kazanmış ve tıp fakültesinden mezun olmuştu. Bizi İngiliz hâkimiyetinden kurtarmak için Malawi'ye dönmeden önce İngiltere'de bir doktordu. İlk büyük liderimiz olmuştu ve 1971 yılında onun muazzam baskılarıyla Parlamento kendisine "Yaşam Boyu Başkan" unvanı vermişti.

Banda sert bir adamdı. Malawi'deki bütün tüccarların dükkânlarına kendisinin resmini asmasını istiyordu ve diğer hiçbir fotoğraf onunkinden yükseğe asılamazdı. Sevgili başkanımızın resmini –üç parçalı takım elbisesi ve elinde sinekliğiyle– duvarınıza asmazsanız, çok ağır bir ceza öderdiniz. Tarihimizde oldukça kafa karıştırıcı ve korkutucu bir dönemdi. Banda, kadınların pantolon veya diz üstü etek giymesini de yasaklamıştı. Erkekler için uzun saç, hapse girme nedeniydi. Halk içinde öpüşmek ve öpüşme sahneleri bulunan filmler yasaktı. Başkan öpüşmelerden nefret ediyordu; bugün bile insanlar hâlâ açıkta öpüşmekten korkar. Dahası, polis ve Genç Öncüler –Banda'nın özel muhafızları– onun politikalarını eleştirmeye kalkan herkesi tutukluyordu. Malawi halkından birçoğu hapsedilmiş, işkence görmüş ve hatta aç timsahlarla dolu çukurlara atılmıştı.

Bütün bunlara rağmen tüccar olmak için heyecanlı bir dönemdi. Babam bize Malawi Gölü'nün etrafında kamyonetlere otostop çekerek dolaştığı, kurutulmuş balık, pirinç ve kullanılmış giysi alarak Dowa pazarında sattığı günleri anla-

tırdı. Malawi Gölü, dünyanın en büyük göllerinden biridir ve neredeyse ülkenin doğu yarısının tamamını kaplar. O kadar geniştir ki, okyanustaki gibi dalgalar vardır. Kıyılarından sadece iki saat mesafede büyümüş olmama rağmen, bu gölü kendi gözlerimle ilk kez gördüğümde yirmi yaşındaydım. Ama sahilde durup sonsuz gibi görünen sularına baktığımda, içim derin bir vatan aşkıyla dolmuştu.

Tüccarlar göle ulaştıklarında *Ilala* ve *Chauncy Maples* adlı buharlı gemilerle Nkhotakota ve Mangochi şehirlerine gider, yol boyunca güzel yemekler yiyip içki içer ve güvertede dans ederlerdi. Babam göldeyken, Yao olarak bilinen ve ülke nüfusunun bir kısmını kapsayan Müslüman işadamlarıyla ticaret yapardı.

Yaolar, yüz yıl kadar önce gölün diğer tarafındaki Mozambik'ten Malawi'ye gelmişlerdi. Zanzibarlılar onları kendi inancına çekmiş, sonra da Chewa halkını yakalayıp köleleştirmek için kullanmıştı. Köylerimize akınlar düzenliyor, erkeklerimizi öldürüyor, kadınlarımızı ve çocuklarımızı teknelerle gölün diğer tarafına gönderiyorlardı. Oraya ulaştıklarında köleler, boyunlarına vurulmuş zincirlerle Tanzanya'yı yürüyerek geçiriliyordu. Bu üç ay sürüyor, okyanusa ulaşana kadar çoğu ölmüş oluyordu. Daha sonraları Yaolar bizi yakalayıp, silah, altın ve tuz karşılığında Portekiz'e satmaya başladı.

Büyük İskoçyalı misyoner David Livingstone olmasaydı, Yaolar ve Chewalar bugün hâlâ düşman olabilirdi. Livingstone köleliğin bitmesine yardım etti, Malawi'yi ticarete açtı,

iyi okullar ve kiliseler inşa etti. Genç erkekler eğitim gördü ve para kazandı. Bu ekonomik fırsatlar herkese açık hale geldiğinde, iki kabilenin savaşmak için pek nedeni kalmadı. Bugün Yaoları kardeşlerimiz olarak görüyoruz. Annem bir Yao'dur, ben de yarı Yao'yum.

Babam bana gölün güney ucunda, Shire Nehri'nin ağzına yakın bir yerdeki küçük Mangochi kasabasıyla ilgili birçok hikâye anlatmıştı. Burayı bana anlatışı, hakkında kitaplar okuduğum Kuzey Afrika'daki büyük pazarları hatırlatır. Sokakları Malawi, Zambiya, Tanzanya ve Mozambik'ten gelen tüccarlarla dolu olurdu; hepsi farklı dillerde konuşur, ter, baharat, kurutulmuş balık ve kızarmış darı kokuları arasında şarkı söylerlerdi. Meyhanelerde cepler dolusu para çabucak harcanırdı ve geceleri çalışan profesyonel kadınlar sıcak banyo, pahalı yiyecekler ve belli bir yaşa gelene kadar pek anlamadığım başka türde özel zevkler sunmak için tüccarları evlerine çağırırdı. Tüccarlar sık sık böyle yerlerde kendilerini kaybeder ve parasız kalırdı. Babam altlarında külotlarıyla kaçan adamlar gördüğünü anlatırdı.

Bu tüccarların, fahişelerin dışında evde eşleri ve çocukları da vardı. Ama bu, babam annemle karşılaşmadan çok uzun zaman önce, bir kadına bağlanıp aile kuramayacak kadar genç ve sürekli yolculuk yapmakla meşgul olduğu bir dönemdi. Elbette ki onun da birkaç kız arkadaşı vardı ama genel olarak bar kızlarından uzak duruyordu. Bu konudaki isteksizliği yüzünden pazardaki insanlar onu Papa diye çağırmaya başlamıştı.

"Eee, Papa!" diye dalga geçiyorlardı. "Neler oldu? Papaya ağacından düşüp testislerini mi patlattın? Anneni dinleme sen, bu kızlar seni ısırmaz!"

Babam bu alaylara tahammül ederdi; sonuçta başka ne yapabilirdi ki? Bir süre sonra bu isim öylesine üzerine yapıştı ki, birçok kişi artık nereden geldiğini bile hatırlamaz oldu.

Babam dev gibi bir adamdı ama alkole dayanıklılığı daha da büyüktü. Bir gece arkadaşlarıyla birlikte akşamüstü saat 17:00'da Dowa Mağazası'nda oturmuşlardı. Babamın anlattığına göre, elli altı şişe Carlsberg birası içmiş ve sabahın 02:00'ında rahat bir şekilde yürüyerek eve dönmüştü. Bu içki alemleri bazen yumruk yumruğa dövüşlere yol açardı ki babam buna bayılırdı.

Bir süre sonra civardaki en ünlü tüccarlardan biri oldu, ama nedeni sadece iş konusundaki zekâsı veya içkiye dayanıklılığı değildi. Babamın fiziksel gücü de bir efsaneydi. Malawi'de şöyle bir deyiş vardır: "Bir kişi çatıyı kaldıramaz." Sanırım babam bu sözün söylendiğini hiç duymamış.

Her 6 Temmuz'da, biz Malawi halkı İngiltere'den kurtuluşumuzu kutlarız; tıpkı 4 Temmuz'da Amerika'daki kardeşlerimizin yaptığı gibi. Birleşik Devletler'deki gibi, bunu müzik, dans ve lezzetli et ızgaralar eşliğinde büyük partilerle yaparız. Böyle bir bayramda, Malawi reggae müziğinin babası Robert Fumulani, Dowa Konser Salonu'nda şarkı söylemeye gelmişti ve babam –o zaman yirmi iki yaşındaydı– onu

izlemeye kararlıydı.

Robert Fumulani, babamın en sevdiği şarkıcıydı. Fumulani'nin şarkıları genellikle yoksulların mücadelelerini anlatır, şarkı sözleri Malawi'nin kızıl toprağından kopup gelirdi. Babam, Fumulani'yi Kasungu, Lilongwe, Nkhotakota ve Ntchisi'de birçok kez sahnede izlemişti ve her seferinde şarkıcı kendisini muhteşem gösteren beyaz gömleğini giymişti.

Tahmin edeceğiniz gibi, Bağımsızlık Günü'nde Fumulani'yi izlemek isteyenlerin oluşturduğu kuyruk erken başlamış, babam o sırada Genel Market'teki bara girmişti. Saatler geçmişti. Dışarı çıktığında Fumulani'nin güzel sesi bütün şehirden duyulabiliyordu. Konser başlamıştı.

Babam hemen salona koştu ve seyircilerin hâlâ içeri girmek için kuyrukta olduğunu gördü. biz Afrikalılar ile bir havalimanında veya otogarda beklediyseniz, sırada durmak konusunda pek iyi olmadığımızı bilirsiniz. Ya bir şey kaçırırsak? Böylece babam hiç zaman kaybetmeden öne geçmeye çalıştı ama bir polis memuru onu kapıda durdurdu.

"Salon doldu," dedi polis memuru. "Başka kimsenin girmesine izin yok."

Babam biletini gösterdi ama polis memuru yine de reddetti. Biraz sarhoşluğun da etkisiyle cüretkâr davranan babam, polis memurunu kenara itti ve hemen kalabalığa karıştı. İçeri girdiğinde ne kadar harika bir parti olduğunu fark etti! Robert Fumulani ve Likhubula Nehri Dans Grubu sahnedeydi. Sanatçı yine beyaz gömleğini giymişti ve gitarı boynunda

asılıydı. Arkada işçiler devasa barbekünün başında çalışıyor, lezzetli keçi ve dana etleri dizili duruyordu. Elbette ki neredeyse sınırsız miktarda Carlsberg de vardı.

Heyecanını dizginleyemeyen babam, kalabalığın arasından kendine yol açarak sahnenin önüne kadar ilerledi. Fumulani, en sevilen parçalarından biri olan ve ayrıldığı eşine yazdığı "Sister"ı söylüyordu.

"Kızım," diyordu şarkıda, "bugün yoksul olduğum için beni aşağılama. Geleceğin neler getireceğini bilmiyorsun..."

Babam bu harika müzikle hipnotize olmuş gibi dans etmeye başladı. Ama dans eder gibi değildi; ruhlar tarafından ele geçirilmiş, kalbinde dünyanın en iyi dansçısı olduğunu bilen bir adam gibi dans ediyordu. Kolları ve bacakları bir ceylanınki kadar zarif bir şekilde, dev vücuduyla bir çekirge gibi havaya zıplayarak dans ediyordu. Ne hareketler! Ama gözlerini açtığında, müziğin kesilmiş olduğunu fark etti. Etrafındaki herkes sessizce ona bakıyordu. Ulusal müziğimizin kutsal öncüsü Robert Fumulani, öfkeli gözlerle sahneden ona bakıyordu.

Babamı işaret ederek bağırdı: "Şu sarhoş sersemi çıkarın buradan. Gösterimi berbat ediyor!"

Kalabalık da bağırmaya başladı. "İşte burada! Götürün şunu!"

Babam çok üzülmüştü. Bu nasıl olabilirdi? Sadece iyi zaman geçirip eğleniyordu ama bunun karşılığında sevgili kahramanımız tarafından aşağılanıyordu. Kendini ihanete uğramış hissederek yerinde doğruldu, üstüne başına çekidü-

zen verdi ve parmağını sahneye doğru salladı.

"Bay Fumulani," diye bağırdı, "bu salonda olmak için bir davet aldım. Burada gurur verici bağımsızlığımızı kutlayan her Malawi vatandaşı gibi, ben de aynı şeyi yapıyorum. Burada sarhoş olan bir tek ben değilim, siz de biliyorsunuz. Ayrıca sizin işiniz şarkı söyleyip eğlendirmek değil mi?"

Bir grup polis memuru ve Genç Öncü dans pistinin etrafını sarmış, babamın üzerine atılmak için bekliyorlardı.

"Bay Fumulani, ben sadece huzur içinde dans etmek istiyorum," dedi babam ve polislere döndü. "Ama bu adamlardan beni buradan çıkarmalarını istediğinize göre, *gelsinler bakalım!*"

Polis memurları ileri atıldı ve yumruklar, dirsekler arasında babamı sardılar. Kalabalık da arkadan bastırıyordu. Görünüşe bakılırsa, babam sıkıca kavranmış gibiydi.

Ama aniden polis memurları bir kasırgayla güreşiyormuş gibi tek tek uçarak savrulmaya başladılar. Un çuvalları gibi havada savruluyor, acı içinde yere düşüyorlardı. Son polis memuru da duvara yapıştıktan sonra salon tezahüratlarla inledi.

Papa kalabalığın ortasında dimdik duruyor, sıkılmış yumruklarını sallıyordu.

"*Sıradaki kim?*" diye bağırdı. "*HEPİNİZLE DÖVÜŞECEĞİM!*"

Genç Öncü'lerden bir grup da şansını denedi ama onlar da aynı sonucu aldı. Yarım saat boyunca polis memurları ve diktatörün muhafızları babamın ellerine kelepçe vurmaya çalıştılar ama her seferinde başarısız oldular. Sonunda dövüşemeyecek kadar yorgun düşen babam tutuklanmayı kabul etti ve "Sadece kanunlara saygım olduğu için" diyerek geceyi hapiste geçirdi. Ancak bir şartı vardı: Önce Bağımsızlık Günü barbeküsünün tadını çıkarmasına izin verilecekti. Böylece bir tabak lezzetli *kanyenya*sını afiyetle yedikten sonra Papa ellerini yıkadı ve polis memurlarıyla birlikte oradan ayrıldı.

Babam o gün on iki adamla dövüşmüş ve kazanmıştı.

Çok geçmeden hikâye her yere yayıldı ve babam ünlü oldu. İnsanlar göl kıyısındaki barlarda ve pazarlarda onu kutlarken, bunun sonucu olarak işi de güçlendi. Bu ün, pazarlarda dolaşan hırsızların ve soyguncuların da dikkatini çekmişti elbette. "Çok güçlüsün," diyorlardı sırtını sıvazlayarak. "Gücünü hepimizi zengin etmek için kullanalım!"

Ama babam kanun kaçağı ya da haydut değildi. Sadece para kazanmak için sıkı çalışmak ve Carlsberg'ini içmek istiyordu. Ama dövüşmek isteyen olursa, bu ayarlanabilirdi.

Arkadaşlarının hiçbir fikri olmamasına rağmen, Papa bir süredir gözlerini bir kızdan alamıyordu. Kız her sabah pazara aynı saatte geliyor, sonra da çabucak kalabalığın arasında gözden kayboluyordu. Bir saat sonra kucağında bir tomar sebze veya bir un çuvalıyla geri dönüyor, oturduğu mahalleye doğru yol alıyordu. Bu kısa anlar babamın gününün en önemli zamanlarıydı ve her zaman tezgâhının başında kızı

izliyordu. Sesini hiç duymamış olmasına rağmen, kız her nasılsa içinde bir şeyleri hareketlendiriyordu. Bu kız –tahmin edeceğiniz gibi– annem, Agnes'di.

Babam duygularını pek gizleyememiş olmalıydı, çünkü annem onun bir kümesin kapısında ne yapacağını bilemez halde duran köpek yavrusu gibi kendisini izlediğinin farkındaydı. Babamı soruşturmuş ve ününü öğrenmişti. Her nedense, babamla ilgili dövüş ve yaramazlık hikâyeleri onu heyecanlandırmıştı. Her gün annesinin kendisini pazara göndermesini sabırsızlıkla bekliyordu. Daha tahta tezgâhların arasına girmeden, kalbi çocukluğunda dans ettiği *chiwoda* davulları gibi atıyordu. Babamın bakışlarını üzerinde hissederek geçerken, sırıtmamak için bütün gayretini gösteriyordu. Annem kendini belli etmemeliydi; yakalanması kolay bir balık gibi görünmemek zorundaydı.

Bu bakışma oyunu birkaç ay devam etti ve annem bu adamın hamle yapıp yapmayacağını merak etmeye başladı. Böylesine güçlü ve cesursa, o zaman neden kendisinden korkuyordu ki? (Babamın anlattığına göre, annem hep izlenemeyecek kadar uzakta duruyordu ve evet, babam aynı zamanda korkuyordu da.)

Sonunda annem bu güçlü ve iri yarı adamı sınamaya karar verdi.

Bir sabah babam onun pazara girdiğini gördü ve her zamanki gibi çabucak gözden kaybetti. Ama bu kez annem farklı bir şey yaptı. Pazardan geçerken doğruca babamın önünden geçecek şekilde yeni bir yol izledi.

Babam heyecanlandı ama ya şimdi hareket geçecekti ya da bunu bir daha asla yapamayacaktı. *İşte fırsat,* diye düşündü, *ama ona ne diyeceğim ki?* Düşünecek zamanı yoktu çünkü saniyeler içinde annem tam önüne gelmişti. Babam onu ilk kez o kadar yakından görüyordu ve tenini görünce kalbi yerinden fırlayacak gibi olmuştu.

Her nasılsa cesaretini topladı ve tezgâhından fırladı. Annem yanından geçerken babam ona bağırdı: "Hayatımda gördüğüm en güzel kadınsın!"

Annem olduğu yerde durdu ve dönüp ona baktı. Babam tezgâhının önünde kollarını iki yana açmış halde annemin gözlerinin içine bakıyordu.

"Seni bütün hayatım boyunca sevdim," dedi babam. "Ve seninle evlenmek istiyorum."

Annem kontrolünü kaybetmemeye çalışarak durdu. "Bunu düşünmem gerek," dedi ve dönüp koşmaya başladı.

Babam ona pek fazla zaman tanımadı. O gün öğleden sonra annemin evine giderek teklifini tekrarladı. Ertesi gün yine aynı şeyi yaptı. Ağabeyi Bakili, annemi babamla ilgili uyardı. Bakili de pazarda tüccardı ve babamın ününü biliyordu.

"Sürekli barlarda içki içip kavga ediyor," dedi. "Kardeşim, bu adamdan iyi koca olmaz."

"Umurumda değil," dedi annem. "Güçlü biri ve onu seviyorum."

Bakili durumu ailesine açıkladı. Büyükannem Rose sert bir kadındı; o kadar ki büyükbabam pazarda terzi olarak çalı-

şırken, büyükannem aile evlerini kendi elleriyle yapmıştı. Hatta ocağı inşa etmiş, tuğlaları kendi dizmişti, ki bu bugün bile kadın işi değildir.

Büyükbabam ve büyükannem aberi alınca annemle konuştular.

"Doğruyu söyle, Agnes. Bu adamla ilgili ciddi misin?"

"Evet," dedi annem. "Kesinlikle ciddiyim."

Meğer büyükbabam da köyler arası bir yarışmada dans edişini gördükten sonra büyükanneme aynı şekilde evlenme teklif etmiş. "Dans edişi beni bir anda etkilemişti," diyordu büyükbabam. "Ve kendime 'Onunla evleneceğim,' dedim." Köydeki genç kızlardan birini göndererek, büyükanneme kendisiyle konuşmak istediğini bildirmiş, büyükannem de onunla görüşmüştü.

"Benimle konuşmak mı istiyorsun?" demişti. "O zaman konuş. Ne istiyorsun?"

"Karım olmanı," demişti büyükbabam.

Şimdi kendi kızlarına ne diyeceklerdi? Altı ay sonra Agnes babamla evlendi ve ertesi yıl ablam Annie dünyaya geldi. Ama bütün bu yeni gelişmeler arasında bile, babam Papa olarak kalmaya devam etti.

Eh, Papa'nın sarhoş yaşam tarzı çok geçmeden etkisini göstermeye başladı. Annem onun eve sarhoş gelmesinden ve alkol kokmasından giderek bıkmaya başlamıştı; sık sık kavga ediyorlardı. Kapkaranlık bir dönemdi; babamın en yakın arkadaşlarından birçoğu ya ölüyor ya hapse giriyor ya da öylece ortadan kayboluyordu.

Önce arkadaşı Kafu, barlardaki bir fahişeden "bomba" adıyla bilinen belsoğukluğu hastalığı kaptı ve testislerine giden damarlar şişip çürüdü. Bir gün patladılar ve Kafu öldü. Mwanza adındaki bir diğer arkadaşı, bir kız yüzünden barda dövülerek öldürüldü. Kasabaya gelen yeni fahişe, hem Mwanza hem de arkadaşıyla flört etme hatasına düşmüştü. Gecenin sonunda kadını eve hangisinin götüreceğine karar verememişler ve dövüşme yolunu seçmişlerdi. Her şey masum bir şekilde başlamıştı ama neler olduğu anlaşılmadan, Mwanza bir kan gölünde yatıvermişti. Elbette ki fahişe ilk yumruktan önce kaçmıştı ve bir daha geri dönmemişti.

Dowa'da Peder JJ Chikankheni adında ünlü bir vaiz vardı ve babamın en sadık müşterilerinden biriydi. Peder JJ, Dowa'daki en büyük Presbyterian kiliselerinden birini yönetiyordu ve bölgesinde daha küçük olmak üzere yirmi beş ibadethane daha vardı. Sık sık babamın tezgâhında durur ve bir çuval pirinç alır, o sırada ikisi sohbet ederdi. Bir gün peder, ruhunun derinliklerini görür gibi babamın gözlerine baktı.

"Kamkwamba?" dedi.

"Evet?"

"Tanrı'nın seni sevdiğini, ama içki içip kavga ettiğin ve sorun çıkardığın zamanlar O'nu hayal kırıklığına uğrattığını biliyor musun?"

"Teşekkürler, peder, ama..."

"İyi haber şu ki, O'nu hayal kırıklığına uğratmana rağmen, O seni geri almaya hazır. Senin O'na dönmeni istiyor."

"Teşekkürler, peder," dedi babam kibar davranmaya çalışarak. "Haklısınız."

Birkaç gece sonra, babam her zamanki gibi bir barda içerken bir adam yaklaşıp birasını devirdi. Adam sarhoştu ve oradaki en iri yarı adamla dövüşmek istiyordu. Eh, babam ona istediğinden fazlasını verdi. Birkaç saniye içinde adam kulaklarından süzülen kanla yerde yatıyordu. Etraftakiler, adamı dayaktan öldürmeden önce babamı onun üzerinden zor almışlardı. Çok geçmeden polis geldi ve babam tutuklandı.

"Bu sefer gerçekten çok ileri gittin," dedi polis memuru.

Dowa'daki başsavcı, Bay Kabisa adında bir kilise diyakozuydu ve o da babamın sadık müşterilerinden biriydi. Kabisa, babamın hapishanede mahkemesini beklediğini duyunca bizzat ziyaretine gitti.

"Kamkwamba," dedi, "bu gereksiz kavgalara bulaşmaman konusunda seni hep uyarmıştım. Bir gün ya öleceksin ya da birini öldüreceksin. Olanlara bir bak. Sen arkadaşımsın ve seni kaybetmek istemiyorum.

"Bugün mahkemeye çıkıp yargılanman gerekiyor," diye devam etti Kabisa. "Muhtemelen hüküm giyeceksin ve hapse gireceksin; belki de Zaleka'ya gönderileceksin. Oradaki şartları duymuşsundur. Muhtemelen oradan canlı çıkamazsın."

Bay Kabisa sonra yaklaştı ve tıpkı Peder JJ'nin yaptığı gibi babamın gözlerinin içine baktı.

"Ben senin hapse girmeni istemiyorum. Seni bekleyen daha iyi bir yazgı olduğunu biliyorum. Bu dosyaları yırtıp

seni salıvermeye hazırım, ama bana bir söz vermen gerekiyor."

"Ne istersen," dedi babam.

"Hayatını Tanrı'ya adayacaksın."

Babam elbette ki hapisten çıkmak için bu şartı mutlulukla kabul etti, ama adamın söyledikleri aklından çıkmamıştı. O akşam ve ertesi gün boyunca bu düşünceler ona rahat vermedi.

Ertesi gece uyurken babam bir rüya gördü. Bütün görebildiği, sonsuz ve karanlık bir boşluktu. Şaşkındı, korkuyordu; sanki kör olmuştu ve bir türlü uyanamıyordu. Sonra, cennetten megafonla seslenir gibi birinin konuştuğunu duydu: "Bunlar seni yok edecek. Kendini bana ada!"

Babam sabah uyandığında bütün vücudu bir kuş yavrusununki gibi titriyordu. Geçen hafta boyunca aldığı uyarılara ek olarak bu rüya, aldırmazlık edemeyeceği kadar açık ve ciddi bir mesaja benziyordu. Yanında uyuyan annemi uyandırdı. "Karıcığım, bugün kendimi Tanrı'ya adıyorum," dedi. "İşaretleri gördüm ve değişim zamanı geldi."

Aynı sabah doğruca işe gitmek yerine, babam önce Peder JJ'yi görmek için kiliseye uğradı. Peder yerindeydi.

"İşte geldim," dedi babam. "Ve hazırım."

Annem her gece işten sonra doğruca eve gelen, çocuklarına yiyecek ve ilaç almak için bolca parası olan bu yeni adamı tanımakta zorlanıyordu. Çok mutluydu ama aynı zamanda kocasının bu değişimine inanamıyordu. Haftalar boyunca her akşam babam kapıdan girdiğinde, annem onu ya-

nına çağırarak içki içip içmediğini anlamak için üzerini kokladı.

Babam seyyah tüccarlık yapar ve içki içerken, ağabeyi John'un işi patlamaya başlamıştı. 1960'ların sonu, 1970'lerin başında Başkan Banda, Wimbe ve Kasungu yakınlarında büyük çiftlikler yaptırıyordu. Dolayısıyla yerel halk için bolca iş vardı. İnşaat sözleşmeleri altın değerindeydi ve John Amcam bu taşeronları kiralayan yöneticilerden bazılarını tanıyordu. Bir tür kelle avcısı gibi çalışan amcam, bu işler için güvenilir, becerikli adamlar buluyordu. Yargılarında daima doğru davrandığından, çiftlikler ona bol para getiriyordu.

John Amca yıllar boyunca çiftlikler için çalıştıktan sonra, bir çiftlik ithalat işi kuracak kadar para kazanmıştı; darı tohumu ve gübre alıp yerel çiftçilere satıyordu. Büyük pazarda küçük bir dükkânı bile vardı. Bu işte başarılı oldu ve birkaç yıl içinde onu satıp, Şef Wimbe'den yirmi dört hektarlık toprak satın alarak darıyla Burley tütünü ekmeye başladı.

John Amcanın gübre alacak parası olduğundan, tarlalarında yetişen tütün en yüksek kalitedeydi. Tarlalarında hiç yabani ot büyümüyordu ve yaprakları büyürken koyu yeşil renkte, kuruduktan sonraysa ince kırmızı damarlı sütlü çikolata renginde oluyordu. Tütünü, her yıl Lilongwe'de düzenlenen ve çiftçilerin yüz kilogramlık balyalarla ürünlerini sattığı açık artırmalarda yüksek fiyat alıyordu. Tek bir iyi tütün balyası on yedi torba daha gübre ediyor, havalar iyi gittiği

takdirde çiftliğin gücünü korumasını sağlıyordu.

1989 yılında ben bir yaşımdayken, John Amcam bir arkadaşının nişanı için Dowa'ya geldi ve bize uğradı. O gece babamla yürüyüşe çıktılar.

"Köye dönüp benimle birlikte tarımla uğraşsana," dedi John Amcam. "İşler iyi gidiyor."

"Görebiliyorum," dedi babam. "Ama çiftçilik zaman alan bir iş. Ben ticarete çok alıştım. Yeni bir şeye nasıl başlayabilirim?"

"Uzun zaman aldığı doğru. Ama bu zamana biraz da para yatırırsan, getirisi çok fazla. Bak ben tütünden neler kazanıyorum. Öyle bir kâr marjı ticarette imkânsızdır. İkinci el giysiler ve pirinç ticareti sana ayda ne kadar getiriyor? Yüzde beş mi?"

"Dört," dedi babam. "Yakında bu çocukları doyuramayacağım. Ben yersem işim bozulur."

"O zaman eve dön, kardeşim. Orada seni kocaman bir yer bekliyor."

Babam ağabeyine içkiyi bıraktığını ve artık hayatını Tanrı'ya adadığını söyledi.

"O halde bunu baştan başlamak için bir fırsat olarak gör," dedi John Amcam. "Bir işaret olarak düşün."

"Pekâlâ," dedi babam. "Beni ikna ettin."

Artık üç kardeştik (kız kardeşim Aisha yakın zamanda doğmuştu) ve babam bunu karşı koyamayacağı bir fırsat ola-

rak görmüştü. Birkaç hafta sonra pazardaki tezgâhını sattı ve bütün eşyalarımızı –giysilerimiz, çanak çömleklerimiz, tencere tavalarımız ve radyomuz– bir UTM (United Transport Malawi) otobüsünün üzerine yükledi. Dört saatlik bir yolculuktan sonra, akrabalarımızın bizi beklediği Wimbe Alışveriş Merkezi'ne ulaştık. Masitala köyüne gidip, John Amcamın evinin yakınlarındaki tek odalı bir eve taşınmamıza yardım ettiler.

Böylece babam çiftçi oldu, benim de çocukluğum başladı.

Gelişimizden bir süre sonra John Amcam, Şef Wimbe'den biraz daha toprak satın aldı ve babama evimizden iki kilometre mesafede yarım hektarlık bir alan verdi. Orada satmak için kendi tütünümüzü ve yanında yemek için darı ile diğer türde sebzeler yetiştirmeye başladık. Darı, mısırın diğer adıydı ve bu hikâyenin sonunda mısır hakkında ne kadar çok şey öğrendiğinize inanamayacaksınız.

Biz yeni geldiğimizde John Amcam tütün ekmekle meşguldü ve bu, babamın yardımını gerektiren ilk konuydu. Babam sabah daha horozlar ötmeden uyanıyor, vadideki *dambo* denen bataklıklara gidiyordu. Tütün tohumlarının kök salabilmesi için bolca suya ihtiyacı olduğundan, birçok çiftçi her gün kolayca sulayabilecekleri şekilde *dambo*ların yakınında fidanlık alanı kurar. Her çiftçinin bataklığın yakınında kendi alanı vardır; bu olanlar, kâğıt veya imzalarla resmileştirilmiş yerler değil, sadece her zaman senin olduğunu bildiğin bir toprak parçasıdır. Orada sadece su yoktur; aynı zamanda top-

rak da simsiyahtır ve tütünün güçlenmesini sağlayacak besinlerle doludur.

Fidanlık ekimi, yağmur sezonundan hemen önce, havanın en sıcak olduğu zamanda yapılır. İş zor ve kirlidir; babam da hemen yoruluyordu. O ilk haftalarda, pazar yerindeki tezgâhını, orada oturup arkadaşları ve müşterileriyle sürdürdüğü sohbetleri, öğlende ailesini görmek için bir saat ara verişini, hatta işe dönmeden önce biraz kestirişini hayal ediyordu. Ağabeyine bir hata yaptığını söyleyip Dowa'ya dönmek daha kolay olurdu, ama babam inat etti ve işini sürdürdü. John Amcamın kazandığı parayı görmüştü ve aynı şeyi kendisi de istiyordu. O kadar geç saatlere kadar çalışırdı ki, ağabeyi sık sık onun *dambo*ya düşmesinden korkarak ziyaretine giderdi.

"Biraz ara ver, kardeşim," derdi. "Yarına da biraz bırak. Gücünü koru, ihtiyacın olacak."

"Sadece biraz daha," derdi babam, baştan aşağı çamurla kaplanmış halde.

John Amcam Dowa'ya geldiğinde ve babam için kocaman bir yer olduğunu söylediğinde, kalacağımız yerden söz etmiyordu. Küçük evimiz beş kişiyle çabucak kalabalık hale gelmişti.

Güneşte on saat çalıştıktan sonra babam eve dönerdi ve yeni evimizin inşaatında çalışmaya başlardı. Hafta sonları da bu şekilde geçerdi. Tuğlalar toprak ve otlardan yapılır, yaklaşık yetmiş beş santimetre uzunluğunda tahta bir kalıba bas-

tırılırdı.

Babam toprak çıkarabilmek için tarlasının yakınında bütün vücudunun girebileceği büyüklükte ve derinlikte çukurlar kazardı. Kovalara elli kilo çeken toprak doldurur, onları omzuna atar ve çapayla duvara kazdığı basamakları kullanarak çukurdan çıkardı. Sonra kovaları iki kilometrelik yoldan eve taşır, boşaltır ve gidip tekrar doldururdu.

Babam tuğlaları döktükten sonra, çatı yapımında kullanılacak uzun saplı otları biçmek için günlerini vadide geçirir, onları yuvarlak balyalar halinde bağlardı. Bazen John, binanın inşaatına yardım etmeleri için deneyimli adamlarından birkaçını gönderirdi ama babam çoğunlukla yalnız çalışırdı. İki ay sonra iki odalı bir evimiz olmuştu. Daha sonra, bunun yaptığı en zor şey olduğunu söyleyecekti.

"Aferin, kardeşim," derdi John Amcam, yorgunluktan çökmek üzere olan babamın yanından geçerken. "Bu iyi bir ev. Biliyorsun, herkesin eve ihtiyacı vardır."

Giderek genişleyen klanımız fazla büyük gelene kadar, yaklaşık üç yıl bu evde yaşadık. Çok geçmeden ailede beş çocuk olmuştuk; tek erkek de bendim. Babam o zamana kadar iki binanın inşaatında çalıştıracak adam tutacak kadar para kazanmıştı. İlkinde bir salon ve ebeveyn yatak odası ile bir buğday kileri vardı. Dar bir koridorun diğer ucundaki öbür binada bir mutfak ile benim ve kız kardeşlerim için ayrı birer yatak odası bulunuyordu.

Benim yatak odam, didişen kızlardan uzakta kendi düşüncelerimle baş başa kalabileceğim bir kaleydi. Korkunç bir

hayalperest olmuştum. Bunun bir nedeni, yaşım büyüdükçe çocukluğumdaki hikâyelerin şimdi çiftlikte olanların yanında sönük kalmasıydı; bunlar, babamın hayal edebileceğinden çok daha gerçek ve çok daha inanılmazdı.

John Amcamın ekim ve hasat için çalıştırdığı sezonluk işçilerden biri, neredeyse Tanrısal güce sahip bir adam olan Bay Phiri'ydi. John Amcam, ağaç kesip tarla açmak için bile traktör kullanmazdı. Bunun yerine Phiri'yi gönderirdi. Adam o kadar güçlüydü ki, ağaçtan ağaca yürür, sadece ot parçalarıymış gibi bunları topraktan sökerdi.

Herkes, Phiri'nin sırrının insanüstü güç kazandıran bir büyü türü, *mangolomera* olduğunu biliyordu. *Mangolomera* zayıflığa karşı bir tür aşı, bir savunma mekanizmasıydı. Ancak en güçlü büyücüler bu iksiri yapabilirdi; yakılıp dövülmüş aslan ve leopar kemiklerinden yapılan bir tür macun, çeşitli bitki ve köklerle karıştırılırdı. İlaç parmak boğumları arasına, genellikle büyülü bir jiletle açılan küçük kesiklere sürülürdü. *Mangolomera* bir kez kana karıştığında, bir daha asla tersine çevrilemezdi ve sürekli güç artırırdı. Ancak en dayanıklı adamlar giderek artan bu gücü kaldırabilirdi çünkü aksi takdirde kişinin kendisini yok ederdi.

Phiri o kadar güçlüydü ki, hiçbir hayvan veya insan ona karşı koyamazdı. Bir defasında tarlada çalışırken, siyah bir mamba yılanı ayağının üzerinden süzülerek onu sokmaya hazırlanmıştı, ama Phiri korkmuyordu. Tek bir ot parçası alıp

yılanın sırtına vurmuş ve onu felç etmişti, sonra başından yakalayıp omurgasını kırmıştı. İnsanlar onun tılsım olarak cebinde başka bir mamba taşıdığını ve bu yılanın ısıramayacak kadar ondan korktuğunu söylüyordu.

Phiri'nin gücü çok fazlaydı ve sürekli artıyordu; dolayısıyla içindeki savaşma dürtüsünü harekete geçiriyordu. Bu olduğunda babam araya giriyordu.

Bir gün öğleden sonra ben bahçemizde oynarken, tarlalardan gelen korkunç bir ses duydum; sanki yirmi leopar aynı anda kükrüyor gibiydi. Neler olduğunu anlamak için oraya koştuğumda, Phiri'yi James adında başka bir işçiyle burun buruna buldum. Phiri nefes nefeseydi ve saldırmaya hazırlanıyordu. Yumruklarını sıkmış, kollarındaki damarlar ağaç kökleri gibi şişmişti. Bağırmak için ağzını açtığında, ayaklarımızın altındaki toprak korkuyla titriyor gibi hissediliyordu. Biri, Phiri'nin Kasungu'dan bir şeyler alması için James'e para verdiğini söyledi. Ama James eğitimli olmadığından ne okuyabiliyor ne de hesap yapabiliyordu; dolayısıyla dükkâncılar onu kandırıp parasını almıştı.

Ben ne olduğunu bile anlamadan, Phiri'nin James'i yumruklamaya başladığını gördüm. Phiri kısa boylu ve kalın vücutlu, James ise uzun boylu ve çok güçlüydü. İkisi birbirlerine vururken, bir an için James dayanıyor gibi göründü. Ama bir an sonra Phiri patladı ve zavallı James'i ezdi.

O sırada babam da gürültüleri duymuştu. James'in ölmesinden korkarak, kavgayı ayırmak için koştu. *Mangolomera* asla zayıflamamasına rağmen, bir patates bitkisinin

yeşil dallarıyla kısa süre için etkisiz hale getirilebilirdi; Superman'in şu parlak yeşil kristalleri gördüğünde zayıf düşmesi gibi. Aynı şey, büyülü insanlar ve patates için de geçerlidir ama nedenini bilmiyorum.

Phiri babamın geldiğini gördüğü anda ona bağırdı: "Bay Kamkwamba, *LÜTFEN*... başıma biraz dal getirin! Bu adamı öldürmek istemiyorum!"

Yakınlarda patates dalı göremeyen babam, bunun yerine Phiri'nin üzerine koştu ve kollarıyla onu sardı. Phiri bağlanmış bir kaplan gibi bağırıp tekmeliyordu ama babam onu bırakmıyordu. Babam Phiri'yi bahçemize götürüp birkaç uzun dal kopardı ve Phiri'nin başıyla dirseklerine sardı. Saniyeler içinde Phiri'nin kalp atışları yavaşladı ve adam bitkinlikten yığılıp kaldı. O gün *mangolomera* kadar tehlikeli bir şeyle boğuştuğunu görünce, Papa'nın muazzam gücüyle ilgili bana anlatılan bütün hikâyelere inandım.

Phiri ertesi sabah işe geldiğinde iyi görünüyordu. Ama James hasta izni almıştı ve bütün haftayı kaçırmak zorunda kalmıştı. Elleri ve kolları o kadar şişmişti ki oynatamıyordu; bacakları ise onu taşımıyordu. James'in kendisini iyi savunduğunu görmüştüm; dolayısıyla bu Phiri'nin yumruklarından olamazdı. Phiri'nin büyüsü öylesine güçlüydü ki, zehir gibi etki ediyordu.

Phiri'nin, *mangolomera* sahibi gerçek bir *sing'anga* olduğunu söyleyerek ortalıkta hava atan Shabani adında bir ye-

ğeni vardı. Gilbert ve ben onun fazla konuştuğunu düşünüyorduk ama bundan hiç emin olamıyorduk. Shabani bizim gibi küçük bir çocuktu ve o kadar güçlü değildi, ama karınca tepesi büyüklüğünde bisepsleri olan bir adam gibi hava atıyordu. Bu bizi meraklandırmıştı. Shabani okula gitmediğinden ve amcasıyla birlikte tarlada çalışmayı tercih ettiğinden, genellikle öğleden sonraları döndüğümde evin yakınlarında oluyordu.

Ben o dönemde dokuz yaşındaydım ve pek güçlü değildim. Çok atletik de sayılmazdım. Futbola inanılmaz bir tutkum olmasına rağmen, neredeyse her maçta kendimi yedek kulübesinde buluyordum. Kabadayı çocuklar okul bahçesinde bana zor zamanlar yaşatıyordu. Bu benim için çok aşağılayıcı bir durumdu.

Bir gün benim acınası hikâyelerimi dinledikten sonra Shabani beni kenara çekti.

"Her gün şu kabadayılarla ilgili sızlanıyorsun ve bunları duymaktan bıktım," dedi. "Sana *mangolomera* verebilirim. Böylece okuldaki en güçlü çocuk olabilirsin. Herkes de senden korkar."

Elbette ki doğaüstü güçlere sahip olma hayalini sürekli kuruyordum. Kendimi futbol sahasında bir Goliath gibi hayal ediyor, roket rampaları gibi bacaklarım olmasını istiyordum. *Mangolomera* alırsam, kabadayılar bir dokunuşumla parçalanır ve korkudan altlarını ıslatırlardı.

Babam bizi büyüyle oynama konusunda hep uyarırdı. Şimdi Shabani karşımda durur, firavunfaresi gibi sırıtırken,

babamın yanında Hz. İsa'yla beni izlediğini hissediyordum. Ama sonra başımla onayladım ve dudaklarım kıpırdamaya başladı.

"Peki," dedim. "Alacağım."

"Bunu Geoffreylerin evinin arkasındaki okaliptüs koruluğunda yapacağız," dedi Shabani. "Bir saat sonra orada buluşalım. Yirmi tambala getirmeyi unutma."

Koruluğa ilk giden bendim. Karanlık gölgelerin arasında, zihnimde bütün olasılıkları tartarak heyecanla bekledim. Sonunda Shabani ağaçların arasında göründü. İçinde ağır ve güçlü bir şey olduğu anlaşılan, dibi sarkık bir *jumbo* getirmişti.

"Hazır mısın?" diye sordu.

"Evet, hazırım."

"Otur."

Birlikte yerdeki yaprakların üzerine oturduktan sonra Shabani torbayı açtı.

"Sol elinle başlayacağız. Parmak boğumlarını kesip damarlarına ilacı vereceğiz. Sonra da aynı şeyi sağ eline yapacağız."

"Neden sol elle başlıyoruz?"

"Sen sağ elini kullanıyorsun, dostum. Sağ elin daha güçlü. İki yumruğunun da ölümcül olması için sana eşit güç veriyorum."

"Oh."

Elini torbanın içine soktu ve bir kibrit kutusu çıkardı.

"Burada kararmış aslan ve leopar kemikleriyle birlikte

başka güçlü ot ve kökler var."

İçinde yine siyah küller olan bir kâğıt parçası çıkardı ve diğer iksirle karıştırmaya başladı.

"Bunlar çok ender bulunan, ancak okyanusun dibinden çıkarılabilen malzemeler."

"Sen onları nasıl buldun?" diye sordum.

"Bak evlat, ben herhangi biri değilim. Onları okyanusun dibinden kendim çıkardım."

"Peki."

"Orada üç gün kaldım. İstersem senin aptal köyündeki herkesi alıp donuma bağlarım ve omzumun üzerinden fırlatıp atarım. Benimle oyun oynamaya kalkma, *bambo*. Böyle bir güç istiyorsan, parasını da ödeyeceksin. Şimdilik sana sadece tattırıyorum."

Usturayı çıkardığını bile görmedim. Aniden elinde belirdi ve ben daha ne olduğunu anlayamadan sol elimi yakalayıp ilk parmak boğumumu kesti.

"Ahhh!"

"Kıpırdama ve sakın bağırıp ağlama!" dedi. "Yoksa etkisini göstermez."

"Bağırmıyorum."

Parmak boğumlarım tek tek kesildi ve parlak kırmızı kan elime damlamaya başladı. Shabani parmaklarının arasına bir tutam toz alarak kanlı yaralara sürdü. Sıcak kor parçaları gibi yaktı. İki elimle de işini bitirdiğinde rahat bir nefes aldım.

"Gördün mü, bağırmadım," dedim. "Sence işe yaraya-

cak mı?"

"Ah, evet, işe yarayacak."

"Ne zaman? Ne zaman gücüm olacak?"

Bunu biraz düşündü. "Damarlarına işlemesi için üç gün bekle. Bu süre tamamlandığında farkı hissedeceksin."

"Üç gün."

"Evet. Ve her ne yaparsan yap, sakın bamya ve patates yaprağı yeme."

"Anladım," dedim.

"Son olarak, bunu kimseye söyleme," dedi.

Artık şişmeye başlayan kararmış, yaralı ellerime bakarak koruluktan çıktım. Sert görünüyorlardı. Kollarımı iki yanımda kalın çapa sapları gibi sallayarak yürüdüğümü hayal ettim. İçimi bir güven duygusu kapladı.

O akşam odamda gizlendim ve kimseyle konuşmadım. Yatağa girdiğimde kendimi iyi hissediyordum. *Artık çok güçlüyüm,* diye düşündüm. *Çok güçlüyüm.*

Üç gün çok uzun bir süreydi ama planıma uyuyordu. Yaz tatiliydi ve ertesi sabah büyükbabam ve büyükannemle kalmak için Dowa'ya gidecektim. Dowa, bir efsane olarak evime dönmeden önce gücümü denemek için mükemmel bir yerdi.

Üç gün o kadar yavaş geçti ki beklemekten öleceğimi sandım. Büyükbabamı ve büyükannemi çok seviyordum ama evlerinde yapacak çok fazla şey yoktu. Dediğim gibi, büyükannem kendi tuğlalarını yapan sert bir kadındı ve beni sürekli çalıştırıyordu.

Dördüncü gün uyandığımda kendimi hemen farklı his-

settim. Yatağımda doğrulup otururken kollarım hafif ama ağaç gövdesi gibi sertti. Ellerim iki taş parçası gibiydi. Dışarı çıktım ve hızımı görmek için koşmaya başladım. Gerçekten de rüzgârı yüzümde hiç olmadığı bir şekilde hissediyordum.

O gün öğleden sonra Mada Dayım beni kasabanın sahasında bir futbol maçını izlemeye davet etti. Ben de gücümü deneme fırsatı bulma umuduyla gittim. Maç, Dowa Tıp ile Tarım arasında oynanıyordu ve tahmin edileceği gibi her yer doluydu. Geleneğimize uygun olarak kadınlar sahanın bir yanında çocuklarla ilgilenirken, erkekler ve gençler ağızlarında sigaralarıyla birbirlerine yakın durur, yetkililere hakaretler yağdırıp dururdu.

Ben maçla ilgilenmiyordum. Kalabalığa bakındım ve sahanın karşı köşesine yakın bir yerde duran, benim yaşlarımda bir çocuk gördüm. Yalnız görünüyordu. Hemen harekete geçtim. Kalabalığın arasından geçerek ona yaklaştım ve yanından geçerken sandaletimle çıplak ayağına bastım. Çocuk bir çığlık attı.

"Affedersin, ayak parmaklarıma bastın!" diye bağırdı acıyla zıplayarak.

Ölümcül gözlerle ona baktım.

"Ayak parmaklarıma bastın dedim. Canım yanıyor."

"Eee?" dedim.

"Bu kabalık, sence de öyle değil mi?"

"Ne yapmayı düşünüyorsun peki?"

"Ne mi yapacağım?"

"Beni duydun. Bir şeyler yapsana, *kape*." *Kape*, sümük-

lü aptal anlamına geliyordu.

"Pekâlâ," dedi. "O zaman seni döveceğim."

"Ben de bunu umuyordum."

Birbirimizin etrafında dans ederek daireler çizmeye başladık. hiç zaman kaybetmeden peş peşe o kadar hızlı yumruklar indirmeye başladım ki, kollarımın hareketini kendim izleyemedim. Sol ve sağ yumrukların arkasından bir tane de aparkat indirdim. Demir yumruklarım öylesine hızlı hareket ediyordu ki, çocuğun yüzüne değişlerini bile hissedemiyordum. Bu zavallıyı öldürmek istemediğimden (patates dallarını unutmuştum) sonunda geri çekildim. Ama beni şaşırtan bir şey oldu: Çocuk hâlâ ayakta duruyordu! Sadece bu değil, üstelik de kahkahalarla gülüyordu!

Ölümcül yumruklarımı tekrar indirmeye fırsat bulamadan sağ gözümde korkunç bir acı hissettim; sonra bir tane daha… bir tane daha… Çok geçmeden yere yıkılmıştım. Çocuk bir yandan karnımı tekmeliyor, bir yandan da yumruklarını yüzüme, başıma indiriyordu. O sırada dayım koşarak geldi ve çocuğu üzerimden çekip aldı. Ben toz toprak içinde yerde ağlayarak kıvranıyordum.

"Sen ne yapıyorsun, William?" diye bağırdı dayım. "Kavga etmemen gerektiğini bilmiyor musun? Bu çocuk senin iki katın!"

Hayal bile edemeyeceğim kadar aşağılanmış bir halde büyükbabamın evine koştum ve eve gitme zamanım gelene kadar bir daha dışarı çıkmadım. Eve döndüğümde Shabani'yi buldum.

"Büyün işe yaramıyor!" dedim. "Bana güç sözü vermiştin ama Dowa'da dayak yedim!"

"Elbette işe yarıyor," dedi ve bir an düşündü. "Bir dakika. Sen büyüyü yaptığımız gün yıkandın mı?"

"Evet."

"İşte nedeni bu. Büyünün yapıldığı gün yıkanamazsın."

"Bunu hiç söylememiştin."

"Elbette söyledim."

"Ama…"

Anladığınız gibi açıkça kandırılmıştım. Büyüyle ilk ve tek deneyimimin sonunda bir gözüm şişmişti ve ellerim zonkluyordu. *Şansım böyle giderse,* diye düşündüm, *muhtemelen mikrop kapıp koparlar.* Kendimi pazarda dilenen, tuvalete bile gidemeyen elsiz bir dilenci olarak düşündüm. Bu düşünce ödümü patlatmıştı. İnanın bana, korkunçtu!

3. Bölüm

Ocak 1997'de ben dokuz yaşındayken, ailemiz ani ve trajik bir kayıp yaşadı.

Bir gün öğleden sonra babamla birlikte tütün tarlasında çalışırken, John Amcam aniden yığılıp kaldı. Aylardır hastaydı ama doktora gitmek istemiyordu. O gün babam kendisini ticaret merkezinin yakınındaki kliniğe götürdüğünde tüberküloz teşhisi koydular ve hemen Kasungu Hastanesi'ne gitmesi gerektiğini söylediler. John Amcamın kamyoneti o dönemde arızalıydı; bu yüzden babam bir arkadaşının arabasını ödünç almaya gitti. Gitmeden önce ağabeyinin dinlenmesi için yatağını bir akasya ağacının gölgesine yerleştirdi. John Amcamın karısı Enifa yanında kalarak ona eşlik etti, çok geçmeden köydeki birçokları da onlara katıldı.

Babamın gidişinden kısa süre sonra ağacın altında bir kargaşa ve panik algıladım. Enifa'nın bağırdığını duydum. Oraya baktığımda, nefes nefese bir halde kalabalığı yardı-

ğını gördüm. Ağacın etrafındaki diğerleri çok geçmeden hıçkırıklara boğuldu ve kollarını gökyüzüne kaldırarak ağlamaya başladı. O anda omzumda bir el hissettim. Başımı kaldırdığımda, ekşi bir şey yemiş gibi yüzü buruşmuş olan annemi gördüm.

"John Amcan aramızdan ayrıldı," dedi. "Öldü."

O sırada babam arabayla geri döndü ve ağabeyiyle ilgili trajik haberi öğrendi. Ayakta durabilmesi için birkaç kişinin onu tutması gerekti.

İlk kez anne ve babamın bu kadar acı çektiğini görüyordum ve bunu görmek, beni herhangi bir büyünün yapabileceğinden çok daha fazla korkuttu. John Amcam ölmüştü ve cesedi akasya ağacının altındaydı. Daha önce hiç ölü birini görmemiştim ama zihnimden bir daha çıkmayacağı düşüncesiyle gidip bakmaya korkuyordum. Geoffrey'in kalabalığın arasından çıktığını gördüm. Ağlıyor, yönünü kaybetmiş gibi daireler çizerek yürüyordu. Ben nasıl davranmam veya ona ne söylemem gerektiğini bilemiyordum. Kuzenimi alıp, hep birlikte oyun oynadığımız ve düşünebildiğimiz *dam-boy*a gitmek istedim. Aniden içimi kaplayan duygulardan hoşlanmamıştım. Bizim kültürümüzde sevilen biri öldüğünde, acınızı göstermek için ağlayıp ulumanız beklenir. Nedenini açıklayamıyorum ama içimden bunu yapmak gelmiyordu. Ama diğer herkesi, özellikle de babamı kızarmış gözlerle ve ağlamaktan şişmiş bir yüzle görünce utandım. Orada tek başıma oturup kendimi ağlamaya zorladım ve gözyaşlarımın yanaklarımdan süzülüşünü hissedene kadar ölen amcamla il-

gili düşüncelere odaklandım. Yaşlarım kurumadan, saygımı göstermek için gidip kuzenime katıldım.

O gün daha sonra babamın diğer iki kardeşi Musaiwale ve Socrates, haberi alarak aileleri ve arkadaşlarıyla birlikte Kasungu'dan geldiler. Kilise üyeleri de John Amcanın evine gelip, bütün gece ve gün boyunca kaldılar. İki odaya sıkışıp "Bu Dünya Benim Evim Değil"i söylediler. Bu arada diğerleri sessizce içeri girip saygılarını sundular. John Amcamın cesedi yerde parlak desenli *chitenje* bezinin altında yatıyordu. Ertesi sabah Kasungu'dan sade görünüşlü bir tabut geldi ve ceset dikkatle içine yerleştirildi, ama ben asla eve girecek cesareti toplayamadım.

Ocak, havanın basık ve sıcak olduğu yağmur mevsimidir. O sabah giderek daha çok insan gelirken, ev oldukça kalabalık ve yapış yapış oldu. Ağlayanların sesleriyse, Geoffreynin kaldıramayacağı kadar arttı. Bir süre sonra şaşkın bir halde dışarı çıktı ve oturduğum yere doğru yürüdü.

"Kuzen, şimdi ne olacak? Bundan sonra ne olacak?"

"Bilmiyorum," dedim. Başka ne diyebilirdim ki?

Günün geri kalanı boyunca Geoffrey içeri girip babasına baktı ve dışarı çıkıp ağladı. Cenaze töreninin başlama saati gelene kadar bunu yapıp durdu.

Şef Wimbe şehir dışındaydı; bu yüzden habercisi ve koruması Bay Ngwata, köyün diğer ileri gelenleriyle birlikte ziyarete geldi. Saatler boyunca akasya ağacının altında otur-

dular ve cenaze töreninden sonra aile için neler yapılması gerektiğini konuştular. Güçlü bir adam öldüğünde, yapılması gereken çok fazla şey vardır. Varis veya miras sorunu olduğunda, sonuca karar vermesi gereken kişi şeftir.

Sonunda herkes evden çıktı ve ağacın altında toplandı. Bay Ngwata ayağa kalkarak Gilbert'in babası adına onlara seslendi:

"Bu adamın ardında bir servet bıraktığını ve bunun çocuklarını da kapsadığını biliyoruz. Kardeşlerinin bu çocukların sorumluluğunu almasını istiyoruz. Babaları hayattayken olacağı gibi, ortaokul eğitimleri kesinlikle tamamlanmalı. Ve maddi servete gelince; bunun sonucu olarak aile içinde bir sıkıntı duymak istemiyoruz. Bu aileye yardım etmek isteyen varsa, okul ücretleri ve giysiler açısından çocuklara yardım etsin."

Başka biri konuşmak için kalktı. Bu, Güney Kasungu'dan gelen Bay Jonesi'ydi ve Geoffrey'in anne tarafı adına konuşacaktı.

"Bu bizim ailemiz için bile trajik ve üzücü bir zaman," dedi şapkasını elinde tutarak. "Şu anda çok endişeliyiz. Merhum arkasında eşini, sevgili Enifa'mızı dört çocuğuyla bıraktı. Kardeşimiz uzun zaman önce bu köye katılmak için ailemizden ayrıldı ve bu yüzden Kamkwamba'dan bu çocuklara bakarak, sevgili babalarının başlattığını bitirmesini istiyoruz. Hepsi bu."

Babam ve kardeşleri tabutu kaldırdılar ve arkadaşları Kachiluwe'nin kamyonetine yerleştirdiler. Kamyonet mezarlığa doğru yönelirken tabutu tutmak için onlar da kamyonetin kasasına bindiler. Kalabalık yürüyerek peşlerine takıldı. Mezarlık, büyükbabamın köyüne giden yolun yakınındaydı. Okaliptüs koruluğunun altındaki küçük bir yerdi ve birkaç beton mezar taşının etrafında yabani otlar uzamıştı. Babamın iki ablası Fannie ve Edith de orada yatıyordu.

Orada, lastik çizme giymiş bir grup adam bekliyordu. Bunlar *adzukulu*, yani mezarcılardı ve mezar kazıp ölenleri gömmek için para alırlardı. Malawi'de mezarlar, Batı ülkelerindeki gibi iki metre derinliğinde açık çukurlar değildir. Her mezarın dibinde, tabutun içine kaydırıldığı gizli bir bölme bulunur; genellikle çukurun kenarında kazılmış daha küçük bir deliktir. Öldüğünüzde kendi küçük yatak odanıza sahip olmak gibidir. Bunun amacı, ölüyü toprağın çökmesinden korumak, daha doğrusu ailenin toprağın üzerine toprağın çöküşünü görmesini engellemektir. John Amcamın mezarı için *adzukulu* deliğin tam ortasında, dipte bir bölme kazmıştı; yani bir deliğin içinde başka bir delik vardı.

Mezarcılar homurtular arasında tabutu iplerle dikkatli bir şekilde küçük bölmeye indirdiler. Alan tam tabutun büyüklüğündeydi. Mezarcılardan biri işini bitirince dışarı çıktı ve deliğin üzerini tahtalar ile sazdan yapılmış bir matla örttü. Şimdi açık mezar boş gibi görünüyordu.

Bütün bunları rüyadaymış gibi izliyordum. Başım zonkluyor, zihnimin derinliklerinde bir şey uğulduyor, sanki gümeş bana sesini duyurmaya çalışıyordu. Mezar nihayet dolduğunda ve otlarla kapandığında, tepenin üzerindeki diğerle-

rine katıldım. Kendimi ilk kez bu kadar yalnız hissediyordum.

John Amcamın ölümünün ardından her şey zorlaşmaya başladı. Hepimizin yaşadığı üzüntüye ek olarak, babam bütün işlerle tek başına uğraşmak zorunda kalmıştı. Ekinlerin büyüme zamanıydı ve hasada kadar her şeyle babam ilgileniyordu. Sezonluk işçilerin maaşlarını ödüyor, bütün hesapları kapatıyordu. Sonra şeflerin tavsiyesine uyarak, bütün işi John'un en büyük oğlu, yirmi yaşındaki Jeremiah'ya devretti.

En büyük oğlun babadan kalan bütün mirası alması gelenektir ama her zaman öyle olmaz. Sık sık kardeşlerden biri araya girerek her şeyi kapar ve merhumun ailesi onun merhametine kalır. Bu ne yazık ki sürekli olur ve köy şeflerine en sık getirilen şikâyettir.

Jeremiah, Geoffrey ve annesiyle birlikte aynı evde oturuyordu ve sık sık çiftlikteki işlere yardım ediyordu ama çok çalışmaktan hoşlanmadığını herkes biliyordu. Çok akıllı olmasına rağmen, okulla pek fazla ilgilenmiyordu ve sık sık meyhanelerde içki içerken görülüyordu. Babam aile işini ona devretmek konusunda çok endişeliydi, ama şefler veya akrabalarla sorun yaşamak istemiyordu.

"Kimsenin hırsız olduğumu söylemesini istemiyorum," diyordu babam. "İşler kötü giderse, ben yine de doğru olanı yaptığımı düşünürüm."

Elbette ki Jeremiah aile servetinin kendisine teslim edil-

diğini duyunca çok şaşırmıştı; babasının kardeşlerinin ona asla güvenmeyeceğini sanıyordu.

"Bu harika bir şey," dedi babama. "Çok teşekkür ederim."

Ama Jeremiah kontrolü ele alır almaz, sezonun kazancının büyük bölümünü Lilongwe ve Kasungu'daki barlarda harcadı. Kasım ayında yeni darı ve tütün ekmek için tohum ve gübre almak, üstelik de yeni işçiler bulmak gerektiğinde elinde çok az parası kalmıştı. Bunun sonucunda bir sonraki ürün daha az oldu. Tütün açık artırmada satıldığında, Jeremiah parayı alıp ortadan kayboldu ve çoğunu harcadıktan sonra geri döndü.

John Amcamın ayrıca civar köylerde önemli kazanç getiren iki darı değirmeni ve sekiz baş sığırı vardı. Değirmenler ve sığırlar da Jeremiah'ya verilmişti ama ertesi yıl en büyük ağabey Musaiwale, değirmenlerden birini ve sığırların yarısını zorla onun elinden aldı. İki yıl içinde, Jeremiah hem darı değirmenini hem de sığırlarını kaybetmişti.

Babamın gözünde amcamın inşa ettiği bütün iş gitmişti. Tarımda insan her şeyi çabucak kaybedebilirdi. Gelenekler gereği babam verdiklerini geri alamazdı. Kontrolü bir kez teslim ettiğinde, sonsuza dek devretmiş olurdun. İş çöktükten sonra, ailemiz kendi başının çaresine bakmak zorunda kalmıştı.

Yeni bir başkanın politikaları sayesinde, Malawi'de ta-

rımın kendisi başlı başına daha zorlaşmıştı. 1994 yılında, John Amcamın ölümünden üç yıl önce, Başkan Banda nihayet gerçekleşmesine izin verdiği ilk seçimlerden sonra emekli oldu. Otuz yıl, iktidarda kalmak için uzun bir süreydi ve halk yorulmuştu. Muhalefet ona karşı çirkinleşmeye başlamıştı. Büyük kitleler şehirlerde toplanarak Banda'nın diktatörlüğünü protesto ediyor, bunun sonucunda isyanlar patlak veriyordu. Seçimlerden önce Banda'nın haydutları, insanları tekrar ona oy vermeleri için korkutmaya kalkışmıştı. Bir gün ticaret merkezinde üç yüzden fazla Gule Wamkulu yolda ellerinde boş tabutlarla görünmüş, Yaşam Boyu Başkan'ı desteklemeyen herkesi o tabutlara sokacaklarını duyurmuşlardı.

Ama muhalefet yine de kazanmıştı ve çoğu Afrikalı mağlubun aksine, Banda sessizce çekilmiş ve savaş başlatmamış, hatta daha oylama sonuçları belli olmadan yenilgiyi kabullenmişti. Zamanının geldiğini biliyordu. Banda Kasungu'da doğup büyüdüğünden, Nguru ya Nawambe Dağı'nın – büyük Chewa savaşçılarımızın Ngoni'yi yendiği ve daha önce Yenebilir Sinekler Kayası olan yer– dibindeki evine geri dönmüştü ve hayatının son günlerini orada geçiriyordu. Böylece eski bir kabine bakanı Bakili Muluzi iktidara gelmiş, kendi sorunlarını da beraberinde getirmişti.

Banda zalim bir diktatördü ama tarıma ve toprağa çok fazla önem veriyordu. Bizim bölgemiz bütün Malawi'nin en verimli kısmı olduğundan, genellikle ülkenin "ekmek sepeti" olarak görülürdü ve Banda toprağı işlemek için ne gerektiğini anlıyordu. Gübrenin ülkede ihtiyacı olan her çiftçiye sunul-

masını sağlıyordu. Tohum da ucuzdu ve her Malawili satmak için tütün yetiştirebilirdi. Yani yağmurlar devam ettiği sürece aile aç kalmazdı.

Diğer yandan Muluzi politikaya girmeden önce zengin bir işadamıydı; devletin gübre ve tohumla uğraşmaması gerektiğini düşünüyordu. Her açıdan Banda'dan farklı olmak istiyordu ve bu, bütün yardımları durdurarak çiftçileri kendi başlarına bırakmayı da kapsıyordu. Serbest pazar ekonomisi, zengin şirketlerin fiyatları aşağı çeken muazzam miktarda tütün stoklarıyla açık artırmalara katılmasına ve küçük çiftçiyi ezmesine izin veriyordu. Çok geçmeden, Burley tütünümüzün değeri o kadar düştü ki, birçok çiftçi bunu yetiştirmeye bile tenezzül etmez oldu. Ailem normal darı tarlalarımıza ek olarak birkaç küçük dönüme ekim yapıyordu, ama sezonluk işçilerin yardımı olmadan çiftliğin çalışmasına katkıda bulunmak bana ve kuzenlerime kalmıştı.

John Amcamın ölümünden sonraki yıl Socrates Amcam, Kasungu Fırında Kurutulmuş Tütün İdaresi kapanınca kaynak uzmanı olarak çalıştığı işini kaybetti. Ailesiyle birlikte lojmandan taşınıp köye dönmek ve evimizin yakınlarındaki büyük bir kulübeye yerleşmek zorunda kaldı.

Socrates Amcamın yedi kızı vardı ve bu kız kardeşlerim için iyi bir haberdi, ama benim açımdan pek bir şey fark etmiyordu. Ancak on tonluk kamyondan eşyalarını indirirken, kamyonun kasasından atlayan bir şey gördüm.

Aniden büyük bir köpek ayağımın dibinde belirmişti.

"Git!" diye bağırdı Socrates, köpeğin başının üzerinden havaya bir tekme savurarak. Köpek bir kez çığlık attı ve koşarak uzaklaştı. Yeterince güvenli bir mesafeye ulaştığında oturup bana baktı.

"Bu bizim köpeğimiz Khamba," dedi amcam. "Buradaki tavuklara ve keçilere göz kulak olur diye onu da getirdim. İyi bir bekçi köpeğidir ve belki bu ona evini hatırlatır. Orayı özleyeceğimiz kesin."

Khamba gördüğüm en sıra dışı yaratıktı: Başının ve gövdesinin her yeri beyaz üzerine siyah benekliydi; sanki biri üzerine boya sıçratmış gibi görünüyordu. Gözleri kahverengi, burnu parlak pembe lekeliydi. Başka diyarlardan gelmiş gibiydi. Üstelik de çok iriydi; köyümüzdeki köpeklerden çok daha uzundu ama onlar kadar cılızdı. Malawi'de köpekler sadece güvenlik amaçlı yetiştirilir ve bunun sonucu olarak Batı'daki kuzenleri gibi beslenmezler. Malawi'deki köpekler fare ve sofra kırıntıları yer, tabii buldukları ölçüde. Dolayısıyla hayatım boyunca hiç şişman bir köpek görmedim.

Khamba, uzun beyaz kuyruğuyla arkasındaki kumları savurarak oturduğu yerden beni izliyordu. Uzun dili ağzının kenarından sarkıyor, salyaları aşağı süzülüyordu. Socrates içeri girer girmez Khamba yanıma geldi ve bacağıma tırmandı.

"Git!" diye bağırdım, ellerimle iteleme hareketi yaparak. Köpek eve doğru koşturdu.

"Git biraz tavuk kovala, seni aptal hayvan!"

Dili yine dışarı sarktı ve salyaları toprağa aktı.

Ertesi sabah uyandığımda tuvalete giderken ayağım bir şeye takıldı. Khamba orada, kapımın tam önünde yatıyor, kulaklarını kaldırmış halde beni bekliyordu.

"Sana beni rahat bırakmanı söylediğimi sanıyordum," dedim ve ne yaptığımı o anda fark ettim. Kimsenin beni hayvanlarla konuşurken yakalamasına izin veremezdim. Delirdiğimi sanırlardı.

Tuvaletten dönerken, Socrates Amcamın babamla birlikte evimizden çıktığını gördüm. Gülümseyerek bir gölge gibi peşimden ayrılmayan köpeği işaret etti.

"Görünüşe bakılırsa yeni bir arkadaş bulmuşsun," dedi. "Biliyor musun, Tanrı bana yedi çocuk verdi ama hepsi kız. Sanırım Khamba bir arkadaş bulduğu için mutlu."

"Bir köpekle arkadaş olacak değilim," dedim.

Socrates güldü. "Bunu ona söyle!"

Sonrasında Khamba'dan kurtulmaya çalışmaktan vazgeçtim. Yararı yoktu. Dürüst olmak gerekirse, varlığını hissetmek o kadar da kötü değildi. Daha önce hiç köpeğim olmadığından, özellikle konuşmayan veya bana ne yapacağımı söylemeyen bir arkadaşım olması güzeldi. Khamba her gece kapımın önünde uyuyor, yağmur yağdığında annemin mutfağına girip bir köşeye büzülüyordu. Kendisine söylenmesine gerek kalmadan tavuklarla ve keçilerle ilgilenmesi, onları arada bir ortaya çıkan sırtlanlardan veya vahşi köpeklerden

koruması gerektiğini anlamıştı. Ayrıca çiftliğin içinde keçileri güdüyor, onları bağırtıp meletiyordu. Bunu yaptığında annem mutfaktan başını uzatıyor, ayakkabılarından birini kafasına atıyordu.

"Şu köpeği götür buradan!" diye bağırıyordu.

Bunların hepsi Khamba için bir oyundu. Sürekli olarak tavuklara işkence ediyor, anne tavuklar ona kanatlarını açarak tısladığında ve kovaladığında bundan hoşlanıyor gibi görünüyordu.

Ama hepsinden öte, Khamba'nın en çok hoşlandığı şey avdı.

Bu dönemde tarlalarda ve *dambo*larda ava çıkmak, evde eskiden oynadığım bütün oyunların yerini almaya başlamıştı. Yakında oturan Geoffrey ve Charity gibi daha büyük kuzenlerimle zaman geçiriyordum.

Çoğunlukla kuş avlıyorduk. *Dambo*ların yanındaki uzun çimenlerin arasında gizleniyorduk. Kuru mevsimde öylesine yüksek oluyorlardı ki, bir adam hiç görünmeyecek şekilde aralarında gizlenebilirdi. Öğleden sonra kuşlar su içmeye gelene kadar bekliyor, sonra bir tür zamk görevi gören *ulimbo* sürülmüş birkaç sopayla avımıza odaklanıyorduk. Kuşlar sopaya bastığında yakalanıyorlar ve çılgınca haykırıyorlardı. Kurtulmalarına fırsat vermeden ellerimizde *panga*larımızla bağırarak saldırıyorduk:

"*Tonga!* Yakaladım!"

"*Tamanga!* Çabuk toparlayın ki diğerlerini korkutmayalım!"

"Boğazını keseceğim!"

"*Hayır;* ben kafasını koparmak istiyorum!"

Kuşları kimin öldüreceği konusunda aramızda kavga eder, genellikle ya kuşun kafasını keser ya da parmaklarımızın arasında tutarak, dalından domates koparır gibi çekerdik. İç organlarını temizleyip tüylerini yolar, onları boyunlarımızda taşıdığımız şeker torbalarına atardık. Eve döndüğümüzde ateş yakıp kuşları kızartırdık. Neyse ki anne ve babalarımız yakaladığımız kuşları paylaşmamızı asla istemezdi. Bazen eve sekiz kuşla döner, tam bir ziyafet çekerdik.

Ailemin asla çok fazla parası olmadı ve kuş avlamak genellikle et yiyebilmemizin tek yoluydu ki biz bunu lüks olarak görüyorduk. Chichewa dilinde *nkhuli* diye bir kelime vardır ve "büyük et açlığı" anlamına gelir.

Bu açlığı bastırmak kolay değildi ve bazen bu görevler çok tehlikeli olabiliyordu. Kuşları yakalamak için kullandığımız en iyi *ulimbo*, dikenlerle kaplı kalın dalları olan *nkhaze* ağacından elde ediliyordu. *Nkhaze*nin içi sıkılarak gövdesi kesilir, bu arada özsuyunun gözlere bulaşmamasına çok dikkat edilirdi çünkü bu sıvı insanı kör ederdi.

Bir gün öğleden sonra Charity, Geoffrey ve ben *ulimbo* aramaya çıktığımızda mükemmel *nkhaze* ağacını fark ettik.

"Ben giderim!" dedi Charity. Her zaman lider olmak isteyen gürültücü bir çocuktu. Bu yüzden ona izin veriyorduk.

Charity etraftaki sivri dikenlere dikkat ederek, bıçağıyla *nkhaze* ağacına tırmandı. Yukarı tırmanıp gövdeyi kesti ve yaraya naylon şeker torbası bastırdı. Ama tam bunu yapar-

ken, ani bir rüzgâr bütün ağacı salladı ve *ulimbo* gözlerine sıçradı. Charity bir çığlık atarak çalılardan dışarı fırladı. "Kör oldum! Kör oldum! Yardım edin! Yanıyor!"

"Ne yapmalıyız?" diye sordum Geoffrey'e.

Bir zamanlar John Amcam için çalışan Maxwell adında bir adam, bize *nkhaze* ağacını ve özsuyu gözlere bulaştığı takdirde yapılması gerekenleri öğretmişti.

Geoffrey bana döndü. "Maxwell'in söylediklerini hatırlıyor musun?"

"Evet," dedim. "Eee?"

"Tek ilaç, bir annenin sütü."

"Ah, onu nereden bulacağız?"

"Sizin evden."

Bu doğruydu; annem yakın zamanda kardeşim Mayless'i doğurmuştu. Belki bize yardım edebilirdi. Charity'yi gömleğinden tutarak evime götürdük. Oraya ulaştığımızda Geoffrey durumu anneme anlattı ve annem isteğimizi mutlulukla kabul etti. Charity'ye diz çökmesini ve gözlerini açmasını söyledi. Bluzunun altından bir göğsünü çıkardı ve yüzüne doğru eğildi.

"Kıpırdama," dedi annem ve Charity'nin gözlerine beyaz sütünü sıktı.

Muhteşemdi. "Eh, dostum," diye bağırdı Geoffrey. "Ağzına girmemesine dikkat et!"

Charity'ye bu olayla ilgili neler hissettiğini hiç sormadım ama sanırım bir önemi de yoktu. Birkaç dakika içinde gözlerini açıp görebildi. Hepimiz, böyle bir sırrı bildiği için

Maxwell'in sihirbaz olması gerektiğini düşünüyorduk. "Bu yardımım karşılığında," dedi annem, "bir dahaki avında öldürdüğün bütün kuşları ben alacağım."

Charity kabul etti. Ertesi gün bir şeker torbasında dört kuş getirdi ve hepsini mutfağa bıraktı.

Kuzenlerimle birlikte avlanmak bana toprağın yöntemlerini öğretmişti: Uzun çimenlerin arasında en iyi noktaları nasıl bulacağımı, parıltılı *dambo* göletleri arasında nasıl ilerleyeceğimi, güçlü, zekice bir tuzakla kuşları nasıl kandıracağımı, beklerken sabır ve sessizliğin erdemlerini. Sabrın başarının anahtarı olduğunu her iyi avcı bilir; Khamba da bütün hayatı boyunca avlanmışçasına bunu anlıyor gibi görünüyordu.

İlk çıkışlarımız, yağmurun bütün sabah yağdığı ve öğleden sonra yerini boğucu, yapış yapış bir havaya bıraktığı yağmur sezonuyla başladı. Toprak ıslak ve göletlerle dolu olduğunda *dambo*lar çok fazla kuş çekmiyordu. Böyle zamanlarda biz avcılar, ölümcül dev bir kamçı veya taş kullanılmayan bir tür sapan olarak tanımlanabilecek *chikwapu*ya güveniyorduk.

Bir sabah yağmurlar kesildikten sonra Khamba'yla birlikte tuzağımızı hazırlamak için harekete geçtik. Çapamın ucunda *mpango* 'dan yapılmış çıkınımı taşıyordum; *mpango*, kadınların saçlarını sarmaktan bebeklerini sırtlarında taşımaya kadar çok çeşitli amaçlarla kullandığı, parlak renkli,

uzun bir kumaştı. Çuvalda uzun bir bisiklet iç lastiği, kırık bir bisiklet tekerlek dili, annemin çamaşır ipinden kestiğim kısa bir çelik tel parçası, *gaga* dediğimiz bir avuç darı tozu ve dört ağır tuğla vardı. Kendim yaptığım iki av bıçağım da her zamanki gibi yanımdaydı.

İlki, kalın demir tabaklardan yaptığım, Rambo tarzı bir komando bıçağıydı. Önce metalin üzerine korkutucu görünüşlü bir kalıp çizmiş, bir çivi ve ağır bir çekiç kullanarak çizgiler boyunca delikler açmıştım. Sonunda metalin kenarlarını yumuşatmak için bıçağı düz bir taşa sürterek keskinleştirmiştim. Sapını yapmak için, bıçağın dip kısmının etrafına sağlam şekilde tutabileceğim ölçüde bolca naylon *jumbo* sarmış ve ateş üzerinde eritmiştim.

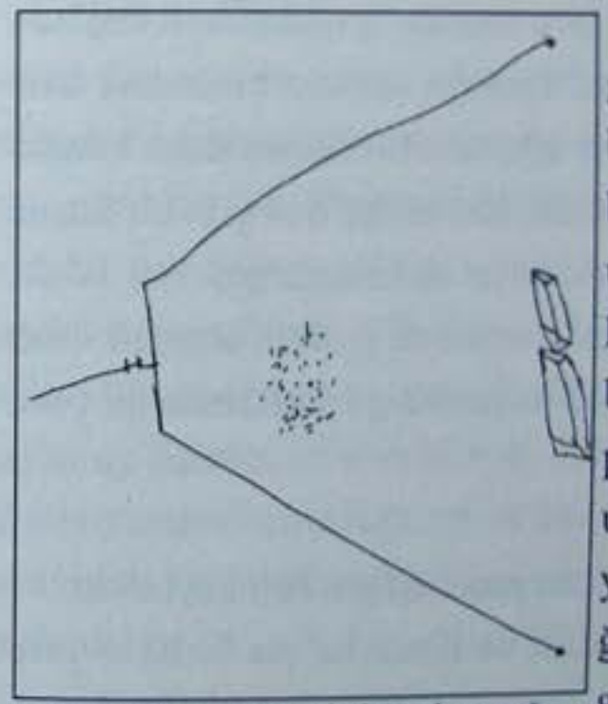
İkinci bıçağım, çekiçle düzleştirip keskinleştirdiğim büyük bir çividen yapılmış, daha çok saplamaya yarayan bir şeydi. Onun da sapını ilkiyle aynı şekilde hazırlamıştım. İki bıçağımı da pantolonumun kemerine sıkıştırarak taşıyordum.

Malzemelerimi aldıktan sonra Khamba'yla birlikte Geoffreylerin evinin arkasından geçerek, ağaçların yüksek olduğu ve iyi gölge sağladığı okaliptüs koruluğuna doğru uzanan patikadan ilerledim. Bizi gölden ayıran Dowa Tepeleri önümde bütün güzelliğiyle uzanıyor, tepesinde şimşekler çakıyordu. Yeni bir fırtına yaklaşıyordu; dolayısıyla elimizi çabuk tutmak zorundaydık.

Ana yolun kenarında, güneş sisi dağıttığında uzun bir gölge vurduracak yüksek bir okaliptüs ağacının yakınında iyi bir nokta buldum. Çapamı kullanarak kırmızı çamur or-

taya çıkana kadar çimenleri ve sarmaşıkları temizledim; çapı yaklaşık bir buçuk metrelik bir yüzey açtım. Bıçağımı çıkararak ağacın iki kalın dalını kesip kabuklarını soydum. Sonra ikisinin de ucunu sivrilttim. Sırıkları yaklaşık yarım metre arayla ıslak toprağa diktim ve sağlamlıklarını denemek için çekiştirdim. Sağlamlardı.

Bisiklet iç lastiğini iki ince şerit halinde kestim ve iki parçayı çelik tel parçasına, sonra lastik şeritlerin diğer ucunu okaliptüs kazıklarına bağladım. İşim bittiğinde ortaya çıkan şey, ortası kalın çelikten dev bir sapana benzemişti. Avı öldürecek olan kısım buydu.

Kendi ellerimle hazırladığım bu tuzağı yağmur mevsimi boyunca kuşları avlamak için kullanırdım.

Yakındaki birkaç ağacın kabuklarını soyup birleştirerek, yaklaşık dört buçuk metre uzunluğunda uzun bir ip yaptım. Sonra küçük, yirmişer santimlik bir parçasını kesip çelik parçaya iliştirdim. Diğer ucuna kısa bir sopa bağlayıp, yuvarlak ve iri bir düğüm attım. Sopayı bir sap gibi tutarak lastik bantları olabildiğince geri çektikten sonra, sapı iki kazığın –ikinci bir sopayla bisiklet tekerleği parmağı– yuvarlak ve iri düğümü yerinde tutacak şekilde yerleştirdim. Uzun ip

ağaçların arkasına uzanıyordu ve tetik görevi görecekti. Onu da yerleştirdikten sonra tuzağın önüne dört tuğla koydum ve araya darı tozunu serpiştirdim. Burası ölüm alanıydı. Kuşlar darıyı yemek için konduğunda ipi çekerek sapanı serbest bırakacak, kuşları tuğla duvara vuracaktım.

"Haydi avlanalım," deyince Khamba da benimle birlikte ağaçların arasına girdi.

Fark edilmeden görmemi sağlayacak küçük bir *thombozi* ağacının arkasına saklandık. Oraya ulaşır ulaşmaz Khamba yanıma uzandı ve dikkatle ileri baktı. Hiç kıpırdamıyor, hiç havlamıyordu. Yaklaşık yarım saat sonra dört tane kuş süzülüp yemi gördü ve aşağı inip toprağı gagalamaya başladı. Kalp atışlarım hızlanmıştı. Tam ipi serbest bırakmak üzereyken, diğerlerinin hemen arkasına bir kuşun daha kondu-ğunu gördüm. İri, gri göğüslü, sarı tüylü, dev gibi bir kuştu.

Haydi, diye düşündüm, *biraz daha sağa gel. İşte böyle.*

Birkaç uzun saniyeden sonra o da grubun ortasına daldı ve yemeye başladı. Tam ölüm alanına girdiklerinde ipi çekiverdim.

ŞLAAAKKK-POFFF!

Kuşlar tüy ve toz bulutu arasında gözden kayboldu.

"Tonga!" diye bağırdım ve Khamba'yla birlikte yerimizden fırladık.

Dört kuş tuğlaların önünde yatıyordu, beşincisi ise uçup gitmeyi başarmıştı. İri olan kuş hâlâ çamurun içinde debeleniyordu, bu yüzden toparlanmasına fırsat vermemek için önce onu aldım. Vücudu ellerimde ılık ve yumuşaktı. Avucum-

da titreşen minik kalbini hissedebiliyordum. Başını iki parmağımın arasında tuttum ve boynunu kırdım.

Diğerlerini alıp çamuru temizledim. Normalde yanımda şeker torbası taşırdım ama bu defa unutmuştum. Ölü kuşları ceplerime attım.

Tuzağı yeniden kurup bir saat daha bekledikten sonra sonunda vazgeçtim.

"Artık yeme zamanı," dedim.

Khamba'yla birlikte *mphala*ya yöneldik.

Mphala, "bekâr erkeklerin evi" anlamına geliyordu; kuzenim Charity de orada oturuyordu. Bizim arazimizde, Geoffreylerin evinin tam karşısında duran, daha çok kulüp binası gibi bir yerdi. Phiri'yle dövüşmüş olan sezonluk işçi James bir zamanlar orada oturuyordu, ama o işten çıkarıldığından beri ev boştu. Charity evi Mizeck adında bir arkadaşıyla paylaşıyordu; arkadaşı okuldan ayrılıp ticaret yapmaya başlamış şişman, iri yarı biriydi. İkisi de hâlâ anne ve babalarıyla yaşamalarına rağmen –Charity'nin evi, okaliptüs koruluğunda Gilbertlerinkine yakındı– geceleri bu evde uyuyorlardı.

Köşede biri okaliptüs sırıkları ve ot doldurulmuş darı çuvallarıyla bir yatak yapmıştı. Mango ve yerfıstığı kabuklarıyla diğer tuhaf çöpler arasında her yerde kirli giysiler vardı. Bir duvara MTL Gezginleri futbol takımının –genellikle Göçebeler olarak bilinirdi– bir posteri asılmıştı. Malawi Sü-

per Ligi'nde benim tuttuğum takım da buydu. Karşı duvarda, ezeli rakipleri Büyük Mermiler'in posteri asılıydı; o takımdan ne kadar nefret ettiğimi anlatamam. Köşeye bir mangal yerleştirilmişti; iki tarafına havalandırma için iri delikler açılmış, içi simsiyah darı çekirdekleri ve tahta dolu büyük bir kaptan ibaretti. Dumanın çıkması için yukarıya küçük bir pencere yapılmıştı ama pek işe yaramıyordu. Odadaki tek ışık da oradan geliyor, ışık huzmesi havada süzülen tozları belirginleştiriyordu. Havada kirli ayak kokusu vardı. Bana göre burası dünyanın en güzel yeriydi.

Küçük ve sinir bozucu olduğumdan, genellikle giriş hakkımı kazanmadan oraya girmeme izin yoktu. Birkaç kez mango çalmalarına yardım ettikten sonra girmeme müsaade etmişlerdi. Charity boynuma bir *mpango* asar, komşunun bahçesine gönderirdi. Bıçağımı dişlerimin arasına alarak, ağaçlara tırmanır, mangoları sessizce koparıp çuvala doldururdum. Sonra beni içeri almaları için *mphala*'ya götürürdüm. Bu, sorumluluğunu yerine getirmek gibiydi.

İçeride sohbetler genellikle uçuk ve benim on bir yaşındaki kafamın alamayacağı kadar karışık olurdu. Çoğunlukla kızlar hakkında konuşurlardı ve şanslıysam orada olduğumu unuturlardı. Bir defasında Mizeck, şehirde gördüğü bir kızla ilgili hikâyesini anlatırken aniden yarıda kesmiş ve Charity'ye dönmüştü. "Dikkatli olmalıyız, yanımızda bir çocuk var. Böyle hikâyeleri kaldıramaz."

"Ben çocuk değilim!" demiştim. "Haydi, devam edin. Yeterince büyüdüm artık. Kızlar hakkında ben de bir şeyler

biliyorum."

"Ah, öyle mi? Neler biliyorsun?"

"Ben… siz ne biliyorsanız onu!"

Khamba'yla birlikte avdan eve dönerken, giriş için gereğinden fazlasını taşıdığımı biliyordum. Yaklaşırken Charity ve Mizeck'in içeride olduklarını duydum. Kapıyı vurdum, Charity açtı.

"Ne?"

"Çocuklar, az önce dört kuş avladım! Hepsi ceplerimde. Girebilir miyim?"

Mizeck kapıda göründü. "Bize ne getirdin?"

"Dört kuş."

Gülümsedi. "İşte tam *mphala*da ihtiyacımız olan türden biri. İyi iş!"

"Ateş yakalım," dedi Charity.

Sırıtarak içeri girdim. Khamba da arkamdaydı.

"Şu aptal köpeği çıkar buradan," diye bağırdı Mizeck. "Burada yaşadığını filan sanacak. Köpekler evlerin içine girmez, bilmiyor musun? Eminim bu yaratıkla konuşuyorsundur da."

"Khamba," diye bağırdım, "dışarı!"

Bacağımı arkaya doğru uzatınca Khamba hemen kapıya koştu. Sonra şaşkın gözlerle bana baktı.

"Sadece bekle," diye fısıldadım.

Kuşlarımı temizlemeye, tüylerini yolmaya ve onları par-

maklarımdan silkelemeye başladım. Kafalarını koparıp iç organlarını temizledim. Kapıyı açtığımda Khamba orada bekliyordu. Bu onun av ödülü ve çok değerli hazinesiydi. Kafaların her birini tek tek havaya attığımda Khamba sıçrayarak onları yakaladı. Bir lokmada hepsini midesine indirdi. İç organları neredeyse içer gibi yuttu.

İçeride Charity ve Mizeck kuşları kömürlerin üzerine koymuşlardı bile. Cızırdayan et nefis kokuyordu.

"Çocuklar," dedim, "gerçekten ağzımın suyu akmaya başladı!"

"Sessiz ol."

Kuşlarımı pişirmeyi bitirdiklerinde benim de birini yememe izin verdiler. Ama artık işlerine yaramaz hale geldiğimde kaçınılmaz şey oldu.

"Hey, ufaklık," dedi Mizeck, "sanki annenin seni çağırdığını duyuyorum."

"Ne? Ben bir şey duymuyorum."

"Doğru," dedi Charity. "Bu kesinlikle annen."

Gidiş emrim verilmişti. Hiç itiraz etmeden bıçağımı kemerime yerleştirdim, köpeğimi çağırdım ve onunla birlikte kızlarla dolu eve döndüm.

4. Bölüm

On üç yaşımı doldurduğum yıl, yeni bir asrın başlangıcıydı; zamanla kendimdeki değişimleri de fark ettim. Büyüyordum.

Avlanmayı büyük ölçüde bırakmıştım. Pazar yerinde daha çok zaman geçiriyor, yeni insanlarla tanışıyor, halka karışıyordum. Gilbert genellikle Geoffrey ve diğerleriyle birlikte yanımdaydı. Oraya gidiyor, Malawi ve Doğu Afrika'da çok sevilen bir oyun olan *bawo*yu bıkıp usanmadan oynuyorduk. *Bawo*, sıra halinde delikler dizilmiş uzun bir tahta üzerinde tohumlar veya misketlerle oynanan bir oyundu. Her oyuncunun iki sıra halinde sekizer deliği vardı. Amaç, rakibin en dipteki sırasını ele geçirmek ve onu hareketsiz bırakmaktı.

Bu oyun çok fazla strateji ve hızlı düşünce gerektirir. İtiraf ediyorum, bu oyunda çok iyiydim ve sık sık diğer çocukları yenerdim. Bu, küçüklüğümüzde beni futbol maçla-

rında yedek kulübesinde bekletmelerine karşılık bir tür intikamdı. Asla *mangolomera* sahibi olamasam bile *bawo*m vardı.

Arkadaşlarımı görmek için pazar yerine gittiğim her seferinde, Khamba peşimden gelmeye çalışırdı. Birlikte çıktığımız gezileri özlediğini biliyordum ama peşime takılmasını yasaklamıştım. İnsanlar bir köpekle birlikte dolaştığım için geri zekâlı olduğumu düşünüyordu. Bir defasında Khamba ben fark etmeden pazar yerine kadar peşimden gelmişti. Berber dükkânının yakınındaki, altında *bawo* oynadığımız ağaca ulaştığımda, biri gülerek işaret etti.

"Bu köpeği neden peşinde dolaştırıyorsun ki?" dedi. "Ortalıkta tavşan veya kuş göremiyorum. Pazarda ava mı çıkacaksın?"

Diğer çocuklar da gülmeye başladı. Bu benim için utanç vericiydi. Sonrasında Khamba ne zaman peşimden gelmeye kalksa, sert davranmak zorunda kaldım.

Küfürler savurup bağırıyordum ama beni hiç dinlemiyordu. Birkaç metre sonra küçük bir taş alıp kafasına attım.

"Beni rahat bırak artık!"

Bu olay birkaç kez tekrarlandıktan sonra Khamba mesajı aldı. Dişi köpekler kızgınlık dönemindeyken ve köylerde dolaşırken, genellikle çiftleşme dönemi olan temmuz ayında kendi başına pazara geliyordu. Beni gördüğünde uzun kuyruğunu sallayarak bana doğru koşturuyordu, ama her seferinde ona yerinde kalmasını emrediyordum.

"Defol!" diye bağırıyor, kimse beni görmeden onu kor-

kutmak için yüzüne doğru toprağı tekmeliyordum.

Yaşım büyüdükçe, MTL Göçebeleri'nin günlük gidişatı da artık ruh halimi ve duygularımı belirleyemiyordu. Hayatım boyunca Göçebeler benim için normal bir takımdan fazlası olmuştu. Her maçlarını radyoda dinler, onların dev olduğunu hayal ederdim. Göçebeler yenildiğinde –özellikle de Büyük Mermiler karşısında– o kadar üzülürdüm ki yemek bile yiyemezdim; annem en sevdiğim yemek olan tavuk pişirmiş olsa bile. O yıl Büyük Mermiler karşısında oynadıkları bir maçta kalp atışlarım o kadar hızlanmıştı ki, öleceğimi sanmıştım (sanırım buna anksiyete krizi diyorlar). *Kendime ne yapıyorum ben?* diye düşündüm. *Futbol sağlığım için fazla stresli.* Sonrasında maçları izlemeyi tamamen bıraktım.

Bu dönemde Geoffrey ve ben, içini görmek için eski radyolari söküp açmaya ve nasıl çalıştıklarını anlamak için incelemeye başladık. Böylece bozulduklarında tamir edebilirdik.

Malawi'de ve Afrika'nın televizyon için elektriği olmayan çoğu yerinde, köyün dışındaki dünyayla tek bağlantımız radyodur. Bir ormanın derinlikleri veya şehrin kalabalık caddeleri olsun, gittiğiniz çoğu yerde insanları küçük el radyolarını dinlerken bulursunuz. Blantyre'daki bir istasyon Malawi reggae müziği veya Amerikan R&B, Lilongwe'deki bir istasyon da Chichewa kilise korosu müziği ve kilise ayinleri yayınlar.

Bağımsızlığa kavuştuğumuz dönemde Malawi Yayın Şirketi kurulduğundan beri, Malawi halkı radyolarını aileden biri gibi görmüştür. Babam MBC'nin ilk günlerinden, Amerika'dan Dolly Parton ve Kenny Rogers'ı, Robert Fumulani'nin harika sesini dinlediğinden söz ederdi. O zamanlar tarım programları çok popülerdi ve babam Başkan Banda'nın –Bir Numaralı Çiftçi– herkese yağmurlardan önce tarlaları temizlemeleri, tepeler kazmaları ve ekim yapmaları gerektiğini hatırlattığını, bunları yapmanın Malawi halkını başarılı ve mutlu kılacağını vurguladığını söylerdi. İnsanlara gübre kullanmaları gerektiğini de belirtirdi. Ben de büyürken Lilongwe'deki Orta Afrika Presbyterian Kilisesi'nden yayın yapan Shadreck Wame'in pazar ayinlerini ve arkasından da *Sunday Top Twenty* programını dinlerdim.

Ne yazık ki birkaç yıl önce devlet tarafından yönetilen sadece iki radyo istasyonu vardı: Radyo Bir ve Radyo İki. Bu, dış dünyaya açılan penceremizi büyük ölçüde daraltıyordu.

Radyodan gelen sesleri ilk duyduğumda, içinde neler olup bittiğini bilmek istemiştim. Açık devrelere bakmış ve bütün o kabloların ne işe yaradığını, neden farklı renklerde olduklarını, hepsinin nereye gittiğini merak etmiştim. Bu teller ve plastik parçaları nasıl oluyor da Blantyre'daki bir DJ'in benim evimde konuşmasını mümkün kılıyordu? İstasyon düğmesinin bir tarafında müzik çalarken, diğer tarafında nasıl bir vaiz duyulabiliyordu? Bunları kim böyle düzenlemiş, bu kişi böylesine harika bilgileri nasıl edinmişti?

Sadece deneme-yanılma yöntemiyle parazitin, en büyük parça olan ve bütün tellerle plastik parçaların bağlandığı ana devre panosundan kaynaklandığını keşfettik. Bu devreye, küçük fasulyelere benzeyen şeyler bağlanıyordu. Bunlar transistörlerdi ve radyodan kolona giden elektriği kontrol ediyorlardı. Geoffrey ve ben, transistörlerden birini söküp, sesin büyük ölçüde azaldığını görerek öğrenmiştik. Düzgün bir lehim sistemimiz olmadığından, devreleri onarmak için mutfak ateşinde kalın bir teli kızarana kadar ısıtıyor, sonra da metal kısımları birleştirmek için kullanıyorduk.

Radyonun FM, AM ve kısa dalga gibi bantları nasıl aldığını da öğrendik. AM'i almak için, dalgalar uzun olduğundan, radyonun içinde bir anten vardı. Ama FM'i almak için antenin dışarıda olması ve daha dar, daha küçük dalgaları alabilmesi için havaya uzatılması gerekiyordu. Tıpkı ışık gibi, FM dalgaları yüksek bir ağaca veya binaya çarparsa engelleniyorlardı.

Her şeyi deneyler yaparak öğrendiğimizden, bir sürü radyo bilgi yolunda harcandı. Sanırım bütün teyzelerden, amcalardan ve mahalledeki komşulardan birer radyo almıştık; Geoffrey'in odası dev bir teller yumağına dönüşmüştü. Ama hatalarımızdan yola çıkarak bilgimizi artırdıktan sonra, insanlar bize bozuk radyolarını getirerek onarmamızı istemeye başladılar. Çok geçmeden kendi küçük işimizi kurmuştuk.

Geoffrey'in, ailesinin evinin hemen arkasındaki küçük yatak odasında çalışıyorduk. Zemin teller, devre panoları, motorlar, parçalanmış radyo kasaları ile tanımlanamayacak

durumda metal ve plastik parçalarıyla dolu bu yerde müşterilerimizi bekliyorduk. Müşterilerle genellikle konuşmalarımız şöyleydi:

"*Odi, odi,*" diyordu biri kapıyı vurarak. Komşu köyden gelen bir yaşlı adam, radyosunu bir tavuk gibi koltukaltına sıkıştırmış halde gelirdi.

"Girin," derdim.

"Burada radyo tamir edildiğini duydum?"

"Evet, ben ve ortağım Bay Geoffrey radyolarınızı tamir ediyoruz. Sorun nedir?"

"Ama siz çok küçüksünüz. Bu nasıl olabilir?"

"Bizden şüphe etmeyin. Bana sorunu söyleyin."

"İstasyonu bulamıyorum."

"Bir bakalım... hmmm... evet, sanırım halledebiliriz. Akşam yemeğinden önce hazır olur."

"Saat altıdan önce hazır olsun! Bugün cumartesi ve akşam piyeslerini dinlemek istiyorum."

"Tabii, tabii."

Radyolarda neyin arızalı olduğunu bulmamız gerektiğinde, bir güç kaynağına ihtiyacımız vardı. Elektrik olmadığı için pil kullanmak zorundaydık. Ama piller pahalıydı ve Geoffrey ile ben onarımlarımızdan pil alacak kadar para kazanmıyorduk. Bunun yerine pazar merkezine gidiyor, çöpe atılmış eski piller arıyorduk. Beş-altı tane topluyor, bir tane de boş Shake Shake kutusu buluyorduk. Onca yıldan sonra

bile o iğrenç kutular hâlâ işime yarıyordu.

Önce içinde bir şey kalıp kalmadığını anlamak için pilleri deniyorduk. İki teli artı ve eksi kutuplara iliştirip bir fener ampulüne bağlıyorduk. Ampul ne kadar parlaksa, pil o kadar güçlü demekti. Sonra Shake Shake kartonunu düzleştirip yuvarlayarak tüp yapıyor, artı-eksi kutupları aynı yöne bakacak şekilde pilleri içine yerleştiriyorduk. Ardından tüpün iki ucundan teller uzatıp, radyonun normalde pillerin değdiği artı-eksi başlarına bağlıyorduk. Bu şekilde eski piller genellikle bir radyoyu çalıştıracak kadar enerji sağlıyordu.

Elbette ki başarımız pillerin markasına ve ne için kullanıldıklarına da bağlıydı. El radyoları çok az elektrik harcadığından, genellikle bir pili son damlasına kadar kullanıp kuruturdu; kasetçalarlarsa daha yüksek voltaj gerektirdiği için pili zorlar, dolayısıyla içinde enerji kalsa bile bir süre sonra çalıştıramaz hale getirirdi. En kötü piller (ama ne yazık ki en yaygın olanlar) Çin malı Tiger Head markaydı ve herhangi bir alette birkaç saat içinde tükenirdi. Çok sevilen Malawian Sun pilleri bulduğumuzda çok sevinirdik çünkü radyolarımızı diğer bütün pillerden çok daha uzun ve güçlü çalıştırırdı.

"Bay Geoffrey, ne kadar şanslısınız, iyi bir Malawian Sun bulmuşsunuz."

"Haklısınız, bay dostum. Bu bizi uzun süre idare eder."

Genellikle radyolarımızı onarırken, insanlar bize yaklaşır ve şöyle derdi: "Şu küçük bilim adamlarına bakın! Böyle devam edin, çocuklar. Bir gün iyi bir işiniz olabilir!"

Aletlerin çalışma şekilleri çok ilgimi çekiyordu ama bu-

nu hiç bilim olarak görmemiştim. Radyolara ek olarak, arabaların nasıl çalıştığı, özellikle petrolün bir motoru nasıl harekete geçirdiği de çok ilgimi çekiyordu. *Bu nasıl oluyor?* diye düşünüyordum. *Eh, öğrenmesi kolay; arabası olan birine sormam yeterli.* Pazar yerinde kamyoncuları durduruyor ve onlara soruyordum: "Bu kamyonu hareket ettiren ne? Motoru nasıl çalışıyor?" Ama kimse açıklayamıyordu. Sadece gülümsüyor ve başlarını iki yana sallıyorlardı. İnsan bir kamyonu kullanıp da nasıl çalıştığını nasıl bilmezdi? Bunu gerçekten anlayamıyordum.

Her şeyi bildiğini düşündüğüm babam bile şöyle diyordu: "Yakıt yanarak ateş salıyor ve… şey, pek emin değilim."

Pazar yerinde CD çalarlar yaygınlaşıyor, bunlar beni daha da meraklandırıyordu. İnsanların bu parlak tabak gibi şeyleri radyolarına koyuşlarını ve müzik dinleyişlerini izliyordum.

"Sesi buna nasıl koyuyorlar?" diye soruyordum.

"Kimin umurunda?" diyordu çoğu.

Pazar yerindeki insanlar bu şeylerden zevk alırken herhangi bir açıklama aramıyorlardı, ama bu sorular benim sürekli olarak kafamı kurcalıyordu. Böyle gizemleri çözmek bir bilim adamının işiyse, o zaman kesinlikle bilim adamı olmak istiyordum.

O dönemde, Gilbertlerin evinin arkasındaki orman yolundan bir kilometre ötede bulunan Wimbe İlkokulu'na gidiyordum. Ertesi yıl mezuniyet sınavına girecektim. Geçebilirsem ortaokula başlayacaktım. Orada öğrencilerin daha detaylı bilimsel dersler aldığını, hatta deney yapmalarına izin verildiğini duymuştum.

Benim için bir bilim adamı olmak, o dönemde zamanımın büyük bölümünü alan çiftçilikten çok daha iyiydi. Babam hâlâ açık artırmada satmak için biraz tütün yetiştiriyordu ama asıl ekinimiz daima darıydı –*chimanga*– ve ailemizi bütün yıl bu doyuruyordu. Malawi halkının çoğu, hayatta kalmak için kendi darı tarlalarına dayanan çiftçilerdi. Başka bir yerden yiyecek alamazsanız, en azından deponuzda darınız olurdu ve ailenizin karnı doyardı. Şehirde yaşayanlar bile köylerdeki kardeşlerinin veya akrabalarının yetiştirdiği darıyı paylaşıyordu. Pazarlarda darı fiyatlarının arttığı yetiştirme sezonunda herkesin bunlara ihtiyacı vardı.

Malawi'de her öğünde darı yeriz. Çoğu aile darıyı *nsima* ("seema" şeklinde okunur) denen hamurumsu bir lapa olarak kullanır. Nsima, sıcak suya (kaynar değil) karıştırılamayacak kadar koyu hale geldiğinde darı eklenerek hazırlanır, sonra hamburger ekmeği büyüklüğünde parçalara bölünür. Bir parçayı koparıp avucunuzda top şeklinde yuvarlarsınız ve yiyeceğinizi onunla alıp ağzınıza atarsınız; genellikle fasulye, yapraklı yeşil sebze gibi sezonluk yiyecekler olur. Aileniz şanslıysa, keçileriniz veya tavuklarınız da olabilir. Benim favorim, domatesli kurutulmuş balıktır!

Şişman politikacılardan köpeklere, kedilere kadar herkes yaşamak için *nsima*ya bağlıdır. Khamba her akşam ye-

meğinden sonra lezzetli mamasını almak için yemek kabının başında beklerdi. Çoğu zaman yemeğini çiğnemezdi bile; sadece bütün olarak yutardı.

"Yediklerinin tadını nasıl alıyorsun ki?" diye sorardım.

Nsima sadece beslenme düzenimizin önemli bir parçası değildir; aynı zamanda vücutlarımız da tıpkı balığın suya ihtiyaç duyduğu gibi ona ihtiyaç duyar. Bir yabancı, bir Malawiliyi yemeğe davet eder, önüne nsima olmadan biftek, makarna ve çikolatalı pasta koyarsa, Malawili eve döndüğünde ailesine şöyle der: "Yiyecek hiçbir şey yoktu; sadece biftek ve makarna yedim. Umarım bu gece uyuyabilirim."

Chimanga tarımı ailedeki bütün erkek, kadın ve çalışabilecek yaşa gelmiş çocukların yardımını gerektiren bir aile faaliyetidir. Genç kızlar genellikle ekime, yetiştirmeye ve hasada yardım eder ama çoğunlukla su taşımak, yemek hazırlamak, temizlik yapmak ve küçüklerle ilgilenmek gibi ev işlerinde annelerine yardımcı olurlar. Malawi'de bir kadının katkısı genellikle görmezden gelinir. On iki yaşıma gelene kadar sadece beş kız kardeşim vardı, hiç erkek kardeşim yoktu; dolayısıyla babama tarlada yardım eden tek kişi bendim.

Mayıs ayında önceki ekimin hasadı yapıldıktan sonra toprak işi temmuzda başlardı. Kurumuş darı saplarını toplamak, onları yığınlar halinde toparlamak –bunlara *chikuse* denir– ve sıralar halinde dizmek zorundaydık. Bütün *chikuse*ler düzgün şekilde dizildikten sonra onları ateşe verip beklerdim. Çekirgeler bu yığınların arasına yerleşir, saplar yanmaya başladığında yüzlerce çekirge gruplar halinde dışarı fırlar,

böylece yakalanmaları kolay olurdu. Onları şeker torbalarına doldurur, ateşte tuzla pişirmek için eve götürürdüm. İnanın bana, çıtır çıtır çekirgelerle muazzam miktarda *nsima* yiyebilirim. Elbette ki çalışırken çekirge avlamamam gerekirdi ama bir deyişimiz vardır: "Gölü görmeye gittiysen, suaygırlarını da görürsün."

Ağustostan, kasıma kadar yeni sıralar veya tepeler kazardık. Çapa kullanarak iki sırayı ayırır, ortada bir sıra daha oluştururduk. Toprağı bu şekilde bir rotasyonla işlerdik. Bu bizim kurak mevsimimiz olduğundan sert toprağı parçalamak için bütün gücümü kullanmam gerekirdi; dolayısıyla ellerim iri iri su toplardı. Sadece bu değil, aynı zamanda sert toprak parçalarının çapanın sapıyla ezilmesi gerekiyor, bu da harcanan zamanı daha da artırıyordu. Yumuşak toprak, tohumların sorun yaşamadan kök salmasına izin veriyordu. Bazı çiftçiler tembel olduğu için bu topakları bırakır, bunun sonucunda da ürünleri daha küçük olurdu.

Sıralar oluşturmak, daima güneş tepede parlarken yapılan bir işti. Hava o kadar sıcak olurdu ki, sabahları okula gitmeden önce çalışır, akşamları hava kararmadan geri dönerdim. Eğer dolunay varsa ve etrafı görebiliyorsam, sabahları daha horoz ötmeden dörtte kalkardım. Henüz hava aydınlanmadan fenerimle tuvalete girer, tavanda siyah-beyaz bacakları ve iri tüylü gövdeleriyle duran örümcekleri veya *Bu bizim oyun saatimiz, sen yatakta olmalısın!* dercesine antenlerini ışığa sallayan hamamböceklerini fark etmemeye çalışırdım. Evin arka tarafındaki sığ kuyudan bir kova su çeker,

yüzümü yıkardım (İçmeye uygun değildi) Annem önceden kalkar, *phala* olarak bilinen bir kâse darı lapası hazırlardı. Bunu çabucak yedikten sonra çapamı peşimde sürükleyerek tarlaya yönelirdim.

"Karanlıkta çapanı savurduğun yere dikkat et!" diye seslenirdi babam arkamdan. "Ayağını kesmeni istemiyorum!"

"Tamam!"

İnsanın ayağını biçmesi, temizlik ve ekim sezonunda sık görülen bir kazaydı. Çocukları sürekli ayaklarının etrafına sarmaşıkla şeker torbaları veya gazeteler –bir tür bandaj– sarmış halde görürdünüz. Bunu ayaklarını sineklerden ve topraktan korumak için yaparlar, ama işe yaramazdı çünkü ertesi sabah yine tarlada olurdunuz. Bu dönemde kesikler her zaman tam iyileşmez; bir köyde büyümüş her Malawilinin bunu kanıtlayacak yara izleri vardır.

Ay varken bile yol karanlık ve gölgelerle dolu olurdu. Hızlı yürüyüp her adımıma dikkat eder, Gule Wamkulu'nun beni ağaçların arasından izlediğini veya kel adamların uçaklarıyla tepemde uçtuğunu hayal etmemeye çalışırdım. Nerede veya kaç yaşında olursam olayım, bu şeyler beni sabahın dördünde daima korkutacak. Bir sabah yürürken bir sırtlan çalıların arasından çığlık attığında öyle korktum ki yüreğim ağzıma geldi. Hayatımda hiç o kadar hızlı koştuğumu hatırlamıyorum.

Normalde yağmurlar aralık ayının ilk haftası başlar, mart ayının sonuna kadar devam eder. Yağmurun başlangıcı, bizim de ekime başlama işaretimizdir. Tanrı'ya karşı büyük

bir yarışta tabanca sesini duymak gibidir. İlk yağmur damlası düştüğünde hazır olmamız gerekir.

Bir kişi çapayla hızlı bir şekilde sıralardan devam ederek toprağın üzerinde küçük delikler açarken, diğeri de onun peşinden gelerek her deliğe üçer tohum atar ve bolca iyi dilekle toprağı örter. Aralık ayında tarlalar çok çamurludur ve çamur tabakalar halinde ayaklarınıza yapışır.

Birkaç gün yağmur yağdıktan sonra, tohumlar toprağı delerek çıkarak minik yapraklarını açmaya başlar. İki hafta sonra yağmur hâlâ iyiyse ilk gübreleri atarız çünkü eğer güçlü bir şekilde büyüyecekse, her fidanın bütün canlılar gibi sevgiye ve ilgiye ihtiyacı vardır.

Ekim için delikler açmayı çok seviyordum çünkü öndeki birini beklemem gerekmiyordu ve işimi çabucak bitirip darı kızartmaya gidebiliyordum; bu, aralık ayında ender bulunabilecek bir zevktir.

Mayıs ayından eylüle kadar hâlâ hasattan yararlanırsınız. Darı boldur ve her öğün harikadır. Güney Yarımküre'de kışlarımız böyledir ve o soğuk akşamlarda hepimiz ateşin başında toplanıp düz bir tencerede darı kızartır, gülüşür, hikâyeler anlatır ve şarkılar söyleriz. Ama aralık ayı geldiğinde çoğu ailenin darısı bitmeye başlar, dolayısıyla kuzenler, arkadaşlar ve aileyle birlikte oturup darı kızartmak gerçekten özel zamanlar olur. Kızarırken yaydığı koku harikadır ve bizi çok mutlu eder. Bu kıtlık döneminde her *nsima* parçası üzüntüyle yenir.

Aralık ayında insanlar gübre almalı ve ekim yapmalıdır

ki bu pahalı bir iştir ve birikimleri kurutur. Çoğu kimse Noel ve yılbaşında tavuk ve biraz pirinç alacak kadar para artırabilir, ama sonrasında geride hiçbir şey kalmaz. Ocak ayı geldiğinde çoğunlukla insanlar kemerlerini sıkmak ve hasadı beklemek zorunda kalırlar. Dışarıda sabah akşam yağmur yağar, her şey büyümekle uğraştığı için kuşlar bile yiyecek bir şey bulamaz. Bu sıcak, çamur ve bekleyiş zamanıdır. Biz buna "açlık mevsimi" deriz. Kırsal kesimde insanlar tarlaları hazırlamak için canla başla çalışır, ama bunu çok az miktarda yiyecekle yapar. Tahmin edeceğiniz gibi zayıflar, yavaşlar ve incelirler. Bazen çocuklar ölür. Açlık mevsimi daima olmuştur ve sabah güneşin doğacağı kadar kesindir.

Ama işler yolunda giderse, aralık ve ocak aylarında yağmur sürekli yağarak fidanları besler, onlar da bu dönemde babamın dizlerine kadar yükselirlerdi. Darı küçük küçük baş vermeye başlardı ve birkaç hafta sonra çiçeklerini açardı; bunlar ipek tüylü ve uzun püsküllü çiçeklerdi. Şubat ayında sapları kalınlaşır, güçlenir ve göğüs seviyesine kadar yükselirdi. Mayısta hasat zamanı geldiğinde, özellikle gübre kullanılmışsa, saplar insan boyunu rahatlıkla geçerdi. Sonra darı sırıklarla kurumaya bırakılır, sonunda da toplanırdı. Ürün, anne ve babamın uyuduğu odanın yanındaki küçük bir depoya konurdu. Verimli bir yıl olmuşsa torbalar tavana kadar yükselir, koridora kadar taşardı.

Her yıl bu şekilde eker ve toplardık ama 2000 yılının

aralık ayında her şey ters gitti. Yağmurlar gecikti ve aralık ayının son haftasına kadar başlamadı. İlk yağışlar fidanlara toprağı delme cesaretini verdiğinde çiftçiler gübrelerini serptiler ve en iyisini umdular. Ama arkasından gelen yağmurlar çok fazlaydı ve bütün bir hafta gece gündüz yağdı. Büyük seller bütün ülkeyi sardığı için evleri, canlı hayvanları, yeni baş veren fidanları alıp götürdü. Neyse ki bizim oturduğumuz bölgede sel olmadı ama yağmurlar yine de gübreleri ve umutlarımızı yok etti.

Birçok çiftçi de bizim gibi gübre alamamıştı. Yeni başkanın politikaları yüzünden, bir çuval NPK gübresinin (içinde nitrojen, fosfor ve potasyum bulunur) fiyatı şimdi üç bin *kwacha* idi. Yağmurlar ilk gübreleri yok ettiği takdirde iki kez almak bir yana, bir kez almak bile aşırı pahalıydı. Sellerden sonra başkan Radyo Bir'e çıktı ve her çiftçiye iki kilo darı ile beş kilo gübreden oluşan "başlangıç paketleri"yle yardım etme sözü verdi. Başlangıç paketleri 1998-1999 yıllarında da Malawi'de uygulanmış, ihtiyacı olan her çiftçiye verilmişti. O yıllarda yağmurlar iyiydi; bu paketlerden gelen darı ve gübrenin katkısıyla ürünler bol olmuştu. Ama uluslararası bağışçıların baskısı sayesinde program bir milyon çiftçiyi kapsıyordu. Dolayısıyla başkanın bu yardımı genişletme kararını açıklaması güzeldi.

Ama bir ay geçti ve değişen hiçbir şey olmadı. Sonunda, pazar yerinde yardım alacak kişilerin bir listesi açıklandı. Babamın ve birçoklarının adı listede yoktu. Ama bu pek de önemli değildi. O zamana kadar yağmurlar tamamen kesil-

mişti.

Sellerden sonra yağmurlar tamamen durdu ve bir kuraklık dönemi başladı. Her gün güneş gökyüzünde bütün sıcaklığıyla duruyor, hayatta kalan fidanlara hiç acımıyordu. Şubat ayında saplar iyice kurumuş, yeri süpüren yaşlı bir kadın gibi yere eğilmişti. Mart ayında yağan azıcık yağmur bizi tam bir felaketten kurtardı ve sapların olgunlaşmasına izin verdi, ama bu ucu ucuna olmuştu. Mayıs ayında güneş ekinlerin yarısını kavurdu. Hayatta kalan saplar öylesine sarsılmıştı ki, ancak babamın göğsüne kadar yükseliyordu.

Bir gün öğleden sonra babamla birlikte tarlalarda yürüyüşe çıkıp bu yıkımı inceledik. Darı yaprakları kuru soğana benziyordu; kahverengi, kararmış haldeydi ve dokunduğumuzda elimizde dağılıyordu. İkimiz de aynı şeyi düşünüyorduk ama ilk söyleyen ben oldum.

"Gelecek yıl bize ne olacak, baba?"

Derin bir iç çekti. "Bilmiyorum, ama en azından yalnız değiliz. Herkesin başına aynı şey geldi."

Babam haklıydı. Ülkenin birçok yerinde ürünler çok daha azdı. Küçük tarlalar bütün yıl boyunca büyük aileleri doyurmak zorunda olduğundan, küçük köylerde kıtlığın acısı daha da fazlaydı. Hava, gübre veya tohum üretimindeki en küçük sorun, bu aileleri açlığın eşiğine sürükleyebilirdi. O yıl kuraklık birkaç mevsim daha etkisini gösterecekti.

Bizim kendi çiftliğimize gelince; beş çuvalı ancak doldurabilmiştik, onlar da deponun bir köşesinde duruyordu. Bir gece yatağa girmeden önce içeride bir ışık yandığını gördüm

ve babamı orada tek başına çuvallara bir soru sormuş da cevabını bekliyormuş gibi bakarken buldum. Ona her ne söyledilerse, yakında öğrenecektim.

5. Bölüm

Bu sıkıntılı dönemde bisiklet dinamosunu keşfettim.

Bisikletlerin üzerinde hep görmüştüm onları. Minik bir metal şişe gibi tekerleğe iliştirilmiş halde duran bu şeylerle, ama pek fazla ilgilenmemiştim. Ama bir akşam babamın bir arkadaşı, dinamoyla lambasını yaktığı bisikletiyle bize geldi. Bisikletten iner inmez ışık söndü.

"Lamba neden söndü?" diye sordum. Herhangi bir anahtarı kapadığını görmemiştim.

"Dinamo," dedi. "Pedal çevirmeyi bıraktım."

O babamı görmek için içeri girdiğinde, kendim denemek için bisiklete atladım. Lambayı neyin çalıştırdığını anlamak istiyordum. Gerçekten de birkaç metre pedal çevirdikten sonra ışık yandı. Bisikletten inip ters çevirdim ve lambadan uzanan kabloları, dinamonun iliştirilmiş olduğu arka tekerleğe kadar takip ettim. Dinamonun lastiğe sürten kendi metal tekerleği vardı. Pedalı elimle çevirdiğimde tekerlek dönüyor,

dinamonun tekerleğini de döndürüyordu. O zaman da lamba yanıyordu.

Bunu kafamda oturtamıyordum. Bir tekerleğin dönmesi nasıl ışık yaratabilirdi? Çok geçmeden dinamosu olan herkesi durdurmaya ve onlara bunun nasıl çalıştığını sormaya başladım.

"Neden pedal çevirirken lamba yanıyor?" diye soruyordum.

"Dinamo dönüyor, bu yüzden."

"Döndüğünü biliyorum ama neden işe yarıyor? Sırrı ne?"

"Bilmiyorum."

"Biraz oynayabilir miyim?"

"Keyfine bak."

Tekerleği çevirip ışığı izliyordum. Bir gün babamın arkadaşının bisikletiyle oynarken, tellerin ampulden gevşemiş olduklarını fark ettim. Tekerlek dönerken kazayla metal gidonun ucuna dokundum ve bir kıvılcım gördüm. Bu bana bir sonraki fikrimi verdi.

Bir gün öğleden sonra Geoffrey'le birlikte aynı bisikleti ödünç aldık, ters çevirdik ve telleri bir radyonun artı-eksi kutuplarına –normalde pillerin değdiği yerlere– bağladık. Pedalı çevirdiğimizde hiçbir şey olmadı. Sonra telleri doğruca dinamonun ampulünün dibine bağladık. Bu kez pedalı çevirdiğimde ışık yandı. Pilleri radyodan çıkarıp sıraladım ve bu kez pillerden ampule tel uzattım. Işık yine yandı.

"Bay Geoffrey, deneyim dinamo ve ampulün düzgün bir şekilde çalıştığını gösteriyor," dedim. "O halde neden radyo çalmıyor?"

"Bilmiyorum," dedi. "Bir de şuraya bağlamayı deneyelim."

Radyonun üzerinde "AC" yazılı bir yeri gösteriyordu ve telleri oraya soktuğumda radyo çalıştı. Heyecanla bağırdık. Ben bisikletin pedalını çevirirken, Billy Kaunda'nın Radyo İki'deki müziğini duymuştuk ve Geoffrey dans etmeye başlamıştı.

"Devam et," dedi. "İşte böyle, çevir pedalı."

"Hey, ben de dans etmek istiyorum."

"Sıranı bekle!"

Farkına bile varmadan alternatif akımla direkt akım arasındaki farkı keşfetmiştim. Elbette ki çok uzun zaman sonrasına kadar bunun ne anlama geldiğini bile bilmeyecektim.

Birkaç dakika bu şekilde elimle pedalı çevirdikten sonra kolum yoruldu ve radyo yavaşça sustu. Düşünmeye başladım: *Geoffrey'le birlikte dans edebilmemiz için pedalın dönmesini nasıl sağlayabiliriz?*

Dinamo bana elektriği tattırmıştı ve kendi elektriğimi yaratmanın bir yolunu bulmak istiyordum. Malawililerin sadece yüzde 2'sinin elektriği vardı ve bu çok büyük bir sorundu. Elektrik olmaması, ışık olmaması anlamına geliyordu ki geceleri hiçbir şey yapamıyordum; ders çalışamamam veya radyo onarımlarımı bitirememem bir yana, geceleri karanlıkta hamamböcekleri, fareler ve örümcekler de duvarlarda dolaşıyordu. Güneş battığında ay yoksa herkes yaptığı işi bı-

rakıyor, dişlerini fırçalayıp yatağa giriyordu. Gece onda, hatta dokuzda değil, akşam yedide! Akşam yedide kim yatar ki? Şey, size söyleyeyim: Afrika halkının çoğu.

Çoğu aile gibi, benim ailem de geceleri etrafı görebilmek için gaz lambaları kullanıyordu. Bu lambalar kumaş fitilli, yakıt dolu ve tepesi bükülerek kapatılmış bir Nido süt tozu kutusundan yapılıyordu. Yakıt çok pahalıydı, iyi fiyata alınabilecek tek yer olan petrol istasyonu da yedi kilometre uzaktaki Mtunthama'daydı. Lambalar insanın gözlerini yakan ve öksürten yoğun siyah bir duman yayıyordu. Elbette ki dumanın çıkmasını önleyen özel tepeli camdan yapılan lambalardan alabilirdiniz ama çoğu kimse bunları alacak para bulamazdı.

Ülkemizin elektriği, güneyde bulunan Shire Nehri'ndeki türbinleri kullanarak elektrik üreten Malawi Elektrik Dağıtım Şirketi (ESCOM) aracılığıyla devlet tarafından sağlanıyordu ki bu da benim için daha sonra açıklayacağım başka bir merak kaynağıydı.

Paranız ve bolca sabrınız varsa, ESCOM'dan evinize elektrik getirmesini isteyebilirdiniz. Bir kamyonete otostop çekerek Kasungu'ya gider, oradan minibüsle yüz kilometre mesafedeki Lilongwe'ye geçer ve ESCOM'un Magetsi'deki ofisine ulaşırdınız. Binlerce kwacha ödeyerek başvurunuzu yapar, bulabilmeleri için evinizin haritasını verirdiniz. Şanslıysanız başvurunuz onaylanabilir, işçiler evinizi bulabilir ve bir direkle kablolar yerleştirebilirdi ki bunların masrafını da yine kendiniz karşılardınız. Nihayet elektrik evinize ulaştığında, saat ona kadar radyonuzdaki müzikle dans edeceğinizi düşünerek mutlu olurken, devlet elektrik kesintileri uygulardı ve bu da genellikle her hafta hava karardıktan sonra olurdu. Yani o kadar para ve sıkıntı boşa giderdi. Saat yedide yatağa girmek neredeyse daha kolaydı.

Elektrik sorunumuzu büyüten diğer bir etken de, ormanların yok edilmesiydi. Büyükbabamın bana anlattığına göre, ülke bir zamanlar ormanlarla kaplıydı; o kadar çok ağaç vardı ki insan öğle saatinde önünü görmekte zorlanabilirdi. Ama yıllar boyunca büyük tütün firmaları ağaçların çoğunu kesmiş, açık artırmaya çıkarmadan önce tütünleri kavurmakta kullanmıştı. Yerel tütün çiftçileri yaprakları kurutmak için kurdukları barınaklarda odun kullanıyordu, ama bu yapılar termitler yüzünden asla bir sezondan fazla dayanmıyordu. Ağaçların geri kalanı, elektriğimiz olmadığı için yemek pişirmekte kullanılan odunlardı. Wimbe yakınlarında sorun o kadar ciddiydi ki, birinin bir avuç odun bulabilmek için bisikletiyle on beş kilometre gidip geldiğini sık sık görebilirdiniz. O bir avuç odun ne kadar dayanırdı ki?

Bunu çok az kişi anlıyor ama biz Malawilileri yoksulluğa mahkûm eden şeylerden biri, ormanları yok etmek. Ağaçlar olmadan yağmurlar sellere dönüşüyor ve toprağı bütün mineralleriyle birlikte alıp götürüyor. Bir sürü pislik ve çöple dolu olan toprak Shire Nehri'ne akıyor ve barajları tıkayarak türbinlerin kapanmasına neden oluyor. O zaman elektrik santralleri bütün faaliyetlerini durdurarak nehri temizlemeye odaklanıyor, bu da elektrik kesintilerine yol açıyor. Bu süreç

çok pahalı olduğu için elektrik şirketi fazladan para alarak elektriği karşılamayı daha da zorlaştırıyor. Kıtlık ve seller yüzünden satacak ürün, tıkanmış nehirler ve yüksek fiyatlar yüzünden de elektrik olmayınca, birçok kişi yakacak odun bulmak için ağaç keserek veya bunları kömür diye satarak ailesini doyuruyor. İşte bizim oralardaki durum böyle.

Yakınlardaki tütün firmalarından birine elektrik sağlayan bu elektrik hatlarından biri, aynı zamanda Gilbertlerin evine de bağlıydı. Babası Şef Wimbe olduğundan, direklerin ve tellerin parasını ödeyebilmişlerdi. Ben küçükken Gilbertlerin evine ilk kez gittiğimde, evin içinde dolaşırken bir duvara dokunduğu her seferinde o odada ışık yandığını görerek şaşırmıştım. Sadece bir duvara dokunarak! Elbette ki sadece bir elektrik düğmesine bastığını artık biliyorum. Ama o günden sonra Gilbert'i her ziyaret edişimde ve onun duvarlara dokunarak ışıkları yakıp kapadığını görüşümde hep şöyle düşündüm: *Neden ben de duvara dokunup ışıkları yakamıyorum? Neden hep karanlıkta sıkışıp kalan ve kibrit arayan benim?*

Ama evime elektrik getirmek, basit bir bisiklet dinamosundan fazlasını gerektiriyordu ve ailem bunun parasını ödeyemezdi. Bir süre sonra bu konuda düşünmeyi bırakıp, daha önemli şeylere odaklandım. Örneğin bunlardan biri, ilkokuldan mezun olmamdı.

Eylül ortalarında, Wimbe İlkokulu'ndaki öğretmenleri-

miz hepimize şans dileyerek nihayet final sınavlarımızı yaptı. Son aylar boyunca çok çalışmıştım. Gece geç saatlere kadar oturup, gaz lambasının ışığında yıllar öncesine ait kitapları karıştırmıştım çünkü Standart Sekiz sınavı her şeyi kapsıyordu. Tarım derslerimi gözden geçirmiş, yerfıstığı yetiştirmekle ilgili özel toprak hazırlama tekniklerini hatırlamış, çeşitli tarımsal kayıtlara bakmış, tavuklarınızın Newcastle hastalığı veya başka türde rahatsızlıkları olup olmadığını nasıl anlayacağınızla ilgili bilgilerimi tazelemiştim. Sosyal ve çevresel bilimde kamu çalışanlarının, politikacıların rollerini ve geleneksel bölge yönetim yapısını okumuştum. Chichewa dersleri basitti, bu yüzden zamanımı büyük ölçüde İngilizceye, cümle kurulumlarına ve hikâyelere ayırmıştım. En sevdiğim hikâyelerden biri bir sabah kuş avlarken uzaylılar tarafından kaçırılan Yembe Dodo adında bir çocukla ilgili olan *Malwkwete'ye Yolculuk* idi. Bir filden daha geniş olan yaratıklar ağaçlardan daha uzun boylu ve üç gözlüydüler. Çocuğu uzay gemilerine alıyor ve kuşlarını yiyorlardı. Böyle bir şeyi hayal bile edemiyordum.

Sınav üç gün sürüyordu; birinci gün sosyal bilgiler ve İngilizce, ikinci gün Chichewa ve matematik, üçüncü gün de temel fen dersleriydi. Bu üç gün siyah-beyaz kâğıtlar, ucu kırılan kalemler ve tuhaf test sorularıyla geçti.

Yüzdeler, eşkenar üçgenler, çevre hesaplamaları, kümeste kan bulduğum takdirde iyot mu, Amprol mü uygulamam gerektiği konularında kafa patlatırken tırnaklarımı kemiriyordum. Sonunda sinirlerim çok fazla gerilmişti ama

kendimi yine de iyi hissediyordum. Notlarımızın açıklanmasına daha üç ay vardı.

Sınavı geçmişsem, devletin seçeceği bir ortaokula gitmeye hak kazanacaktım. Bölgedeki altı olası okuldan sadece üçü yatılıydı. Herkes devletin en iyi desteği yatılı okullara verdiğini bildiğinden, bütün ciddi öğrenciler bu okullara gitmek istiyordu. Bir okulda tek başıma yaşamamın inanılmaz olacağını düşünüyordum.

Ama nereye yazılırsam yazılayım, dersler ocak ayında başlayacaktı. Bu gerçekleştiğinde, erkek olma yolunda önemli bir adımı geçmiş olacaktım. Ortaokul bedava değildi bu yüzden çok az Malawili kaydolmayı düşünürdü. Ablam Annie, Mtunthama'da sadece ortaokula gitmekle kalmamış, aynı zamanda yarıya kadar da bitirmişti. Onu çok kıskanıyordum ama artık benim zamanım geliyordu. Bana göre bu başka bir önemli kilometre taşı demekti: Öncelikle sonunda ilkokul şortlarından kurtulup uzun pantolon giyebilecektim.

Sınavı bitirdikten sonra dışarıda Gilbert'i bekledim.

"Artık şortlardan kurtulduk, dostum," dedim.

"Kesinlikle. Okullar açılana kadar da sabahları boşuz. Ne yapacağız?"

"Ava çıkalım. Çok uzun zaman oldu."

"Evet, haklısın."

Okul tatilinden hoşlansam da, yaşım büyüdükçe tatiller artık eskisi kadar eğlenceli gelmiyordu. Tarlada sürekli yapılması gereken işler vardı ve babamın yardıma ihtiyacı oluyordu. Darı hazırlığı için toprağı temizleyip işlemek bir yana, eylül ayı aynı zamanda tütün ekimine hazırlandığımız dönemdi. Tütün tohumları fazladan ilgi ve dikkat gerektiriyordu.

Daha önce belirttiğim gibi, tütün tohumları ilk önce toprağın daha verimli olduğu *dambo*da ekiliyordu. Artık okul bittiği için her gün oraya dönüp yeni ekinleri sulamak, her birinin güneşe karşı sağlam durması için eşit miktarda sıvı almasına dikkat etmek benim görevimdi. Bunu aralık ayına kadar yapacak, ondan sonra bitkileri toplayacak ve tarlalarımıza aktaracaktık.

Eylül sonlarına doğru bir gün işimi bitirdikten sonra, Gilbert'le birlikte birkaç el *bawo* oynamak için pazar yerine gittim. Eve dönerken tuhaf bir şey fark ettim. Gilbertlerin evinin bahçesinde on kişi toplanmış, kısık seslerle ve ciddi yüzlerle konuşuyorlardı. Bazıları kalabalığa karışmıştı ama çoğunluğu kadındı ve başlarına parlak renkli *mpango*lar sarmışlardı. Her birinin elinde boş sepetler vardı. Gilbert onları gördüğüne şaşırmayınca kim olduklarını sordum.

"Köylüler," dedi. "Yiyecekleri tükendiği için babamdan yardım ya da *ganyu* istemeye geldiler. Bazıları buraya ulaşabilmek için günlerce yürümüş."

Ganyu günlük yevmiye anlamına geliyordu ve Malawi'de birçok kişi açlık sezonunda bu şekilde hayatta kalıyordu. Babam tütün tarlalarında *ganyu* uygulaması yapmış, birkaç kilo darı unu karşılığında sıralar kazdırmıştı. Bölgede aç

kalmamak için genellikle *ganyu*ya güvenilebilirdi ki bu insanları burada görmek beni bu yüzden şaşırtmıştı.

"Neden gidip çalışmıyorlar?" diye sordum Gilbert'e.

"Denediler," dedi. "Ama bu yıl tarlalarda fazla iş yok."

"Peki, baban ne yapacak?"

"Onları doyuracak," dedi. "Seçeneği yok, liderleri o."

Bu doğruydu. Dış köylerdeki darı ekinleri seller ve kuraklık döneminde bizimkinden bile daha kötü duruma gelmiş, sadece dört ay sonra depoları kurumuştu. Çok geçmeden pazar yerinde hepimizin yiyeceği tükenmeye başlamıştı.

Bir gün Bay Banda'nın dükkânından annem için tuz alırken, onun kıtlıkla ilgili konuştuğunu duydum. Her haziran hasattan sonra Bay Banda burasıyla Kasungu arasındaki çeşitli köyleri ziyaret eder, açlık sezonunda genellikle çok daha yüksek fiyattan satmak için kilolarca darı alırdı. Ama bu yıl ambarlar boştu.

"Masaka'ya kadar gittim ve hiçbir şey alamadım," dedi. "Chimbia'da bile bir şey bulamadım ki genellikle ürünleri boldur. Gördüklerime inanamadım."

Babama Gilbert'in evinde olanları ve Bay Banda'nın söylediklerini anlattım. Bunun farkında olduğunu ve endişelenmemiz gerektiğini söyledi. Genellikle açlık sezonunda insanlar yakınlardaki büyük devlet tarlalarına gider ve darı alırdı. Her yıl kendi yiyeceklerini üretir, fazlalarını satarak para kazanırlardı. Ona pazar yerindeki insanların devlet tar-

lalarının bile boş olduğunu söylediğini açıkladım.

"Eh, devlet fazlaları tutuyor," dedi babam. "Orada bir şey yoksa devlet darıyı ADMARC'a götürür ve insanlar oradan alabilir."

ADMARC, Tarım Gelişim ve Pazarlama Şirketi, darıyı pazarda indirimli satan bir devlet firmasıydı; orada genellikle devlet tarlalarından çıkarılan darı fazlası satılırdı. Her yerde gidip uygun fiyattan kilolarca darı alabileceğiniz ADMARC depoları vardı.

"O insanların seni endişelendirmesine izin verme, evlat," dedi babam. "Durum ne olursa olsun, asla aç kalmayacağız."

Ama eylül sonlarına doğru bir gün öğleden sonra babamın annemle konuştuklarını duydum. Malawi Kongre Partisi'nin pazar yerindeki bir mitinginden geliyordu; bu parti, Başkan Banda'nın liderliğini yaptığı muhalefet partisiydi. Yüzlerce kişi katılmıştı ve muhalefet yetkilileri sahnede durarak vurucu bir konuşma yapmıştı. Başkan Muluzi'nin haydutlarından bazıları –Genç Demokratlar– mitingi durdurmaya kalkışmıştı ama köylerden gelen çiftçiler onlara karşı koymuş, sahnedekilerin konuşmalarını sürdürmesine izin vermişti.

Bu adamlar korkunç bir haber veriyordu: Birkaç ay önce Başkan Muluzi'nin adamları, bütün ürün fazlamızı para kazanmak için satmıştı. Çoğu kamyonlarla Kenya sınırına götürülmüştü. Buna ek olarak, milyonlarca *kwacha* kayıptı ve hükümetten hiç kimse sorumluluğu üstlenmiyordu.

"Fazlalık olmadığını söylüyorlar," dedi babam. "Bu yıl hepimiz için bir felaket olacak."

"Sadece Tanrı'ya güvenebiliriz," dedi annem.

Gerçekte olan şuydu: Önceki yıl yaşanan seller ve kuraklık yüzünden, halkın anladığından çok daha büyük bir yiyecek açığı oluşmuştu. Buna ek olarak uluslararası yetkililer –Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası– yiyecek stoklarımızın bir bölümünü satarak, dış borçların ödenmesi için devleti zorlamıştı. Ama devlet yetkilileri stokların tamamını satmış, acil durumlar için hiçbir şey ayırmamıştı. Ürünlerin nereye gittiğini kimse bilmiyordu. Bazıları Kenya ve Mozambik sınırı diyordu. Diğerleri her zamanki gibi büyük bölümünün ADMARC'a gittiğini, ama yetkililerin ürünleri orada çok uzun süre tuttuğunu ve hepsinin bozulduğunu öne sürüyordu. Kaliteli darının büyük bölümü, devlet bağlantısı olan seçkin tüccarlara satılmıştı; bu kişiler yiyecek sıkıntısını önceden fark etmiş ve bu korkunç durumdan yararlanmıştı. İnsanların yiyeceklerinin tamamen tükenmesini bekleyecek ve fiyatı yüzde yüz artıracaklardı.

Babam haklıydı. Bizi bir felaket bekliyordu ama ne kadar kötü olabileceğini o bile anlamamıştı.

Tahmin ettiğim gibi, ekim ayının ilk haftası darı fiyatları yüz elli *kwacha*lık normal sezon fiyatından üç yüze çıktı. Bu olduğunda insanlar başka yiyeceklere yöneldi.

Bir gün akşam yemeğinden önce midem guruldarken,

komşumuz Bay Mwale'nin ağaçlarında olgun mangolar olup olmadığını görmeye gittim. Oraya ulaştığımda Mwale ve ailesi yemeğe oturmuştu.

"*Eh, ndima lima,*" dedim. "Yiyecek buldum. İyi zamanlama, ha?"

Daha bunu söylediğim anda kabak yapraklarıyla haşlanmış mango yediklerini gördüm. Mangolar henüz olgunlaşmamıştı, renkleri yeşildi ve muhtemelen çok ekşiydi. Yenmeye hazır değillerdi.

"*Ndima lima* dedin," dedi Mwale gülerek. "Ama gördüğün gibi, mangoları *nsima* olarak yiyoruz. Ne yazık ki yiyecek filan bulamadın."

Daha sonra Mwale'nin tarlalarında tanımadığım bir grup adamın sıra kazdığını gördüm. Başka köylerden gelmiş, Gilbert'in evinde toplanmış olan kişilerdi. Birkaç saat sonra oradan ayrılırken, her birinin elinde çalışmalarının karşılığında ödeme olarak o yeşil, olgunlaşmamış mangolardan bir avuç vardı.

Birkaç gün sonra pazar yerinde yürürken, daha önce hiç görmediğim bir şey fark ettim. Birkaç kadın yola naylonlar sermiş, *gaga* satıyordu. *Gaga*, darı tohumlarının dışından çıkarılan şeffaf zardır. Normalde bu zarlar değirmende ayrılarak atılır veya hayvan yemi olarak satılır. Benim için bunlar kuş tuzaklarında kullanılacak mükemmel yemlerdir. *Gaga* aynı zamanda büyükbabamın çok sevdiği *kachaso* içkisinin yapımında da kullanılırken, birçok kadın yakacak olarak da tercih eder. Çok yoksul insanların zor zamanlarda *gaga* ye-

diğini de duymuştum ama içinde o kadar az besin vardır ki yiyecek olarak bile kabul edilmez. Tavuklarımıza *gaga* vermemiz için bunu değirmenlerde yerden kendimiz toplamamız gerekir.

Ama şimdi darının kovası üç yüz *kwacha*ya satılırken, dev çuvallara konmuş *gaga*nın yüz *kwacha*ya satıldığını görüyordum; yani bir ay öncekine oranla on kat daha pahalıydı. İnsanlar ellerinde metal kovalarıyla bekliyor, hatta birbirlerini itiyorlardı.

"Çekil, önce ben geldim!"

"Hepimiz açız, kardeşim. Bunun ilki sonu olur mu?"

Yolun aşağısında da aynı hikâye tekrarlanıyordu. Bir saat sonra geri döndüğümde bütün *gaga* satılmıştı. Tam o sırada biri gecenin yarısında beni uykumdan uyandırıyormuş gibi şiddetle irkildim ve eve doğru koşmaya başladım.

Aylardır annem her şey normalmiş gibi yemeklerimizi hazırlıyordu. Kardeşlerim ve ben her sabah işlerimizi yapmaya başlamadan önce birer kâse darımızı yiyorduk. Öğle ve akşam yemeklerinde hardallı veya fasulyeli *nsima* yiyorduk. On üç yaşında bir çocuk olarak muazzam bir iştahım vardı ve tabağımı tepeleme dolduruyordum. Elbette ki kıtlığın, kötü hasadın ve muhalefetle ilgili haberlerin farkındaydım, ama bütün bu sorunlar sanki başkasının başına geliyormuş gibiydi.

"Biraz daha," diyordum akşam yemeklerinde. "Evet, işte böyle."

Ama insanların *gaga* için itişip kakıştığını gördükten sonra gözlerim açılmış, içimi derin bir korku kaplamıştı. Patikadan evimize doğru koşarken mideme bir yumru oturdu. Depomuzun kapısında durduğumda korkum daha da güçlendi: Ürünümüzü doldurduğumuz beş çuvaldan geriye sadece ikisi kalmış, zihnimde onlar da çoktan gitmişti.

Çuvallara bakarken, bütün yiyeceğimiz bitmeden önce ne kadar un alabileceğimizi hesaplamaya çalıştım: İki çuval, altı kova ediyordu. Bir kova, ailem için on iki öğün demekti ki bu da yetmiş iki öğün ve yirmi dört gün ederdi. Bir sonraki hasada ne kadar olduğunu saydım: Yeşil *dowe* mısırlarının bizi hasta etmeden yenebilecek kadar olgunlaşması için iki yüz on günden fazla vardı.

Yemek bulana kadar iki yüz on gün geçecekti ve tek bir tohum bile ekmemiştik. Bunu yaptığımızda yağmur yağacağı veya gübre alabileceğimiz de garanti değildi. Bu durumda, bir aydan kısa süre yetecek kadar yiyeceğimiz vardı ve sonrasında nasıl hayatta kalabileceğimizi bilmiyordum. Bir daha sefere annem değirmenden döndüğünde, unumuz iri taneli ve *gaga* doluydu. Biraz fazla elde edebilmek için herkes ürününü bu şekilde öğütmeye başlamıştı.

Birkaç gün sonra babamın pazarda satmak için keçilerimizi güttüğünü gördüm. Malawi'deki birçok kişi gibi, bizim de canlı hayvanlarımız tek zenginliğimiz, bu dünyadaki statümüzdür. Şimdi onları birkaç kova darı karşılığında satıyorduk. *Kanyenya* barbekü tezgâhlarını işleten adamlar şimdi çok güçlüydü ve fiyatları istedikleri kadar düşürebilirlerdi. Keçilerden biri Mankhalala'ydı; uzun boynuzları olan bu

küçük tekeyi çok severdim. Boynuzlarını tutmama izin verir ve benimle güreşirdi. Hatta bazen oyun olsun diye Khamba'yı kovalardı.

"Baba, neden keçilerimizi satıyorsun? Ben bu keçileri seviyorum."

"Bir hafta önce fiyatı beş yüzdü, şimdi dört yüze düştü. Üzgünüm ama daha fazla düşmesini bekleyemem."

Mankhalala ve diğerleri uzun bir iple ön ayaklarından birbirlerine bağlanmışlardı. Babam patikada ilerlemeye başladığında, tökezleyerek izlemek zorunda kalıp melediler. Kendilerini neyin beklediğini biliyorlardı. Mankhalala kendisine yardım etmemi ister gibi dönüp bana baktı. Khamba bile inleyerek birkaç kez havladı ama onları hayal kırıklığına uğratmak zorundaydım. Ne yapabilirdim ki? Ailemin doyması gerekiyordu.

Kasım başlarında, tarlalardaki işime gitmek için her zamanki gibi sabah dörtte kalkmaya başladım. Bir sabah bahçede annemin lapamı hazırlamasını beklerken, babam karanlıktan çıktı.

"Bugün *phala* yok," dedi.

"Ha?"

"Artık ekonomi yapmak zorundayız. Elimizdekini idareli kullanmamız gerekiyor."

Depoda iki çuvaldan az darı kalmıştı ve dolayısıyla yarın, ertesi gün ve sonrasında lapa olmayacağını biliyordum.

İlk fedakârlığımız kahvaltıydı ve sırada neyin olduğunu merak ediyordum. Şikâyet edip anlamsız sorular sormak yerine, çapamı alıp Geoffrey'le buluşmak için tarlalara yöneldim. Oraya ulaştığımda ona kahvaltıyı atladığımı söyledim.

"Buna inanabiliyor musun?" dedim.

"Daha bugün mü başladınız?" dedi. "Biz bunu uygulayalı iki hafta oldu. Hatta alışmaya bile başladım."

Sabah saat dörtte hava serin olduğu için büyük bir enerjiyle sıralarımı kazabiliyordum. Midem de henüz önceki akşam yediğim *nsima*yla avunuyordu çünkü henüz uyanıp guruldamaya başlamamıştı. Ama sabah saat yedide, midem kazınıyordu ve yakıcı güneş bütün enerjimi götürüyordu. Tişörtümü çıkarıp başıma sardığımda fazladan ağırlık beni daha da fazla yormuştu. Düşüp kalmamı engelleyen tek şey, yanımdan geçen babamdı.

"Şu sırtları daha iyi yap!"

"Açım, gücüm kalmadı."

"Gelecek yılı düşün, oğlum. Elinden geleni yap."

Yere baktım ve sırtların küçük, düzensiz olduğunu gördüm; sanki oradan geçen bir yılan tarafından açılmış gibiydi. Tarlanın diğer tarafında kuzenim ter içinde, nefes nefese çapasını sallıyordu.

"Bay Geoffrey," dedim. "Sen bugün benim sırtlarımı kaz, ben de yarın seninkileri. Bu anlaşmaya ne dersin?"

Başını kaldırmadı. "Bunu düşüneceğim," dedi zorlukla. "Ama dünkü anlaşmayla aynı gibi."

Sadece şakalaşarak ona moral vermeye çalışıyordum,

çünkü son zamanlarda onun için çok üzülüyordum. Babası öldüğünden beri Geoffrey bir daha eskisi gibi olmamıştı. Bazen bir şeyleri unutuyor veya ben ona bir şey anlatırken dalıp gidiyordu; hiç şüphesiz çok önemli şeyler düşünüyordu. Diğer zamanlarda birkaç gün boyunca odasından çıkmıyor ve kimseyle konuşmuyordu. Kendini iyi hissetmiyordu; yakın zamanda kliniğe gitmiş, anemi teşhisi konmuştu. Sonraları, evde mahrum kaldıkları tek şeyin *phala* olmadığını öğrenecektim. Yiyecek her yerde azalıyordu.

"Dalga geçiyorum," diye bağırdım. "Aslını istersen hiç iyi görünmüyorsun, dostum. Belki de ara versen iyi olur. O kadar çok çalışma, biraz dinlen."

"Başka seçeneğim yok," dedi çapasını sallarken. "Durumumu biliyorsun."

Daha da kötüsü, son zamanlardaki sıkıntılar yüzünden Geoffrey'in bir ay sonra başlayacak yeni dönemde okula dönmeyeceğinden de neredeyse emindim. Annesi okul ücretlerini ödemekte zaten zorlanıyordu, ama şimdi ağabeyi Jeremiah'la birlikte çalışıp yiyecek sağlaması da gerekiyordu. Geoffrey'e bunu bildiğimi belli etmek istemiyordum, bu yüzden her zamanki sohbetimize devam ettim.

"Yakında dostun Kamkwamba ait olduğu ortaokula başlayacak," dedim, "pantolon giyecek ve dik yürüyecek."

"Bizi de orada bulacak," dedi Geoffrey gülümseyerek. "Büyük çocukların Kamkwamba için planları var."

"Ya uzaklara gider, Kasungu veya Chayamba'dakiler gibi iyi bir yatılı okula yerleşirse?"

"Onu buluruz. Bizim de yöntemlerimiz var."

"Ona dokunamazsın!"

"Ah, bekle de gör."

Değişen tek kişi Geoffrey değildi. Kötü hasattan beri Khamba da biraz yavaşlamıştı. Başlangıçta fark etmemiştim ama Socrates'le birlikte geldiğinde zaten yaşlı bir köpekti ve en iyi yıllarını hayatının güzel olduğu tütün çiftliğinde geçirmişti. Köydeki hayat çok daha zordu ve akşamları yemekten sonra verdiğim yiyeceklerin ona yetmediğinden emindim.

Khamba yavaşlarken, fareler tarlalarda onunla oynamaya başlamıştı. Genç, daha hızlı köpekler de çöp yığınlarının arasındaki daha iyi parçaları kapıyordu. İnce vücudu daha da incelmişti ve şimdi daha fazla uyuduğunu da fark ediyordum. Artık tavukları kovalamıyor, bunun yerine odamın arkasındaki gölgelikte uyumayı tercih ediyordu.

Bir gece yakalaması için ona bir nsima topu attığımda düşüşünü hesaplayamadı ve yiyecek kafasına geldi.

"Sorun nedir, ihtiyar?" diye dalga geçtim. Yere eğildi ve yiyeceğini bir saniyede yuttu. Bazı şeyler hiç değişmiyordu.

Geoffrey ve ben her sabah tarladan dönerken, yollarda ganyu arayan daha fazla yabancıyla karşılaşıyorduk. Ntchisi, Mtunthama ve civar köylerden geliyorlardı. Birçoğu yiyecek kaplarını ve yedek giysilerini içine koydukları *mpango* çıkınlarını, omuzlarına dayadıkları çapalarına asılı halde taşıyordu.

Normal zamanlarda annem ürünümüzü darı değirmenine götürüp kendi öğütürdü. Her zaman ihtiyacımızın karşılanabilmesi için evde sepetler dolusu un saklardı. Ama bütün ülkede darı tükenirken, insanlar unu yarım ile bir kilo olarak almaya başlamıştı. Küçük ölçüler mavi naylon torbalarda satılıyordu ve içinde sadece tek kişiye yetecek kadar yiyecek bulunduğu için portatif kasetçalarlara atıf olarak *walkman* deniyordu. Bunlar çiftçiler ve aileleri için değil, şehirliler içindi.

Mango sezonu geçmişti ve bu yüzden birçok kişi birkaç yaprak tapyoka veya manyok karşılığında çalışıyordu. Bu, yaprakları ıspanak veya kolza gibi haşlanabilen, sapları kurutulup dövülerek un haline getirilebilen bir kök sebzedir. Tapyoka Afrika'nın diğer kesimlerinde, özellikle Kongo'da çok yaygındır. Ama Malawi'de tapyoka, tıpkı *gaga* gibidir; bol miktarda *nsima* bulunabilen iyi zamanlarda geri çevrilir.

"Walkman karşılığı *ganyu*! Tapyoka karşılığı *ganyu*!" diye bağırıyordu yolcular.

Birçok kişi, tarlalarda iş bulabilmek için yaşadığımız yere geliyordu. Ama tarla çalışanlarının pazarlarda işsiz bir şekilde, bir mucize bekleyişiyle dolaştığını bilmiyorlardı.

"Affedersiniz," diyordu bir yabancı. "24 Numaralı Tarla'yı nerede bulabilirim?"

"Hiç uğraşma, dostum," diyordu biri. "Orada hiçbir şey yok. Biliyorum çünkü orada çalışıyorum."

Aç yabancılar pazardan geçerken zengin tüccarların evlerini görüyorlardı. Bu evlerin pencerelerinden dışarı mis gibi

tavuk yahnisi ve *nsima* kokuları yayılıyordu. Birçok çiftçi hayvanlarını satmak zorunda kaldığından, parası olan insanlar için tavuk neredeyse bedava hale gelmişti.

Erkekler iş ararken, eşleri ve çocukları bağış umuduyla Gilbertlerin evinde toplanıyordu. Her sabah yaklaşık kırk kişi geliyordu. Ağustos ayında sorunlar başladığından beri yüzlercesi daha geçmişti. Çoğu Gilbert'in annesinden bir walkman alacak kadar kalıyor, bazıları yola devam edemeyecek kadar zayıf düşmüş halde geliyordu. Battaniyelerini ağaçların altına seriyor, *nsima*larını pişiriyor, ancak güçlerini biraz topladıktan sonra gidebiliyorlardı. Diğerleri yola yığılıyor ve birilerinin kendileriyle ilgilenmesini bekliyordu. Okaliptüs koruluğu, Gilbert'in ailesinin yaydığı yataklarla dolmuştu.

Bu dönemde Başkan Muluzi her zamanki gibi ülkede dolaşıyor, halka az miktarda para dağıtıyor ve Büyük Adam olduğunu göstermeye çalışıyordu. Yerel yetkililer için dansçıların katıldığı askeri geçit törenlerinin gerçekleştirildiği ve bolca yiyecek dağıtıldığı görkemli törenler düzenleniyordu. Başkanın gittiği her yerde, yoksullara sadece seçim gününde kendisini hatırlamalarına yetecek kadar para veya un saçılıyordu.

1999 yılındaki gezilerinden birinde onu Wimbe İlkokulu'nda görmüştüm. Kadınlar korosu şarkı söylemiş. Gule Wamkulu da katılmış ve dansçıların her biri elli *kwacha* almıştı. Yerel politikacılar da alacakları bağışlar için sıraya gir-

mişti. Başkanı ilk kez kendi gözlerimle görüyordum. Kel kafalı ve şişmandı. Ayağa kalkıp kürsüye yürürken, bacakları yuvarlak vücuduna uymuyor gibi görünmüştü.

"Bu okulu böyle harabe halde görmek beni üzdü," demişti. "Binayı tamamen yıkıp işe sıfırdan başlamalıyız. Güçlü ve gururlu bir bina dikmeliyiz! Öğretmenlerin evleri yenilenmeli. Öğrencilerin de yeni sıralara ve kitaplara ihtiyacı var!"

Elbette ki kalabalık alkışlayıp tezahürat yapmıştı. Ama bize yeni sıralar almak yerine, adamlarını okaliptüs korulu-ğumuza göndermiş, sıraların yapımı için oradaki ağaçları kestirmişti. Yine de, yeterli sayıda sıra yapılmamış, öğretmenlerin evleri de yenilenmemişti. Okul binasına yaptığı tek şey, bir kat boya attırmak ve çatıyı onartmak olmuştu.

Bu, seçimleri kazandığında Malawi'deki herkese yeni ayakkabı dağıtacağı sözünü veren başkandı. Eh, tahmin edersiniz. İnsanlar oy verdikten ve Muluzi zaferini kazandıktan sonra herkes sormaya başlamıştı: "Ayakkabılarımız nerede?" Başkan radyoya çıkmış ve şöyle bir şey söylemişti: "Hanımlar ve beyler, beni deli mi sanıyorsunuz? Malawi'deki herkesin ayakkabı numarasını nereden bilebilirim? *Ben ayakkabı sözü filan vermedim.*" Başkanımız gülünç bir adamdı.

Kayıp darı fazlasıyla ilgili artan öfkeye, giderek artan açlığa rağmen devlet radyoda hiçbir açıklama yapmıyor, herhangi bir çözüm önerisinde bulunmuyordu. Dolayısıyla Başkan Muluzi yerel bir şef atamak için Kasungu'ya gideceğini söylediğinde, daha düşük seviyedeki bütün şefler Gilbert'in

babasına gelerek, kendileri adına sözcü olmasını istedi. Başkanın kendisi gibi Gilbert'in babası da Müslüman'dı ve bu onun için bir avantaj olabilirdi.

"Sen iyi bir konuşmacısın ve onlardan birisin," dediler. "Bizi kurtarması için onu ikna etmelisin."

Başkan geldiği gün binlerce insan güneş altında durarak, başkanın krizle ilgili söyleyeceklerini duymayı bekledi. Ama cevaplar yerine, karşılarında saatler süren danslar ve konuşmalar buldular; başkanın ne kadar büyük ve güçlü bir adam olduğu, bölgedeki yeni gelişmeleri onayladığı, bazı köylerde yeni tuvaletler yaptırdığı ve birkaç yeni su kuyusu açtırdığıyla ilgili konuşmalar.

O dönemde başkan aynı zamanda, Güney Afrika'daki on beş ülke arasında kurulmuş sosyal ve ekonomik bir ortaklık olan Güney Afrika Geliştirme Komitesi'nin de başındaydı. Onun görev süresinde Angola, Burundi ve Sudan gibi kıtanın diğer yerlerinde korkunç savaşlar sürüyordu. Ruanda'da sekiz yüz binden fazla Tutsi'nin öldürüldüğü soykırım Demokratik Kongo Cumhuriyeti'ne de sıçramış, orada da bir savaş başlamıştı. Muluzi, barış aracılığı yapmak için Kongo ve Ruanda liderlerini Blantyre'da ağırlamıştı. Bütün Afrika'da yaptığı bu iyi şeyleri düşününce, kendi ülkemizdeki böylesine ciddi sorunlara seyirci kalması kafaları karıştırıyordu.

Bir saat süren danslardan ve şarkılardan sonra, sonunda Gilbert'in babasının konuşma sırası geldi. Başkanınkinin tam önünde duran sandalyesinden kalktı ve halkın karşısında, kürsüde durdu.

"Ekselansları," dedi başkana doğru dönerek. "Sadece Malawi'de yaptıklarınız için değil, bütün Afrika kıtasındaki çabalarınız için sizi kutlamak istiyorum. Kongo'da yaptığınız şeyleri ve nasıl başarılar kazandığınızı duyuyoruz. Başkanımızla gururluyuz. Ama lütfen anlayın, Malawi'de de bir savaş var ve bu savaş açlığa karşı sürüyor."

Sonra başkandan kuyuları ve tuvaletleri finanse etmeyi bırakıp, parayı yiyecek alımı için kullanmasını istedi. (Sonuçta yemek yiyemezseniz, tuvalete neden ihtiyacınız olsun ki?)

Kalabalık öylesine uzun süre alkışladı ki, sıradaki konuşmacı kürsüye geldiğinde sessizce alkışların yatışmasını beklemek zorunda kaldı. Nihayet kalabalık sakinleştiğinde, yeni konuşmacı sadece başkanı övgü yağmuruna tutunca halk onu yuhaladı.

"Otur be, senin söyleyecek hiçbir şeyin yok!" diye bağırdılar.

"Şef Wimbe bizim adımıza konuştu bile!"

"Aptal politikacı! *Nsima*da politik olan ne var?"

Kısa süre sonra başkan konuşmak için ayağa kalktığında, iyi giyimli birkaç yetkili Gilbert'in babasına yaklaştı ve onunla konuşmak istediklerini söyledi. Başkanın bağış alışkanlığını bilen şef, *Bize para veriyorlar, demek konuşmam işe yaradı,* diye düşünerek heyecanlandı.

Yaklaşık altı kişi, şefi sahnenin yakınındaki bir binanın arkasına götürdüler ve oraya ulaştıklarında çıkıştılar.

"Sen kendini kim sanıyorsun da böyle saçmalıklar sa-

yıyorsun?" diye sordu biri öfkeli gözlerle bakarak.

Cevap vermesine fırsat tanımadan Şef Wimbe'yi yere devirdiler ve ellerindeki sopalarla, coplarla dövmeye başladılar. Birkaç dakika sonra da onu toprağın üzerinde bırakıp kalabalığa karıştılar. Bir arkadaşı daha sonra Şef Wimbe'yi o halde bulduğunda, haydutların onu yatağında öldürmesinden korktuğu için hastaneye gitmeyi reddetti. O gün öğleden sonra Gilbert eve döndüğünde, babasını kanepenin üzerinde kıpırdayamaz bir halde yatarken buldu. O akşama kadar bütün göğsünü, karnını ve kollarını iri siyah ve mor çürükler kaplamıştı.

Sonraki haftalarda şef kanepede ve yatağında yatarak iyileşmeye çalıştı. Sonra yerini gizleyerek civardaki kliniklere gitmeye başladı. Çok sayıda test ve tedaviden sonra sonuçları kimseye açıklamadı. Muluzi'nin adamlarının davranışlarını öğrenebileceğinden korkan şef, sessizce acısını kendisine sakladı.

Bana göre bu olaylar korku vericiydi. Şefimiz babamız gibiydi; küçük bölgemizi korur ve ülkenin geri kalanında bizi temsil ederdi. Dayak yediğini duyduğumuzda, sanki hepimiz tacize uğramış gibi hissettik. Güvenliğimiz artık garantide değildi. Hükümet, zaten açlıkla boğuştuğumuz bir dönemde liderimize böyle davranıyorsa, sıradan halkın kaderinin daha iyi olacağını hiç sanmıyordum.

6. Bölüm

Aralık ayı kömür gibi kara bulutlarla geldi. Bulutlar sonunda yağmurlarını indirmeden önce günler boyunca köyün üzerinde toplandı. Bütün bölgede, çiftçiler bir sonraki hasada hazırlanmak için ellerinden geleni yapıyordu, ama birçoğu yiyecek aramakla o kadar meşguldü ki tarlaları bakımsız halde kalıyordu. Küçük miktarda darı ekebildiğimiz için ailemiz şanslıydı. Ayrıca gelecek aylarda bizi kurtaracak miktarda, çeyrek hektarlık tütün de ekmiştik.

Her gün tarlada çalışırken, sırılsıklam ve çamur içindeki giysileriyle yavaşça yolda ilerleyerek iş arayan *ganyu*ları görüyordum. Pazardaki darı fiyatları giderek arttığından, yiyecek karşılığında çalışmak artık daha da zorlaşıyordu. Önceki gün üç saat olan iş, bugün altı saatte çıkmıştı ve karşılığında ödenen un miktarı aynıydı.

*Ganyu*lar ve diğerleri Şef Wimbe'nin evinde toplanmaya devam ediyordu çünkü şefin tarlaları muazzam büyük-

lükte olduğu ve bolca gübreyle ekim yapıldığı için depoda fazla yiyecek olacağını biliyorlardı. Aç insanlarla görüşmek ve annesinin arka kapıdan *phala* dağıtmasına yardım etmek Gilbert'in işiydi. Bir kişiye servis yaptıktan sonra yenisi geliyordu.

"*Odi, odi,*" diyorlardı. "Kimse var mı?"

"Biri daha," diyordu Gilbert, "bu öncekinden de kötü."

Her gün Gilbertlerin evinden ayrılarak yol boyunca bizim evimize doğru yürüyüşlerini izlerken, babamla birlikte onların yanında yürüdüğümüzü gözümün önüne getirdim. Bunun gerçekleşmesinin uzun zaman alacağını sanmıyordum çünkü kendi yiyeceğimiz de neredeyse tükenmişti.

Daha önceki gün, annem son darı kovamızı öğüttürmüştü; bunun sadece on iki öğün anlamına geldiğini biliyordum. O gittikten sonra deponun kapısını açıp içeri baktım. Boş çuvallar, yıkanmak üzere kenara atılmış kirli çamaşır yığını gibi duruyordu. Odanın doluyken, hayatımız normalken ve korkuyla yaşamadığımız zaman nasıl göründüğünü hayal etmeye çalıştım ama hatırlamak için bile enerjim yoktu.

O gece babam bizi salona topladı.

"Durumumuz düşünülürse," dedi, "günde bir öğün yememizin daha doğru olacağını düşünüyorum. Ancak bu şekilde başarabiliriz."

Kardeşlerim ve ben durumu anlıyor, ama detaylar üzerinde tartışıyorduk.

"Sadece bir öğün yiyeceksek, bu hangisi olacak?" diye sordu Annie.

"Kahvaltı," dedi Aisha.

"Ben öğle yemeğini seviyorum!" diye bağırdı Doris.

"Hayır," dedi babam. "Akşam yemeği olacak. Gün içinde açlığı daha az düşünmek kolaydır, ama kimse aç karnına uyumaya çalışmamalıdır. Akşamları yiyeceğiz."

Ertesi akşamdan itibaren günde tek öğün yemeye başladık. Babam bizi yine salona topladı ve bir aile olarak yemeğimizi birlikte yedik.

Chewa kültüründe –en azından köyde– kızlar *asla* babalarıyla, oğullar da *asla* anneleriyle yemez. Bu kibar bir şey olarak düşünülmez (ya annenizin yanında gaz çıkarırsanız?). Kendimi bildim bileli, daima babamla ve amcalarımla birlikte yemek yedim; bu arada annem ayrı bir odada kız kardeşlerim ve ablamla yerdi.

Bizim kültürümüzde aile hayatı, atalarımızdan gelen birçok kurala dayanır. Aile ilişkileri Amerika'daki gibi değildir; kızlar babalarına, oğullar annelerine sarılmaz. İnsanlar köyde böyle bir şey görürlerse, "Bunlar ne ahlaksız insanlar!" diye düşünür. Ve çocuklar ne olursa olsun karşı cinsten büyüklerine saygı duyarlar. Örneğin, kız kardeşimi çağırıp kendisine yüz *kwacha* uzatırsam ve "Çabuk bakkala gidip ekmek al" dersem, parayı almadan önce bir dizinin üzerinde eğilir. Bizde böyledir.

Dolayısıyla o gece salonda babam ve ben kardeşlerimle birlikte yere oturduk. Tahta masanın ucunda gaz dolu bir Nido kutusu titreşiyor, nemli havaya siyah dumanını yayıyordu. Annem elinde ılık su dolu bir sürahi ve leğenle geldi; her ye-

mekten önce ve sonra ellerimizi yıkarız. Kardeşim Doris sırayla herkesi dolaştı ve eller yıkandı. Sonra annem büyük bir tencereyi aldı ve kapağını kaldırdı.

"İdare edin," dedi ve yerde bize katıldı.

Alışkın olduğum *nsima* dağı yerine, kâsede tek bir gri topak vardı. Yemeğe bile benzemiyordu. Yakındaki diğer bir kâsede taze hardal duruyordu. Çok geçmeden koku burun deliklerimize doldu ve topağı elden ele dolaştırarak birer parça kopardık. Tabak kullanmaya bile gerek görmemiştik. Hesapladığım kadarıyla herkes yedi kaşık yiyecek almıştı. *Nsima*mızı dakikalar içinde bitirdik ve sessizce yedik; sonunda boğazımızdan bir şey geçtiği için mutluyduk.

Ama anne ve babamın yüzünde mutluluktan eser yoktu. Hayatım boyunca onları hiç bu kadar perişan görmemiştim. Yiyeceğimizin tükenmesinden önceki hafta, 22 Kasım'da annem bir kız daha doğurmuştu.

Kültürümüz çocukların büyüklerine saygı duymasını gerektiriyorsa, aynı zamanda özellikle vücutla ilgili konularda sorular sormamızı da yasaklıyordu. Annemin aylardır şişmanladığının farkındaydım ama hiçbir şey söyleyememiştim. Köyde bir kadının hamile kalması, asla tartışılmaması gereken açık bir sırdır. Sadece kadının kocası ve annesi ona büyüyen karnıyla ilgili sorular sorabilir. Bir çocuk bunun yüksek sesle konuşulduğunu duyarsa kesinlikle dayak yer. Hamile bir kadından söz etmenin, bunun kadını büyülere karşı

savunmasız hale getirdiğine de inanılır. Birçok hamile kadın, bebek doğana kadar kapalı ortamlarda kalır. Küçükler kardeşlerinin nereden geldiğini sorarsa şöyle denir: "Bütün çocuklar klinikten gelir."

Dolayısıyla annem ve babam eve yeni bir bebekle geldiğinde, küçük kardeşlerim kendilerinin de klinikten alındığını düşünerek heyecanla zıpladı. Ama annem ve babam çok endişeliydi. Yeni kardeşimin günler boyunca bir ismi bile olmadı.

Sağlık bakımının zayıf olduğu köylerde, birçok çocuk yetersiz beslenme, sıtma veya ishal yüzünden çabucak ölür. Açlık sezonlarında durum daima daha da kötüdür. Bu yüzden isimler, genellikle şartları veya ebeveynlerin en büyük korkularını yansıtır. Oldukça üzücü bir durum ama bütün Malawi'de, Simkhalitsa (ölüyorum zaten), Malazani (bitirin işimi), Maliro (cenaze), Manda (mezar taşı) veya Phelantuni (beni hemen öldürün) gibi isimleri olan erkek ve kadınlara sıklıkla rastlarsınız; bunların hepsi, kulağa uğursuz gibi gelen isimlerini haksız çıkarmış olanlardır. Birçokları yaşları büyüyünce isimlerini değiştirir; babamın ağabeyinin yaptığı gibi. Büyükbabam ve büyükannem, ona "intihar" anlamına gelen Mdzimange adını vermişler, o da daha sonra "unutma" anlamına gelen Musaiwale olarak değiştirmişti.

Anne ve babamın karşılaştığı zorluklara rağmen bebek sağlıklı doğmuştu; üç buçuk kilo geliyordu. Ya sağlığı iyi olduğu için ya da bir kıtlık dönemine girerken sadece kör inanç uğruna, annem ve babam ona Tiyamike adını verdi; yani

"Tanrı'ya Şükür!"

Geriye yarım kova unumuz kaldığında, *ganyu*lara katılarak ülkede dolaşmaya başlamamızın uzun sürmeyeceğini anlamıştım. Ya bir mucize olmalıydı ya da en azından iyi bir fikir bulunmalıydı. Ertesi sabah babam zekice bir plan açıkladı; bu büyüden bile çok daha riskli bir şeydi.

"Bütün yiyeceğimizi satıyoruz," dedi.

Aynı sabah annem son kalan unumuzu alarak, pazarda satmak için soya fasulyesi ve şekerle karıştırıp *zigumu* kekleri hazırlamaya başladı. Plan, yeni bir iş kurmak, kıtlıktan yararlanmak ve elde edeceğimiz kazançla yaşamaktı; tabii bir şey kazanabilirsek.

Tatlı yiyecek kokusu bütün gün her yeri sararak evden dışarı, tarlalara doğru süzüldü. Yolda birkaç kişi bir şeyler umarak durdu ve kokuyu içine çekti. Kuşlar bile cesaret bulmuş, bahçede toplanarak hüzünlü bir melodi tutturmuştu. Koku bir hayalet gibi vücuduma giriyor, boş karnıma yerleşerek bacaklarını açıyor, rahat etmek için dirseklerini dayıyordu. Bu bir işkenceydi. Normalde annem kâseyi alıp dibini parmaklarımla sıyırmama izin verirdi. Annem tencereyi yıkamaya veya kırıntıları tavuklara vermeye hazırlanırken, tencerenin dibini sıyırmak için yanına koşardık. Ama bu kez farklıydı. Annem her damlasını kullanmıştı ve tencere süngerle yıkanmış gibi görünüyordu. Geriye sadece tencerenin kendisi kalmıştı.

O gece babam kırık bir masadan ve demir bir tabakadan kaba bir tezgâh yaptı. Onu annemle birlikte Iponga Berber Dükkânı'nın önüne yerleştirdiler. Ertesi sabah annem işe başladı ve kekleri üç *kwacha*dan satmaya başladı. Kekler ağır, dolu ve çöreklerden veya walkmanden daha ucuzdu. Bir kişinin bozuk parası varsa ve bir torba un almaya yetmiyorsa, kekler tek seçenekti. Bazı günler annem bütün kekleri yirmi dakikadan kısa süre içinde satıyordu.

Ülkede darı tükendiğinden beri pazar yerindeki işadamları Tanzanya sınırını geçiyor, oradan tonla alıyor ve geri getirip satıyordu. Bu tüccarlardan biri, babamın eski arkadaşı olan Bay Mangochi'ydi. Annemin kek satarak kazandığı parayla, babam Mangochi'yle bir anlaşma yaptı ve bir kova darı aldı. Annem onu değirmende öğüttü, unun yarısını bizim için sakladı ve geri kalanı yeni kekler yapmak için kullandı. Bunu her gün tekrarladık; kendimize yetecek kadarını ayırıyor, geri kalanını satıyorduk. Her gece bir topak *nsima* hazırlamaya ve yanına balkabağı yaprağı eklemeye yetiyordu. Aslında bu hiçbir şeydi ama her akşam onu yiyebileceğimizi bilmek, her nasılsa açlığı biraz daha az acı verici kılıyordu.

"Bu işte kalabildiğimiz sürece," diyordu babam, "başaracağız. Kazancımız hayatta kalmak olacak."

Bir süre sonra, bir pazar sabahı annem satmak için kekleri hazırlarken tuhaf bir şey fark etti. Bisikletle gelmiş iki

genç adam, bahçemizde ablam Annie'yle konuşuyordu. Annem onları daha önce hiç görmemişti. Kardeşlerim izin almadan erkeklerle konuşamayacağı için neler olduğunu öğrenmeye gitti.

"Anne, bunlar Mtunthama'daki özel okuldan gelen iki öğretmen," dedi Annie. "Yolun aşağısında oturan bir arkadaşlarını ziyarete gelmişler."

Annie onlara eşlik etmek için izin istedi. Annie, özel okulun karşısındaki ortaokula devam etmiş, dolayısıyla annem onların birbirlerini tanıdığını düşünmüştü. Aklına yanlış bir şey gelmediği için kabul etti ve pazar yerine gitti. O sırada babam yakınlardaki bir çiftlikte bir arkadaşını ziyaret ediyordu. Hafta sonu olduğu için de onun dışında hepimiz pazardaydık. Sadece dokuz yaşındaki kardeşim Doris evle ilgilenmesi gerektiği için gelmemişti.

Annem o gün öğleden sonra geri döndüğünde, akşam yemeğinin hazır olmadığını gördü.

"Neden ateş yakılmadı?" diye sordu Doris'e. "Ablan nerede?"

"O adamlarla gitti."

"Daha geri dönmedi mi?"

Doris omuz silkti.

O akşam babam eve döndüğünde Annie'nin nerede olduğunu sordu. Annem de bilmediğini söyledi. Annie'nin daha fazla gecikmeden eve döneceğini umarak, delikanlılardan söz etmedi. Yemekten sonra Annie hâlâ dönmeyince babam yine sordu. Bu kez öfkeli görünüyordu.

"Kızım nerede?"

"Bilmiyorum."

"Elbette biliyorsun. Sen annesisin. Söyle bana..."

"*Lütfen*, bilmiyorum."

Annem o kadar endişelenmişti ki, fenerini alıp yollarda ablamı aramaya başladı. Komşulara, pazardan gelen insanlara sordu ama kimse Annie'yi görmemişti. Birkaç saat sonra gözyaşları içinde geri döndü ve Doris'le konuştu.

"Ne gördün? Nereye gittiler?"

Korkuya kapılan Doris anneme gerçeği söyledi. Annie o adamlarla gitmeden önce çantasını hazırlamıştı. Annie, Doris'e bunu kimseye söylememesini tembihlemişti.

Annem, Annie'nin odasına daldı ve bütün giysilerinin okul çantasıyla birlikte gitmiş olduğunu gördü. Geride kalan tek şey okul forması ve kitaplarıydı. Annem dönerken, odada duran Tiyamike'nin altbezi çantasından bir şey sarktığını gördü. Chichewa dilinde yazılmış bir mesajdı: "BEN ÖĞRETMENLE EVLENDİM. GÜVENDEYİM. ENDİŞELENMEYİN."

Babam odaya daldı ve annem mesajı yüksek sesle okudu. Babam bunu duyunca büyük bir öfkeye kapıldı.

"*Kim bu adam?*"

"Bilmiyorum."

"*Bana kim olduğunu söyle hemen. Gidip onu bulacağım!*"

"Kim olduğunu bilmiyorum!"

Babamın avluda bir aşağı bir yukarı yürüdüğünü, burun deliklerinin öfkeli bir öküzünki gibi açılıp kapandığını du-

yabiliyordum. Odamdan çıkmaya cesaret edememiştim çünkü sadece orada olduğum için beni dövmesinden korkuyordum.

"*Yalan söylüyorsun! Onu benden gizliyorsun! Kızım nerede? Gidip kızımı geri getir. Nerede olduğunu sen biliyorsun!*"

"Sana bilmediğimi söyledim!" dedi annem.

Annie, Form İki sınavını yeni vermişti ve lise birinci sınıfa başlamaya hazırlanıyordu. Annem ve babam onunla o kadar gurur duyuyordu ki, onu bütün akrabalarımıza ve pazardaki tüccarlara övüyorlardı. Babam sık sık kardeşlerimle oturur ve şöyle derdi: "Şehirdeki bankada çalışan bir kız gördüm; tıpkı sizin gibiydi." Annem ve babam ilkokulu bitirememişlerdi. İngilizce konuşamıyor, hatta iyi okuyamıyorlardı. Sadece sayıların dilinden, alım satımdan anlıyorlardı ama çocukları için daha fazlasını istiyorlardı. Bu yüzden, kıtlığa ve diğer sorunlara rağmen babam ne yapıp edip parayı denkleştirmiş ve Annie'nin okulda kalmasını sağlamıştı. Şimdiyse Annie veda bile etmeden gitmişti.

"Kızımı ve bütün paramı kaybettim!" diye bağırdı babam. "Kızım aptalın teki! Ah, onu bir bulayım!"

Ama çok geç olduğunu kendisi de biliyordu. Annie'nin muhtemelen o geceyi sevgilisiyle geçireceğinin farkındaydı. Onları ayırmayı başarsalar ve evlenmelerini engelleseler bile, kardeşim kendini kirletmiş ve ailemizi utandırmış olacaktı. Bir daha asla bizimle aynı evde yaşayamazdı ve bu düşünce babamı kahrediyordu.

Annie'nin evlendiği adam, Mike adında bir öğretmendi. Aylar önce Mtunthama'da tanışmış ve birbirlerine âşık olmuşlardı. Mike önceki gün kimseye görünmeden gelmiş, ablama "Seni almaya geleceğim, artık bu köyde yaşamanı istemiyorum," demişti. Arkadaşı şaşırtmaca olsun diye yanında gelmiş, çantayı alıp önden gitmişti. Böylece kimse Mike ve ablamı birlikte gördüğünde herhangi bir şeyden şüphelenmeyecekti. İkisi geceyi bir arkadaşlarının 34 Numaralı Çiftlik'teki evinde geçirmiş, sonra da ertesi sabah Mike'ın Ntchisi'deki evine gitmişlerdi.

Normal bir flört döneminde kız bir erkekten yeterince hoşlanırsa, ona gelip ailesiyle tanışmasını söyler. Erkek peş peşe birkaç hafta sonu ziyarete gelir. Her şey yolunda giderse ve adam aileyle güvende olduğuna inanırsa evlenme teklif eder. "Peki, gidip dayımla konuşayım," der kız ve gidip konuyu annesine açar. Annesi babayla, o da karısının erkek kardeşi veya ağabeyiyle konuşur. Dayı, damadın dayısına yaklaşır ve ikisi görüşürler. Gelinin dayısı başlık parasını belirler; genellikle bin *kwacha* veya daha üzerinde nakit para ya da bir inek gibi canlı hayvan ister. Gelinin dayısına, aile adına konuşması karşılığında da para verilebilir. Bütün bunlar daha düğün bile planlanmadan önce olur.

Başlık parasına ek olarak, damadın ailesi tören ve resepsiyon masraflarını da karşılar: Bütün yiyecekler, içecekler ve ulaşım. Eğer erkek zenginse çok fazla para harcar. Bir erkek için düğünler oldukça pahalıdır, bu da Malawi'de neden bu kadar çok genç ve bekâr erkek olduğunu açıklıyor.

Ablam Annie'nin nişanlısı bunların hiçbirini yapmamıştı. Ablam ortadan kayboldıktan üç hafta sonra, babam Mike'ın ailesinden bir mektup aldı. Evlendikleri ve çiftin Ntchisi'de yaşamaya karar verdiği açıklanıyordu. Ayrıca babamın başlık parasını nasıl alabileceği de belirtilmişti. Sözü edilen miktar birkaç yüz *kwacha* olmasına rağmen, onun bile sadece yarısı gelmişti. Ablamdan da ancak bir yıl sonra tekrar haber alabilecektik.

Ablamın gidişini izleyen günlerde babamın morali çökmüş gibiydi. Artık iyimserliği silinmişti; kahkahaları evin etrafında çınlamaz olmuştu. Giderek daha sessizleşiyor ve asık yüzlü oluyordu. Daha tehlikeli hale gelen açlık karşısında bunun kendimizi güvende hissetmemize hiç yardımı olmuyordu. Hepimiz Annie yüzünden üzgündük, ama onun gidişinin şimdi herkes için daha fazla yiyecek anlamına geldiğini hiçbirimiz itiraf edemiyorduk. O gittikten sonra, herkes biraz daha fazla yiyebilecek demekti.

Bir hafta kadar sonra, annem pazarda keklerini satmış eve dönerken, yanından otuz tonluk bir kamyon geçti. Kasası tenteyle örtülüydü. Yakınlardaki birkaç tüccar kamyonun darı yüklü olduğunu ve Chamama'daki ADMARC'a gittiğini söylemişti. Annem eve geldiğinde bize haberi verdi ve beni yanına çağırdı.

"Yarın Chamama'ya gideceksin. Olabildiğince erken çık."

Chamama on beş kilometre mesafedeydi ve elbette ki homurdânmama neden olmuştu.

"Gübre değil de, darı olduğundan emin misin? Çünkü eğer…"

"Beni dinliyor musun, evlat? Yarın gidiyorsun dedim!"

Annem haklıysa, bu harika bir haberdi. Şimdi pazar yerinde darının kovası sekiz yüz *kwacha*ydı ve gelecek aylarda daha da artacağı şüphesizdi. Eğer ADMARC'tan ucuza alabilirsek, fazladan bir-iki torba bize büyük avantaj sağlardı.

Ertesi sabah saat 05:00'da kalktım, bisikletime atladım ve Chamama'ya yöneldim. Daha hızlı gidebilmek için tarlalardaki kestirme kullandımsa da bunun bir önemi yoktu. Aynı yönde patikalar ve yollar insan doluydu ve hepimizin elinde boş un çuvalları vardı.

"Chamama?" diye bağırıyordum.

Başlarıyla onaylıyorlardı.

ADMARC, Chamama'daki pazar yerinin merkezinde, tek katlı, beyaz boyalı mağazaların dizildiği çakıllı bir yoldaydı. Beyaz binanın pencereleri mavi çizgiliydi. Bir tel örgünün arkasındaki binanın etrafı normalde bütün ürünün konduğu metal kulübelerle sarılıydı.

Oraya ulaştığımda gördüklerime inanamadım. ADMARC'ın kapılarından bütün yol boyunca kuyruklar uzanıyordu. Bir sırada erkekler, diğerinde kadınlar vardı ve ikisi de her geçen dakika biraz daha uzuyordu. Hemen bisikletimi tel örgüye dayadım ve gidip yerimi aldım.

Saat 06.15'ti. Hava hâlâ biraz karanlık olmasına rağmen

serin ve rahatlatıcıydı; insanların morali de yüksek görünüyordu. Ama kavurucu güneş gökyüzünde yükseldiğinde, açlığın herkes için ne kadar yıkıcı olduğunu aniden fark ettim. Etrafımdaki herkes zayıf ve bitkindi; sanki uzun zamandır uyumamış gibi görünüyorlardı. Yanaklarındaki deriler çökmüş, gözleri ışık yüzünden kısılmıştı. Muhtemelen haftalardır pek bir şey yememişlerdi ve ADMARC'ın tek kurtuluşları olduğunu tahmin ediyordum. Burada işler onlar için kötü giderse, asla bundan daha iyi olmayacaktı. Hava giderek ısınıp ağırlaşırken, insanlar da güneş altında kuruyan çiçekler gibi eğilmeye başladılar.

Önümdeki yaşlı adam zorlukla uyanık kalabiliyordu. Üşümüş gibi elleri titriyordu ve nefes nefeseydi. Sıra bir adım ilerlediğinde, vücudu buna dayanamadı ve adam yere yığıldı. Dehşet verici bir şekilde, kalabalık onun üzerinden atlayıp geçti. Yandaki sırada bebekler ağlıyor, çocuklar annelerinin eteğini çekiştirerek kahvaltı için yalvarıyorlardı. Chamama'da geçirdiğim o günden en çok hatırladığım şey, ağlayan bebeklerin sesiydi.

Sabah saatleri ilerlerken, insanlar sıradaki yerlerini satmaya başladı. Bu insanların parası yoktu ama sabah saat 03.00'da gelmiş, sırada iyi bir yer kapmışlardı. Binaya yaklaşırlarken, arkalarındaki kişiye dönerek "yerimi tutar mısın?" demiş ve sonra sıranın arkasına yürümüşlerdi. Açlıktan titreyen, gözlerinin feri sönmüş birine rastladıklarında, "Kapıya on dakika mesafedeyim. Dışarı çıkarken biraz darı verirsen yerimi alabilirsin," diyorlardı. İnsanlar teklifin üzerine

atlıyordu. Bu bütün gün devam etti.

O sabah annem bana yolculuk için bir kek vermiş, bu boş mideme taş gibi oturmuştu. Ama sırada saatler geçirdikten sonra ben de çok zayıf düşmüştüm. Diğer vücutların sıcaklığı da etrafımı saran ateş gibiydi. İnsanlar kötü kokmaya başlamıştı. Bütün gün güneşte ve rüzgârda durduğum için başım naylon torba gibiydi. Parmaklarım bile terliyordu.

Kapıya yavaş yavaş yaklaşırken, insanlar sabırsızlanarak itişmeye başladı. Daha fazla bekleyemiyorlardı. Biri beni arkamdan öyle sert itti ki, düşmemek için önümdeki adama tutunmak zorunda kaldım. Çok geçmeden insanlar arkalardan koşturmaya ve ön tarafta araya girmeye başladılar.

"Hey, kesin şunu!" diye bağırıyordu başkaları.

"Biz ilk horozla uyandık ve bütün gün buradaydık!"

Ama insanlar yine de gelmeye devam ediyordu. Herkes tek bir darı kamyonunun geldiğini ve sonunda tükeneceğini biliyordu. Aradan kaynayanların sayısı arttıkça, diğerleri giderek daha çok paniğe kapılıyordu.

İki sıra da kapılara doğru yığılmıştı. Arkamdaki vücutlar beni önümdekine doğru bastırdığı için nefes alamıyordum. Düşmemek için yere sağlam basıyordum ama biraz hava almak için kenara çekildiğimde –en fazla on santim– arkamdaki adam öne doğru sendeledi ve zincirleme bir durum yarattı. Dört adam da onun üzerine düştü. Hemen ardından kalabalık boşalan yeri doldurmak için ileri atıldı.

Kalabalık yine etrafımı sararak beni yutarken tuhaf bir şey oldu ve her yer sessizliğe gömüldü. Çocukların ağlamala-

rı artık duyulmuyordu, kendi korkum da yatışmıştı. Yüzlerin, parmakların ve dişlerin arasından baktığımda, büyük ödülümü gördüm. ADMARC binası hemen önümdeydi, oraya ulaşmama sadece birkaç metre kalmıştı. Sığ bir hendek binanın etrafını şato hendeği gibi sarıyor, o sefil durumumda hendek gözüme Ürdün Nehri gibi kocaman görünüyordu. Bense dağın tepesinde durmuş, Vaat Edilmiş Topraklar'a bakıyordum. Yapmam gereken tek şey, suyu geçmekti.

Yirmi dakika sonra kalabalığın birkaç itişiyle ayaklarımın mesafeyi aştığını hissettim. Bir saniye sonra içerideydim. ADMARC ofisi sessizdi, hava aniden serinlemişti. Önümde belime kadar yükselen darıdan bir tepe gördüm; aylardır hiç o kadar çok yiyecek görmemiştim. Görüntü baş döndürücüydü.

Ama içeri girerken, kapıya yakın bir yerde gürültüler duydum. Kalabalığın önünde iki işçi durdu ve bir açıklama yaptı: "Baylar ve bayanlar," dedi biri, "üzgünüz ama sadece on torba kaldı…"

Kalabalık onun sözünü bitirmesini beklemedi ve az önce kaçtığım isyan, muazzam bir çete savaşına dönüştü. Erkekler öne geçebilmek için yumruklarını kullanıyordu. Bir kadının yere düştüğünü ve gözden kaybolduğunu gördüm. Başka bir adam yere devrildi ve ayaklar altında ezildi. Kapıya yakın bir yerde, kucaklarında bebeklerini taşıyan birkaç kadın ezilmemek için sıradan dışarı atladı. Bu kadınlar gündoğumundan beri oradaydı, ama kendilerini kenara atmakla sıradaki yerlerini de kaybetmişlerdi. Elleri boş halde geri dö-

nüşlerini izlerken, ayı çıkarıp çıkaramayacaklarını merak ettim.

Dışarıdaki kargaşaya arkamı dönerken, sıranın bana geldiğini fark ettim. Cebimde dört yüz *kwacha* vardı. Yirmi beş kilo darı almaya yeterdi ki reklamda belirtilen sınır buydu. Ama şimdi satıcının önündeyken, bana sadece yirmi kilo alabileceğim söyleniyordu. Fiyatsa aynıydı.

"Ne kadar istiyorsun?" diye sordu adam.

"Yirmi."

Bana bir bilet verdi ve sıranın aşağısını işaret etti. Diğer tarafta işçiler metal kovalarla darıyı alıyordu. Bu adamlar kaslı ve sağlıklıydı; dışarıdakilere benzemiyordu. Darımı tartan işçi beni kandırmaya çalıştı. Kovamı çabucak doldurup hızla teraziye atarak iğnenin bir uçtan diğerine savrulmasına neden oldu, ama daha iğne asıl ağırlığı gösteremeden hemen kovayı aldı ve çuvalıma boşalttı.

"*Sıradaki!*"

"Bir dakika! Sen…"

"Hoşuna gitmediyse darını burada bırakabilirsin! Arkanda bekleyen bir sürü insan var. *Sıradaki!*"

Yapacak başka şeyim olmadığından ona parasını ödedim, darıyı aldım ve sanki az önce orayı soymuşum gibi kapıya koştum. Aldatılmış olmama rağmen, kendimi büyük ikramiyeyi kazanan piyango talihlisi gibi hissediyordum. Ama dışarı çıktığım anda mutluluğum bir anda yerini korkuya bıraktı.

Bir adam bana doğru atılarak bağırdı: "Elindeki için beş

yüz veririm!"

Başka biri onu kenara itti. "Hayır, evlat, ben altı yüz veririm!"

Dinlememeye çalışarak çuvalı bisikletime bağlamaya odaklandım ve hemen oradan uzaklaştım. Sıradaki kişi beni dövüp yiyeceğimi çalabilirdi. Yola ulaştığımda pedallara asılmayı hiç kesmedim. Daha sonra Malawi'nin çeşitli yerlerindeki ADMARC binalarında isyanların patlak verdiğini, çok sayıda çocuğun annesinin sırtından yere düşerek ayaklar altında ezildiğini duyduk.

Eve döndüğümde kardeşlerim, annem ve babam beni savaş kahramanı gibi karşıladılar. Bitkin görünüyor olmalıydım. Çuvalı babamın terazisine attığımda soyulduğum kesinleşti. Sadece on beş kilo darı alabilmiştim –bir değil, yarım torba– ama en azından bu bizi bir hafta daha doyuracaktı.

Ben Chamama'dan döndükten kısa süre sonra insanlar eşyalarını satmaya başladı.

Yağmurlu bir sabah verandada dururken, bir grup insanın büyük bir karınca ordusu gibi yavaşça yürüyerek geçtiğini gördüm. Bunlar bizim komşularımız ve başka köylerden gelen çiftçilerdi. Kadınlar mutfaklarından aldıkları eşyaları koydukları büyük leğenleri başlarının üzerinde taşıyorlardı. Bir adamın iki kolunun altında birer tavuk vardı. Keçiler sarmaşıklarla bacaklarından bağlanmış, çamurların üzerinde bağıra çağıra sürükleniyordu. Adamlar kanepeleri, sandalyeleri

ve masaları sırtlarına ve omuzlarına atmış, ağırlığın altında başlarını eğmiş, yüzlerini buruşturmuş halde yürüyordu. Açlıktan bitkin düşmüş bir halde her birkaç metrede bir duruyor, sonra ağır yüklerini tekrar sırtlayıp yola devam ediyorlardı.

Khamba yerde ayaklarımın dibinde yatıyor, verandanın altında sığınak arayan sinekleri kovmak için kuyruğunu tembelce sallıyordu. Giderek daha da zayıflıyordu. Günlük bir öğünümüz köpeğimi kapsamıyordu ve bazı günler normalde ona verdiğim şeyi kendim yemek zorunda kalıyordum. O kadar derin bir suçluluk duyuyordum ki, çoğu zaman ondan tamamen uzak durmaya çalışıyordum. Ama bu sabah beni bulmuştu ve birlikte yoldaki insanları izliyorduk.

Hepsi bir yere ulaşmak, yüklerini boşaltmak ve midelerine bir şey sokmak için acele ediyordu. İyice şiddetlenen yağmuru neredeyse fark etmiyorlardı bile.

Yağmurun azalmasını bekledikten sonra onları çamurlu yoldan pazar yerine doğru izledim. Yağmur sezonu normalde pazardaki kadınları etkilemezdi; onlar bütün gün dev şemsiyelerin altında durur ve hiç ıslanmazlardı. Ama bugün pazardaki tahta tezgâhları boştu. Ana yol boyunca uzanan dükkânların birçoğu kapalıydı ama burası hayalet kasaba filan değildi. Pazardaki kadınlar ve neredeyse diğer herkes yollara düşmüş, yiyecek arıyordu. Günlük ticaretin yerini şimdi hayatta kalma mücadelesi almıştı.

Eşyalarını satmak isteyenler genellikle ellerindekini sergilemek için naylonlar sererdi, ama şimdi karşılarına çıkan herkese soruyorlardı: "*Ndiri ndi malonda.* Satılık bir şeyim

var. Bu radyoya ne dersiniz? Çok ucuza sizin olabilir."

Mobilya taşıyanlar yağmurdan korunamıyor, masalar ve kanepeler sırtlarına yapışıyor, ama yine de yola devam ediyorlardı.

"Su için endişelenmeyin," diyordu bir adam gergin bir şekilde sırıtarak. "Bu sert tahtadır, bir şey olmaz. Bu koltuğu yaşlandığınızda bile kullanabilirsiniz. Ne kadar paranız var? Vereceğiniz fiyatı kabul ederim. Çocuklarım açlıktan ölüyor."

Bay Mangochi gibi birkaç işadamı, satın aldıkları şeyleri daha sonra iade edeceklerdi ama çoğu kimsenin parası yoktu. Sadece omuz silkiyor ve başlarını iki yana sallıyorlardı.

Kalabalık şimdi ithal darı satan birkaç tüccarın etrafında toplanmıştı. Fiyatlar öylesine yüksekti ki, tüccarlara suçlu gözüyle bakılıyordu.

"Sizler hırsızsınız!" diye bağırıyordu insanlar.

"Bu fiyatları kim belirliyor?"

"Çocuklarımızı öldürüyorsunuz!"

Çok geçmeden insanlar birkaç bardak un için evlerinin çatılarını satmaya başladılar.

"Öldüğümde çatının ne yararı olur ki?" diye soruyordu bir adam.

Pazar yerindeki bir adam, iki genç kızını satmaya çalışırken yakalandı. Alıcı polise ihbar etmişti. İnsanlar giderek daha da umutsuzlaşıyordu.

Artık aralık yağmurları yol kenarındaki çimenlerin çok uzamasına neden olmuştu. İnsanlar zayıf olduklarından veya yiyecek aramakla uğraştığından, çimenler bakımsız kalmıştı. Yüksek otlar, hırsızlar için iyi gizlenme imkânı sunuyordu; çok geçmeden darı değirmenine gidip gelen kadınlar saldırıya uğrayıp soyulmaya başladı. Bir sabah değirmen yolundan eve doğru yürürken, genç bir annenin hıçkırıklar arasında tek başına ayakta durduğunu gördüm. Suç az önce işlenmişti.

"Çocuklarım bekliyor," diye ağlıyordu. "Ne yapacağım şimdi ben?"

Birkaç kadın yanına yaklaşarak onu teselli etmeye çalıştı.

"Çocuklarının evde ağladığını biliyoruz," dediler. "Bir dahaki sefere kocanı gönder."

"Bir dahaki sefere mi?" dedi genç anne. "Bir dahaki sefere olmayabilir."

Sorun herkes için giderek daha da büyüyordu.

Değirmencilerin darı değirmeninin içinde süpürgeye ihtiyacı kalmamıştı; aç insanlar yeri ıslak paspastan daha temiz tutuyordu. Ayın başında değirmen, düşen kırıntıları kapmak için bekleyenlerle doluydu. Kalabalık, sadece kadınların kovalarıyla geçmesine izin verecek kadar açıklık bırakıyordu. Makine gümbürdeyip kovalara beyaz un kusarken, çok sayıda ihtiyar, kadın ve çocuk, kelebek gibi dans eden gözlerle dikkatle izleyerek bekliyordu. Kova çekilir çekilmez, kendilerini ellerinin ve dizlerinin üzerinde yere atarak temizliyorlardı. Sonrasında yaşlı kadınlar bastonlarını zil çalar gibi öğütücünün içine vuruyor, yere dökülen unları topluyorlardı.

Aralık ortalarında bu da kesilmişti çünkü çok az insa-

nın öğütecek darısı kalmıştı. Değirmenci ve ailesi ölmüş veya kendilerini açlığa terk etmiş birkaç çocuk dışında bina boştu.

Normalde Noel yılın en sevdiğim zamanıydı, ama bu yıl normal olmaktan çok uzaktı. Güzel zamanlarda yolun aşağısındaki Katolik kilisesinin oynadığı oyunu izleyerek Noel'i kutlardık; Yusuf, Meryem ve bebek İsa'nın Herod'un tahta kılıçlı ve AK-47'li askerlerinden kaçışını izlemek eğlenceliydi (o dönemde elbette ki otomatik tüfekler yoktu ama en azından komikti).

Kiliseden sonra, her yağmur sezonunda gelen lezzetli dev uçan karıncalarla ziyafet çekerdik. Böcekler geceleri pazar yerindeki ışıkların etrafına üşüşür, sonra da yere düşerek kanatlarını açardı. Ama hava kararduktan sonra çocukların ayakta kalmasına izin verilmediğinden, kardeşlerim evin arka tarafında büyük bir ateş yakar, düşen karıncaları yakalamak için su dolu leğenler kullanırlardı. Boğulan karıncalar düz bir tavada kızartılarak tuzlanırdı. Tatları kuru soğana benzerdi ve bir *nsima* topağına çok güzel eklenirdi. Fasulye ve balkabağı yaprağıyla yendiğinde gerçekten çok lezzetli olurlardı.

Noel sabahı kahvaltı *phala* değil, dilimlenmiş, nemli ve yumuşak esmer ekmek olurdu. Bule Band margarin, şeker ve süt tozu gibi başka lüks malzemeler için paramız varsa, birkaç ekmek dilimini yağlı bir sandviç yapar, üzerinden bu-

harı tüten bir kupa Chombe çayıyla birlikte yerdim. Taze ekmek ve Blue Band ile şekerli ve sütlü çay, ağzınıza koyabileceğiniz en iyi bileşimlerden biridir.

Malawililerin et düşkünlüğü özellikle Noel'de çok belirgindir. Bütün yılı et yemeden geçirirseniz, Noel günü bir şeyler yiyebileceğinize güvenebilirsiniz. Dolayısıyla Noel günü öğleden sonraları babam tavuklarımızdan birini keserdi. Noel tavuğu *nsima* ile değil –o gün değil– pirinçle yenirdi. Herhangi bir Malawiliye Noel'i sorun, size mutlaka tavuktan söz eder.

Ama 2001 yılının Noel'i, daha çok bir ceza gibiydi. Noel'den önceki hafta tavuklarımızın çoğu Newcastle hastalığına yakalanıp felç oldu –dolayısıyla yenemezlerdi– ve sonunda öldüler. Sadece tek bir tavuğumuz hayatta kaldı, kendini çok yalnız hissettiğini söyleyebilirim. Katolik kilisesi doğum ayinini iptal etti, Presbyterian kilisesi bir duyuru yapmaya bile gerek görmedi. Ortalıkta kimseler görünmedi. Herkes açlıktan giderek daha da zayıf düşmüş, kardeşlerim uçan karınca avlayacak enerjiyi bile bulamamışlardı.

Noel sabahı, sofrada taze ekmek veya Blue Band margarini, sütlü ve şekerli çay, akşam yemeği için tavuk ve kesinlikle pirinç yoktu. Kahvaltı hiç yoktu. Uyandım, ağzımı çalkaladım ve kardeşlerimin odasındaki radyodan "Silent Night" şarkısını duydum. Şarkı sona erdiğinde genç DJ'in enerjik sesi duyuldu.

"Ehhh, hepinize *çok mutlu* bir Noel diliyorum," dedi.

"Senin için söylemesi kolay; Blantyre'de devlet için ça-

lışıyorsun," dedim. Sonra çapamı kaptım ve Noel'le ilgili bir şey duymamak için tarlaya yöneldim.

Öğlene doğru annem Noel için öğle yemeği hazırlamayı başardı, ama bu her zamanki *nsima* topağımıza ek olarak bir kaşık balkabağı yaprağından ibaretti. Muhtemelen fazladan öğün verebilmek için o kadar unu saklamaya çalışmıştı. Kendimizi neşeli hissetmemiz çok zordu. Son lokmamı bitirdiğimde hâlâ açtım.

Geoffrey'i görmeye gittim ama bu daha da moralimi bozdu. Odasına girdiğimde, onu yatağının kenarında bitkin bir halde otururken buldum. Geoffrey'in annesi, kasım ayında son darı kovasını öğüttüğünden beri iş bulabilmek için etrafta dolaşan bir *ganyu* olmuştu. Bir tüccarın *dambo* yakınlarındaki tarlasında yabani otları temizleme ve sırt kazma işi bulabildiği için şanslıydı. Hâlâ anemi sıkıntısı olduğunu ve kilo verdiğini görebiliyordum.

"Hey, dostum," dedim. "Seni günlerdir görmedim. Tarlan yabani otlarla dolmuş."

"*Ganyu* çok zamanımı alıyor," dedi. "Başlangıçta aylık yiyecek bulmak için gidiyordum, sonra haftalık oldu. Şimdiyse yarını düşünüyorum. Yarın yiyecek bir şeyim yokken tarlamla nasıl ilgilenebilirim?"

Ona yardım etmek istiyordum ama elimden ne gelirdi ki? Gilbert'i birkaç gündür görmemiştim, bu yüzden evine gittim. Yol ürkütücüydü. Noel'de genellikle müzik sesi veya şarkılar duyar, en iyi giysileri içinde pazar yerine yürürken gülüşen aileler görürdünüz. Bugün ise yanımdan geçen in-

sanlar başları eğik halde çok yavaş yürüyor, selam bile vermiyordu.

Gilbertlerin evine ulaştığımda, okaliptüs ağaçlarının altında yaklaşık elli kişi vardı. Ateşlerden yükselen duman evi gri bir sise boğmuştu. Gilbert kapıda duruyordu.

"Mutlu Noeller," dedim.

"Burada değil," dedi başını iki yana sallayarak.

Şef Wimbe'nin lezzetli tavuğu ve pirinci kesinlikle vardır, diye düşündüm. Ama hayır. Hiç aralıksız kapısına gelenler, stoklarının çoğunu tüketmişti.

"Burada sadece *nsima* ve fasulye var, kardeşim," dedi hayal kırıklığını yansıtan bakışlarla.

"Baban nasıl?" diye sordum.

"Kendini iyi hissettiğinde insanlarla konuşuyor," dedi. "Ama çoğunlukla uyuyor ve kedisiyle birlikte radyo dinliyor."

Burnuma esintiyle birlikte korkunç bir koku geldi. Yüzümü buruşturdum.

"Ne bu?" diye sordum.

"Ah, insanlar artık tuvaletle ilgilenmiyor bile. Ağaçlarımızı kirletiyorlar. Bastığın yere dikkat et."

"Ah, tabii."

Gilbert aç insanlarla ilgilendiği, Geoffrey de kendini iyi hissetmediği ve *ganyu*yla meşgul olduğu için, kuzenim Charity'nin neler yaptığını görmeyen kulüp binasına gittim. Kapıyı vurdum ve Charity beni içeri aldı. Mangalda küçük bir ateş yanıyordu. Ev arkadaşı Mizeck ortalıkta görünmüyordu.

"Bugün Noel," dedi, "ve hiçbir şey yemedim."

"Evet," dedim. "Ben de açım."

Birlikte yiyecek bulmanın yollarını düşünmeye başladık. Mangolar tükenmişti, dolayısıyla çalamazdık. Pazardaki tüccarlar unlarından ayrılmak istemiyordu. Dükkânların önünde sürünüp, yerlere dökülmüş darı parçaları arayacak kadar da aç değildik; en azından henüz.

"Ete ihtiyacımız var," dedi Charity. "Bugün Noel etimi yemeden yatamam."

Pazar yerinde, kanyenya yakınlarında *mang'ina* standı işleten James adında bir adam vardı. *Mang'ina*, dana veya keçinin kellesinden ve toynaklarından alınan etten yapılır. Kasap başı üç-dört parçaya böler, onları bacaklar ve toynaklarla birlikte kaynar suya atar. Bacaktan alınmış yumuşak et parçalarına, haşlanmış beyin veya dile rastlamak mümkündür. Dananın yanağındaki et de çok lezzetlidir.

Charity ve ben yüksek sesle hayal kurmaya başladık.

"Belki James, Noel'de cömert davranır ve bize biraz verir."

"Aptal olma," dedi Charity. "Bunu asla yapmaz."

Bir an düşündü. "Ama deriyi atıyor."

"Onu yiyebilir misin?" dedim yüzümü buruşturarak.

"Neden olmasın? Ne farkı var? O da et değil mi?"

"Şey, sanırım haklısın," dedim.

Açlık düşüncelerimizi kontrol ediyordu.

James'in standına doğru yürürken, *kanyenya*daki çocukların her zamanki gibi işlerini yaptığını gördük. Açlığa

rağmen zengin tüccarlar stantta oturmuş ızgara et yiyor, daha lokmalarını yutmadan ağızlarına bir avuç kızarmış patates tıkıyorlardı. Bir grup köylü onları özlemle izliyordu. Yemekleri çiğneyişlerine bakarken, dilimdeki tuzun yakıcılığını hissedebiliyordum.

James'in standı yolun biraz aşağısındaydı. Her zamanki gibi oradaydı ve ateşte kaynayan kazanın başında duruyordu. Yaklaştığımızda, kazanın içinde yüzen keçi başını ve bacak parçalarını gördüm. Hemen dönüp gitmek istedim.

"Hey, James," dedi Charity. "William ve ben köydeki çocuklar için bir Noel davulu yapıyoruz. Derilerinden birini verebilir misin?"

James başını kazandan kaldırdı. "Bu iyi bir fikir," dedi. Sonra döndü ve yerde duran bir şeyi işaret etti. Siyah bir naylon torbanın üzerine konmuştu ve üzerinde sinekler dolaşıyordu.

"Şu keçi derisi var," dedi. "Atacaktım ama siz alabilirsiniz."

Charity hemen deriyi torbanın içine atıp bana verdi. Deri hâlâ ılıktı.

"*Zikomo kwa mbiri,*" dedi Charity. "Çocuklar çok sevinecek."

"Tabii, tabii."

Ilık keçi derisini elimize alarak, aceleyle *mphala*ya geri döndük.

"Bunu nasıl hazırlayacağız?" diye sordum.

"Kolay," dedi Charity. "Merak etme."

Kulüp binasına döndüğümüzde, bir topak okaliptüs kabuğunu tutuşturup ateşi tekrar yaktım. Sonra birkaç küçük odun parçası ekledim. Ateş yeterince güçlendiğinde, Charity'le birlikte derinin köşelerinden tutarak alevlerin üzerine gerdik. Çok geçmeden sıcaklık tüyleri tütsülemeye başladı. Normalde bu iğrenç bir koku yayardı ama açlığım arasında alabildiğim tek koku, pişen et kokusuydu. Tüyler kararıp tütsülendikten sonra bıçaklarımızı çıkarıp derinin üzerinden kazıdık. Tamamen temizlendiğinden emin olana kadar bunu tekrar tekrar yaptık.

Deriyi küçük küpler halinde kestik ve su dolu bir tencereye attık. Charity beni annemin mutfağına girip bir avuç soda aşırmaya bile ikna etti.

"Kadınlar fasulyelerini daha çabuk pişirmek için böyle yapar," dedi. "Deride de işe yarayacağını düşünüyorum."

Deriyi iki saat haşladık, biraz daha su, tuz ve soda ekledik. Üç saat sonra yüzeyde kalın beyaz bir köpük toplandı. Charity bıçağını çıkardı ve köpüğü yararak bir deri parçasını aldı, gri ve sümüğümsüydü. Charity birkaç saniye üfledi ve sonra deriyi ağzına attı. Ağzını yakmadan çiğnemeye çalıştı ve sonunda yuttu.

"Nasıl?" diye sordum ağzım sulanarak.

"Biraz sert," dedi. "Ama odunumuz bitti. Yiyelim."

Parçaları tencereden çıkarıp parmaklarımızla yakaladık. Deri yapış yapış ve sümüğümsüydü. İlk parçayı ağzıma atıp nefes aldım ve sıcak lokmanın mideme inişini hissettim. Çiğnedikçe çiğnedim. Derinin suyu ağzımdan dışarı süzülerek

dudaklarımı birbirine yapıştırdı. Her çiğneyişimde dudaklarım kapanıyordu.

"Mutlu Noeller," dedim zorlukla konuşarak.

Tam o sırada kapının tırmalandığını ve birinin inlediğini duydum. Kapıyı açtığımda Khamba'yla karşılaştım. Noel etinin kokusunu odamdan alıp buraya gelmiş olmalıydı. Kemikli cılız vücudu bitkin görünüyordu, ama kuyruğu her zamanki gibi hızla sallanıyordu. Onu gördüğüme sevinmiştim.

"Köpeğe de ver," diye bağırdı Charity. "Sonuçta yediğimiz şey köpek maması."

"Elbette," dedim ve Khamba'ya döndüm. "Haydi sana bir şeyler yedirelim, dostum. Açlıktan öldüğüne eminim."

Bir parça deriyi havaya attığımda, Khamba beni şaşırtan bir şekilde arka ayaklarının üzerinde yükselerek deriyi havada kaptı. Tıpkı eski günlerdeki gibi.

"Aferin sana!" diye bağırdım.

Tek parça halinde yutması sadece bir saniye sürdü ve sonra dudaklarını yalayarak biraz daha vermemi bekledi. İçeri girip iki avuç deri getirdim. Parçaları yuttukça bedenine can geliyor gibi görünüyordu.

Gözlerini heyecanla kırpıştırdı ve kuyruğunu salladı. Noel'de bir istisna yapan Charity, Khamba'nın kulüp binasına girmesine bile izin verdi.

Kendim kaç parça yediğimi bilmiyorum, ama yarım saat kadar çiğnedikten sonra Charity ve ben bundan vazgeçtik. Dişlerimiz devam edemeyeceğimiz kadar yorgun ve ağrı-

yordu. Tencerede büyük deri parçaları kalmıştı. Evde açlık çeken kardeşlerimi, annemi ve babamı düşündüm; muhtemelen Noel etinin hayalini kuruyorlardı. Ama Charity'ye eti onlarla paylaşmayı teklif edemedim. *Mphala*da olanların *mphala*da kaldığı iyi bilinen bir kuraldı. Diğer parçaları ertesi gün yiyecektik.

Akşamüzeri güneş batarken, zayıflamaya başlayan ateşin başında oturduk. Midemizdeki etin ılıklığı bizi mutlu ediyordu çünkü sonuçta Noel de bu demekti.

7. Bölüm

Ertesi hafta herhangi bir Noel hediyesinden çok daha iyi bir bilgi aldım. Evde oturmuş radyo dinlerken harika bir haber duydum.

"Ulusal Sınav Kurulu, bu yılki Standart Sekiz sınav sonuçlarını açıkladı," dedi spiker. "Puanlarınızı kontrol etmek istiyorsanız, sınava girdiğiniz kuruma başvurmanız gerekiyor."

"Puanlarım," dedim anneme. "Puanlarım belli olmuş!"

Yol boyunca su birikintilerinin ve çukurların üzerinden atlayarak hemen Wimbe İlkokulu'na doğru koşarken kendime o kadar çok güveniyordum ki, zihnimde bir sürü güzel olasılık akıyordu. Hangi yatılı okula gidecektim? Chayamba'ya mı, Kasungu'ya mı? Bilim adamı olmaya karar verdiğim için –hem de büyük bir bilim adamı– en iyi öğretmenlerin o iki okulda olduğunu, hayalimi gerçekleştirmem için gereken kütüphanelere, laboratuvarlara ve diğer her şeye sahip ol-

duklarını biliyordum. Hangisine seçildiğim önemli değildi. Bana nerede ihtiyaçları varsa memnuniyetle giderdim.

Liste, yönetim binasının dış duvarına asılmıştı. Orada birkaç öğrenci daha vardı. Meşgul, ne yaptığını bilen ve kararlı bir adam gibi aralarından geçtim. Çeşitli okullar, öğrencilerin isimleriyle listelenmişti. Hemen Kasungu'yu buldum ve altındaki isimleri taradım. Bir şey yoktu. Chayamba'ya doğru ilerlerken parmağım Kalambo, Kalimbu… ve Makalani isimlerinin üzerinden kaydı.

Bir dakika, diye düşündüm. *Bir hata olmalı…*

Listeleri tekrar taradım ama adım orada değildi.

"İşte, Kamkwamba," dedi arkamdaki çocuk. Bu, en iyi öğrencilerden biri olan Michael'dı. "Kachokolo'ya gidiyorsun."

Gerçekten de adım Kachokolo Ortaokulu'nun altındaydı ve bu muhtemelen bölgedeki en kötü okuldu. Kachokolo bir devlet okulu –daha doğrusu köy okulu– idi ve devletin fonlarını gönderirken öncelik verdiği bir yer değildi. *Bu nasıl olabilir?* diye düşündüm.

Sınav sonuçları yandaki panoya asılmıştı. Adımı bulduğumda nedenini de öğrendim:

MATEMATİK: C
TEMEL BİLİMLER: C
İNGİLİZCE: C
CHICHEWA: B
SOSYAL BİLGİLER: D

Moralim bozuldu. Beş kilometre ötedeki Kachokolo'ya yürüdüğümü hayal ettim. Okul, büyük tütün çiftliklerinden birinin yakınındaydı ve genellikle buraya çamurlu, böceklerle dolu olan bir yoldan gidiliyordu. Yakınında büyük bir baraj vardı. Bazen Gilbert, Geoffrey ve ben oraya balık tutmaya giderdik.

"Tebrikler," dedi Michael gülerek. "Baraj okuluna gitmeye hak kazanmışsın. En azından çok iyi bir balıkçı olabilirsin!"

"İki yıl sonra Üçüncü Sınıf Sertifika Sınavı'na girebilirim," dedim. "O zaman daha iyi bir okula geçebilirim. Yakında Kasungu'da görüşürüz. Henüz gülmen için erken."

"İyi şanslar," dedi Michael yine gülerek.

Yapmam gereken şeyin bu olduğuna karar verdim. Derslerimi sıkı çalışıp bu köy okulunda en iyi öğrenci olacak, sonra sınavlara girecek ve herkesi etkileyecektim. Kasungu ve Chayambada beni almak için yalvaracaktı. Bu arada Kachokolo'yla ilgili iyi olan tek bir şey vardı. Gilbert de oraya gidiyordu (notları berbattı). Okula birlikte gidip geleceğimizi düşününce moralim biraz daha düzeldi. Hazırlanmak için iki haftam vardı.

Yeni yıl, darı tohumlarımızı sulayan ve onları büyümeye teşvik eden yağmurlarla geldi. Şimdiye kadar koçanlar koyu yeşil olmuştu ve babamın dizlerine yükseliyordu. Yağmurlar aynı zamanda tütün bitkilerimizi *dambo*dan tarlalara ta-

şımamıza da izin vermişti; böylece tohumlar güçlü büyüyecekti.

Yağmurlar ormanları canlandırmış, çiçeklerin açmasını ve çalıların büyümesini sağlamıştı. Gittiğiniz her yerde toprak verimli ve yeşildi. Hava tatlı kokuyordu. Ama elbette ki bu görkemli bir şakaydı çünkü yemeye hazır olan hiçbir şey yoktu.

Yağmur sezonu böceklerin çiftleştiği ve yavruladığı, kurtsineklerinin tuvaletleri sardığı, lağım çukurundan şişman ve yeşilimsi siyah renkte çıktığı zamandı. Dışarıda sinekler o kadar çoktu ki, onlardan kaçmak mümkün değildi. Hareketsiz durduğunuzda bacaklarınıza ve ayaklarınıza konuyor, konuşmaya çalıştığınızda yüzünüzden silkelemek zorunda kalıyordunuz. İnsanlar gittikleri her yerde sineklerle yürüyordu.

Büyük sivrisinek bulutları da vardı ve bunlar kanatlarının arasında ölüm taşıyorlardı. Hamamböcekleri her zamankinden daha çok ve daha büyüktü. Geceleri yoğun yağmurdan sonra, vadide milyonlarca kurbağanın sesini duyabilirdiniz; bazıları iğrenç seslerle vıraklarken, bazılarının sesleri gökyüzünden dökülen dev su damlalarını hatırlatıyordu. Yağmur sezonu çamur ve böcekler içindi; ancak kertenkeleler ve örümcekler şişmanlardı.

İnsanlar için yağmur sezonu, sadece hayatta kalma konusunda daha fazla mücadele getirirdi. Kimse *ganyu* çalıştırmak için karşılığını ödeyemese de, herkes çapaları ve çıkınlarıyla yollarda dolaşmaya, yağmur onları sırılsıklam bı-

rakırken çamurda yürümeye devam ederdi.

Şimdiye kadar darının kovası neredeyse bin *kwacha* olmuştu ve *ganyu*lar ile diğer herkes, sadece *gaga* yiyordu. *Gaga* azaldığında, tüccarlar onları talaşla karıştırmaya başlamıştı. Sarı pullar her nasılsa kahverengi tozların arasında gizleniyor, lapa insanların midesinde bozulana kadar belli olmuyorlardı. Bu keşfedildiğinde, birçokları hâlâ pazarda satış yapan tüccarların etrafına toplandı.

"Bütün paramı harcadım ve karşılığında midem talaşla doldu!" diye bağırıyorlardı.

"Çocuklarım evde hasta!"

"Bu insanlık dışı!"

Şikâyet edebilirlerdi ama ceplerinde başka paraları kalmadığından, yapabilecekleri bir şey yoktu.

Evde annem her gününü kek yaparak geçiriyordu. Yüz tane kek yapıyor, hepsini üzerine bez örttüğü büyük bir leğene koyuyordu. Sonra bir sürahiye su dolduruyor ve birkaç bardak alıyordu; böylece açlıktan ölenler keklerini bitirdikten sonra midelerini suyla doldurabilirdi. Her akşam annem eve geldiğinde yardım etme bahanesiyle leğeni elinden kapıyor, ama aslında örtünün altından ne kadar un kazandığını görmeye çalışıyorduk.

Müşterilerinin çoğu ya varlıklarını satmış veya tüccarlarla iş adamlarından kredi –faiz oranı yüzde 300 olmuştu– almış olan çiftçilerdi. Şartlar bunlardı ve hoşunuza gitmiyor-

sa, belki onlara tabaklarınızı veya evinizin çatısını satabilirdiniz. Çoğu insan kredi alıyordu, çünkü ya satacak bir şeyleri yoktu ya da evleri çoktan boşalmıştı.

Bu şartlar altında, pazar yerindeki durum giderek alevleniyordu. İnsanlar Bay Mangochi gibi tüccarlara yaklaşarak şikâyet ediyordu ama bu şikâyetler nadiren tehditlere dönüşüyordu, çünkü insanların şiddet için enerjisi kalmamıştı.

"Bu bizim yiyeceğimiz!" diye bağırıyorlardı. "Neden bu fiyatlarla bizi açlıktan öldürüyorsunuz?"

"Tanzanya'daki çiftçiler bizden iki katı para alıyor," diyordu Bay Mangochi dürüstçe. "Fiyatlarımı düşürürsem işim biter ve o zaman yiyecek hiçbir şey bulamazsınız."

Bir gün öğleden sonra annem her zamanki gibi pazara geldi, tezgâhını kurdu ve saniyeler içinde, bir güruh bağırışlar arasında tezgâha çullandı.

"Ben iki tane istiyorum!" diye bağırdı bir kadın.

"Bana üç tane!" dedi bir adam.

Bu ani akın ve kargaşa arasında, annem bazılarının kekleri leğenden kaptığını fark edemedi. Diğerleri sipariş veriyordu ama sonra istedikleri şeyi kapıp kaçıyordu. Bir adam annemin yanına oturdu ve "Üç tane," dedi. Üç keki leğenden kapıp çabucak yedi.

"Dokuz *kwacha*," dedi annem.

"Hiç param yok," dedi adam.

O akşam annem eve döndüğünde saçları darmadağınıktı ve yüzü solgundu.

"Anne, çok yorulmuş olmalısın," dedim ve içine bak-

mak için leğeni aldım. Neredeyse boştu.

"Her şeyi aldılar," dedi annem. "Bu gece fazla bir şeyimiz yok."

Haklıydı. O gece çok az yiyebildik.

Darı fiyatları yükselmeye devam ederken, annem ve babam aldıkları miktarı daha da azalttılar. Yani annemin satacak çok az keki vardı ve bu da ailemizin yiyecek daha az şeyi olduğu anlamına geliyordu. *Nsima* topağımız önce beş lokmaya, sonra dört lokmaya indi.

"Ağzınıza *nsima* attığınız her seferinde biraz su için," diyordu annem. "Bu şekilde midenizi kandırabilirsiniz."

Çocuklar olarak çoğumuz lokmalarımıza dikkat etsek de, yedi yaşındaki kardeşim Rose büyük parçalar kapıyor ve kimse onu durduramadan hepsini ağzına atıyordu.

"Hey, yavaş," diye bağırıyordu ondan iki yaş büyük olan Doris. "Anne, büyük lokmalar alıyor!"

"Belki de sen daha hızlı yemelisin," diye tersliyordu Rose.

Hepimiz zayıflıyorduk; özellikle de Tiyamike'den sonra en küçük iki kardeşim Rose ve Mayless. Ne yazık ki anneme çekmişlerdi –ufak tefek ve ince yapılılardı– dolayısıyla açlık onları daha kolay eritiyordu ve durumun vahimliği çöküntü yüzlerinden daha çok belli oluyordu. Aisha, Doris ve ben babam gibi uzun boyluyduk; dolayısıyla kaybedecek daha fazla kilomuz vardı ama ben de pantolonumun düşmesini engellemek için kendime kumaştan kemer yapmak zorunda kalmıştım. Haftalar geçtikçe daha yaratıcı olmam gerekiyordu.

Annem ve babam, hakkından fazlasını aldığı için Rose'u hiç azarlamadılar. Ama Doris'in sabrı çok geçmeden taştı. Haftalardır paranoyak hale gelmiş, akşamları bir şey yiyemeyeceğinden ve annemle babamın ona yardım etmeyeceğinden korkmaya başlamıştı. Bunun sonucu olarak, yemekler stres ve endişe yüklü anlar haline gelmişti.

Bir akşam *nsima* kâsesinin etrafında otururken, Rose uzandı ve her zamanki gibi büyük bir parça aldı. Ama daha ağzına atamadan, Doris kâsenin üzerinden ona doğru uçtu ve yüzünü yumruklamaya başladı.

"Anne!" diye bağırdı Rose.

"Kesin şunu!" diye bağırdı annem ve onları ayırdı. Bunu yapmak, geri kalan bütün enerjisini tüketmiş gibiydi. "Sadece yiyin ve idare edin. İkinizle de uğraşacak gücüm yok."

O gece yataklarımıza giderken yine açtık ve suyun bile temizleyemeyeceği yiyecek kokusu parmaklarımızda hâlâ güçlüydü.

Malawi'de yiyecek tükenirken, devlet sessizliğini koruyordu. Her gün açlıkla ilgili haberleri duymak için radyoyu dinliyorduk ama hiçbir şey söylenmiyordu. Devletin siloları boşken, kendi işçileri bile yiyecek dilenmeye başlamışken ve ADMARC'ta hiç darı tanesi kalmamışken, herhangi bir yardım operasyonu görünmüyordu. Açlık paranoyayı artırmaya başlamış, söylentiler iyice yayılmıştı.

"Bütün darımızı satmışlar!" diyordu insanlar. "Başka

neleri sattılar?"

"Malawi'de hiçbir şey güvende değil!"

"Bizden gizlemeye çalıştıkları şey ne?"

Devletin yozlaştığına ikna olan çiftçiler, kalan azıcık birikimlerini çekmek için Kasungu'daki bankaya koştular. Bir sabah yoğun yağmur altında, babam diğerleriyle birlikte bir kamyonete binerek şehre gitti. Oraya ulaştığında kuyruk kapıdan taşmış, sokak boyunca uzanmıştı. Yaklaşık yüz kişi bütün gün yağmurda boş mideyle ve korku içinde bekledi. İçeri girdiklerinde memurlar onlara beklemeye devam etmelerini söyledi. Bunun üzerine çiftçiler isyan etti.

"Bize hemen paramızı verin!" diye bağırdılar. "Bizden neyi gizlemeye çalışıyorsunuz?"

Babam ailemizin bütün birikimini çekebildi –yaklaşık bin *kwacha*– ve bir kova daha darı aldı; onu öğütüp ertesi gün sattı. Bir hafta daha yetecek kadar yiyeceğimiz olmuştu.

Olanlara rağmen, ocak ortasında Kachokolo Ortaokulu'na başlamayı sabırsızlıkla bekliyordum. Haftalar boyunca bugüne odaklanmıştım; uzun pantolonumu giyeceğimi, Gilbert'le birlikte yetişkin erkekler gibi geleceğimize doğru yürüyeceğimizi hayal etmiştim. Okulu düşünmek, zihnimi sorunlardan uzak tutmuştu. Her nasılsa okulda aç durmak, evde aç durmaktan daha kolaydı.

Tek sorun formamdı. Siyah pantolonum vardı, ama annem ve babam düzgün bir beyaz gömlek alamamıştı. Bunun

yerine, annem beni pazar yerindeki ikinci el giysi tezgâhlarına göndermişti.

"Nereden geldiğinin ne önemi var?" demişti. "Önemli olan beyaz olması."

Eh, toplam iki gömleğim vardı. Okul daha başlamadan önce forma gömleğimi giymek zorunda kalmıştım ve kirlenmişti. Sonra da sabunumuz bitmişti. Ayın başında bir tablet ucuz Maluwa sabunu alabilmiştik ama o da çoktan bitivermişti. Vücutlarımızı ılık suyla ve *bongowe* çalılarıyla yıkayabilirdik ama beyaz bir gömleği yıkamak o kadar kolay değildi.

Bir sabah çamaşır leğeni olarak kullandığımız yarım traktör lastiğini çıkardım ve sıcak suyla doldurarak gömleği su soğuyana kadar içinde beklettim. Sonra *bongowe* ile ovaladım ama işe yaramadı. Kol altlarında sarı halkalar kaldı ve kol ağızları hâlâ griydi. Ne yapabilirdim ki?

Okulun ilk günü, birlikte yürümek için yolda Gilbert'le buluştum.

"Gilbert, bo?"

"Bo!"

"Emin misin?"

"Eminim!"

"Dostum, işte beklediğimiz gün geldi!"

"Gerçekten de!"

"Alaylara ve kabadayılara hazır mısın?"

"Evet, sence bize ilk kim çatacak?"

"Bir planım var. Eğer üçüncü sınıftaki çocuklardan biri

bize yaklaşırsa ve fazla güçlü görünmüyorsa, önce biz onun işini bitirelim."

"Ah, bu iyi bir plan! Bu herkese dövüşebildiğimizi gösterir."

"Kesinlikle."

"O halde önce kim vuracak?"

"Bence sen vurmalısın."

Tepelerin üzerinden, darı tarlalarının arasından ve *dambo* bataklığından geçerek Kachokolo'ya ulaşmamız kırk dakika sürdü. Okul tütün tarlalarıyla çevrili bir vadideydi ve dev dizel traktörlerin toprağı sürdüğünü ve birkaç şanslı adamın güneşin altında çalıştığını görebiliyordum.

Okula ulaştığımızda, okaliptüs ağaçlarıyla çevrili avluda toplandık. Müdür Bay W. M. Phiri (efsanevi sihirli dövüşçüyle akrabalığı yok) ayağa kalktı ve bize böylesine umut vaat eden, zeki yeni yüzler gördüğü için ne kadar mutlu olduğunu anlattı.

"Kachokolo'da," dedi, "ülkenize yardım etmek ve gururlandırmak için bilgi alacaksınız."

Gerçekten de iyi bir gruptuk; hepimiz öğrenmeye hevesliydik ve heyecandan yerimizde duramıyorduk. O anda, hayatımın en harika gününü yaşadığımdan emindim. Gülümsemekten kendimi alamıyordum.

"Ama her öğrenim kurumunda olduğu gibi," diye devam etti, "bu okulda da uyulması gereken kurallar var. Her

öğrenci düzgün bir forma giymeli ve okula zamanında gelmelidir. Yoksa hemen cezalandırılır."

Toplantı bittiğinde, Gilbert'le birlikte sınıfa yürümeye başladık. O sırada Bay Phiri omzuma vurdu.

"Adın ne?" diye sordu.

"William Trywell Kamkwamba," dedim heyecanımı gizlemeye çalışarak.

"Hmm, William," dedi, "bu düzgün bir forma değil."

Kol altlarımı fark etmiş olmalıydı. İçimden kaçıp saklanmak geliyordu. ama Bay Phiri ayaklarımı işaret ediyordu.

"Sandaletlere izin verilmez," dedi. "Öğrencilerimizin daima düzgün ayakkabılar giymesini isteriz; lütfen eve gidip değiştir."

Eski terliklerime baktım. Bir tanesinin tabanı bağlayan lastiği kopmuştu ve acil durumda onarabilmek için cebimde iğne-iplik taşıyordum. Evde ayakkabım yoktu. Hemen bir şeyler düşünmek zorundaydım.

"Sayın müdür, efendim," dedim. "Düzgün ayakkabı giyerdim ama Wimbe'de oturduğum için buraya gelirken iki dereyi geçmem gerekiyor. Yağmur sezonu olduğu için de, çamurun kaliteli deri ayakkabılarıma nasıl zarar vereceğini tahmin edersiniz. Annem giymeme izin vermedi."

Adam kaşlarını çatarak bunu düşündü. İşe yaraması için dua ediyordum.

"Pekâlâ," dedi. "Şimdilik sorun değil. Ama yağmur sezonu sona erdiğinde, *düzgün* ayakkabı giydiğini görmek istiyorum."

Anne ve babamın, her biri yüzlerce *kwacha* eden ders kitapları için de parası yoktu. Daha iyi zamanlarda bile çoğu öğrenci bu kitapları alamadığı için paylaşmak zorunda kalırdı. En azından ilkokulda popolarınızı aynı sandalyeye sığdırır ve yanınızdaki kişinin sizden daha hızlı okumaması için dua ederdiniz. Ama neyse ki Gilbert kendi kitaplarını alabilmişti ve birlikte kullanabileceğimizi söylemişti ki bu iyi bir şeydi, çünkü aynı hızda okuyorduk.

Wimbe İlkokulu'nda şartlar korkunçtu; sınıflar aşırı dolu olduğu için öğrenciler dışarıda ağaçların altında ders çalışmak zorundaydı. Ama sınıfların içinde bile, yağmur yağdığı zaman çatı akıyordu. Standart Üç sınıfının bütün bir duvarı yıkıktı ve tuvaletler sadece iğrenç değil, aynı zamanda tehlikeliydi de. Termitler zemin tahtalarını kemirmişti ve bir gün Angela adında bir sınıf arkadaşım gerçekten içine düştü. Biri iğrenç çukurdan gelen çığlıkları duyana kadar saatlerce orada kaldı. Onu bir daha okulda görmedik.

Ortaokulda daha iyi şartlar olacağını umuyordum ama şansım yoktu. Gilbert'le birlikte Kachokolo'daki sınıfımıza ulaştığımızda, yeni öğretmenimiz Bay Tembo herkese yere oturmasını söyledi. Görünüşe bakılırsa devlet sıralar için para göndermemişti ve onarım için de para göndermedikleri anlaşılıyordu. Zeminin ortasında, bomba patlamış gibi dev bir delik vardı.

Hemen tarih dersi başladı ve Çin, Mısır ve Mezopotamya'daki ilk uygarlıkları inceledik. Matematikte cebir derslerine başladık ki bana inanılmayacak kadar zor geldi. Biraz

geometri öğrendik; buna bayılmıştım. Geometride açıları ve dereceleri öğreniyorduk ve pazar yerindeki inşaatçıların bu terimleri kullandığını hatırlıyordum.

Bir gün coğrafya dersinde Bay Tembo bir dünya haritası açtı ve Afrika kıtasını gösterdi.

"Malawi'yi gösterebilecek olanınız var mı?" diye sordu.

"Evet, işte burada!"

Parmaklarımızı ülkemizin üzerinde gezdirdik ve dünyanın geri kalanıyla kıyaslandığında ne kadar küçük olduğunu görünce şaşırdım. Bütün hayatımın bu küçük toprak şeridinde geçtiğini düşünmek inanılmazdı. Haritaya bakarken, orada on bir milyon insan yaşadığını ve tam şu anda çoğunun yavaşça açlıktan öldüğünü hayal edemezdiniz.

Daha önce hayal ettiğim şeylere rağmen, açlık sınıfta da tarlada olduğu kadar zordu. Aslında daha da kötüydü. Orada otururken midem isyan ediyor, büzülüyor ve zihnimi hiç rahat bırakmıyordu. Çok geçmeden dikkatimi vermekte zorlanmaya başladım. Okulun ilk haftalarında, sınıf arkadaşlarım arasında heyecan yüksekti ama sadece iki hafta sonra, açlık hepimizi yenmeye başlamıştı. Bütün okula yavaş yavaş sessizlik çökmüştü. Dönemin başlarında Bay Tembo bir soru sorduğunda bir düzine el kalkıyordu. Şimdi ise kimse gönüllü olmuyordu. Çoğumuz yiyecek aramak için eve gitmek istiyorduk. Yüzlerin giderek inceldiğini, bazı yüzlerinse ortadan kaybolduğunu gözlemledim. Evde sabun veya losyon

olmadığından, insanların teni giderek kuruyup kararıyordu. Teneffüslerde futbol sohbetlerinin yerini açlık hikâyeleri almıştı.

"Dün darı yiyen insanlar gördüm," dedi bir çocuk. "Daha tatlı değiller. Hastalanacaklarından eminim."

"Hepinizle daha sonra görüşürüz," dedi bir diğeri. "Yarın okula gelmiyorum. Artık yürüyemeyeceğim."

Sanırım bunların hiçbirinin önemi yoktu, çünkü şubat ayının ilk günü, W. M. Phiri sabah toplantısında bir duyuru yaptı. "Hepimiz ülkeyi saran sorunların farkındayız," dedi. "Ama birçoğunuz bu dönem okul ücretlerini henüz ödemediniz. Yarından başlayarak, nezaket dönemi sona ermiştir."

İçimde yine bir şeyler koptu, çünkü babamın okul ücretini ödemediğini biliyordum. Son haftalarda ona sormak istememiştim, çünkü ne diyeceğini biliyordum. Okul ücreti bin iki yüz *kwacha* idi ve yılda üç kez toplanıyordu. Eve dönerken bu kadar iyimser davrandığım, böylesine heyecanlandığım için kendime kızdım. Ailemin beni bu okula neden gönderdiğini merak ettim.

"Ne yapacağım ben?" diye sordum Gilbert'e. "Sanırım şimdi eve gidip müzik dinleyeceğim."

"Çok fazla üzülme, ha?" dedi. "Sadece bekle bakalım, neler olacağını görelim."

Eve döndüğümde babamı tarlada buldum.

"Okulda yarın ücretimi ödemem gerektiğini söylediler; bin iki yüz kwacha," dedim. "Ödememiz gerekiyor. Bay Phiri dalga geçmiyordu."

Babam, depodaki çuvallara baktığı gibi yere baktı; sanki kendisine bir şey söylenmesini bekler gibiydi. Sonra bana döndü.

"Buradaki sorunlarımızı biliyorsun, oğlum," dedi. "Hiçbir şeyimiz yok."

Dudaklarının hareket ettiğini görüyordum ama Bay Phiri'nin biz okuldan çıkarken söylediklerini düşündüm: "Ücret yoksa okul yok."

"Üzgünüm," dedi babam. "Gelecek yıl daha iyi olacak. Lütfen endişelenme."

Babamın kendini berbat hissettiğini görebiliyordum, ama kendi üzüntümle kıyaslanamayacağından emindim. Ertesi sabah, belki sadece kendime işkence etmek için aynı saatte kalktım, kavşakta durdum ve Gilbert'i bekledim. Siyah pantolonumu ve beyaz gömleğimi bile giymiştim ama nedenini bilmiyordum. Bir yere gitmiyordum.

Çok geçmeden Gilbert göründü ve yanımdan geçti. "Haydi, William," dedi. "Okula gelmiyor musun?"

Ağlamak istiyordum ama bunu yapmadım. "Okulu bırakıyorum," dedim. "Ücreti ödeyemiyorlar."

"Ah, üzgünüm, William," dedi. Gilbert gerçekten üzgün görünüyordu ve bu bana kendimi daha iyi hissettirmişti. "Belki de baban parayı bulur."

"Belki," dedim. "Sonra görüşürüz, Gilbert."

Kendimi berbat hissederek, üzüntümü paylaşmak için Geoffreylerin evine gittim. Birkaç hafta önce Geoffrey'in şansı yolunda gitmişti. Bir gece büyük bir fırtına sırasında,

evlerinin arkasındaki dev gibi bir okaliptüs ağacına yıldırım düşmüş ve onu devirmişti. Ertesi sabah Geoffrey ağacı kesmek için dışarı çıkmıştı. Yollarda dolaşarak odunları parça başına otuz *kwacha*dan satmış, böylece ailesini birkaç hafta doyurabilmişti. Benim okulum ile onun odunculuk işi yüzünden pek görüşememiştik. Olanları paylaşmak için sabırsızlanıyordum.

İçeri girdiğimde Geoffrey giyiniyordu; görünüşü beni olduğum yere mıhladı. Giysileri başka birinden ödünç alınmış gibi duruyordu. Gözleri çukurlaşmıştı. Gözlerinin akı bembeyazdı ve bir hayalete benziyordu. Kuzenim bir zamanlar dev gibiydi, ama şimdi çok cılız kalmış ve bu çok hızlı olmuştu.

"Neden okulda değilsin?" diye sordu. "Kachokolo'ya seçilmemiş miydin sen?"

"Paramız yok," dedim. "Bugün okuldan ayrıldım."

"Ah, bunu duyduğuma üzüldüm. Sen ve ben umutsuz durumdayız."

"Kesinlikle."

Yere bakarak başını iki yana salladı.

"Neyse ki Tanrı'nın bizim için bir planı var."

Geoffrey'in durumunu görerek evinden ayrıldığımda hâlâ kendime acıyor, sanki bu şanssızlık sadece beni bulmuş gibi *Neden ben?* diye düşünüyordum. Ama o gün öğleden sonra okul dağıldığında, Gilbert bana uğradı ve haberi verdi.

"Bugün sayımız çok azdı," dedi. "Öğrencilerin çoğu da okulu bırakmak zorunda kalmış."

Yetmiş öğrenciden geride sadece yirmisi kalmıştı.

Kendi sorunlarım artık o kadar önemli görünmüyordu; açlık bütün ülkeye hâkimdi. Babamın sözüne güvenmeyi, açlığı aştığımızda her şeyin yoluna gireceğine inanmayı tercih ettim. Ama önce açlığı atlatmamız gerekiyordu. Geoffrey'in dediği gibi, sadece yarın için endişelenmek bile yeterince zordu.

Ocak sonlarında nihayet *gaga* bittiğinde, insanlar balkabağı yapraklarına yöneldiler ve asıl açlık o zaman başladı. Artık Malawi kıtlığın pençesindeydi.

Mısır tarihinde okuduğum salgın hastalıklar gibi hızlı ve duraksamadan yayılmıştı. Sanki bir gecede, insanların vücutları korkunç biçimler almaya başlamıştı. Şimdi binlercesi ülkeye yayılmış, hayvanlar gibi toprağı eşeleyerek yiyecek bulmaya çalışıyordu. Evlerinden ve ailelerinden çok uzaklarda ölmeye başlamışlardı.

Eşyalarını pazar yerine taşıdıklarını gördüğüm insanlar, şimdi sersem bir halde yanımızdan geçip gidiyordu. Açlık, vücudu iki şekilde tahrip ediyordu. Bazıları iskelet gibi kalana kadar eriyordu; boyunları nehir kıyısında su içen *dokowe* kuşlarınınki gibi incelip uzuyor, başlarını dik tutacak gücü bile bulamıyorlardı. Diğeri, kanda hiç protein kalmadığında vücudun girdiği korkunç bir durum olan kwashiorkor rahatsızlığıydı. Bu insanlar açlıktan ölüyor olmalarına rağmen karınları, ayakları ve yüzleri sıvıyla şişiyordu.

Aç insanlar pek konuşmuyorlardı. Sanki çoktan ölmüş gibiydiler, ama yine de karınlarını doyurmaya çalışıyorlardı. Yollardan ve tarlalardan dikkatle geçiyor, muz kabuklarını, atılmış mısır koçanlarını toplayıp yiyorlardı. Evimin yakınlarında bazı adamlar muz ağaçlarının *chikhawo* köklerini eşeliyor, tapyoka gibi haşlıyorlardı. Diğerleri başka türde kökler topluyorlardı. Hatta yol kenarındaki otları yolup öğüterek un yapanlar bile vardı. Bazıları ise buğday bitlerini uzak tutan pembe ve yeşil böcek zehirlerini soyarak, devlet çuvallarındaki tohumları yiyordu. Ama bütün zehri temizlemek mümkün olmadığından, birçoğu kusup ishal oluyor, bu onları daha da zayıflatıyordu. Üstelik tohumlarını yedikleri için ekecek bir şeyleri de kalmıyordu.

Her gün bu insanlar evimize geliyor ve babamdan yardım istiyordu. Uzaktan gelişlerini gördüğümde "Ah, bu adam şişman, nihayet iyi durumda olan biri var," diye düşünüyordum. Ama yaklaştıklarında, bunun sadece şişkinlik olduğunu anlıyordum.

Binalardan birinin çatısının demir olduğunu görünce zengin olduğumuzu sanıyorlardı ama aslında o demirler sadece taşlarla tutturulmuştu. Bu adamların bazıları yirmi-otuz mil uzaklıktan yürüyüp gelmiş oluyordu.

"Bir tane bisküvi karşılığında çalışabilirim, lütfen," diyorlardı, sandalet giymelerine izin vermeyecek ölçüde şişmiş ayaklarının üzerinde sallanarak. "Altı gündür bir şey yemedik. Sadece küçük bir tabak *nsima*nız yok mu?"

"Hiçbir şeyim yok," diyordu babam, "kendi ailemi zor

doyuruyorum."

"Lapa verin," diye üsteliyorlardı.

"Hayır."

Bazıları bütün gece bahçemizde kalıyordu. Yağmurlar yüzünden zemin ve odunlar ateş yakamayacak kadar ıslak oluyordu. Karanlıkta yağmur başladığında, bu adamlar verandamızın altına girerek titriyor, sabaha da gitmiş oluyorlardı.

Birkaç gece sonra dışarıda yemeğimizi yerken, yoldan bir adam yaklaştı. Her tarafı çamur içindeydi ve o kadar zayıftı ki nasıl hayatta kaldığını anlamak bile zordu. Dişleri ağzından dışarı fırlamış, saçları dökülmüştü. Selam bile vermeden yanımıza oturdu. Sonra, kirli elleriyle *nsima* topağımıza uzanıp kocaman bir parça kopardığını görünce dehşete kapıldım. Hepimiz orada şaşkınlık içinde otururken, adam gözlerini kapayarak ağzındakini çiğnedi ve zevkle yuttu. Yiyecek midesine indikten sonra babama döndü.

"Daha var mı?"

"Üzgünüm," dedi babam.

"Peki o zaman," dedi adam ve ayağa kalkıp uzaklaştı.

Çalıların arasından güruh halinde akmaya devam ediyorlardı. Şimdi her zamankinden daha kalabalık bir şekilde pazar yerinde toplanıyorlardı. Kadınlar ince, kül gibi yüzleriyle yalnız oturuyor, Tanrı'ya yalvarıyorlardı. Ama bunu sessizce ve gözyaşı dökmeden yapıyorlardı. Her yerde sessiz

bir acı vardı, çünkü insanların ağlayacak gücü bile kalmamıştı. Pazar yerinin her yerinde şişmiş karınları ve tuhaf bakır rengi saçlarıyla çocuklar dükkânların önünde toplanıyordu. Birkaç tüccar hâlâ çamura naylonlarını yayarak satış yapıyordu ama birimler giderek küçülüyordu. Fiyatlar altın gibiydi ve sanki yarım kilonun içinde bütün evreni ve yıldızları satın alıyordunuz. Kalabalık toplanıyordu ama genellikle sessizce izlemekle yetiniyorlardı. Hâlâ enerjisi olanlar bağırıp yalvarıyordu.

"*Bwana*, sadece küçük bir tabak un," diyorlardı. "Sadece o kadar. Çocuğum için."

"Seninle başlarsam, o zaman..." diyordu tüccarlar ve devamını getirmiyorlardı.

Gücü olanlar yakın duruyor, yere bir darı tanesi düşse hemen atılıyor, toz toprağın arasından alıyor ve ellerine gelen her şeyle birlikte ağızlarına atıyorlardı. Bir adam kalabalığın arasında dolaşırken mırıldanıyordu. "Lütfen, yardım edin, ben yetimim. Babam öldü." Adam kırk yaşındaydı.

Her grup, farklı bir ölüm hikâyesi anlatıyordu.

"Günlerdir yiyecek arayan bir adam varmış," diyordu bir çiftçi. "Bir ağacın altında uyumak için uzanmış ve bir daha uyanmamış."

"Walkman pişiriyordum," diyordu bir diğeri, "bir adam davet edilmeden yanıma oturdu ve 'Bunu yemem gerek' dedi. Ama daha *nsima* hazır olmadan adam ölmüştü bile."

Günlerce yemek yemeyen bazıları midelerini dolduracak ilk lokmayı ağızlarına attıklarında, vücutları ölümcül bir

şok yaşıyordu. Bir kadın, yolda hâlâ çapalarını ellerinde tutan iki cesedin üzerinden atlamıştı. Kwashiorkor yüzünden karınları şişen adamlar, büyük su kabarcıklarını bıçakla rahatlatmayı denemişlerdi ve mikrop kaptıkları için birkaç gün sonra ölmüşlerdi.

Normal zamanlarda bizi hep güldüren pazarın delisi Beni Beni'nin haberi geldi. Sürekli dönen gözleriyle pazar yerinde tezgâhlara yaklaşır, tezgâhlardan kek ve Fanta çalardı. Kimse onun kaptıklarını geri almaya çalışmazdı, çünkü elleri daima çok kirli olurdu. Deliler hep başkalarının merhametine muhtaçtır, ama bu kez onunla ilgilenecek kimse yoktu. Beni kilisede ölmüştü.

Bütün bu acı ve kargaşanın ortasında devlet radyosu, başkanın devlet gezisi için Londra'ya gittiğini açıkladı. Geri döndüğünde, Malawili bir muhabir ona kıtlıkla ilgili soru sormuştu. Hepimiz cevabını dinlemek için toplandık.

"Ekselansları, ülkenin her yerinde birçokları yiyecek bulamadıkları için ölüyorlar," dedi muhabir. "Bu konuda ne yapmayı planlıyorsunuz?"

Başkan bu saçma fikre güldü ve kendisinin insanların tüberküloz, kolera, sıtma veya ishal gibi başka nedenler yüzünden sık sık öldüğü bir köyde büyüdüğünü, ama yiyecek bulamadıkları için öldüklerini hiç duymadığını söyledi.

"Açlıktan ölen kimse yok," dedi.

Haber bülteni sona erdiğinde, babam başını iki yana salladı ve radyodan uzaklaştı.

"Böyle bir şeyi nasıl söyleyebiliyor, baba?" diye sor-

dum.

"Bazı insanlar kördür, oğlum," dedi babam. "Ama bu sadece görmemeyi tercih ediyor."

O gün öğleden sonra, hayatın gerçekleri aniden daha da netleşti. Kıtlığın başlamasına nasıl izin verildiği konusunda kafam hâlâ karışıkken, kesin olan bir şey vardı: Herkes tek başınaydı. Biz de öyle.

8. Bölüm

Radyo haberinden bir süre sonra annem yine akşam yemeği için çok az unla eve döndü ve o gece yaptığımız şeye ancak tadına bakmak denebilirdi. Yemek için yere oturdu-ğumda koridora baktım ve Khamba'nın açık kapıda durduğunu gördüm. Kötü görünüyordu; başı sarkmış, gözleri torbalaşmıştı. Kaburgaları derisinin üzerinden sayılıyordu ve avlunun diğer ucundan yürüyerek gelmek onu tüketmişti.

Açlıktan ölmek üzereydi.

Yediği son büyük öğün, Noel'deki keçi derisiydi. O yemek ona biraz güç vermiş, hatta vücuduna biraz et kazandırmıştı. Ama o zamandan beri çok az yemişti. Geçen iki hafta boyunca Khamba'yı kaç kez beslediğimi düşündüm –sadece bir avuç *nsima* yemişti– ve beşte kaldım. Çok fazla düşünmem gerekmemişti. Düşünebildiğim tek şey bu sayıydı ve onu orada öyle dururken görmek, karnıma yumruk yemişim gibi hissettirmişti. O gece ona verecek bir şeyim yoktu.

"Üzgünüm, dostum," dedim. "Paylaşamam."

Yemeğimi yemem uzun sürmedi. Yiyecekler bittiğinde ve gözden kaybolduğunda, ayağa kalkıp koridordan yürüdüm. Köpeğin üzerinden geçip odama girdim, kapıyı kapadım ve yatağıma girdim.

Ertesi sabah açlıkla uyandım. Midem bütün vücudumun kontrolünü ele almış, bütün boşlukları ve uzuvlarımı doldurmuş, büyük bir balon gibi beynime kadar ulaşmıştı. O sabah bir ara sonunda patladı ve boşluğunu ortaya koydu. İçi sadece havayla doluydu ve o hiçlikte sadece acı vardı. Boşluğu doldurmak için derin derin nefes aldım ama işe yaramadı. Bir iç lastik gibi sönmüştüm. Canım çok yanıyordu. Yatağıma uzanıp dışarıdaki çimenleri ve naylonları döven yağmurun sesini dinledim. Karanlıkta bir yerlerde damlalar birbiri ardına düşüp duruyordu.

Yemem gerek, diye düşündüm.

Güneş parçalanmış penceremden ilk ışınlarını gönderene kadar orada öylece yattım. Nihayet yağmur çatıyı dövmeyi kestiğinde, doğrulup oturacak gücü bulabildim. Yataktan çıkıp giysilerimi üzerime geçirdim, birkaç eşyamı aldım ve dışarı çıktım. Mutfak kapısında durarak içeri baktım. Khamba, uzun zaman önce sıcaklığını kaybetmiş olan ocağın yanında kıvrılmış, yatıyordu. Nefes alıp almadığını bilemiyordum. Onun da aynı rüyayı görüp görmediğini merak ettim.

"Khamba!" diye bağırdım. "Haydi ava gidelim!"Bu sözler bütün vücudunda bir elektrik dalgası gibi yayıldı. Khamba başını aniden kaldırıp bana bakarken, kuyruğuyla yere

vuruyordu. Bu sözleri son söylediğimden beri bir yıl geçmişti. Zayıflığına rağmen ayağa kalkmayı başardı. Romatizma yüzünden bacakları titriyordu ama kuyruğu çılgınca sallanıyordu. Hazırdı.

"Haydi biraz yiyecek bulalım!"

Tuzak kurmak için darım veya *gagam* yoktu, bu yüzden annemin ocağından bir avuç kül alıp bir şeker çuvalına attım. Köpeğimle birlikte Dowa Tepeleri'ne yöneldik. Yağmur orada asla dinmez gibi görünürdü. Yürüyüşümüz her zamankinden iki kat uzun sürerken, Khamba yavaşça topallayarak arkamdan geliyordu. Ben moralimi yükseltmek için ıslıkla bir şarkı çalarak birkaç adım önden yürüyordum. Darı tarlalarında ekinler büyüyüp yeşermeye başlamıştı ve bu işkencenin uzun sürmeyeceğini biliyordum. Belki bir ay; belki biraz daha fazla. Gökyüzünde kuşları aradım ama hiç göremedim.

Tuzak kuracağımız yere geldiğimizde, lastiği direklere geçirdim, gerdim ve tetiği hazırladım. Külü kuşların konmasını istediğim yere serptim. Çok acıklı görünüyordu.

"Umarım bu işe yarar," dedim.

Üç kuş avlayabilirsek, belki o gece uyuyabilirdim. Belki Khamba da biraz toparlanır ve dayanırdı; sadece bir ay daha. İpi alıp *thombozi* ağacının arkasına doğru yirmi metre çektim. Khamba gürültülü bir şekilde toprağa devrildi ve neredeyse uykuya daldı. Yüzükoyun uzanıp beklemeye başladım.

Yaklaşık on beş dakika sonra, küçük bir kuş sürüsü aşağı süzüldü ve tuzağın dışına kondu. Rüyasında görmüş gibi, Khamba'nın başı aniden kalktı. Kuşlar yeme yaklaşırken, ha-

yal gücüm sürüklenmeye başladı.

Ağır çekimde, lastiğin kuşları tuğlalara çarparak anında öldürdüğünü gördüm. Tüylerini yolduğumu gördüm. Başlarını kopardığımı, bıçağımı belimden çıkarıp göğüslerinin hemen altından yardığımı ve iç organlarını temizlediğimi gördüm. Kanlı parçaları havaya attım ve Khamba birini bile düşürmeden hepsini yakaladı. Gülerek onu övdüm ama heyecandan kelimeler ağzımdan net bir şekilde dökülmedi. Sonrasında ellerimi *dambo*nun suyuyla yıkadım, kanı temizledim ve kuşları yıkadım. Ilık ete tuz serptim ve bayatlayıp kokmaması için iyice ovaladım. Ağacın arkasında küçük bir ateş yaktığımda yerini çabucak kızgın korlara bıraktı. Kuşların sırtlarını yarıp göğüslerini doğruca kömürlerin üzerine yerleştirdim ve etin cızırtısını dinledim. Çok geçmeden kızaran etin kokusu her yeri sardı ve bütün evreni doldurdu. Onları çevirerek iyice kızartırken ağzımın suları akıyordu.

Ama aniden hayallerden sıyrıldım ve kuşların yeme doğru sektiğini gördüm. Khamba olduğu yerde doğrulup oturmuş, hiç kıpırdamadan izliyordu. Onun da kendi hayallerinde kaybolduğu belliydi. Seğiren parmaklarımla ipi sıkıca kavradım. Ama kuşlar yeme yaklaşır yaklaşmaz sadece kül olduğunu anladılar ve hemen havalanıp uçtular. Hayal kırıklığına uğramış bir halde nefesimi üfledim ve ipi bıraktım. Kıpırdayamayacak kadar bitkindim. Emin değilim ama ağlamış bile olabilirim.

O gece eve döndüğümüzde, Khamba kapımın önünde

kıvrıldı ve derin, neredeyse korkutucu bir uykuya daldı. Av, geri kalan tüm enerjisini alıp götürmüş gibiydi. Akşam yemeğinde bir avuç *nsima*nın yarısını ayırdım, biraz kabak yaprağı ekledim ve dışarıda yattığı yere gittim.

"Khamba!" diye bağırdım. "Yemek!"

Bu, bildiği diğer bir kelimeydi. Gözlerini açarak kuyruğunu salladı. Yiyeceği başının üzerine doğru fırlattım ama hiç çaba harcamadı. *Nsima* ve kabak yaprakları yere düştü. Sanki sonradan fikrini değiştirmiş gibi, Khamba nihayet yerinden kıpırdayıp onları yedi.

İki gün sonra onu yine besledim. Bu kez sadece bir avuç kabak yaprağı vardı; dışarı çıkıp hepsini yemek kabına koydum. Beni gördüğünde topallayarak yanıma geldi. Ama kabak yaprakları midesine girer girmez hepsini kustu. Artık sonuna yaklaştığını anlamıştım.

"Bir ay daha," dedim yalvarırcasına. "Bir ay sonra kendimize ziyafet çekeceğiz!"

Ertesi akşam yine kustu. Hiçbir şey işe yaramıyordu.

Bir sonraki sabah Charity ve Mizeck pazar yerine giderken evime uğradılar. Kulüp binasında avladığım kuşları yediğimizden beri Mizeck'i ilk kez görüyordum. Bir zamanlar şişman bir çocuktu ama şimdi geride neredeyse hiçbir şey kalmamıştı. Kafatasını seçebiliyordum. Khamba'yı gördüğünde sesi çılgın gibi çıktı.

"Şu yaratığa bak!" dedi, Khamba'nın tepesinde dikilerek. "Çok sefil görünüyor."

Khamba yarı uykuda dolaşıyordu; derisi ve kemikleri

sineklerle kaplanmıştı ama artık umursamıyordu bile.

"Bakmaya tahammül edemiyorum," dedi Mizeck.

O zaman bakma, diye düşündüm ama bir şey söylemedim. Köpeğimden ona neydi ki? Konuyu değiştirmeye çalıştım.

"Eh, siz ikiniz bugün ne yapıyorsunuz bakalım?" diye sordum.

"Her zamanki gibi pazar yerine gidiyoruz," dedi Charity. "Biraz *ganyu* arayacağız ama ben pek umutlu değilim."

Ben Charity'le sohbet ederken, Mizeck sessizdi. Gözlerini bile kırpmadan hâlâ Khamba'ya bakıyordu.

"Bu hayvanı neden acısından kurtarmıyorsun?" diye sordu. "Büyük bir taş alıp onu evin arka tarafına götür."

Onu duymamış gibi yaptım.

"O haklı, William," dedi Charity. "Bir şeyler yapman gerek. Onu *damboya* götür. Orada su yüksektir. Bu köpek yüzemeyecek kadar zayıf."

"Bir dakika, çocuklar," dedim. "Siz neden bahsediyorsunuz?"

"Erkek olma zamanının geldiğinden," dedi Mizeck. "Bu zavallı hayvanı öldürme zamanının geldiğinden."

İçimden yüzüne bir yumruk indirmek geldi. "Çocuklar, Khamba iyi," dedim, sesim daha da zayıf çıkmasına rağmen.

"Dinle," dedi Mizeck, "eğer erkek gibi davranıp bunu kendin yapmayacaksan, biz senin yerine yaparız. Bu hayvan midemi bulandırıyor."

"Bence de doğru olan bu," dedi Charity sesini kısarak.

"Senin uğraşmana da gerek yok. Yarın biz uğrayıp onu alırız. Hiçbir şey hissetmez."

İtiraz etmek için doğru kelimeleri bulmaya çalıştım ama yapamadım. Mizeck öfkeli ve meydan okuyan gözlerle bana bakıyordu.

"Bu sizin vereceğiniz bir karar değil," dedim.

Mizeck ve Charity gittikten sonra, bacaklarım ot parçalarından yapılmış gibi kendimi zayıf hissediyordum ve başım dönüyordu. Khamba'nın uyuyuşunu izledikten sonra yanına oturdum. Sinekler derisine yapışmış, etrafında daireler çizip konuyor, sonra tekrar havalanıyordu. Yarım saat sonra nihayet gözlerini açtı ve beni kendisine bakarken görünce yavaşça kuyruğunu vurdu. Bana böyle bakarken birlikte ava çıktığımız günleri ve konuşmaya bile gerek duymadan nasıl iletişim kurabildiğimizi hatırladım.

Mizeck ve Charity geri dönerse köpeğimi nasıl koruyacaktım? Onu almalarına izin veremezdim. Hava kararana kadar bunu nasıl yapacağımı düşünüp durdum ve sonunda cevabı buldum. Haklıydılar. Khamba acı çekiyordu. Ama benim hakkımda yanılmışlardı.

Ertesi sabah ben yine avluda Khamba'nın uyuyuşunu izlerken, Charity geldi. Kalp atışlarım hızlanmıştı. Köpeğime baktı ve çenesini kaşıdı. Ama onun bir şey söylemesine fırsat vermeden ayağa kalktım.

"Onu götürüyorum," dedim.

"Ne?"

"Onu ormana götürüyorum."

Charity omuz silkti. "Taşla çok hızlı olur," dedi.

"İstediğim şey bu."

Charity başıyla onayladı. "Doğru kararı veriyorsun. Bugün birlikte yaparız."

"Bugün," dedim.

O gün öğleden sonra Charity geri döndüğünde, odamın önündeki gölgeli alana yürüdük. Khamba hâlâ hiç kıpırdamadan orada uyuyordu. Başka biriymişim gibi davrandım ki gerçekten de kendimi başka biri gibi hissediyordum.

"Khamba!" dedim. "Haydi ava gidelim."

Başını kaldırdı.

"Gidelim dedim!"

Zorlukla ayağa kalkarak sırtındaki sinekleri silkeledi ve topallayarak bana yaklaştı. Avludan çıkmamız asırlar sürdü. Ben Khamba'nın biraz önünde geri geri yürüyor, gözlerimi ondan ayırmıyordum.

"Haydi, oğlum, yapabilirsin."

Yoldan tepelere doğru yürüdük. Güneş batıda alçalmıştı ve tepeleri turuncu bir ışıkla yıkıyordu. Hava sıcak ve kuruydu; avlanmak için mükemmel bir gündü. Başlarımızın hemen üzerine ulaşan okaliptüs koruluğuna girdik. Khamba buraları çok iyi tanıyordu. Charity bir yerden saptı.

"Buradan," dedi.

Kendimi çok kötü hissediyordum. Khamba çimenlerin ve sazların arasında zorlukla yürüyerek peşimizden geliyordu.

"Haydi, Khamba," dedim.

Boğazımda bir şeylerin düğümlendiğini hissediyordum ama bastırıyordum. Charity bana döndü.

"Üzülme," dedi. "O sadece bir köpek."

"Evet," dedim. "Sadece bir köpek."

Birkaç dakika sonra yoğun çalıların arasında durduk. Dağlar okaliptüs ağaçlarının arasından görünüyordu.

"Burası iyi," dedi Charity. "Buradan kimse geçmez."

Etrafıma bakındım. Evimi hâlâ görebiliyordum. "Burası fazla yakın!" dedim.

"Bu köpek daha fazla yürüyemez."

Khamba bir *thombozi* ağacının dibine yığılmıştı bile ve nefes nefeseydi.

Ben bir şey söylemeden, Charity uzun bir ip yapmak için birkaç *sanga* ağacının kabuğunu soydu ve güçlendirmek için bunları birleştirdi. Ben arkamı dönüp ağaçlara baktım.

Sonunda Charity'nin ellerinin sesi kesildi ama dönüp bakmadım.

"Onu ağaca bağla," dedim.

Charity ipi *thombozi* ağacının gövdesine sardı ve diğer ucunu Khamba'nın ön bacağına bağladı.

Dönüp bakacak cesareti bulabildiğimde, köpeğimi yüksek otların arasında yatarken gördüm. Kaburgaları yan tarafını neredeyse deliyordu. Çok zayıf ve nefes nefeseydi. Charity hiçbir şey söylemeden dönüp uzaklaştı. Ben onun peşinden giderken Khamba başını kaldırıp ağlamaya başladı. Tam anlamıyla ses çıkaramayacak kadar zayıftı ama vücudunun derinliklerinden gelen korku dolu iniltileri duyabiliyordum.

Onu terk ettiğimi biliyordu. Birkaç adım sonra bir hata yaparak dönüp ona baktım. Hâlâ beni izliyordu ama başını yere koymuştu.

"Korkunç bir şey yaptım," diye fısıldadım adımlarımı hızlandırırken. Kusmak üzereydim.

"Çok yaşlıydı," dedi Charity. "Zaten ölecekti."

"Korkunç bir şey yaptım."

Evimizin avlusuna geldiğimizde, Charity kulüp binasına yöneldi ve ben de odama doğru yürüdüm. İçeri girmeden önce Khamba'nın kümesin önündeki mama kabını gördüm. Koşup aldım ve yere savurarak paramparça ettim.

Sadece bir köpekti, diye düşündüm.

O gece geç saatlere kadar uyumadan yatarken, Khamba'nın tepenin aşağısında, benden biraz uzakta olduğunu biliyordum. Karanlıkta adını haykırsam muhtemelen beni duyardı.

Ertesi gün olabildiğince kimseye görünmeden tarlalarda kalmaya çalıştım. Ama eve döndüğümde, babamı ziyarete gelen Socrates Amcamı dışarı çıkarken gördüm.

"Khamba nerede?" diye sordu. "Onu hiçbir yerde bulamadım."

"Görmedim," dedim. "Ben de aynı şeyi merak ediyordum."

"Hımm," dedi. "Umarım vahşi köpekler saldırmamıştır. Eğer bu olduysa, yakında kokusunu alacağımızdan eminim."

Bütün gün mide bulantılarıyla boğuştum. O gece Khamba'yı kafamdan atmaya, ondan başka şeyler düşünmeye çalıştım. Zor değildi. O kadar açtım ki, herhangi bir şeye uzun süre odaklanamıyordum zaten.

Ertesi sabah Charity uğradı ve beni odamda buldu.

"Haydi gidip Khamba'ya bakalım," dedi. Neşesi yerindeydi.

"Ne demek istiyorsun?"

"Ölüp ölmediğine bakalım."

Bir şey söylemedim.

"İnsanların tarlaya gittiğimizi düşünmesi için yanımızda çapa götürelim," dedi. "Hem onu gömebiliriz de."

Elimizde çapalarla patikadan ilerledik. Konuşamayacak kadar karmaşık duygular içindeydim. Yoldan dönüp çalılıklara girdik. Otlar hâlâ çiğden nemliydi ve pantolonum sırılsıklam olmuştu. Birkaç dakika sonra, yerde yatan beyaz bir kütle gördüm. Yürümeye devam ettik.

"Ölmüş mü?" diye sordu Charity.

Yaklaştığımda daha iyi görebildim. Khamba onu bıraktığımda olduğu gibi yatıyordu. Başı yerde, ön patilerinin üzerindeydi ve gözleri iri iri açılmıştı. Kıpırdamasını bekleyerek zorlukla yutkundum. Ama yaklaştığımda, ağzının kenarından sarkmış olan dilini gördüm. Kâğıt gibi kupkuruydu. Açık ağzından karıncalar girip çıkıyordu.

"Khamba ölmüş," dedim.

İp zorlanmamıştı ve kıpırdamamıştı bile. Hiç mücadele belirtisi yoktu. O anda korkunç bir düşünce zihnimde belirdi: Khamba gidişimi gördüğünde, yaşama isteğini kaybetmişti. Yani onu ben öldürmüştüm.

Charity ipi ağaçtan çözerken, ben kendi zihnim gibi boş ve karanlık bir çukur kazdım. O karanlık, soğuk yerden canlı bir enerji yayılıyordu. Aylardır hiç o kadar sıkı çalışmamıştım.

İp hâlâ Khamba'nın bacağına bağlı olduğundan, Charity çapasıyla iterken ben de ipi çektim. Biraz uğraştıktan sonra Khamba'yı sığ çukurun içine yuvarladık.

"Hoşça kal, Khamba," dedim. "Çok iyi bir dosttun."

Çukuru doldurduk ve hiç işaret koymadık; hatta çukurun üzerini otlar ve dallarla gizledik. Charity'le eve döndüğümüzde bundan kimseye söz etmedik. Bütün bu yıllar boyunca bu aramızda bir sır olarak kaldı; şimdiye kadar.

Köpeğimi gömdükten iki hafta sonra, civarda kolera salgını patlak verdi.

Salgın kasım ayında Mwanza yakınlarındaki güney bölgede başlamıştı. O bölgeden gelen bir çiftçi, Wimbe'den yirmi kilometre ötedeki Kasiya'daki bir cenazeye gidiyordu ve hastalığı beraberinde getirmişti. Günler içinde o köyde on kadar kişi öldü ve civar bölgelerde yüzlerce kişi hastalandı.

Kolera korkunç bir ölüm şeklidir. Korkunç bir karın ağrısı, mide bulantısı ve halsizlikle başlar. Ardından şiddetli ishal gelir; dışkı sütümsü, renksiz ve kokusuzdur. Vücuttaki bütün enerji ve yaşamı tüketerek, kişiyi konuşamayacak kadar halsiz düşürür. Tedavi edilmezse, kişi altı saat içinde ölebilir. Malawi'de ve Afrika'nın diğer yerlerinde kolera, yağmur mevsiminin acı bir gerçeğidir. Birçok köyde kanalizas-

yon sistemleri kötü olduğundan, bazen taşarak suları ve insanların su kuyularını kirletir. Dışkıların üzerine konduktan sonra yiyeceklere konan yeşil sinekler de kolera bakterilerini taşıyabilir. Kıtlık baş gösterdiğinde, yiyecek arayan insanlar da taşıyıcı olabilir. Kolera onlara yolda bulaşır ve hasta eder. Yağmur, sinekler ve hamamböcekleri hastalığı yayarak, insanların yemek için yerden aldığı muz kabuklarını, kökleri ve kabukları kirletir.

Güvenliğimizi sağlamak amacıyla, pazar yerindeki klinik içme suyumuza katmamız için ücretsiz klor dağıtmaya başladı. Annem bir gün öğleden sonra bir Coca-Cola şişesi içinde klor getirdi ve ayın geri kalanında suyumuzun tadı metal gibi oldu. Önerildiği gibi, tuvalet deliğimizin kapağını da bir süpürge sapı ve düz bir teneke parçasıyla kapadık. Ama içeri girip kapağı kaldırdığınızda, deliği sarmış olan sinekler İncil'de anlatılan büyük salgınlarda olduğu gibi yüzünüze, ağzınıza ve başınızın etrafına üşüşüyordu. Bir yandan onları uzaklaştırmaya, diğer yandan da işinizi bitirmeye çalışmak gerçekten sinir bozucuydu. Tuvalet deliğinin etrafındaki ishal belirtileri daima tedirginlik yaratıyordu.

Koleraya yakalanmış insanlar, çakmak çakmak bakan gözleri ve susuzluktan buruşmuş derileriyle evimizin önünden geçerek tedavi olmaya gidiyordu. Yaklaşana kadar onları ağaçların arkasından izliyor, sonra patikadan koşarak eve dönüyordum. Onlar gider gitmez, arkalarından açlıktan ölmek üzere olanlar geliyordu.

Koleradan ölenler klorlanarak, geceleri Katolik kilisesi-

nin mezarlığına gömülüyordu ve bunu genellikle onları tedavi etmeye çabalamış olan doktorlar ile hastabakıcılar yapıyordu. İşi hızlandırmak için iki ceset aynı çukura konuyor, sonra da çabucak kapatılıyordu. Wimbe'de bu salgından kaç kişinin öldüğünü kimse bilmiyor. Açlık ve kolera arasında her gün birileri gömülüyordu.

Geoffrey'in anemisi daha da kötüleşmişti. Bacakları korkunç bir şekilde şişmişti; ayaklarına dokunduğunuzda, sanki kilden yapılmış gibi, parmağınız derinin üzerinde iz bırakıyordu.

"Hissedebiliyor musun?" diye sormuştum, su kabarcıklarına dokunurken.

"Hayır," demişti.

Genellikle başı dönüyordu ve düz bir çizgide yürüyemiyordu. Bir gün öğleden sonra onu güneşe çıkardım ama aniden durdu. "Bir dakika, göremiyorum," dedi. Gözleri ışığa alışana kadar orada durmak zorunda kaldık. Aylar geçmişti ve annesi akşam yemeğinde ona sadece balkabağı yaprağı verebiliyordu. Kuzenim yavaş yavaş ölüyordu.

Yapacak fazla bir şey olmadığından, annem bir gün unun yarısını alarak bir leğene koydu ve Geoffrey'in evine götürdü.

"Bunu sizinle paylaşacağız," dedi annem. "Fazla değil ama lapa yapmaya yeter."

"Çok teşekkür ederiz," dedi Geoffrey'in annesi. "Haya-

tımızı kurtardınız."

"Sahip olduklarımızı paylaşacağız," dedi annem. "Ailemizin acı çekmesine izin veremeyiz."

Birkaç gün sonra babamın kardeşi Chrissy geldi ve büyükbabamın avluda bayıldığını söyledi.

"Sadece balkabağı yaprağı yiyordu," dedi. "Ağabey, lütfen babamız için dua et." O gün öğleden sonra annem yine yiyeceğimizin yarısını alıp büyükbabama götürdü.

Hepimiz kilo veriyorduk. Göğsümdeki kemikler sayılıyordu ve kemer olarak kullandığım ip bir işe yaramıyordu. Artık ipi belime iki kez doluyor, sonra turnike yapar gibi bir sopayla bağlıyordum. Ağzım hep kupkuruydu. Kollarım okaliptüs dalları gibi incelmişti ve sürekli ağrıyordu. Çok geçmeden, yumruğumu sıkmakta da zorlanmaya başladım.

Bir gün öğleden sonra tarlada yaban otlarını temizlerken, kalp atışlarım o kadar hızlandı ki nefesim kesildi; neredeyse bayılıyordum. *Neyim var?* diye düşündüm. Çok korkmuştum. Dizlerim toprağa değene kadar yavaşça eğildim ve bir süre öyle kalarak kalp atışlarımın normale dönmesini bekledim.

Gece odamda lambanın ışığında oturup duvara bakarken uyuyakaldım ve başka bir dünyaya sürüklendiğimi hissettim. Saatler gibi gelen bir süre boyunca, bir kırkayağın duvarda sürünüşünü izledim. Alevlere fazla yakın uçan bir mayıs sineğini kanatlarından yakaladım ve "Sen nasıl hayatta kalıyorsun?" diye sordum. "*Sen* ne yiyorsun?" Sonra onu bıraktım ve buruşmuş bir kâğıttan uçak gibi spiral çizerek yere

düşüşünü izledim.

Artık hiçbir büyü bizi kurtaramazdı. Açlıktan ölmek, zalim bir bilim dalı gibiydi.

Bu dönemde babam takıntılı bir şekilde kilosunu takip etmeye başladı. O dev cüssesi, artık güneşte kalmış bir meyve gibi büzülüp küçülmüştü. Bir zamanlar iri kasların kapladığı yerlerde şimdi kemikler çıkıntı yapıyordu. Dişleri büyümüş gibiydi; yara izlerini görebiliyordum. Bir gün bana avlunun karşı tarafını görmekte zorlandığını söyledi. Geoffrey gibi, açlık onun da görme yetisini götürmüştü.

Babam zayıfladıkça, kilosuna daha da fazla takıyordu. Tütün ambarında bir darı tartısını iple asılı tutuyordu. Bir sabah ne yaptığını merak ederek onu izledim. Kancayı tutuyor, sonra bir darı çuvalı veya tütün balyası gibi asılarak ibreye bakıyordu. Sonra homurdanıyordu. "Hımm, beş kilo. Anne..."

Annem her zamanki gibi gelip bakıyordu ama kendisi tartılmak istemiyordu. Çocukların tartılması da yasaktı. Açlık döneminde birçok kadının yaptığı gibi, o da beline kemer gibi *mpango* sarmaya başlamıştı. Böylece midesini kandırdığını ve kalp atışlarının hızlanmasını, dolayısıyla nefes darlığını önlediğini söylüyordu. Sabahları ve öğleden sonraları henüz bebek olan kız kardeşimi emzirirken elleri titriyordu.

Geceleri zihin oyunları oynuyordu.

"Sürekli yemeği düşündüğünüz için kilo veriyorsunuz,"

diyordu kardeşlerime. "Bunun vücudu strese soktuğunu ve daha fazla enerji harcamanıza yol açtığını bilmiyor musunuz? Sadece açlığı düşünürseniz, daha da fazla acı çekersiniz."

"Ben şişmek istemiyorum, anne," diye ağlıyordu kardeşlerim.

"O zaman olumlu şeyler düşünün. Lütfen, bunu benim için yapın."

Nsima önümüze geldiğinde hepimiz rüyadaymış gibi davranıyorduk ve üç lokma yiyeceğimiz vücudumuzda hiçbir iz bırakmıyordu.

Sonra babam bahaneler uydurmaya başladı.

"Baba, sen yemeyecek misin?"

"Hayır, ben iyiyim. Siz yiyin, çocuklar."

Bir gün bahçede otururken, babam çok tuhaf bir şey söyledi: "Açlıkla ilgili en gizemli ama aynı zamanda da ilginç şeylerden biri, sadece erkekleri öldürmesi."

Bu kulağa delice gelebilirdi ama doğruydu. Erkekler yiyecek toplamaya çıkıyordu ve bunun sonucunda, geri dönüşü olmayan değerli enerjilerini harcıyorlardı. Kolera cinsiyet ayırmıyordu ama açlık sadece erkekleri öldürüyor gibiydi. Birçok erkek ailelerini terk ederek, onları kendi başlarına bırakmıştı. Sabahları eşlerine yiyecek aramaya çıkacaklarını söylüyor ve bir daha geri dönmüyorlardı. Bir eş ve çocuklara yiyecek sağlamanın baskısı dayanılmayacak kadar ağırdı. Dullar ve terk edilmişler artık gruplar halinde şefin evinde toplanıyordu. Gilbert'i günlerdir görmemiştim çünkü sürekli

onlara yardım etmekle uğraşıyordu.

Babam bunu düşünmüş olmalıydı, çünkü anneme dönüp şöyle dedi: "Ailemle ilgilenmesi gereken kişi benim. Öleceksek, birlikte ölürüz. Bunlar benim prensiplerim ve Tanrı benim yanımda."

Bir hafta sonra, kız kardeşim Mayless sıtmaya yakalandı. Günler boyunca saz matın üzerinde ter içinde titreyerek uyudu ve uyandığında sürekli kustu. Yiyeceklerini midesinde tutamıyordu ve hepimiz gibi o da tehlikeli ölçüde zayıflamıştı. Geceleri kollarındaki ve bacaklarındaki acı yüzünden inleyip ağlıyordu. Ateşi o kadar yükseldi ki annem ve babam onu kliniğe götürmeye karar verdi, ama kolera yüzünden karantina olduğu için doktorlar kabul etmedi.

Annem evde saatler boyunca onun yatağının yanında bekliyor, geleneksel şarkılar söyleyip ıslak bezle başına kompres yapıyordu. Odanın içinde bir gaz lambası titreşiyordu.

Geceleri karanlık kapıdan gelen aynı sözleri duyuyorduk.

"Endişelenme, endişelenme."

Ama herkes endişeliydi.

"Kardeşiniz için dua edin," diyordu annem. "Çok hasta."

Mayless nihayet iyileştiğinde öylesine zayıflamıştı ki, aramızda dolaşan bir hayalet gibiydi.

Şubat ortalarında tütün nihayet olgunlaşmıştı. Babamın

benim ve Geoffrey'in yardımımıza ihtiyacı vardı. Sarı, yağlı yaprakları yığınlar halinde topladık. Sonra gölgede otururak, her yaprağın kökünü bir tığ ve *mlulu* sarmaşığıyla diktik. Tomarlar, okaliptüs ve bambu kamışlarından yapılmış barınaklarda asılarak kurumaya bırakıldı; bu, havadaki nem oranına bağlı olarak sekiz hafta kadar sürebilen bir süreçti. Dikiş ve asma işlemi saatler sürmüştü ve özellikle ayakta duracak enerjimiz olmadığı için sırtlarımızı mahvetmişti. O çılgınlıkta, kuruyan tütün sıraları lezzetli yiyecekler gibi görünmeye başlamıştı.

"Keşke onları yiyebilseydik," dedim Geoffrey'e.

"Evet, şimdiye kadar doymuş olurduk."

"Yakında kuruyacak ve tüccarlar satın almak için sıraya girecek. Sonunda bu acılar bitecek."

"Evet, kesinlikle."

Ama öyle olmadı. Tütünü asışımızdan bir hafta sonra, babam pazar yerine gitti ve ürünler kuruyunca satışı gerçekleştirmek için anlaşmalar yapmaya başladı. Açık artırma için sabırsızlanıyordu. Akşam yemeğimizi sağlamak zorundaydı.

"Kardeşlerim, ailem bütün umutlarını bana bağladı," diyordu babam. "Bana kaliteli ürün fiyatı vermenizi istiyorum; belki kilosuna yirmi *kwacha*." Tam bir *walkman* otuz *kwacha* idi.

Tüccarlar başlarını iki yana sallıyordu. "Zor günler geçirdiğimizi biliyorsun," diyorlardı. "Bu dönemde kilosuna on *kwacha*dan fazla veremem."

"Lütfen, sadece bir *walkman* karşılığı," diyordu babam.

"Beni yalvartmayın. Bu kaliteli bir tütün. Çok güzel kuruyor."

Bir süre sonra on beşe razı oldular. Kıtlık derinleştikçe, bu anlaşmalar giderek daha sevimsiz ve haksız hale geliyordu.

Babamın arkadaşı Bay Mangochi bile pazara karşı direnemiyordu ve babamın kabul etmekten başka seçeneği yoktu. Her hafta ürün için yeni bir anlaşma yapıyor, rakamları kafasında düzgün tutmaya çalışıyordu. Birçokları böyle bir fırsat için ölümüne dövüşürdü.

Bu arada, darı tarlamızdaki ekinler nihayet babamın göğsüne ulaşmıştı. İlk koçanlar oluşmaya, kızılımsı başlarını göstermeye başlamıştı. Koyu yeşil yapraklarsa saplarıyla birlikte sararıyordu. İnsanlar etrafta açlıktan ölürken, bizim ekinlerimiz güçlü ve iri görünüyordu.

"Yirmi gün," dedim bir defasında babama bakarak.

"Sanırım haklısın."

Gülümsedik ve yaprakları yeni doğmuş bebeklermiş gibi okşayarak, esintiyle çıkardıkları tatlı sesleri dinledik.

Yanılmıyorsam, yeşil darıların yenebilir hale gelmesi için yirmi günümüz vardı. Şubat ayında o tarlalarda dururken, kendimi hikâyelerini okuduğum o eski kâşifler gibi hissediyordum; okyanusta kaybolmuş ve susuzluktan ölmek üzere olanlar. Her yerde su olmasına rağmen, bir damla içme suyu yoktu. Gündüz ve geceler boyunca o ekinleri düşünüyordum.

Ayın sonuna doğru Radyo Bir'de, 120 kilometre güney-

batıdaki Mchinji'de ürünlerin hazır olduğu söylendi. Yüzlerce insan oraya akın etmeye başladı; annemin kardeşi Ari Dayım da aralarındaydı. Oraya giderken, yol kenarında devam edemeyecek halde kalan ve ailelerine "Siz devam edin, Mchinji'ye gidin," diyerek el sallayan yaşlı adamlar görmüştü. Daha sonra o adamların öldüğünü duymuştu. Mızraklı ve pangalı gruplar tarlaları koruyor, başka bölgelerden gelenleri tartaklıyordu. Her yerde hırsızlık olayları oluyordu ve dayım birkaç kilo almak için Mchinji yakınlarında beklerken, köyün kıyısında bir gürültü duymuş, ne olduğunu anlamak için oraya koşmuştu. Bir grup, bir hırsıza saldırmış ve onu öldürmüştü. Dayım, adamın boynu kemiğine kadar kesilmiş halde otların arasında yatan cesedini görmüştü.

Beş ay süren sıkıntıdan sonra 27 Şubat'ta, radyo başkanımızdan bir mesaj gönderdi. Bize ülkenin bir açlık krizi geçirdiğini haber veriyordu. Yetkilileriyle görüştükten sonra, sonunda bir "acil durum" olduğu sonucuna varmıştı. Dediğim gibi, başkanımız komik bir adamdı.

Mart ayı başlarında darı sırıkları babamın omuzlarına geliyordu. Bu dönemde bitkiler size her şeyi anlatır. Kırmızı ve sarı deri kuruyarak kahverengileşmeye başladığında, ürünün hazır olup olmadığını kontrol edebilirsiniz. Ürünü kontrol etmek için koçanı sertçe çimdikliyordum. Eğer parmaklarınızın arasında ezilirse, çok erken demekti. Ama taneler sağlamsa, zamanının geldiğini bilirdiniz.

O hafta Geoffrey'le birlikte her gün tütün tarlalarından ayrılarak darıları kontrol etmeye gidiyor ve daima şifrelerle konuşuyorduk. Kardeşlerimin bizi takip etmesi ve ürünün hazır olduğunu keşfetmesi yasaktı.

"Geoffrey," diyordum, "haydi gidip eşek arılarını yakalım."

"Evet, eşek arıları!"

Sıraların arasında yürüyerek, neredeyse olgunlaşmış gibi görünen koçanları işaret ediyorduk.

"Şuna bak," diyordum. "Üç gün sonra ağzımda olacak."

"Ateş için odunları hazırlayalım. Bunu yapabilir miyiz?"

"Sanırım yapabiliriz."

Sonra bir gün nihayet hazır gibi görünen bir koçan buldum ve parmaklarımla ezerek kontrol ettim. Sağlamdı.

"Hazır," dedim.

"Evet, öyle," dedi Geoffrey, bir başkasını kontrol ederek. "Bu da öyle."

"Yani uzun zamandır beklediğimiz gün nihayet geldi."

"Kesinlikle! Haydi başlayalım!"

Sıraların arasında koşarak olgun koçanları koparmaya, avuçlarımda sevgiyle tutmaya başladım. Çok geçmeden kollarımda on beş koçan olmuştu. Kabukların ilk tabakasını soyarak bağladım ve onları bir zincirle omuzlarıma astım. Tütün barınağından geçerken, ateş için hazırladığımız çalı parçalarından bir kucak kaptım. Geoffrey ile benim boynumuzda kolye gibi taşıdığımız koçanlarla gelişimiz görülünce,

bahçemizde neredeyse bir ayaklanma oldu.

"Hazır mı?" diye sordu kardeşim Aisha, gözlerini iri iri açarak.

"Hazır."

"DARI HAZIR!"

Mutfağa koşup hemen bir ateş yaktım. Beyaz duman çok geçmeden odayı, sonra da gözlerimi yakarak yaşlarla doldurdu. Ama bunu umursamayacak kadar heyecanlıydım. Kardeşlerim yer kapmak için itişip kakışarak mutfağa doluştu.

"Ben de bakayım!"

"Hayır, ben önce geldim. Sıranı bekle!"

"Hepiniz dışarı!" diye bağırdım. "Herkese yetecek kadar var!"

Ateşin korlaşmasını beklemedim. Birkaç koçanı doğruca ateşe atıp kabukların kararmasını bekleyerek çevirdim. Diğer tarafın pişmesine bile gerek duymadım. Parmaklarımı yakmasına bile aldırmadan koçanı ateşten aldım. Sonra dumanı tüten kabuğunu soyarak ısırdım. Taneleri etli, sıcak ve sanki Tanrı'nın özüyle doluydu. Çok uzun süre beklemiş olduğumu bilerek yavaşça, tadını çıkararak çiğnedim. Yuttuğum her seferinde, sanki kaybettiğim, varlığımdan kopup gitmiş bir şey geri geliyormuş gibiydi. Bir tarafını yedikten sonra diğer tarafını ateşe attım ve diğerine geçtim.

Ben yemeği hazırlarken, annem ve babam mutfağa geldiler.

"Ben bu koçanların hazır olduğunu sanmıyorum," dedi

babam birini kaparak. "Bir tadına bakayım." Koçanın kabuğunu sıyırdı ve benim yaptığım gibi tadını çıkararak ısırdı. Saniyeler içinde yüzüne yine can gelmiş gibi göründü. Hayatta kalacağımızı biliyordu.

"Hazır," dedi.

O gün öğleden sonra Geoffrey ve ben muhtemelen otuz koçan darı yemiş olmalıyız.

Sanki cennetin kendisi yeryüzüne inmiş gibi, o hafta tarlalardaki ilk balkabaklarımız da hazırdı. Haftalardır onları yakından izliyor, doğru biçim ve renge ulaşmalarını bekliyordum. Bütün o zamandan sonra, insan başı büyüklüğünde ve sabah güneşi renginde, işte hazırdılar. Onları kesip açarak bir tencerede kaynattık. Annem bir sepete doldurdu ve hepsini orada yedik. Tanrım, insanın midesinin sıcak yemekle dolu olması, hayattaki en büyük zevklerden biriydi. Geoffrey bile gelip kabaklarımızdan ve darımızdan yedi. Çok geçmeden bacaklarındaki şişlikler indi ve yine eskiden olduğu gibi gülümsemeye başladı.

Geoffrey ve benim için mart ayı büyük bir kutlamaydı. Her sabah tarlaya gitmeden önce bir avuç darı alıyor, tütün barınağının altında bir ateş yakıyor ve sağlam bir kahvaltı ediyorduk.

"Bay Geoffrey, bu benimki ve bu da sizinki."

"Evet, evet, benimkini ver."

Hz. İsa'nın havarilerine anlattığı, tohum eken adamla ilgili bir hikâyeyi hatırlıyordum. Yol boyunca ekilen tohumlar kopup hasar görüyor, taşlı toprağa ekilenler kök salamadığı

için ölüyor, dikenli alanlara dikilenler yabani otların altında kalıyordu. Ama verimli toprağa ekilen tohumlar hayatta kalıyor ve güçleniyordu.

"Bay Geoffrey, biz yol kenarına ekilip başkalarının ayaklarının altında kalan tohumlar gibi değiliz; biz verimli toprağa ekilen tohumlar gibiyiz."

"Evet, öyleyiz. Biz hayatta kaldık."

"Doğru, Bay Geoffrey. Biz yaşıyoruz."

Darı ve balkabağı dolu sepetler, bizi kesin bir ölümden kurtarmak için gelen büyük bir ordu gibiydi. Pazar yerinde insanlar gülümsemeye ve yine gelecek hakkında konuşmaya başlamıştı. Hasat zamanına kadar hayat normale dönmeyecekti ve evde her gece yine her zamanki *nsima*yı yiyecektik. Ama bu en azından iyi bir şeyin başlangıcıydı.

Malawi'nin durumunu, kimlerin hayatta kaldığını ve nasıl olduklarını görmek için uzun yürüyüşlere çıkıyordum. Şimdi darı tarlalarda hazırken, insanlar onu bahçelerinde kurutuyor ve *nsima*nın daha tatlı bir türü olan *chitibu* hazırlıyorlardı. İnsanlar güçlerine kavuşmaya başlamıştı ve yol boyunca gülümseyen yüzlerle karşılaşıyordum. Daha önce zayıf bir şekilde sendeleyerek dolaşan insanlar, şimdi sırtlarında çocukları ve başlarında büyük darı tomarlarıyla evlerine gidiyordu. Ama kıtlık hâlâ zihnimde taze olduğundan, aylardır her yabancıdan duyduğum soruyu sormalarını beklemekten kendimi alamıyordum: *Ganyu? Ganyu arıyorum...*

Bunun yerine, normal ve mutlu bir şekilde selam veriyorlardı.

"*Muli bwanji?*" Nasılsın?

"*Ndiri bwino, kaya inu?*" İyiyim, ya sen?

"*Ndiri bwino!*" İyiyim.

"*Zikomo!*" Sorduğun için teşekkürler.

"*Zikomo!*" Hayır, sana teşekkürler.

Pazar yerinde insanlar sanki uzun ve zor bir yolculuktan dönmüş gibi komşularıyla tokalaşıyordu.

"Seni gördüğüme sevindim, dostum," diyorlardı. "Hâlâ ayaktasın."

"Ayaktayım. Sen nasıl başardın?"

"Tanrı yanımdaydı."

Darının gelişi, normal hayatımıza dönmemizi sağlamıştı ama aynı zamanda hırsızları da getirmişti. Başka bölgelerden Wimbe'ye gelen birçok çiftçi, kendi tarlaları olmadığı için darı ve kabaktan yararlanamıyordu. Bu yüzden başkalarından alıyorlardı. Gilbert'in okaliptüs koruluğuna sığınan insanlar geceleri yağmur yağana kadar bekliyor, sonra olgunlaşmış darıyı çalıyordu. Bu iki hafta sürdükten sonra tarlalarının çoğu gitmişti. Aynı şey bize de oldu. Her sabah tarlamızın kenarındaki yolda yürüyorduk ve bütün gece bir ordu ziyafet çekmiş gibi koçanları neredeyse özlerine kadar kemirilmiş halde buluyorduk.

Çok geçmeden pazar yerinde korkunç intikam hikâyeleri yayıldı. Bir gün çocuklardan birinin suçlarla ilgili konuştuğunu duydum.

"Kenji'deki bazı çiftçilerin, tarlalarında birilerini yakaladığını duydum," diyordu biri. "Ne yaptıklarını biliyor musun? Pangalarını çekmişler ve 'Kısa kollu mu, uzun kollu mu?' diye sorarak kollarını kesmişler."

"Vay canına! Ciddi misin?"

"Kuzenim küçük bir çocuğu darısını çalarken yakalamış," dedi Gilbert. "Ateşte metal bir çubuğu kızdırmış ve sonra da çocuğa tutmasını söylemiş. Çocuk da tutmuş!"

Bütün bu intikam hikâyeleri, beni kendi tarlalarımızla ilgili düşündürüyordu. O gece ilerleyen saatlerde babama darılarımızı çalanları nasıl cezalandıracağımızı sordum.

"Onları öldürmeli miyiz?" diye sordum. "Yoksa polisi mi aramalıyız?"

Babam başını iki yana salladı.

"Kimseyi öldürmeyeceğiz," dedi. "Polisi arasak bile, o adamlar hapiste açlıktan ölür. Herkes aynı açlığı yaşadı, oğlum. Bağışlamayı öğrenmeliyiz."

9. Bölüm

Kachokolo Ortaokulu ve Wimbe İlkokulu'ndaki çoğu öğrenci, kıtlık süresi boyunca okulu bırakmıştı. Ben okuldan ayrıldıktan sonra Gilbert derslere devam etmişti ve her gün sınıfa daha az öğrenci geldiğini söylüyordu. Öğretmenler saat 09.00'da derse başlıyor, ama sonra yiyecek bulmak için tarlalarda ve pazar yerinde gözden kayboluyorlardı. Şubat ayında okullar tamamen kapanmıştı.

Ama dowe ile balkabakları hazır olduğunda ve bölgede yavaşça enerji tazelenmeye başladığında, öğrenciler de okula geri dönmeye başlamıştı ve dersler devam ediyordu. Ancak ailem okul ücretlerini ödeyemediği için ben evde kalmak zorundaydım. Yabani otları temizlemenin yanı sıra, darı hasadına kadar tarlalarda yapacak pek bir şey de yoktu ki buna da daha iki ay vardı.

Pazar yerinde *bawo* oynayarak zaman geçirmeye başladım. Her gün, yeni öğrendiğim satranç denen harika bir oyun

oynuyordum. Ama satranç ve bawo zihnimi meşgul etmeye yetmiyordu. Daha iyi bir hobiye, zihnimi meşgul ve mutlu edecek bir şeye ihtiyacım vardı. Okulu çok özlüyordum.

Önceki yıl, Malawi Öğretmen Eğitim Faaliyetleri adında bir grubun Wimbe İlkokulu'nda Amerikan hükümetinin bağışladığı kitaplarla küçük bir kütüphane açtığını hatırladım. Belki kitap okumak zihnimi meşgul edebilirdi.

Kütüphane, ana ofisin yakınındaki küçük bir sınıftaydı. İçeri girdiğimde masanın arkasında oturan bir kadın gördüm. Gülümsedi. "Kitap ödünç almaya mı geldin?" diye sordu. Bu, Wimbe'de İngilizce ve sosyal bilgiler dersleri veren ve kütüphaneyi yöneten öğretmen Bayan Edith Sikelo'ydu. Başımla onayladım. "Buranın kuralları neler?" diye sordum. Daha önce böyle bir yere hiç gelmemiştim.

Bayan Sikelo beni bir perdenin arkasındaki daha küçük bir odaya geçirdi. Burada yerden tavana kadar kitap dolu raflar sıralanıyordu. Tatlı bir küf kokusu vardı; bu koku daha önce karşılaştığım hiçbir şeye benzemiyordu. Derin bir nefes aldım. Bayan Sikelo bana kitap ödünç almanın kurallarını açıklarken, bir yandan da koleksiyonu gösterdi. İlkel düzeyde kitaplar, sıkıcı şeyler dışında bir şey bulmayı beklemiyordum ama İngilizce, tarih ve bilim üzerine Amerikan kitapları görünce şaşırdım; Zambia ve Zimbabwe'den metinler ve eğlence amaçlı romanlar da vardı.

Bayan Sikelo masasında sınav sonuçlarını okuyup notlandırırken, ben bütün günü kitapları karıştırarak geçirdim. Başlıkların çeşitliliğine rağmen, o gün öğleden sonra coğraf-

ya, sosyal bilgiler ve temel dilbilgisiyle ilgili kitaplarla oradan ayrıldım; bunlar, arkadaşlarımın okulda okuduğu kitaplardı. Dönemin sonu yaklaşıyordu ve dersler tekrar başlamadan aradaki açığı kapayabilmeyi umuyordum.

Eve döndüğümde, ön taraftaki mango ağacının yakınlarında kalın bir okaliptüs sırığını derinlemesine toprağa sapladım ve darı çuvallarından kendime hamak yaptım. Sonraki üç hafta boyunca, sabahları kütüphaneye giderek ve öğleden sonraları gölgede kitap okuyarak geçirirken, kendi başıma sıkı bir öğrenim sürecine başladım.

Gilbert hemen yardım etmeyi önerdi. Her gün okuldan sonra onunla buluşuyorduk ve bana okulda yaptıklarını anlatıyordu.

"Bugün coğrafya dersinde neler öğrendiniz?"

"İklim durumları."

"Yarın notlarını ödünç alabilir miyim?"

"Elbette."

"Teşekkürler. Diğerlerini yakında geri veririm. Neredeyse bitirdim."

"Sorun değil."

Kendi başıma okumak genellikle zordu. Öncelikle, İngilizce bilgim çok zayıftı ve kelimeleri doğru okumak çok fazla zaman ve enerji gerektiriyordu. Ayrıca, konulardan bazıları kafa karıştırıcıydı ve açıklama istemek için bir öğretmenin yardımı lazımdı.

Yine de kafama takılan şeyleri her zaman için Gilbert'e sorabiliyordum.

Bir cumartesi günü Gilbert'le kütüphanede buluştuk ve eğlenceli olacağını düşündüğümüz kitapları karıştırdık. Sürekli ders çalışamazdım. Özellikle ilgimi çeken bir kitap, *Malawi İlkokul Toplu Fen* kitabıydı ve Form Dört öğrencileri tarafından kullanılıyordu. Kapağını açtım. İçinde bir sürü resim ve çizim vardı ki anlamakta hiç zorlanmadım. Kanserli hastaların, ülkenin her yerinde rastlanan hastalıklı çocukların resimleri vardı. Bir resimde ayda yürüyen parlak tulumlu bir adam görünüyordu.

"Burada ne oluyor?" diye sordum Gilbert'e. "Neden bunu giyiyor?"

"Soğuk gibi görünüyor," dedi.

Sayfaları çevirirken, Shire Nehri üzerindeki Nkula Şelaleleri'nin bir resmine rastladım. Elektrik santrallerini hep duymuştum ama nasıl çalıştıklarını bilmiyordum. Pazar yerinde ve evde insanlara sorarak, nehrin ülke boyunca akıp ESCOM tesisine ulaştığını ve orada elektrik ürettiğini öğrenmiştim. Ama bu nasıl ve neden işe yarıyordu? Hiçbir fikrim yoktu.

Kitap, suyun tesisteki türbin denen dev bir çarkı çevirdiğini ve bunun da elektrik ürettiğini anlatıyordu. Bu, bisiklet dinamosuyla aynı prensip gibi görünüyordu. Evin arkasında *dambo* vardı ve bazen ağır yağmurlar yağdığında küçük bir şelale oluşuyordu. Belki bir dinamo bulabilirsem, şelalenin altına koyabilir ve dönmesini sağlayabilirdim. O zaman

da elektrik olurdu. Tek sorun, *dambo* yılın geri kalanı boyunca tam bir çamur yatağıydı ve yağmur sezonunda bile müzik dinleyebilmek için eve kadar çok uzun kablolar döşemem gerekirdi. Sadece bu bile bir çiftçinin bütün yıllık kazancı demekti.

Gilbert ve ben, *Fiziği Açıklamak* adında başka bir kitap bulduk. Çoğunlukla İngiltere'den resimler ve çizimlerle dolu olmasının yanı sıra, uzun zamandır kafamda olan birçok soruyu da cevaplıyordu; motorların çalışmak için petrolü nasıl yaktığı gibi. Başka bir çizimde, bir arabanın frenlerinin nasıl çalıştığı gösteriliyordu. Arabaların da bisiklette olduğu gibi, tekerlekleri durdurmak için lastik kullanıp kullanmadığını merak ediyordum. Kitap öyle olmadığını söylüyordu.

"Vakumlu frenler mi?" dedim. "Bu kitabı ödünç almam gerek."

"Evet, tabii."

Ama *Fiziği Açıklamak, Malowi İlkokul Toplu Fen*'den çok daha zor bir kitaptı. Uzun, karmaşık cümleler ve ifadelerle doluydu. Sonraki hafta boyunca metinle uğraştım ama kavramları anlamayı başardım. Örneğin, "Şekil 10" başlıklı bir resimle ilgilendiğimde, "Şekil 10"un geçtiği yere kadar gidiyor, sonra o sayfadaki cümleleri anlamaya çalışıyordum. Chichewa dilinde karşılığı olmayan kelimeleri not alıyor, gidip Bayan Sikelo'ya soruyordum.

"Sözlükte *elektroskop* kelimesine bakabilir misiniz?"

"Peki," diyordu. "Başka?"

"*Kinetik enerji* ve *diyot*."

"Sanırım yaşıtlarından çok ileri gidiyorsun. Onlar bu konuları okumuyor."

"Biliyorum ama bunları öğrenmek istiyorum."

"Eh, devam et o zaman. Yardıma ihtiyacın olduğunda istediğin zaman gelebilirsin."

Bu kitapla iki hafta daha uğraştıktan sonra, en nefes kesici bölümü buldum: Mıknatıslar! Radyoların kolonlarında kullanıldığı için mıknatısları biliyordum. Birkaç tanesini söküp okula götürmüş, oyuncak olarak kullanmış ve küçük metal parçalarını kâğıtların üzerinde hareket ettirmiştim. Ama daha fazla öğrendikçe, bazı mıknatısların –elektromıknatıslar– özellikle radyolarda bulunanlar gibi basit motorlarda elektrik üretmek için kullanıldığını öğrendim.

Mıknatısın iki kutbu olduğunu da biliyordum. Elinizde iki mıknatıs varsa, aynı kutuplar birbirlerini daima iter. Ancak, mıknatıslardan birini ters çevirirseniz, diğer mıknatısla mükemmel bir şekilde birleşir. Bu kitap, bütün mıknatısların kuzey ve güney kutupları olduğunu açıklıyordu. Mıknatısın kuzey kutbu daima güney kutbunu çekiyordu ama iki aynı kutup birbirini itiyordu. Sıvı demir çekirdeği yüzünden, dünyanın kendisi de büyük bir mıknatıs kalıbı gibidir; kuzey ve güney kutupları bulunur. Tıpkı dünya gibi, mıknatısların da kutuplar arasında yayılan doğal manyetik alanları vardır. Bu alanlar elbette ki gözle görülmez ama görseydiniz, kelebek kanatları gibi olduğunu anlardınız. Mıknatısın bir tarafı

daima dünyanın manyetik kuzey kutbuna doğru çekilir. Pusulalar bu şekilde işler; içinde daima kuzeyi bulan ve kaybolmanızı önleyen küçük bir mıknatıs vardır.

Kitap aynı zamanda mıknatısların günlük eşyaların –çivi, tel ve pil gibi– yapımında da nasıl kullanıldığını açıklıyordu. Bir güç kaynağından –pil gibi– gelen elektrik telden geçtiğinde, telin etrafında kendi doğal manyetik alanını oluşturur. Tel, çivi gibi iyi bir iletkenin etrafında sarılırsa, manyetik alan daha da büyür ve güçlenir.

Telin çivinin etrafında kaç kez döndüğüne bağlı olarak, manyetik alan daha da güçlenir. Bu yüzden, elektromıknatıslar birçok amaçla kullanılmaktadır. Arabaları ve ağır metal parçalarını kaldırmak için dev mıknatıslar kullanılırken, küçük elektromıknatıslar etrafımızdaki birçok şeyin içinde bulunan basit motorları çalıştırır; radyolar, ev aletleri gibi.

Basit bir elektrik motorunda, büyük bir mıknatısın içindeki çubuğa sarılmış tel bulunur. Bu oluşum bir pile değdirildiğinde ve manyetik alana maruz kaldığında, daha büyük mıknatısa karşı savaşır. Bu iki manyetik alan arasındaki itme ve çekme, çubuğun dönmesine neden olur. Örneğin, sıcak hava üflemesi için kullandığımız klimaları düşünün. Klimanın içinde kutuplar arasında bir savaş olduğu için, bıçaklar dönüp durur.

Kitaplar, bir güç kaynağı bu dönüş hareketini yaratabilirken, tersinin de olabildiğini söylüyordu. Tıpkı elektriğin bir bobini –tel sargısı– manyetikleştirmesi gibi, manyetik alanı kesen bir dönen bobin de kendi elektriğini üretebilir. Bir

bobin, bir manyetik alanın içinde döndüğünde akım yaratır. Eğer bobine bir tel bağlanırsa, o akım yakalanabilir.

Buna elektromanyetik indüksiyon denir ve alternatif akım –AC– üretir, çünkü akımın yönü sürekli değişir. Elektrikte bir de doğru akım –DC– vardır ki genellikle bu pillerde bulunur. Pilin bir ucundan diğerine akar ve akımı tamamlamak için bir ampul –veya neye enerji veriyorsa– gerekir.

Ama evinizde kullandığınız elektrik genellikle alternatif akımdır ve bir elektrik santralinde bulunan dev bir dönen bobin tarafından üretilir. Bir AC jeneratörüne kitabın verdiği en iyi örnek, bisiklet dinamosuydu.

"Hareket enerjisi, bisikleti süren kişi tarafından sağlanır," diyordu kitap. *Elbette,* diye düşündüm. Dönme hareketi bu şekilde elektrik yaratıyor; hem dinamoda hem de elektrik santralinde!

Bunu ne kadar heyecan verici bulduğumu size anlatamam! Kelimeler kafamı karıştırsa bile, görüntülerle, çizimlerle açıklanan kavramlar zihnimde son derece net ve gerçekti. Çeşitli semboller –pozitif ve negatif kutuplar, bir devredeki anahtarlar ve akımın yönünü gösteren oklar– son derece mantıklıydı ve açıklamaya gerek yoktu. Onlar sayesinde manyetizma, indüksiyon ve AC ile DC arasındaki farklar gibi prensipleri kavrayabiliyordum. Sanki uzun zaman önce beynimde bu semboller için yer açmıştım ve onları bu kitaplarda keşfettiğimde, hepsi yerlerine oturuyordu.

Bu kitabı bir ay sakladım ve her gün inceledim; hem de genellikle diğer derslerimi ihmal ederek. Çok lezzetli bir ye-

mek gibiydi ve bilgimi karşılaştığım herkesle paylaşmak istiyordum. Bir gün siyah-beyaz televizyonda video gösterisi yapılırken, müşterilerden bazıları çok öfkelendi.

"Renkli yap şunu," dedi biri. "Renkleri görmek istiyorum!"

"Ama televizyon siyah-beyaz," dedi bir diğeri.

"Görüntüsü diğerine benziyor. Renkli yap şunu. Hepsi aynı!"

"Affedersiniz," diye araya girdim. "Aslında hiç de aynı değil. Renkli televizyon üç elektron tüpü ve floresanlı ekran kullanır. İşte bakın, kitabımda anlatılıyor."

Yaklaşık bir ay sonra okullar nihayet kapandı ve Gilbert serbest kaldı. Bir sabah biraz zaman öldürmek için kütüphaneye gittik –genellikle saatlerce kalır, sandalyelerimizde oturup okurduk– ama bugün Bayan Sikelo'nun acelesi vardı.

"Siz çocuklar burada saatlerinizi geçiriyorsunuz," dedi. "Ama bugün bir randevum var. Hemen bir şeyler bulun."

"Peki, efendim."

O kadar uzun sürmesinin bir nedeni, kitapların düzgün şekilde arşivlenmemiş olmasıydı. Başlıklara, konuya veya yazar ismine göre sıralanmamışlardı; dolayısıyla, hoşumuza giden bir şey bulana kadar hepsini taramamız gerekiyordu. Gilbert'le birlikte okuyacak iyi bir şeyler ararken, kitaplarımdan birinde karşılaştığım İngilizce bir kelimeyi hatırladım.

"Gilbert, *grapes* ne anlama geliyor?"

"Hımm," dedi, "hiç duymadım. Sözlüğe bak."

İngilizce-Chichewa sözlükler en alt rafta duruyordu ama hiç onlara bakmıyordum. Bunun yerine Bayan Sikelo'ya soruyordum. Eğilip sözlüklerden birini aldım. Bunu yaptığımda daha önce hiç görmediğim, rafın derinlerine itilmiş ve biraz gözden gizlenmiş bir kitap dikkatimi çekti. *Bu da ne?* diye düşündüm. Kitabı çekip aldığımda, *Enerjiyi Kullanmak* adında bir kitap olduğunu gördüm; bu kitap hayatımı değiştirecekti.

Kapağında uzun sıralar halinde dizilmiş yel değirmenleri vardı, ama o dönemde bir yel değirmeninin ne olduğu konusunda hiçbir fikrim yoktu. Görebildiğim tek şey, üç bıçağın dev bir klima fanı gibi döndüğü yüksek beyaz kulelerdi. Geoffrey'le çocukluğumuzda oynadığımız rüzgârgüllerine benziyorlardı. Pazar yerinde fırlatılıp atılmış eski su şişesi kapakları bulur, plastiği fan gibi bıçaklara böler, ortasından bir çivi geçirerek bir sopaya takardık. Rüzgâr estiğinde dönerdi. Sadece aptal bir rüzgârgülüydü.

Ama bu kitaptaki makineler oyuncak değildi. Gökyüzüne yükselen güzel, devasa makinelerdi ve öylesine güçlülerdi ki, fotoğrafın kendisi hareket ediyormuş gibi görünüyor du. Kitabı açıp okumaya başladım.

"Enerji her gün her tarafınızdadır," diyordu. "Bazen enerjinin işimize yaraması için biçim değiştirmesi gerekir. Enerji biçimlerini nasıl dönüştürebiliriz? Okuyun ve görün."

Okumaya devam ettim.

"Düşman güçlerin kasabanızı işgal ettiğini ve yenilgi-

nin kaçınılmaz olduğunu hayal edin. Günü kurtaracak bir kahramana ihtiyacınız olsaydı, muhtemelen en yakın üniversiteye gidip bir bilim adamını savaş alanına sürüklemezdiniz. Ama efsaneye göre, MÖ 214'te Roma filosu saldırdığında, Syracuse şehrini kurtaran bir general değildi."

Sonra Archimedes'in çok sayıda aynayı güneş ışığını düşman gemilerine yansıtmak için kullanışını ve böylece oluşturduğu "Ölüm Işını" yla hepsini tek tek yakıp batırdığını anlatıyordu. Bu, enerji yaratmak için güneşi kullanmaya bir örnekti.

Tıpkı güneş gibi, elektrik üretmek için de yel değirmenleri kullanılabilirdi.

"Avrupa'da ve Orta Doğu'da insanlar su pompalamak ve buğdaylarını öğütmek için yel değirmenlerini kullanmıştır," diyordu. "Rüzgâr çiftliklerinde çok sayıda rüzgâr makinesi toplandığında, bir elektrik santrali gibi elektrik üretmek için kullanılabilirler."

Aniden her şey kafamda birleşmişti. Bu yel değirmenlerindeki bıçaklar, tıpkı oyuncaklarımızdaki gibi rüzgâr gücüyle dönüyordu. Zihnimde, uzun zaman önce komşunun bisikletinin dinamosunu incelediğim zaman canlandı. Radyo dinlemek için pedalları elimle çevirirken, *Dans edebilmek için pedalların dönmesini nasıl sağlayabilirim?* diye düşünmüştüm.

"Hareket enerjisi bisikleti süren kişi tarafından sağlanır," diyordu kitap, dinamoyu açıklarken. *Evet, elbette,* diye düşündüm. *Ve sürücü de rüzgâr!*

Rüzgâr yel değirmeninin bıçaklarını çevirecek, bir dinamonun mıknatıslarını döndürecek ve elektrik yaratacaktı. Dinamoya bir tel bağlandığında, her şeye elektrik verilebilirdi. Gereken tek şey bir yel değirmeniydi ve o zaman ışığım olabilirdi. Böylece gözlerimizi yakan ve nefesimizi kesen gaz lambalarına gerek kalmazdı. Bir yel değirmeni sayesinde, Malawi'nin geri kalanıyla birlikte erkenden yatağa girmek yerine, geceleri oturabilirdim.

Ama en önemlisi, bir yel değirmeni, sulama için bir pompayı da çalıştırabilirdi. Kıtlıktan yeni çıkmışken –ve kıtlık ülkenin çeşitli yerlerini hâlâ etkiliyordu– bir su pompası fikri kesinlikle gerekli görünüyordu. Eğer evdeki sığ su kuyusuna bağlarsak, bir su pompası yılda iki kez hasat yapmamızı mümkün kılabilirdi. Malawi'nin geri kalanı aralık ve ocak aylarında açlık çekerken, biz ikinci darı ürünümüzü topluyor olurduk. Dolayısıyla, artık *dambo*da tütün sulamaya gerek yoktu. Bir yel değirmeni ve su pompası, aileye yıl boyunca domates, patates, lahana, hardal ve soya fasulyesi yetiştirebileceği bir bahçe de sağlayabilirdi, ki bunlar hem yenebilir hem de pazarda satılabilirdi.

Artık kahvaltıları atlamam, okulu bırakmam gerekmeyecekti. Bir yel değirmenim olursa, sonunda kendimizi karanlığın ve açlığın pençesinden kurtarabilirdik. Malawi'de rüzgâr, bize Tanrı tarafından verilen birkaç sürekli şeyden biriydi ve gece gündüz ağaçların tepelerini sallardı. Bir yel değirmeni, elektrikten fazlasıydı; o özgürlük demekti!

Orada bu kitaba bakarken, kendi yel değirmenimi yap-

maya karar verdim. Daha önce hiç böyle bir şey inşa etmemiştim ama yel değirmenleri bu kitapta görünebiliyorsa, başka birinin onları inşa etmiş olduğunu biliyordum. Bu şekilde bakınca, kendim de bir tane yapabileceğime daha çok inandım.

İnşa etmek istediğim yel değirmenini zihnimde canlandırabiliyordum, ama bu kadar büyük bir şeye girişmeden önce, küçük bir modelle deneme yapmak istiyordum. Kitaptaki resimleri incelerken, malzemeler açısından bıçaklara, bir direğe ve rotora, ayrıca tellere ve bıçakların hareketinden elektrik üretmek için dinamo gibi bir şeye ihtiyacım olduğunu biliyordum.

Geoffrey'le çocukken o rüzgâr güllerini yapmak için su şişesi kapaklarını kullanırdık, ama şimdi daha güçlü bir şeye ihtiyacım vardı. Mayless ve Rose'un boş bir plastik Bodycare kavanozuyla oynadıklarını görmüştüm. Gidip onu hemen kaptım. Kavanoz, yuvarlak margarin tüpü biçimindeydi ve vidalı bir kapağı vardı. Mükemmeldi. Kapağı hiç bozmadan kavanozun altını testereyle kestim ve kenarlarını dört büyük dilime böldükten sonra bıçaklara çevirdim.

Kapağın ortasından bir delik açıp, babamın tütün barınakları için sakladığı bambu kamışlarından birine çiviledim ve kamışı mutfağın arkasındaki toprağa sapladım. Ama rüzgâr bu oluşumu çeviremezdi, çünkü bıçaklar fazla kısaydı.

Banyolarımızda zemin genellikle su dolu olduğundan,

suyu akıtmak için PVC borular kullanırız. Birkaç yıl önce Chrissy Halamın evinin arkasındaki bir banyo çökmüştü ve yanına bir tane daha inşa etmişlerdi. Oradaki boruların hâlâ tuğlaların altında gömülü olduğunu biliyordum; yirmi dakika etrafı eşeledikten sonra nihayet çekip aldım. Uzun bir kısmını testereyle kestikten sonra, ortasını tepesinden aşağı kadar yardım.

Annemin mutfağındaki ateşi körükleyerek ısıttım ve boruyu kömürlerin üzerine tuttum. Çok geçmeden kararmaya ve erimeye, biçimlendirilecek şekilde yumuşamaya başladı. Plastiğin soğumasına fırsat vermeden yere koydum ve düz bir demir tabakasıyla düzleştirdim. Testereyi kullanarak, her biri yaklaşık yirmi santim uzunluğunda dört bıçak kestim.

Delgim olmadığından, kendim yapmak zorundaydım. Önce uzun bir çiviyi ateşte ısıttım ve bir mısır koçanının ortasından geçirerek sap yaptım. Çiviyi kömürlerin üzerine koyup kıpkırmızı olana kadar ısıttıktan sonra, plastik bıçakların üzerine delik açmak için kullandım. Sonra onları birbirine bağladım. Pensem olmadığı için, iki bisiklet tekerlek parmağını kullanarak, bıçakların üzerindeki telleri gerip sıkıştırdım. Tam o sırada annem geldi.

"Mutfağımda ne yapıyorsun böyle?" dedi. "Çıkar şu oyuncakları buradan."

Yel değirmenlerini ve elektrik üretme planımı açıklamaya çalıştım ama onun gördüğü tek şey, bir bambu kamışına geçirilmiş plastik parçalarıydı.

"Çocuklar bile daha mantıklı şeyler yapar," dedi. "Git

tarlada babana yardım et."

"Bir şey yapıyorum."

"Neymiş?"

"Gelecek için."

"Ben gösteririm sana geleceği!"

Açıklamanın yararı yoktu. Şimdi bir bisiklet dinamosuna veya bir tür jeneratöre ihtiyacım vardı ve böyle bir şeyi nereden bulabileceğimi bilmiyordum.

İki gün boyunca nereden dinamo bulabileceğimi düşündüm. Bir tane satın alabileceğimi biliyordum ama param yoktu. Pazar yerinde Daud adında bir tüccarın dükkânında bir tane vardı. Kıtlık başlamadan aylar önce onu görmüştüm; parlak, gümüş rengiyle naylona sarılı halde rafta asılı duruyordu. Çok güzeldi. Dükkâna gittim ve hâlâ orada olduğunu gördüm. Daud, yuvarlak şapkası ve uzun cüppesiyle aramızda duruyordu. Sevimli görünmeye çalıştım.

"İyi günler, Bay Daud."

"İyi günler."

"Aileniz nasıl?"

"İyi, teşekkürler."

"Şu arkanızdaki dinamo ne kadar?"

"Beş yüz."

"Evet, anlıyorum. Ama benim beş yüzüm yok."

Güldü. "Nasıl olduğunu bilirsin. Gidip parayı bul ve geri dön. Dinamo hâlâ burada olacak. Olmazsa, bir tane daha si-

pariş edebilirim."

Ganyu yoluyla para kazanabilirdim. O dönemde CHiPiKU dükkânında kamyon boşaltımına yardım edenler yüz *kwacha* kazanıyordu. Bütün hafta çalışırsam yeterli parayı toplayabileceğimi düşünerek oraya yöneldim. Bütün sabah ve öğleden sonra dışarıda bekledim. Güneş korkunçtu ve yanımda su yoktu. Sonunda dükkânın sahibi dışarı çıktı ve beni gördü.

"Neden burada duruyorsun?" diye sordu.

"Kamyonları bekliyorum."

"Kamyonlar her gün gelir," dedi. "Pazartesi dışında."

O gün pazartesiydi.

O gece evde aklıma başka bir fikir geldi. Yapmak istediğim büyük yel değirmeni için bisiklet dinamosu idealdi ve satın almak için çalışıp para kazanmam gerekecekti. Ama bu deney modelinde çok daha küçük bir jeneratör kullanabilirdim ve nereden bulabileceğimi biliyordum.

Geoffrey'in evine gittim ve onu odasında buldum.

"*Hey, bambo,* şu International kasetçaları nereye koyduğunu hatırlıyor musun?"

"Evet, buralarda bir yerde. Neden?"

"Motorunu sökmek ve elektrik üretmek için kullanmak istiyorum."

"Elektrik mi?"

"Evet, yel değirmeniyle."

Gilbert'le birlikte kütüphaneye gittiğimiz her seferinde, Geoffrey tarlada çalışmakla meşguldü. Kütüphaneyle o kadar ilgilenmemişti de zaten.

"Kütüphaneye gidiyoruz, gelmek ister misin?" derdik.

"Siz gidin," derdi. "Zamanınızı boşa harcayın."

Ama şimdi ona elektrik üretecek bir yel değirmeni yapma fikrimi söylediğimde –ve inşa ettiğim şeyi gösterdiğimde– konuya farklı yaklaştı.

"Güzel, böyle bir fikir nereden aklına geldi?"

"Kütüphaneden."

Bir bisiklet tekerleği parmağını ezerek yaptığımız düz başlı bir tornavida kullanarak, International radyonun kapağını çıkardım ve bir kenara attım. Kaset bölümünü çıkardım ve arkasındaki radyo motorunu buldum. Uzunluğu işaret parmağımın yarısı kadardı ve bir pil gibi yuvarlaktı. Üzerinden bir metal parçası sap gibi yükseliyordu ve ince bir lastik kayışla bağlandığı küçük bir bakır makarayı çeviriyordu.

Motoru dikkatle çıkardım. Biraz tel iliştirerek motoru bambu kamışa bağladım; böylece bakır tekerlek ve Bodycare kapak iki dişli gibi yan yana yapıştı. Ama kapağı çevirdiğimde, bakır tekerlekten kayıyordu. Birbirlerini tutmaları için bir sürtünme yaratmak zorundaydım.

"Biraz lastiğe ihtiyacımız var," dedim.

"Nereden bulabiliriz?"

"Bilmiyorum."

"Ayakkabı tabanına ne dersin?"

Terliklerimizin altındaki lastik fazla yumuşaktı ve yeterince dayanıklı değildi, yoksa işe yarardı. Herkes onlardan giyiyordu. Farklı türde bir lastiğe ihtiyacımız vardı; Geoffrey'in Malawi'deki birçok kadının giydiğini söylediği terliklerin türünde bir şeye. Ama o ayakkabılardan bulmak kolay değildi. Shoe Rubber adında bir şirket köyleri dolaşıyor, kadınların eski lastik ayakkabılarını toplayıp dönüştürerek yeni ayakkabılar yapıyordu. Her çift için yarım kilo tuz önerdiklerinden, çoğu kadın anlaşmayı kabul ediyordu. Yel değirmenim için mükemmel lastik buydu ve biraz bulmaya kararlıydım.

Geoffrey ve ben bütün gün onun, Chrissy Hala'nın, Socrates'in evindeki ve son olarak da bizim evimizdeki çöpleri karıştırarak ayakkabı aradık. Sonunda, saatler boyunca mango, yerfıstığı ve muz kabukları arasında debelendikten sonra, Geoffrey bir ayakkabı buldu. Tek ayakkabı!

"*Tonga!*"

Siyah ayakkabı o kadar uzun süredir gömülüydü ki, toprak ve çamur tabakasıyla kaplanmıştı.

"İyi iş çıkardın, ahbap!" dedim.

Demir tabakasından kestiğim bıçağımı kullanarak, lastikten O şeklinde minik bir parça oydum ve motorun bakır tekerleğinin etrafına geçirdim. Bu bir saatimi aldı. Bastırıp yerine oturttuğumda, iki dişli mükemmel bir şekilde birleşti ve dönmeye başladı.

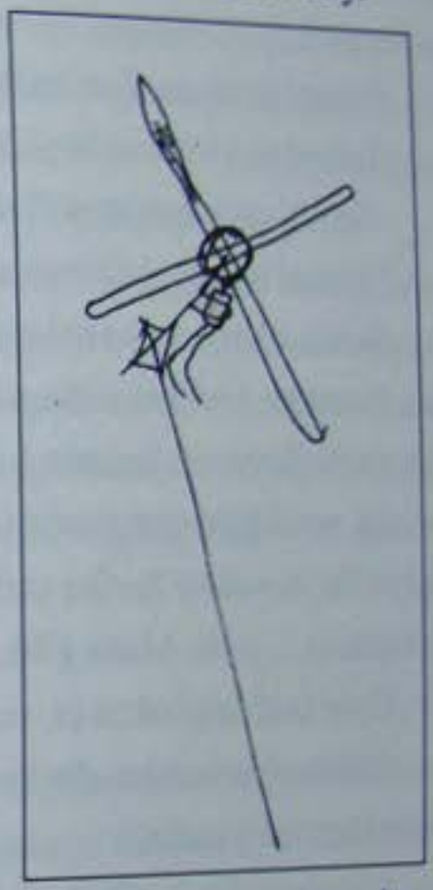
Bir sonraki adım, akım yaratıp yaratmayacağını görmek için motoru denemekti. Geoffrey bıçakları eliyle çevirirken, ben motorun iki telini aldım ve dilime değdirdim.

"Bir şey hissediyor musun?" diye sordu Geoffrey.

"Evet, gıdıklıyor."

"Güzel."

Babamdan bir radyo çalmayacaksak, kullanabileceğimiz tek çalışan radyo, Geoffrey'in tarlada çalışırken dinlediği Panasonic'iydi. Geoffrey, Billy Kaunda müziğine bayılırdı ve sık sık darı sıralarının arasından sessizce yaklaştığımda, onu dans ederken bulurdum.

İlk rüzgâr değirmenimi yaparken Geoffrey bana çok yardım etti. Bu modelin başarılı oluşu, çok daha büyük projeler yapmamda bana ilham kaynağı oldu.

Ben sırığı ve pervaneyi yerinde tutarken, Geoffrey, Panasonic radyosunun kapağını açtı ve pilleri çıkardı. Onlar olmadan, iki teli pil yuvasının artı ve eksi başlarına bağlamamız gerekiyordu. Kitaplardan öğrendiğim bilgileri kullanarak, radyo pille çalıştığı için motorunun DC elektrik üretmesi gerektiğini düşündüm; babamın arkadaşının bisikletinde aylar önce oynadığım, AC elektrik üreten ve ancak radyonun AC girişine bağlandığı zaman çalıştıran dinamonun aksine.

"Hangi tarafın artı ya da eksi olduğunu nereden bileceğim?" diye sordu Geoffrey.

"Telleri bağladığında müzik duyarsan, doğru olduğunu anlarsın."

"Nasıl istersen. İşte başlıyoruz."

Telleri içeri itti ve başlara değecek şekilde büktü.

"Şimdi ne yapıyoruz?" diye sordu.

"Şimdi rüzgârı bekleyeceğiz."

Sonra, tam bunu söylediğim anda rüzgâr esmeye başladı. Bıçaklar hareket edince dişliler döndü ve radyo aniden açılıp müzik yayını yapmaya başladı!

En sevdiğim gruplardan biri olan Black Missionaries, Radyo İki'deydi ve harika şarkılarını söylüyorlardı: "Biz seçilmişleriz... tıpkı Musa gibi..."

Öyle hızlı zıpladım ki, neredeyse telleri koparıyordum.

"*Bunu duydun mu, dostum?*" diye bağırdım. "Başardık! Gerçekten işe yaradı!"

"Sonunda!" diye bağırdı Geoffrey.

"Artık büyüğünü yapabiliriz. Süper gücü!"

"Evet!"

Bu küçük başarının arkasından, asıl büyük yel değirmenimi planlamaya başladım.

O model zihnimde kendini belirlemiş olduğundan, resmini çizmeme gerek yoktu. Resim çok daha büyük bir makineye aitti, ama yine bıçak olarak PVC boruları kullanılıyor-

du. Rotor olarak güçlü, düz bir metal diske ihtiyacım vardı. Şaft olarak bir bisikletin alt direğini kullanacaktım. Planım, bir bisiklètin boyunu küçültmek için bütün krank setini kesip almak, ama bu arada arka tekerleği sağlam bırakmaktı. Bıçaklar bir şekilde alt direğe bağlanacak ve pedal görevi görecekti. Rüzgâr estiğinde bıçaklar, krank ve zincir dönecek, arka tekerleği çevirerek dinamoyu çalıştıracaktı.

Böyle bir özgüveni nereden bulduğumu bilmiyorum ama bunun harika bir plan olduğunu hissediyordum. Ancak, ne ihtiyacım olan malzemelere ne de onları alacak paraya sahiptim. Bu işi başarmak için, radyo deneyimde yaptığım şeyi tekrarlamak zorundaydım; hepsini gidip bulmam gerekiyordu.

Sonraki ay boyunca erkenden uyandım ve yel değirmenim için hazine arar gibi malzeme aradım. Malzemelerin güçlü ve metal olması gerekiyordu. Bakılacak en iyi yer, Kachokolu Okulu'nun karşısındaki 24 Numaralı Çiftlik'ti. Çiftliğin terk edilmiş bir garajı ve makine parçaları, araba ve traktör kasalarıyla dolu bir hurdalığı vardı. Ortaokula başlamadan önce, Kachokolo'daki kabadayıların Wimbe İlkokulu'ndakilerden bile kötü olduğunu duyarak, Gilbert'le birlikte oraya birkaç kez gitmiştim. O dönemdeki büyük kahramanımız –*Kan Sporu* filminde oynayan Çinli dövüş sanatları ustası Bolo Yeung– gibi kaslı olabilmek için, ağırlık aleti olarak kullanabileceğimiz bir şey arıyorduk.

"Şu metali Bolo gibi kaldırabilir misin?" derdim, paslı bir motor bloğunu zorlayarak.

"Elbette," derdi Gilbert. "Kenara çekil."

Hurdalıktaki en ağır parçaları kaldırmaya çalışarak birkaç gün oyalandık ama bildiğiniz gibi kıtlık baş gösterdi ve aleti asla inşa edemedik.

Ama şimdi, yeni makinemi inşa etmek için hurdalığa dönüyordum. Tepelerin ve derelerin üzerinden uzun bir yürüyüşle Kachokolo'ya ulaştım. Bölge, kıtlığın başlangıcından beri pek değişmemişti. Çimenler hâlâ yüksekti ve kahverengileşmeye başlamıştı, ama tarlalardaki darı şimdi uzun ve yeşildi. Yakında hasat başlayacak ve sorunlarımız bitecekti; en azından bu yıl için.

Okula ulaştığımda girişe yöneldim. Birkaç metre sonra hurdalığa girdim ve durdum. Artık gerçek bir planım ve amacım olduğuna göre, önümde ne kadar hazine uzandığının farkındaydım. O kadar çok şey vardı ki: Eski su pompaları, vücudumun yarısı kadar traktör cantları, filtreler, hortumlar, borular ve sabanlar.

Birkaç arabanın çıplak şasesi güneş altında duruyordu ve iki tane de terk edilmiş traktör vardı. Mavi boyaları uzun zaman önce dökülmüş ve solmuştu. Traktörlerin lastikleri veya motorları yoktu; sadece ortalarında paslanmış bir vites kutusu vardı. Direksiyon hâlâ sağlamdı; vites kolu ve fren pedalları da öyle. Debriyaj, gaz pedalı olarak kullanılan bir levyenin yanındaki tekerleğin üzerinde, küçük bir düğmeydi. Göstergelerin camları kırılmıştı ve yüksek otlar her şeyi gizliyordu.

Altın buldum! diye düşündüm. Daha da iyisi, hurdalık inanılmayacak kadar sessizdi ve ben tek başımaydım.

İlk gün öğleden sonra garajın önünde, yerde duran büyük bir traktör fanı buldum. Rotorum için ideal bir tasarımdı ve plastik yel değirmeni bıçaklarımı doğruca fanın metal bıçaklarına mıhlamam mümkün olacaktı. Aynı gün, yine bir traktörden dev bir amortisör buldum. Dışını çıkarmak için bir motor bloğuna vurdum. Kapak düştüğünde, mükemmel bir şaft olarak kullanabileceğim bir piston ortaya çıktı.

Sürtünmeyi azaltmak için amortisör ile bisiklet direğini bağlamak için bilyalı rulmana ihtiyacım vardı. Doğru büyüklükte bir rulman bulabilmek için, bir ip parçasını alıp amortisörün ucunu ölçtüm ve hurdalıkta dolaşarak rulmanlara bağlı çeşitli şaftlarla karşılaştırdım. Üç gün sonra doğru büyüklüğü eski bir yerfıstığı öğütücüsünde buldum.

Paslı bir helezon yay buldum ve rulmanı çıkarmak için kullandım. Bu bütün günümü aldı, çünkü dikkatli olmak ve kırmamak zorundaydım. Birkaç saat sonra, metale sürekli vurmaktan ellerim su topladı ve çok geçmeden patlayarak kanamaya başladı. Acıya dayanarak vurmaya devam etmek için, ellerini çelik gibi sertleştirip kızgın kumlara gömen Bolo olduğumu hayal ettim. Bu zihin oyunları işe yaradı ve sonunda rulmanı çıkarmayı başardım. Dikkatli çalışmam sonuç vermişti: Rulman mükemmel durumdaydı.

Belirttiğim gibi hurdalık, haftalar önce kalbimin bir parçasını bıraktığım Kachokolo Ortaokulu'nun tam karşısı-

daydı. Okul şimdi boştu, çünkü öğrenciler birkaç hafta sonra başlayacak olan ikinci sömestre hazırlanıyordu. Pencerelerden içerisini görebiliyor ve kendimi o boş sıralardan birinde otururken hayal ediyordum.

Evde babamın tütünü hâlâ kuruyordu. Kıtlığı aştıktan sonra ürünler hazır olduğunda, açık artırmada iyi bir fiyat alacaklarını umuyordum. Nihayet borçlarımızı kapatabilecek, okul ücretlerimi ödeyebilecektik ve okuldan ayrılmamın bütün acısını unutacaktım. Okula dönecektim ve bu kez hazır olacaktım.

"Bana iyi bakın," diye bağırdım okul binasına doğru. "Dostunuz Kamkwamba yakında dönüyor!"

10. Bölüm

Sömestr başlangıcı yaklaşırken, babam okul ücretlerini ödeyemeyeceğimiz için evde kalacağım konusunda bir şey söylemedi. Dahası, bir gün öğleden sonra yepyeni bir *Lion Brand Alıştırma Kitabı* ve iki kalem almam için bana birkaç *kwacha* verdi. Annem de yeni bir kalıp Maluwa sabunu almıştı, dolayısıyla okuldan birkaç gün önce yarım traktör lastiğini çıkardım ve sarı lekeleri temizleyene kadar formamı ovalayıp durdum. Bütün bunları, her şeyin bir kez daha normale dönüşünün işareti olarak algılıyordum. Tahmin edeceğiniz gibi, her on dakikada bir okulu hayal ettiğimden, üç hafta oldukça yavaş geçti.

Dersler başlamadan önceki gece o kadar heyecanlıydım ki, saatler boyunca yatağımda uyanık yatarak çatıdaki termitleri dinledim. Tarlada çalışmak dışında kalan nedenlerden dolayı erken kalkacak olmak güzeldi. Okula gitmek için hazırlanmayı ve arkadaşlarımı beklemeyi özlemiştim. Ama

bütün bu güzel duyguların yanında, endişelerim de vardı: Ya tek başıma yaptığım çalışmalar yeterli olmamışsa ve arkadaşlarım çok ilerlemişse? Notlarının kopyasını almama izin verirler miydi? Kıtlık bittiğine göre, büyük çocuklar yine bizi bekliyor olur muydu? Dahası, kıtlıkta kimler hayatta kalabilmişti?

Gilbert ertesi sabah ağaçların arasından göründüğünde, onu gördüğüme inanılmayacak kadar sevinmiştim.

"Gilbert, bo?"

"Bo!"

"Keskin?"

"Keskin!"

"Formda?"

"Formda! Hoş geldin, dostum. Yine seninle birlikte yürümek güzel."

"Ah, teşekkürler, Gilbert. Burada olmak gerçekten güzel!"

Bir kez daha okuldaki arkadaşlarımla birlikte olmak çok güzeldi. Tanıdık yüzlerin birçoğunu görüyordum. Hepimiz açlık yüzünden hâlâ cılızdık ve hasada kadar bu değişmeyecekti, ama en azından sağlığımız düzeliyordu.

Eksik olan birkaç yüz vardı.

"Form İki'deki Joseph nerede?" diye sordum bazılarına teneffüste. "İnce yapılı, kısa saçlı olan? O çocuğu severdim."

"Ah, duymadın mı? Öldü o."

Kıtlık sırasında ölen başkaları da vardı ama başka sınıflardaydı ve onları tanımıyordum.

Korktuğum gibi, her şeyde çok geride kalmıştım: Coğrafya, tarım, sosyal bilgiler, kütüphanede çalıştığım her şey. Sınıf arkadaşlarım grafikler, değişkenler ve hayvanların bilimsel isimleriyle uğraşıyordu. Ben bunların hiçbirini bilmiyordum. İlk iki hafta boyunca bulabildiğim bütün notları kopyalayarak çok çabaladım; bir yandan da, bir kez daha derslere odaklanmaya çalışıyordum. Uzun zaman geçmiş ve çok şey olmuştu.

Yaklaşık on gün sonra, okul ücretlerinin ödenmesi için tanınan sürenin sonuna yaklaşılıyordu ve ben gerilmeye başlamıştım. Bir terslik vardı. Babam ücretlerin ödenmesi gerektiğini biliyordu ama konuyu hiç açmıyordu. En kötüsünden korktuğumdan, ben de açmaya cesaret edemiyordum. Bir gün öğleden sonra tarlada çok kısa bir konuşma yaptık:

"Okul nasıl?"

"İyi gidecek ama çok geri kalmışım. Sanırım zaman içinde yetişirim."

"Sıkı çalış."

Bu sohbet normal gibi görünüyordu, ama her gün okula giderken hissettiğim huzursuzluğu yine de içimden atamıyordum. İki haftanın sonunda, sabah toplantısı için boş bir sınıfta bir araya geldik ve Bay W. M. Phiri her zamanki kravatlı resmi kıyafetiyle bize seslendi.

"Bu dönemin ücretleri en geç pazartesi günü ödenmeli," dedi, "ve geçen dönemin ücretlerini ödemeyen öğrenciler de

daha fazla gecikmeden ödemesini yapmalı."

Bu kadar. Önceki dönem okula gitmesem de, devam etmek için yine de ücreti ödemek zorundaydım. İki dönemin toplam ücreti yaklaşık iki bin *kwacha* ediyordu. Bunu ne ben ne de babam düşünmüştük. Yaşadıklarımıza bakılınca, iki bin *kwacha* imkânsız bir miktardı. Yazgımın belirlendiğini biliyordum.

Ama babamdan para istemek için eve gitmek yerine, sonraki iki hafta boyunca okula bedava gitmeye çalıştım.

Hareketlerimi çok dikkatli hesaplamam gerekiyordu. Pazartesi ve cuma günleri, W. M. Phiri herkesi aynı sınıfta topluyordu. Orada ücretlerini ödeyen öğrencilerin isimleri yüksek sesle okunuyor ve onlara "Hemen sınıflarınıza gidin," deniyordu. Geride kalan öğrenciler makbuzlarını gösterene kadar sınıflarına gidemiyordu. Çok utanç vericiydi.

Geoffrey iki yıl önce bu şekilde aşağılanmış olduğundan, ben de hazırdım. İlk gün her zamanki gibi Gilbert'le birlikte okula gittim ama diğer öğrenciler toplanmaya başladığında, okulun kenarındaki tuvaletlere daldım. Eğik durup saklanarak minik pencereden dışarı baktım. Herkes sınıflarına katılmak için serbest kaldığında, ben de kümese girmiş kedi gibi kalabalığa karıştım.

Sınıfa girdiğimde, başımı eğerek en arkada oturdum. Yakalanmaktan o kadar korkuyordum ki, şüphe çekmemek için soru bile sormuyordum. *Sessiz olduğum sürece,* diye düşünüyordum, *dinleyip öğrenebilirim.* Bay Tembo'nun numaralarımı fark edeceğinden emindim.

Bazı öğrenciler makbuzları olmadığı için açıkça atılıyordu ve bu da beni oynadığım oyunla ilgili daha da endişelendiriyordu. Sabahları şiddetli karın ağrıları yaşıyordum; bir gün ağrım o kadar kötüleşti ki, neredeyse babama itiraf edip her şeyi sona erdirecektim. Gilbert benimle yolda buluştu ve kurnazlığımla ilgili şakalaştık.

"Günaydın, dostum. Yine şansını denediğini gördüğüme sevindim."

"Evet, umarım bugün son olmaz."

"Sessiz ol ve dikkat çekme."

"Bence de."

Sonunda, iki hafta sonra öğretmenler beni yakaladı. O sabah Bay Tembo sınıfta borçluların isimlerini yüksek sesle okudu ve o zaman yakalandım. Adım söylendiği anda kalkıp kapıya doğru yürüdüm.

"Çocuklar, ücretimi ödedim… sadece makbuzu evde unuttum," dedim. "Endişelenmeyin, makbuzu alıp döneceğim…"

Ama dışarı çıktığımda ağlamaya başladım. Eve gidip babama haberi verdim.

"Bunu bekliyordum," dedi. "Sadece ne zaman olacağını bilmiyordum."

Kalbimi kırmak yerine, babam Bay Tembo'yla konuşmaya gitti. Tütün nihayet kuruyordu ve birkaç hafta içinde hazır olacaktı. Ürünümüze karşılık bize darı vermiş olan alacaklılara borçlar ödendikten sonra, babam açık artırmada okul ücretlerimi ödemeye yetecek kadar ürün kalacağını umu-

yordu.

"Yakında param olacak," dedi. "Lütfen oğlumun kalmasına izin verin."

Bay Tembo diğer öğretmenlerden birkaçıyla konuştu. Babam tütünü satana kadar birkaç hafta daha okulda kalmama izin verdiler.

Bu üç hafta muhteşemdi; piyangoda büyük ikramiye kazanmışım gibi hissediyordum. Artık ortalıkta gizlice dolaşmak ve karın ağrıları çekmek zorunda değildim. Rahatlayıp öğrenebilir ve derslere katılabilirdim. Şimdi öğretmen bir şaka yaptığında, ciğerlerimi patlatırcasına gülüyordum.

"Ah, bu çok komikti!"

"Doğru!" diyordum bazen. "İşte bunu bilmiyordum!"

Diğer öğrenciler bana tuhaf gözlerle bakıyordu ama umurumda değildi.

"Bu son haftalarda sessiz, sakin çocuğu oynadı," diyorlardı. "Ona şimdi bir bakın. Neler oldu?"

Üç hafta sonra, tütün nihayet kurumuştu ve hazırdı. Bu olunca, alacaklılar hemen kapımızı çalmaya başladı.

"Elli kilom için geldim," diyordu biri.

"Önceki anlaşmamıza göre, yirmi kilom hazır mı?" diyordu bir diğeri.

Son tüccar da tütünümüzle yüklü bir bisikleti iterek uzaklaştığında, barınağın altında sadece altmış beş kilogramlık tek bir balya kalmıştı. Babam onu bir kamyonete koyarak, Lilongwe'deki Açık Artırma Merkezi'ne götürdü ve kilosuna yaklaşık seksen Amerikan senti aldı. Ama altmış beş kilo tü-

tünümüzden sadece yaklaşık elli kilosu açık artırmaya uygundu. Nakliye masrafları ve devlet vergileri (yaklaşık yüzde 7) düşüldükten sonra, babam eve cebinde iki bin *kwacha* ile geldi. Bu, okul ücretimi karşılamaya ancak yeterdi ama yemeklik yağ, tuz, sabun veya biri hastalandığında ilaç gibi ev ihtiyaçları için hiç para kalmazdı. Bir kez daha meteliksizdik.

Babam, Bay Tembo'yla bir kez daha görüşmeyi denedi, ama W. M. Phiri geri dönüşümü çoktan yasaklamıştı bile. Eğitim bakanı, bütün öğrencilerin ücretlerini ödediğinden emin olmak için çeşitli okulları ziyaret ediyordu.

"Yakalanırsak," dedi Bay Tembo, "bazıları işlerini kaybedebilir."

Babam kötü haberle geri döndüğünde, ben avludaki bir sandalyede oturuyordum. Gözleri donuk bakıyordu; sanki bir hayaletle dövüşmüş gibi bir hali vardı. Yüzündeki ifadeyi tanımıştım. Çok iyi bildiğim bir ifadeydi bu.

"Elimden geleni yaptım," dedi babam, "ama kıtlık her şeyimizi alıp götürdü."

Önümde çömelip bana baktı. "Lütfen, anla beni, oğlum. *Pepani kwambiri*. Baban denedi."

Ona bakmak çok zordu. "*Chabwino*," dedim. "Anlıyorum."

Ablam Annie'de olduğu gibi, babalar en azından kızlarının barınak ve yiyecek sağlayacak, hatta eğitimlerini sürdürmelerine yardımcı olacak bir koca bulmalarını umabilir. Ama erkek çocuk farklıdır. Benim eğitimim, babam için her şey demekti. O gece anneme tek oğlunu hayal kırıklığına uğ-

rattığını söyledi. "Bugün," dedi, "bütün ailemi hayal kırıklığına uğrattım."

Kıtlık veya yaşadığımız diğer sorunlar için babamı suçlayamazdım. Ama sonraki hafta boyunca gözlerine bakamadım. Bunu yaptığım her seferinde, hayatımın geri kalanını görüyordum.

En büyük korkum gerçekleşiyordu: Sonunda onun gibi, toprakla geçinen yoksul bir Malawili çiftçi olacaktım. Zayıf ve pislik içinde, ellerim hayvan derisi gibi kaba, ayaklarım ayakkabısız... Babamı seviyor ve ona derinden saygı duyuyordum, ama sonumun onun gibi olmasını istemiyordum. Yoksa hayatımı yağmur ile gübre ve tohum fiyatları yönetecekti. Her Malawilinin yapması gerekeni, Tanrı ve anayasa tarafından belirlenmiş olanı yapacaktım: Darı yetiştirecektim ve eğer şanslıysam, belki biraz tütün de yetiştirebilirdim. Ürünün iyi olduğu ve satacak fazladan ürün çıktığı yıllarda, belki biraz ilaç ve yeni bir çift ayakkabı alabilirdim. Ama çoğu zaman, hayatta kalmama ancak yetecek kadar yiyeceğim olacağını biliyordum. Yazgım belirlenmişti ve üzerinde düşünmek beni o kadar korkutuyordu ki, kusacak gibi oluyordum. Ama ne yapabilirdim ki? Kabullenmek dışında, hiçbir şey.

Ama yas tutacak zamanım yoktu. Darı hazırdı ve babamın tarlada herkese ihtiyacı vardı. Hasada başlarken karmaşık duygular içindeydim. Bir daha okula dönemeyeceğimden

o kadar emindim ki, darı sıralarının arasına girmek, benim için bir hapishaneye girip kendi hücremin kapısını kilitlemek gibiydi. Ama aynı zamanda, Tanrım, nihayet yiyeceğimizi topluyorduk.

Hasat zamanı her zaman harikadır. Sabahları saat dörtte, tuvalette örümcekler ve tarlalarda sırtlanlarla uyandığınız zamanları, kazarak, ekerek ve yabani ot temizleyerek çok sıkı çalıştığınız, güneş altında geçen o uzun günleri düşünürsünüz. Bütün gün sakin ve kendinden emin bir zihinle ürünleri toplar, geceleri de karnınız doymuş halde aslanlar gibi uyursunuz. Hasat, yaptığınız fedakârlıkları hatırlama zamanıdır.

İki yıl süren kargaşadan sonra, bu kez Tanrı bizi esaretten kurtarmış ve büyük ödülümüzü önümüze sermiş gibi hissediyorduk: Yıllardır görmediğimiz kadar kaliteli bir ürün almıştık.

İki hafta boyunca iş hiç durmadı. Önce pangalarımızla sıraların arasında yürüdük ve uzun sırıkları yere devirdik. Arkadan başka biri geliyor, beş ila on sırık toplayarak onları sıraların arasına diziyordu. Bu iş de bittiğinde, küçük yığınları toplayıp *mkukwe* dediğimiz daha büyük yığınlar halinde, dik ve birbirine dayanmış şekilde koyduk. Bu, termitlerin ve farelerin ürünleri yemesini engelliyordu.

O ayın sonunda dev gibi dört *mkukwe* olmuştu ve yıllardır ilk kez o kadar çok ürün alıyorduk. Babam ve ben birlikte durarak güzel ganimetimize baktık.

"Bu inanılmaz," dedim.

"Biliyorum," dedi babam. "Bütün o ilk ürünleri yeyip

kaybettikten sonra bile hâlâ bir sürü ürünümüz var. Şu darılara bir bak."

"Ne hasat!"

Darı koçanlarını sırıklardan alarak yığın halinde topladık ve öküz arabasıyla evimize taşıdık. Öküzün sahibi olan adama ve buğdaybitlerini uzak tutmamız için bize böcek ilacı satan dükkâncıya, ücretleri darı olarak ödendi. İlerleyen haftalarda bütün günlerimizi avluda oturup koçanları temizleyerek ve çuvallara doldurarak geçirdik. Bir yandan da radyo dinliyor veya hava şartlarından bahsediyorduk. Hayatımız normale dönmüştü.

Depoda darı çuvallarımız bir kez daha dolmuş, duvarlara yaslanmıştı. O kadar çoklardı ki, tavana kadar yükseliyor ve hatta kapıdan taşıyorlardı. Bahçemizdeki soya fasulyelerinin bir kısmı da olgunlaşmıştı; bu da artık düzgün yemekler yiyebileceğimiz anlamına geliyordu. Yavaşça, kıtlık döneminde kaybettiğimiz bütün kiloları geri almaya başladık.

"Hey, baba," diyordu annem babama, "*çok cılız* görünüyordun."

"Sen de öyle, anne," diye takılıyordu babam, "nihayet aramıza döndüğüne sevindim. Ama William, eh, güçlü bir rüzgârın o çocuğu tarladan çekip götüreceğinden korkuyordum."

Artık hepimiz bu konuda gülüşüyorduk, çünkü insan ancak iyi zamanlarda kötü günleri kabullenir.

Hasat nihayet bittikten sonra hurdalığa dönüp değirmen

parçaları aramaya devam edebildim. Çimenlerin üzerinde bir şey bulup elime alıyor, *Bu nedir acaba?* diye merak ederken, başka bir şey daha çok ilgimi çekiyordu. Bir gün yaban otlarının arasında bir şeyler araştırırken, bir dört çeker aracın diferansiyelini buldum. Tornavidamı kullanarak açtım ve içinde taze siyah motoryağı buldum. Daha sonra kullanmak için bir naylon torbaya boşalttım. Çatal pimler, kablolar, teller ve muhtemelen hiç kullanmayacağım daha bir sürü şey –fren pedalları, vites kolları ve küçük bir araba motorunun krank mili– buldum. Kullanmayacak olsam da, hepsini eve götürdüm.

Şanslıydım, çünkü ihtiyacım olan en büyük parçalardan biri en başından beri kendi evimdeydi. Babamın bozuk bir bisikleti vardı ve onu oturma odamızda duvara dayalı halde tutuyordu. Gidonu yoktu. Sadece tek tekerleği ve hurdalıktaki her şey kadar paslı bir gövdesi vardı. Birçok kez o bisikleti onarmayı teklif etmiştim, ama babam her seferinde aynı şeyi söylemişti: "Paramız yok."

Bisikletini kullanmak için izin istemeye karar verdiğim gün, babamı alıp oturdum ve her şeyi açıkladım; gövdenin değirmen için nasıl mükemmel olacağını, güçlü rüzgâra dayanabileceğini anlattım. Rüzgâr ve bıçaklar, pedal görevi görerek mili çevirecek ve zincir de tekerleği döndürerek jeneratöre enerji sağlayacaktı.

"Elektrik!" dedim sırıtarak. "Su!"

Babam sadece başını iki yana salladı. "Oğlum, lütfen bisikletimi parçalama. Zaten bir sürü radyo kaybettim. Ay-

rıca, bir gün o bisikleti yine kullanacağım."

Ne için kullanacaksın ki? diye düşündüm. Bedava ışığın olabilecekken, lambalara gaz almak için yedi kilometrelik yola giderken mi? Ah, babamı o bisikletten vazgeçirmek çok zor oldu ve çok uzun sürdü. Bütün süreci bir kez daha anlatarak en azından bir saat yalvarmış olmalıyım; ona kanıtlayabilmek için radyo değirmenini neredeyse tekrar monte edecektim.

"Bir planım var," dedim. "Denememe izin ver. Bir düşün, elektriğimiz olabilir! Işıklarımız olabilir! Su pompalayabiliriz ve fazladan hasat yapabiliriz. Bir daha asla aç kalmayız."

Bunu bir süre düşündükten sonra nihayet teslim oldu. "Pekâlâ," dedi. "Belki de haklısın. Ama lütfen berbat etme."

O bisikleti aldığım için çok mutluydum. Bisikleti odama götürdüm ve diğer parçaların yanındaki duvara dayadım. Topladığım onca malzemeyle, odamın hurdalığa benzemesi uzun sürmedi. O değerli değirmen parçalarımın hepsi, odamın bir tarafında düzgün bir şekilde dizilmişti; amortisör, traktör fanı, rulmanlar... Kolay ulaşım için büyük parçalar küçüklerden ayrılmıştı. Odamın geri kalanı, toplamaya devam ettiğim diğer hurdalarla doluydu: Köşelerde, yatağımın etrafında ve kapımın arkasında toplanmış rastgele metal parçaları. Neye ihtiyacım olacağını asla bilemezdim.

Kardeşlerimin odayı temizleyip süpürmesini yasaklamıştım, çünkü hazinemi takdir edemeyip önemli bir şeyi atmalarından korkuyordum.

"Ama yeri süpürmemiz gerek," diye itiraz ediyordu Aisha.

"Unut bunu!" diye bağırıyordum. "Kimseye izin yok. Zamanı gelince ben size söylerim."

Yeni parçalar bulmak için hurdalığı karıştırmadığım zamanlarda kütüphanede vakit geçiriyor veya hamağıma uzanıp kitap okuyordum. Babam değirmen projemi tam olarak anlamasa bile, okul eğitimim konusunda kendini o kadar kötü hissediyordu ki, artık beni tarlada çalışmaya zorlamıyordu. Bu da kardeşlerimi kıskandırıyordu.

"Neden William evde kalıyor da biz kalamıyoruz?" diye sordu Doris bir gün babama. "O erkek, biz kız olduğumuz için mi? O evde kalıyorsa, biz de kalırız!"

"William'ın bir projesi var," dedi babam. "Ve gerçekten zamanını boşa harcıyorsa, yakında yanıldığı ortaya çıkar. Siz kızlar kendi işinize bakın ve sorumluluklarınızı yerine getirin."

"Peki, baba," dediler ve oflayıp puflayarak uzaklaştılar.

Babamın izniyle, sabahları ve öğleden sonraları benim çalışma zamanım oldu. Değirmenimi planlarken, *Fiziği Açıklamak* adlı kitabı karıştırarak elektrik, elektrik akımı ve kullanımıyla ilgili bir sürü bilgi ediniyordum. Seri devreler ile paralel devreler arasındaki farklar, AC-DC akımlar ve evde elektrik tesisatıyla ilgili bir sürü şey öğreniyordum. Kütüphaneye giderek üç kitabı tekrar tekrar ödünç aldığım için, sonunda bir gün Bayan Sikelo bir kaşını kaldırdı.

"William, sen sınavlara mı hazırlanıyorsun? Neyin pe-

şindesin?"

"Hiçbir şey," dedim. "Sadece bir şey inşa ediyorum. Bitince göreceksiniz."

Hurdalığa gitme düşüncesi, zihnimde okulun yerini giderek daha fazla almaya başlamıştı. Orası, her gün yeni bir şey öğrendiğim bir ortamdı. Tuhaf ve yabancı malzemeler görüyor, nasıl kullanıldıklarını hayal etmeye çalışıyordum. Bir şey eski bir kompresöre veya bir mayına benziyordu. Gerçek kompresörler bularak sertçe sallıyor, içlerindeki parçaların sesini dinliyor, sonra onları açıp içlerine bakıyordum. Hayal gücüm sürekli hareket halindeydi. Bir gün büyük bir tamirci oluyor, eski paslı arabaların ve traktörlerin altına yatıyor, uzun çimenlerin kucağına uzanıyor, müşteriye sesleniyordum.

"Motoru çalıştır! Bakalım sesi nasılmış… utanma, yüklen gaza! Oh, oh, oh, o kadar demedim!"

Motorun sesi doğru gelmeyince açıklamamı yapıyordum: "Görünüşe bakılırsa baştan aşağı elden geçmesi gerekiyor. Biliyorum, biliyorum, pahalı. Ama hayat böyle."

Her zamanki gibi tembellik eden yardımcılarıma sesleniyordum.

"Phiri, bugün yağ değişimi yapıyorsun!"

"Baş üstüne, patron!"

Başka biri başını iki yana sallayarak yürüyordu. Yine bir sorun.

"Bay Kamkwamba, patron, bu arabayı tamir edemiyorum. Her şeyi denedik ama hâlâ gürültü yapıyor. Ne önerirsiniz?"

"Çalıştır bakalım. Hımm… evet… hımm… tahmin ettiğim gibi. Enjektör pompası."

"Teşekkürler, efendim."

"Rica ederim."

Paslı traktörlerin üzerine çıkıyor, ayağımla kontak düğmesine basarak sürüyormuş gibi yapıyordum. "Çekilin yolumdan, Kamkwamba'nın çalışması gerek!"

Traktörümü kullanarak tarlada sıralar kazıyor, güneş altında çapa salladığım günlerin acısını çıkarıyordum. Ah, o traktörlerden birinin gerçekten çalışıp hareket etmesini nasıl isterdim. Çalışsa, o zaman bütün hurdalığı eve götürebilirdim.

Hurdalıktan ne kadar büyülensem de, moralim asla uzun süre yüksek kalmıyordu. Caddenin karşı tarafındaki okul bahçesinde oynayan çocuklar, metallere vurduğumu görebiliyorlardı. Dikkat etmediğimde kendi kendime konuştuğumu da duyuyorlardı. Kucağımda değirmen parçalarıyla dışarı çıktığımda bana sesleniyorlardı: "Hey, bakın, bu William. Yine çöpleri karıştırıyor!"

Başlangıçta bir değirmen yaptığımı onlara açıklamaya çalıştım ama sadece güldüler. "Zamanını boşa harcıyorsun," dediler. "Bu hurdalar hiçbir işe yaramaz."

Görünmeden geçmeye çalıştığım günlerde bile biri açık pencereden beni görerek bağırıyordu: "İşte bizim deli *chamba*sını tüttürmeye gidiyor!"

Chamba, mariuhana demektir.

Neyse ki birkaç destekçim de vardı. Ama Geoffrey, Musaiwale Amcam'ın Chipumba'daki darı değirmeninde çalışma teklifini kabul etmişti; dolayısıyla bana gülmeyen tek kişi Gilbert'ti. Sonunda bir karar verdim. Okul bahçesinden biri seslenerek, "William, o çöplerle ne yapıyorsun?" diye sorduğunda, artık sadece gülümsüyor ve "Hiçbir şey, oyun oynuyorum," diyordum.

Bu öğrenciler ailelerine hurdalıktaki deli çocuktan söz etmiş, çok geçmeden annem pazar yerindeki söylentileri duymuştu. Elimde parçalarla eve döndüğümde, bana bakarak başını iki yana sallıyordu. Bir gün odama geldiğinde gerçekten çok endişeli görünüyordu.

"Neyin var senin?" diye sordu. "Arkadaşların böyle davranmıyor. Gilbert'in evine gittiğinde böyle şeyler görmüyorsun. Yani, şu odanın haline bir bak! Bir delinin odasına benziyor. Sadece deliler çöp toplar."

O gece babamla konuştu. "Böyle giderse asla bir eş bulamayacak. Bulsa bile, ona ve ailesine nasıl bakacak?"

"Çocuğu rahat bırak," diyordu babam. "Bakalım neler yapabilecek."

Sonraki birkaç hafta boyunca, hurda parçalarım sihirli

bir bulmaca gibi kendilerini yavaş yavaş göstermeye başladı. Bir noktada, daha fazla PVC boruya ihtiyacım olduğunu anladım ve Gilbert'in babasından habersiz, duş bölümündeki drenaj borusunu çıkardık. İçini kaplayan birkaç santim kalınlığındaki sümüğümsü tabakayı parmaklarımla kazımak ve bunu yaparken korkunç kokuya dayanmak zorunda kaldım.

Boruyu temizleyip kuruttuktan sonra eve götürüp ortasından kestim. Sonra mutfağın arkasında bir ateş yakıp, boruyu alevlerin üzerine attım. Köpürüp kıvrılmaya başladığında yuvarlayıp ateşten aldım ve döverek düzleştirdim. Sonra her biri bir metre uzunluğunda dört bıçak kestim. Onları traktör fanının rotoruna bağlamak istiyordum ama vidalarım ve somunlarım yoktu. Bu yüzden sonraki iki haftayı, hurdalıkta bulabildiğim bütün metal parçalarını inceleyerek geçirdim. Ama elimdeki anahtar tek ölçüydü ve makinelerin üzerindeki somunların çoğuna büyük geliyordu. Bu sorunu çözmek için anahtarın iç tarafına bir bisiklet tekerleği parmağı taktım ve birkaç tanesini gevşetmeyi başardım. Ancak çoğu o kadar paslıydı ki, aletten kayıyor veya yerinden kıpırdamıyordu bile.

Gilbert yardım etmeyi önerdi. Daud'un dükkânına giderek, elli *kwacha* karşılığında büyük bir torba dolusu somun ve vida aldı. Ona minnettardım. Ama hâlâ parçalarımı birleştirecek bir kaynak makinesi kiralayacak param yoktu. Bir gün pazar yerindeyken inanılmaz bir fırsatla karşılaştım.

Arkadaşlarımla birlikte *bawo* oynarken, bir adam kamyonuyla yanaştı. Kasungu'dan gelmişti ve yükü olan yünleri

indirecek çocuklara ihtiyacı vardı.

"İş için iki yüz *kwacha* öderim," dedi.

Kollarımı sallayarak ona doğru koştum. "Ben hazırım, ben yaparım," dedim ve adam bana diğer on çocukla birlikte kamyonun arkasına binmemi söyledi. "Sıkı çalış, *ganyu*!" diye seslendi diğerleri, şanslı olduğumu bilerek. Bütün öğle üzerini kamyona yükleme yaparak ve güneş altında terleyerek geçirdim; hayatım boyunca çalışmaktan hiç bu kadar mutluluk duymamıştım.

Elimde iki yüz *kwacha* olunca, amortisörü zincir dişlisiyle birleştirmek için kaynak yaptırabildim. Ayrıca değirmenin bıçaklarını yerleştirebilmek için, traktör fanının bıçaklarının üzerinde delikler de açtırmam gerekiyordu.

Bay Godsten'in dükkânı pazar yerinde, Iponga Berber Dükkânı'nın yakınlarındaki otlarla kaplı bir barınaktı. İş için param olmasına rağmen, elimde parçalarımla yaklaştığımı görünce Godsten bana güldü.

"Kırık bir amortisörü, tek tekerlekli bir bisiklete kaynak yapmamı mı istiyorsun?" diye sordu benimle alay ederek. İncir ağacının altında *bawo* oynayan birileri bunu duydu.

"Ah, bakın, deli çöpleriyle gelmiş. Seni duymuştuk."

"Bu adam filan değil; sadece oyuncaklarla oynayan tembel bir çocuk. Bir *misala*."

Misala, deli demekti. Bu sözleri duymaktan artık bıkıp usanmıştım.

"Doğru," dedim. "Tembelim, *misala*yım ama ne yaptığımı biliyorum ve yakında hepiniz bunu göreceksiniz!"

Yine de bana güldüler. Sonra Godsten'e döndüm.

"Sorunuzun cevabına gelince, bayım," dedim. "Amortisörü bisiklete kaynak yapın ve tam ortasına oturmasına dikkat edin."

İş bittikten sonra bisikleti odama götürüp tekrar duvara dayadım. İnsanların bunun neden bir deli saçmasına benzediğini düşündüğünü görebiliyordum: Amortisör, tuhaf bir robot kolu gibi, eriyip kararmış birleşme noktasında dişliden dışarı uzanıyordu. Bıçaklarım hemen dibimdeydi. Beyaz yüzeyleri, kararmış ve kavrulmuş lokum gibi köpük köpük olmuştu. Torbalar dolusu somun ve vidanın yanında asılı bisiklet zincirinden yağ damlıyordu. Traktör fanı, yakında karanlığın içinde baş döndürücü bir şekilde dönecek turuncu bir yıldıza benziyordu. Onları birleştirmek için sabırsızlanıyordum.

Ama bu harika tasarıma rağmen hâlâ eksik olan bir şey vardı; hem de çok önemli bir şey. Bir kez daha bütün parçalarım elimdeydi ama jeneratörüm yoktu. Böylesine önemli ve pahalı bir şeyi nasıl bulacaktım? Ailemin parası yoktu ve babamdan Daud'un dükkânındaki dinamoyu almasını istemeye çekiniyordum.

Sonra kendi basit AC jeneratörümü yapmayı düşündüm. Araştırmalarımdan öğrendiklerimle mıknatıs, çivi ve tellerle basit bir şey yapılabileceğini biliyordum. Ama bu malzemeleri bulmak kolay değildi. Elektromanyetik bobinlerde kullanmak için doğru ölçüde yalıtılmış telim yoktu. Bir radyoyu söküp motorundaki telleri kullanmayı düşündüm, ama o mo-

torlar çok fazla voltaj üretmiyordu ve bunun sonucu olarak teller çok kısa ve inceydi.

Sonraki haftaları hurdalıkta paslı araba şaselerini evirip çevirerek, metal tabakalarını inceleyerek ve uzun çimenlerin arasında gözden kaçırdığım bir jeneratör veya parçalayıp kullanabileceğim bir alternatör bulmayı umarak geçirdim. Ama şansım yoktu. Ne yazık ki böyle malzemeler arayan tek kişi ben değildim. Pazar yerindeki bazı çocuklar da elektrik motorlarının önemini keşfetmişti. Ama onlar sadece bakır telleri alıp, oyuncak kamyon yapmakla ilgileniyordu.

Bir gün hurdalığa girerken birkaç tanesini yakaladım ve "Hey siz!" diye seslendiğimde, dönüp kaçmaya başladılar. Neden korktuklarını bilmiyorum. Belki *chamba* tüttüren deliyle ilgili hikâyeleri duymuşlar ve onlara bir şey yapacağımdan korkmuşlardı. Durdukları yere ulaştığımda aşağı baktım ve telleri sökülmüş mükemmel bir motorun, dişleri sökülmüş fil leşleri gibi yerde durduğunu gördüm.

Jeneratörüm olmadığı için değirmenimi asla tamamlayamayacağımdan korkmaya başlamıştım. Birinin bisikletinde bir dinamo gördüğüm her seferinde –genellikle kırık veya ampullere bile bağlanmamış– *Tanrım, ne ziyan,* diye düşünüyordum. *Onu bana verin de, size gerçekte nasıl kullanılabileceğini göstereyim!* Bu dönemde çok sayıda dinamo gördüm ama o insanları tanımadığım için asla durdurmaya cesaret edemedim. Bunun yerine her sabah uyanıp odamın köşesindeki metal yığınına bakıyor, sonra babamla birlikte tarla temizlemeye gidiyordum. Geceleri değirmenimin parçaları-

na bakmak daha kolaydı, çünkü her şey karanlıkta belirsizleşiyordu.

Yaklaşık bir ay geçti. Temmuz ayında bir cuma günü Gilbert'le birlikte pazar yerinden eve dönüyorduk.

"Değirmen nasıl gidiyor?" diye sordu.

"Her şeyim var ama jeneratör bulamadım," dedim. "Jeneratörüm olsaydı, yarın inşa edebilirdim. Korkarım bu hayalim asla gerçekleşmeyecek."

"Ah, çok üzüldüm."

Tam o sırada yanımızdan bir bisikletli geçti. O çocuğu hiç görmemiştim ve bizim yaşlarımızdaydı. O giderken arkasından baktım ve tekerleğin yanındaki tanıdık parıltıyı gördüm.

"Bak Gilbert, bir dinamo daha."

Ancak, artık utangaçlığımı üzerimden atmıştım. Çocuğun yanına gittim ve bisikletine bakıp bakamayacağımı sordum. Eğilip pedalı sağlam bir şekilde çevirdim ve bunu yaptığımda, far –eski bir araba ampulü– yandı.

"Mükemmel."

Gilbert çocuğa döndü. "Dinamo için ne kadar istersin?" diye sordu.

"Hayır, Gilbert," dedim. "Benim hiç pa…"

"Ne kadar?" diye tekrarladı Gilbert.

Çocuk başlangıçta reddetti ama sonra teslim oldu. Kimse bu dönemde parayı geri çevirecek kadar aptal değildi. "İki

yüz *kwacha*," dedi. "Ampulle birlikte veririm."

"Babam bana biraz cep harçlığı vermişti," dedi Gilbert. "Dinamoyu almak için kullanalım ve değirmenini bitirelim."

Gilbert'in babası kıtlık sırasında bütün yiyeceklerini dağıtmıştı; sağlığı yüzünden tarlada eskisi kadar çalışamıyordu. Para sıkıntısı yaşadıklarından emindim. Yine de Gilbert bana somun ve vida almıştı. Şimdi de elini cebine sokup iki yüz *kwacha* daha çıkarışını ve çocuğa verişini izledim. Dinamo ve ampulü bisikletten sökmek için biraz uğraştıktan sonra ikisini de elimde tutuyordum.

"*Zikomo kwambiri,* Gilbert," dedim. "Çok teşekkür ederim. Sen benim en iyi dostumsun."

Gilbert eve giderken, ben odama döndüm ve dinamoyu diğer malzemelerin yanına yerleştirdim. Hayatımın büyük bulmacasına son parçayı ekliyormuşum gibi hissetmiştim. Bunu yaptığım anda, güçlü bir rüzgâr kapımı içeri doğru savurarak açtı ve odayı esintiye boğarak hafif parçalarla kâğıtları uçuşturup, tamamlanmış makineyi göz önüne serdi. Ya da belki bu sadece bir hayaldi.

11. Bölüm

Ertesi gün öğle yemeğinden sonra her şeyi birleştirmeye başladım. Fanı, bıçakları, vidaları ve dinamoyu mutfağın önüne çıkarıp, sert toprağın üzerine düzgün bir sırayla dizdim.

Geniş, açık bir çalışma alanıydı ve makinemi inşa etmek için mükemmel bir yerdi; laboratuvar, depo ve atölye olarak kullandığım odama ve mutfağa yakındı. Aynı zamanda gölgelik de bir yerdi. Sabah güneşi parlarken, tuvaletin arkasındaki büyük bir akasya ağacı rahatça çalışabileceğim kadar geniş bir gölge sağlıyordu. Öğleden sonra gölge kaydığında, mutfak kendi gölgesini sunuyordu. Ayrıca, göl tarafındaki dağların üzerinden esen doğu rüzgârlarını almak için de mükemmel bir yerdi. O gün öğleden sonra çalışmaya başlarken, Dowa Tepeleri'nin üzerinde gökyüzü masmavi ve parlaktı.

Yapmam gereken ilk şey, bıçakları traktör fanıyla birleştirmekti. Bu yüzden mutfağa gidip delgi aletimi hazırladım. Darı koçanı maşasıyla uzun bir çiviyi alıp ateşe tuttum.

Kızardığında, plastik bıçakların her birinin üzerine dört ve ortasına iki delik açmak için kullandım. Bu ısıtma, eritme ve yeniden ısıtma işlemi yaklaşık üç saat sürdü.

Daha küçük bir bisiklet anahtarı alarak, Gilbert'in aldığı vida ve somunlarla bıçakları traktör fanına iliştirmeye başladım. Vidaları sıkmak için uygun contalarımız olmadığından, sonraki bir saatimi Ofesi Meyhanesi'nin önünde şişe kapakları toplayarak geçirdim.

"Ah, bakın," dedi kapıdaki sarhoşlardan biri, mantar gibi şişmiş gözlerle bakarak. "Devlet nihayet yolları temizlemeye karar vermiş. Hey, evlat, yaşlı bir adama içki ısmarlar mısın? Ben öksüzüm."

"Kusura bakma, meşgulüm."

On altı Carlsberg kapağı topladıktan sonra hepsini temizledim ve hemen eve döndüm. Çekiçle düzleştirdikten sonra ortalarından deldim. Mükemmel sonuç verdiler. Sonra bir metrelik bambu kamışlarını, güçlendirmek için kemik gibi bıçaklara bağladım. Tamamen birleştirildiğinde, bıçak sisteminin çapı yaklaşık üç metre oldu.

Bisiklet gövdesini iliştirmek için, rotorla bıçakları dört tuğlanın üzerine bir araba motoru gibi yerleştirdim; böylece altında rahatça çalışabilecektim. Şimdi sorun, bisikleti bıçaklarla birleştirmekti. Bisiklet ağır ve dengesizdi; özelikle de dişlisinden bir amortisör uzanırken. Bisikleti kaldırıp, amortisör yere bakacak şekilde yerleştirmeyi başardım. Sonra da fan ve bıçakların orta deliğine geçirdim. Şimdi bisiklet şaftın üzerinde dururken, bıçak sisteminin altına eğildim ve

çatal pimi amortisörün diğer tarafına geçirip sıkıca kilitledim.

Dinamoyu, metal tekerleği lastiğin kenarına sürtünecek şekilde bisiklet iskeletine iliştirdim. Sonra zinciri ön ve arka dişlilere geçirip, dayanacak şekilde sıktım.

Saat öğleyi geçmişti ve bahçe neredeyse boştu. Kardeşlerim kendi işleriyle uğraşıyordu, babam da yakınlardaki bir köyde cenazeye katılmıştı. Ben çalışırken, annemin mutfakta şarkı söyleyerek akşam yemeğimizi hazırladığını, arada bir sessizce kapının yanındaki paletin üzerinde sessizce yatan Tiyamike'ye bir şeyler fısıldadığını duyuyordum. Bir ara radyoyu kapadı. O sessizlikte mutfaktan gelen lezzetli fasulye kokusunu algıladım. Dikkatimi dağıtacak hiçbir şey yoktu.

Dinamoyu zincire bağlama işini bitirdiğimde hava devam etmeme izin vermeyecek ölçüde kararmıştı. Kuyudan bir kova su çekip, yıkanmak için ısıttım ve akşam yemeği için oturma odasına girdim. Kardeşim Rose alışverişten dönmüştü. Diğer kardeşlerimle birlikte kıkırdayarak makinenin yanında duruyordu.

"William, seni bütün gün görmedik," dedi Rose. "Pazar yerindeki insanlar seni soruyordu."

"Ağabeyiniz meşgul bir adam," dedim.

"Onlara enerji yaratmak için metallerinle oynadığını söyledim."

"Öyle de denebilir," dedim gülümseyerek. "Biraz bekleyin. Yakında diğer herkesle birlikte siz de çok şaşıracaksınız."

Yemeğimi yedikten sonra bitkin bir halde odama çekildim ve çabucak uykuya daldım.

Ertesi sabah ilk ışıkla uyandığımda, devam etmeye hazırdım. Bu ağır makineyi kaldırmanın bir yolunu bulmak zorundaydım. Uzun bir bambu kamışı daha aldım ve iple çerçevenin yanından geçirerek bir tür tutacak yaptım.

Planım, yüksek bir ahşap kule yapıp makineyi üzerine yerleştirmekti, ama önce gerçekten çalışıp çalışmadığını görmeliydim. Bunun için geçici bir kuleye ihtiyacım olacaktı. On beş santim genişliğinde bir bambu daha vardı. Kızgın çivi delgisini kullanarak tepede bir delki açtım ve direği toprağa sapladım.

Ben bunu yaparken, Geoffrey'in bisikletiyle yaklaştığını gördüm. Chipumba'dan dönüyordu. Bugün tatil günüydü ve beni ziyaret etmeye karar vermişti.

"Eh, dostum, tam zamanında geldin," dedim.

"Bu üzerinde çalıştığın proje mi?"

"Evet, hepsi bu. Geldiğine sevindim, dostum. Şu şeyi kaldırıp direğe bağlamama yardım et."

Bükülmüş bir bisiklet tekerleği parmağıyla çarkı kilitleyerek dönmesini engelledikten sonra makineyi dikkatle kaldırdık. Tel ve iç lastiği kullanarak, Geoffrey makineyi direğe bağladı.

"Ah, şuna bir bak," dedi.

Değirmenin etrafında yürüyerek, tuhaf bir yaratıkmış

gibi olabilecek her açıdan baktım.

"Çok güzel," dedim.

"Başlayalım mı?" diye sordu.

"Başlayalım."

Geoffrey parmağı çarktan çekti ve bıçaklar dönmeye başladı. Önce yavaştı ama giderek hızlandı. Saniyeler içinde bıçaklar o kadar hızlı dönmeye başladı ki, zincir ortadan koptu ve direk neredeyse devrilecekti.

"Tut şunu!" diye bağırdım. Geoffrey'le birlikte yere düşüp parçalanmadan makineyi yakaladık.

Neyse ki kazdığım delik biraz geniş olduğu için direği çevirip makineyi rüzgârdan kurtarabildim. Bıçaklar dönmeyi bıraktığında, zinciri onarmaya başladım ve bu iş de iki saat sürdü.

Bu testin bir amacı jeneratörün yeterli akım üretip üretmediğini görmekti. Bu amaçla bisiklet dinamosundan iki kablo çektim ve babamın dört pilli International radyosunun AC soketine soktum. Bıçaklar yine dönmeye başladı ve neredeyse aynı anda müziği duydum. İşe yarıyordu! Ama sonra radyonun kolonlarından siyah dumanlar yükselmeye başladı; alet neredeyse alev alıyordu.

"Ah, hayır, babanın radyosu," dedi Geoffrey, babamın yakında olup olmadığını görmek için etrafına bakınırken.

Umursamayacak kadar heyecanlanmıştım. "Şu gücü gördün mü, Geoffrey?" diye sordum. "Gördün mü?!"

Radyonun yanmasının nedeni, dinamo on iki volt üretirken, radyonun onun yarısı kadar güçle çalıştığını unutmuş

olmamdı. Ayrıca rüzgâr, bıçakları bir insanın pedal çevirebileceğinden daha hızlı çevirdiği için, bir tür güç yüklemesi yaratmıştı. Voltajı düşürmenin bir yolunu bulmak zorundaydım.

Fiziği Açıklamak'ta voltajla ilgili bir şeyler okumuştum ve neyse ki kitap hâlâ odamdaydı (kitabı ödünç alan tek kişi ben olmuştum zaten). Düşük, on iki voltluk bir AC kaynağından aydınlatılan iki ayrı ampulün gösterildiği bir çizimi hatırlıyordum; tıpkı benimki gibiydi. Ampuller uzun tellerle bağlanmıştı. Ampullerden biri çok parlak yanıyordu ve bunun nedeni, AC voltajını güçlendiren, transformatör denen bir şeydi. Ama ikinci albümde transformatör olmadığından, elektrik tellerden geçerken ısı enerjisi olarak yayıldığından, gücünü kaybediyordu. Buna enerji yayılımı deniyordu.

Enerji uzun mesafelerde yolculuk yaparken zayıfladığından, bu fikri dinamo ve radyoyla kullanabileceğimi düşündüm. Radyo parçaları yığınıma geri dönüp eski bir motor buldum, içini açtım ve bobinini çıkardım. Uzun bakır teli açıp bir sopanın etrafına sarmaya başladım. Bu uzun telin bir ucunu dinamoya, diğerini radyoya bağladım. Bunu yaptıktan sonra, radyoyu aşırı yüklemeden çaldıracak, düşük güçlü bir elektrik akımı elde ettim.

Değirmen iki gün boyunca görünmeyecek bir şekilde evin arkasındaki direkte asılı kaldı. Bu arada Geoffrey, Gilbert ve ben kuleyi inşa edecektik. Sabahın erken saatlerinde

evimin önünde buluştuk. Bir balta ve pangalarımızla, Geoffrey'in evinin arkasındaki okaliptüs koruluğuna yürüdük. Bu, sakızcı adam tarafından büyülendiğime inandığım, büyüyü kabullenerek yenildiğim ormanın ta kendisiydi ve şimdi ağaçları kesip, bilim ve yaratıcılık adına bir merdiven yapmak için geri dönmüştüm; ülkemdeki bütün büyülerden çok daha büyük ve çok daha gerçek bir şey için.

Her ağaca dikkatle bakarak ormanda yavaşça ilerledik. Sonunda, yaklaşık altı metre yüksekliğinde bir ağaç seçtik.

"Bu yeterince uzun mu?" diye sordum, yüksek sesle düşünerek. "Yeterince güçlü mü?"

Gilbert ve Geoffrey başlarıyla onayladılar.

"O halde başlayalım."

Üçümüz birlikte bıçaklarımızla gövdeye vurmaya başladıktan on dakika sonra ağaç yere devrildi. Sonra pangalarımızla dalları budayıp ellerimizle kabukları soyduk. İlki gibi iki ağaç daha devirdik. Bunları temizlemek için çalışırken öğleden sonrayı bulduk. Saat üç sularında hepsini omuzlarımıza yükleyip eve taşıdık.

Yatak odamın hemen arkasında, her biri diğerine eşit mesafede ve bir metre derinliğinde üç çukur kazdım. Termitleri uzak tutmak için direklerin diplerini siyah naylon *jumbo*lara sardık ve hepsini deliklere gömdük. Geoffrey darı değirmeninde kazandığı parayla bir torba çivi almayı önerdi. Kestiğimiz dalları kullanarak, destekleri bir merdivenin basamakları gibi enlemesine yerleştirmeye başladık. Çocukların tırmanmaya kalkışmaması için dalları bir metre yüksekten

başlayarak dizdik. Birinci basamak yerine yerleştirildikten sonra tırmandık ve bir baltanın sırtını çekiç gibi kullanarak sıradakini çaktık.

Günbatımında kule inşa edilmişti bile. Dört buçuk metre yüksekliğindeydi ve sağlamdı, ama biraz uzaktan bakıldığında, çok fazla *kachaso* yemiş dengesiz bir zürafa gibi görünüyordu.

"Haydi biraz uyuyalım, çocuklar," dedim. "Yarın makineyi yukarı kaldıracağız."

Gilbert ve Geoffrey ertesi sabah saat yedi sularında geldiler.

Değirmenin gövdesi yaklaşık kırk beş kiloydu; onu ancak bir ip ve makara yardımıyla yukarı çekebileceğimizi biliyordum. Yeterince güçlü bir ipim olmadığından, annemin kalın çamaşır telini kullandım. Çamaşır telini direklerden söktükten sonra değirmenin bambu sapına bağladık.

Diğer ucunu alarak kuleye tırmandım ve teli en üstteki basamağa geçirip Gilbert'e attım. Geoffrey aşağıda orta basamaklarda durarak, makine yukarı çıkarken yönlendirmeye hazırlandı. Orada dururken, akasya ağacının üzerinden tarlaların tepelerle birleştiği yeri görebiliyordum.

"Pekâlâ, Gilbert," diye bağırdım. "Gönder!"

Gilbert teli dikkatle çekmeye başladı. Değirmenin sapı önce yavaşça kalktı, sonra gövde yükseldi ve havada sallandı.

"Yavaş olun!"

Üçümüz birlikte tele bütün gücümüzle asıldık.

"Haydi, çocuklar!" diye bağırdım. "Kaslarınızı göreyim!"

"Bütün gücümle çekiyorum!" dedi Gilbert, çamaşır teline asılırken.

"Sakın kaydırma, Geoffrey."

"Sen kendi işini yap, ben de kendiminkini!" diye karşılık verdi.

Değirmen yavaş yavaş kuleye tırmandı. Her çekişte hafifçe sallanıyor, hantal bıçakları kulenin ağaç iskeletine çarpıyordu. Birkaç kez kulenin basamaklarına takıldı ve Geoffrey vurarak gevşetmek zorunda kaldı.

"Bıçakları kırmayın sakın!"

"Merak etme!"

Yaklaşık yarım saat sürdü ama sonunda makineyi tepeye çekmeyi başardık. Sap ulaşabileceğim kadar yaklaştığında uzanıp yakaladım ve Gilbert'e bağırdım: "Bağla!"

Gilbert teli en alttaki direğe sardı ve değirmen havada asılı kaldı. Ben sağlam bir şekilde kavradıktan sonra, Gilbert tepede yanıma geldi.

Önceki gün bir bisiklet tekerlek göbeğinden aldığımız sıcak vidaları kullanarak, ahşap direklerin üzerinde iki delik açmıştık. (Yirmi santimlik ağaç direği, eski yemek ateşi yöntemimle delmek çok uzun sürüyordu.) Ayrıca bisikleti Godsten'in dükkânına götürmüş ve çerçevenin ana kirişine karşılıklı bakacak iki delik açtırmıştık.

Geoffrey contaları, vidaları ve somunları cebinden çıkarırken, ben değirmeni deliklere odaklıyordum. Makinenin

ellerimde gerilişini hissedebiliyordum.

"Hızlı çalışın, bu şey çok ağır!" dedim.

"Elimden geleni yapıyorum. Sadece dayanın ve bitirmemi bekleyin."

Geoffrey vidaları sokup anahtarla sıktı. Değirmen yerine sabitlendikten sonra, birbirimize bakarak gülümsedik. Sağlam ve çok güçlü görünüyordu. Yüzümden süzülen ter damlaları rüzgârda kuruyordu. Bıçakların dönüşünü izlemek için sabırsızlanıyordum.

Geoffrey kuleden inerken, ben tepede kalıp etrafa bakındım. Kuzeyde pazar yerinin demir çatılarını ve ana yolun arkasında kalan sıra sıra dizilmiş kahverengi kulübeleri görebiliyordum. Sonra tuhaf bir şey olduğunu fark ettim. Dükkânlardan çıkan insanlar, ara sokaklardan bana doğru yönelmeye başladılar. Kuleyi pazar yerinden görmüşlerdi ve evime doğru yürüyorlardı. Birkaç dakika içinde kulenin altında yaklaşık on kişi toplanmıştı. Yuvarlak şapkalı ve cüppeli tüccarların birkaçını tanımıştım. Aralarından biri Kalino adında bir adamdı.

"Bu şey de nedir?" diye sordu.

Chichewa'da yel değirmenine karşılık gelen bir kelime olmadığından, *magetsi a mphepo* ifadesini kullandım.

"Elektrik rüzgârı," diye cevap verdim.

"Ne işe yarıyor?"

"Rüzgârdan elektrik üretiyor. Size göstereceğim."

"Bu imkânsız," dedi Kalino gülümseyerek. Sonra bir tepki almak için kalabalığa döndü. "Bir vericiye benziyor;

bu ne tür bir oyuncak ki böyle?"

"Geri çekilin de izleyin."

Kuleden aşağı atladım ve son parçayı almak için odama koştum. O sabah kalın bir saz bulmuştum ve yirmi beş santimlik bir bölümünü kesmiştim; dinamonun küçük ampulünü taşımak için mükemmel büyüklükteydi. Sonra ampulün altına uzun bir bakır tel sardım ve bir taraftan sarkacak şekilde sazın ucuna bağladım. Bu benim soketimdi.

Sazı ve ampulü elime alarak tekrar kuleye tırmandım ve telleri dinamodan gelenlerle birleştirdim. Bunu yaparken başkaları da gelmeye devam ediyordu. Aşağıdaki tantanayı göz ucumla izliyordum.

"Şimdi ne yapıyor ki bu?" diye sordu Banda adında bir çiftçi.

"Bu, çocuklarımın sözünü ettiği hurdalıktaki *misala*," diye cevap verdi şişman bir adam. "Annesine yazık!"

Dönüp baktığımda, annemin, babamın ve kardeşlerimin kalabalığın arka tarafında durarak iri iri açılmış gözlerle beni izlediğini gördüm. Ağızları hafifçe açılmıştı ve sanki bir basketbol maçının bitmesine saniyeler kalmış ve top benim elimdeymiş gibi bakıyorlardı. Artık hareketlerim otomatikleşmişti. Bu anı aylardır prova ediyordum.

Ailemin dışında, yaklaşık otuz yetişkin toplanmıştı ve en az o kadar da çocuk vardı. Beni işaret ediyorlardı.

"Bakalım bu deli çocuk gerçekte nasılmış."

"Sessiz olun! Bu iyi bir gösteri olacak."

Güçlü bir rüzgâr kulenin direklerini sallıyor, zincir yağı

ve erimiş plastik kokularını birbirine karıştırıyordu. Bükülmüş bisiklet tekerleği parmağı tekerleği yerinde tutuyordu. Ama artık makine rüzgârla homurdanıyor, sanki onu serbest bırakmamı istiyordu.

İşte başlıyoruz, diye düşündüm.

Bisiklet tekerleği parmağını yakalayarak çekip çıkardım. Bunu yaptığımda bıçaklar dönmeye başladı. Zincir dişliye sıkıca yerleşti ve lastik gıcırdayıp homurdanarak yavaşça döndü. Her şey ağır çekimde gibiydi. Hemen hızlandırmam gerekiyordu.

"Haydi," diye yalvardım. "Şimdi beni sakın utandırma."

Bıçaklar yavaşça hızlanmaya başladı.

Haydi, diye düşündüm, *haydi.*

Tam o sırada güçlü bir esinti vücuduma çarptı ve bıçaklar çılgınca hızlandı. Kule bir kez sallandığında neredeyse düşüyordum. Bıçaklar başımın arkasında öfkeli bir pervane gibi dönerken, dirseğimi ağaç basamağa doladım. Ampulü önümde tutarak mucizemi bekliyordum. Bir kez titreşti. Başlangıçta sadece bir flaştı ama sonra parlak, görkemli bir ışık yaymaya başladı. Kalbim neredeyse yerinden fırlayacaktı.

"Bakın," dedi biri. "Işığı yaktı!"

"Söyledikleri doğruymuş!"

Bir grup okul öğrencisi daha iyi görebilmek için kalabalığı yararak öne çıktı.

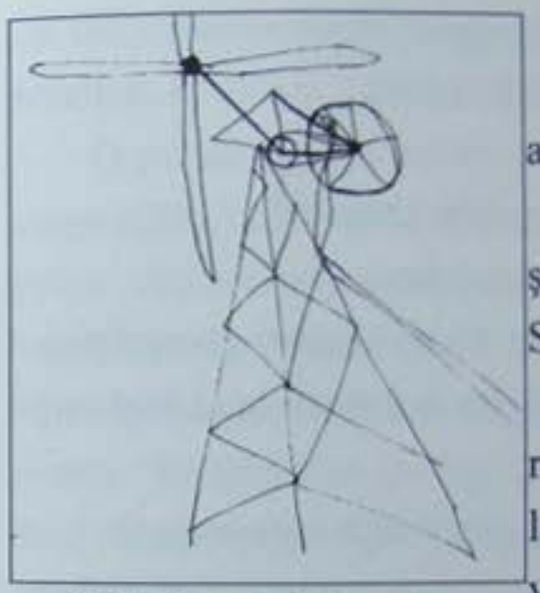
"Bakın nasıl dönüyor!" dediler.

Görkemli bir ışıktı ve kesinlikle bana aitti! Ellerimi havaya kaldırarak mutlulukla haykırdım. O kadar gülüyordum

ki başım döndü. Bir kolumla basamağa asılırken, diğer elimle ampulü aşağıdakilerin şaşkın bakan gözlerine doğru uzattım.

"Elektrik rüzgârı!" diye bağırdım. "Size deli olmadığımı söylemiştim!"

Kalabalıktaki insanlar teker teker tezahürat yapmaya başladı. Ellerini havaya kaldırarak çırpıyor ve bağırıyorlardı: "*Wachitabwina!* Aferin sana!"

İlk büyük rüzgâr değirmenim. beş metre ölçekliydi (on altı fitten daha fazla) ve on iki voltluk bisiklet dinamosuyla çalışıyordu. Bu benim en çok gurur duyduğum tasarımımdı.

"Başardın, William!"

"Senden şüphe etmiştik ama şimdi şu hale bak!"

"Başardım," dedim. "Ve şimdi daha da büyüteceğim. Sadece bekleyip görün!"

Yetişkinler bana sorularını haykırıyorlardı ama bıçakların gürültüsünden duyamıyordum. Sonra kalabalık Gilbert ile Geoffrey'in etrafına toplandı ve detaylar için onları sıkıştırmaya başladı. Arkadaşlarımın yüzündeki gülümseme silinecek gibi görünmüyordu. Yaklaşık yarım saat orada durdum ve etrafımdaki her şeyi izledim. Ancak ampul akımla tutamayacağım kadar ısındıktan ve bırakmak zorunda kaldıktan sonra aşağı indim.

O gün akşamüstü ampulü değirmenin en üst basamağına bağlayıp orada bıraktım. Hâlâ çok heyecanlıydım ve enerji yakmam gerekiyordu; bu yüzden zaferimi kutlamak için pazar yerine gittim. Pazar tezgâhlarından vadinin altındaki ışığı görebiliyordum. Oldukça uzun bir süre orada durarak izledim.

"Şuradaki şey nedir?" diye sordu bir adam, bir domates çuvalını sırtlarken. "Helikopter gibi rüzgârı topluyor."

Domates satıcısının adı Maggie'ydi ve annemin bir arkadaşıydı. "Şey, sahibi buradaki çocuk," dedi. "Kendisine sorsana."

"Bu doğru mu? Nasıl mümkün olabilir?"

Herkese aynı şekilde açıklıyordum.

"Hâlâ anlamıyorum," dedi. "Gelip kendim görmeliyim."

Sonraki ay boyunca, her gün yaklaşık otuz kişi ışığa bakmak için evimize geldi.

"Böyle bir şeyi nasıl başardın?" diye soruyorlardı.

"Sıkı çalışma ve çokça araştırma sayesinde," diyordum, çok fazla kibirli görünmemeye çalışarak.

İzleyenlerin çoğu, başka bölgelerden pazara ticaret yapmaya gelen işadamlarıydı. Yolculuk yapan tüccarlar için değirmenim, Wimbe'den geçerken kesinlikle görülmesi gereken bir şey haline gelmişti. Diğerleri, tavuk ve darı çuvalları taşıdıkları sepetleriyle başka köylerden bisikletleriyle geliyordu. Başlarında un çuvalı taşıyan kadınlar durup annemle konuşuyordu.

"Tanrı sizi kutsamış," dedi biri. "Harikalar yaratan bir çocuğunuz var. Artık gaz lambalarıyla ilgili sızlanmanız ge-

rekmeyecek."

Adamlarsa babama yaklaşıyordu.

"Bunu oğlun mu yaptı?"

"Evet."

"Çok zeki bir çocuk. Böyle fikirleri nereden bulmuş?"

"Çok kitap okuyordu. Belki onlardan almıştır."

"Okulda bunları öğretiyorlar mı?"

"Okulu bırakmak zorunda kaldı. Bunu kendi başına yaptı."

O ay, tarlaları temizleyip gelecek sezona hazırlamakla meşguldüm ve her gün mutlulukla çalışıyordum. Evimize en yakın olan tarladaysam, çapamı sallarken arada duruyor ve bıçakların dönüşünü izliyordum.

Her akşam işten eve döndüğümde annem bana yaklaşıyordu. "Bugün yine birileri geldi. Bir sürü sorular sordular ama cevap veremedim. Onlara tekrar gelmelerini söyledim."

Bir gece berber dükkânının yakınlarında Gilbert ve Geoffrey'le birlikte *bawo* oynarken, elektrik kesintisi yüzünden pazar yeri karanlığa gömüldü. Hemen karanlıktan yararlanarak eve koştum ve ampulü bağlayıp geri geldim.

"Ah, şu elektrik kesintilerinden nefret ediyorum!" diyordu bir adam, berber dükkânından başında bir kasketle çıkarken.

"Elektrik kesintisi mi?" diye sordum gülümseyerek. "Ne elektrik kesintisi? Siz benim evimi görmediniz mi?"

Bay Iponga dükkânından dışarı uzandığında, elinde hâlâ çalışmayan makinesi vardı. "Sanırım elektrik rüzgârınla gu-

rurlanabilmek için elektrik kesintilerimizden yararlanıyorsun," dedi.

"Belki," dedim omuz silkerek.

Bir ay sonra, odamın ışıklandırmasıyla uğraşmaya başladım. Bunu yapmak için çok fazla elektrik kablosuna ihtiyacım vardı ve her zamanki gibi alacak param yoktu. Birkaç gün sonra Gilbert ve ben Charity'nin pazar yerine yakın evinde oyalanırken, metrelerce yalıtılmış bakır telin –tam ihtiyacım olan türde– çamaşır teli olarak kullanıldığını fark ettim. Odanın köşesinde büyük bir tomar daha duruyordu.

"Eh, dostum," dedim Charity'ye. "Ben böyle tellere bu kadar ihtiyaç duyarken, sen onlarla nasıl oynarsın?"

Charity, kamyoncu olan amcası için yaptığı bir iş karşılığında bu teli aldığını söyledi. Akrabası olduğum için bana indirim yaptı. Ona önce para kazanmam, pazarda bir iş bulmam gerektiğini söyledim.

"Ben gidip arayacağım," dedim ama daha uzaklaşamadan, Gilbert cebinden yüz *kwacha* çıkarıp Charity'ye verdi. Böylece otuz metrelik telim olmuştu.

"İhtiyacım olan buydu, Gilbert," dedim. "Artık odamı ışıklandırabilirim. Sana geri ödeyeceğime söz veriyorum."

"Sorun değil," dedi. "Sadece odanı ışıklandır."

Bir kez daha, tam bütün umudumu kaybetmişken, Gilbert yardıma hazır halde yanımdaydı.

Kucağımda tellerle birlikte eve koştum. Patikadan uçarak geçip vadiye girdim ve evime ulaşmadan hemen önce bir açıklıkta durdum. Bıçakları hızla dönen değirmenimi görebiliyordum. Her gördüğümde yüreğim ağzıma geliyordu. Derin bir nefes alarak eve doğru yürümeye devam ettim.

Teli ahşap temelden söküp, dinamoyla odamın arasındaki mesafeyi ölçtüm. Fazladan birkaç metre daha ekleyerek bıçağımla kestim. Teli bir elime alıp kuleye tırmandım. Sazı ve ampulü en üst basamaktan alıp, iliştirilmiş dinamo tellerine çektim. Çarpılmak istemediğim için iki tele birden dokunmamaya çalışıyordum. Rüzgâr hızlanıyor, bıçakları çok hızlı çeviriyordu; o kadar yakınımdalardı ki kafamı koparmalarından korkuyordum. Sonunda biraz çekiştirme ve büküşten sonra, teller ayrıldı. Ampulü ve sazı cebime atarak, yeni bakır teli dinamo tellerine bağladım. Birleştikleri yerden siyah bir *jumbo*yla sarıp aşağı indim.

Yatak odamın çatısı, siyah naylon tabaka ve ot tabakalarını destekleyen birkaç okaliptüs direkten oluşuyordu. Odamın dış duvarına bir merdiven dayayarak, orta kirişi buldum ve yaklaşık iki metre yedek bırakarak birkaç kez teli doladım. Sonra telin ucunu uzun bir bambu kamışına bağladım ve çatı kirişi boyunca naylonla ot tabakalarının arasından iterek odama soktum.

İçeri girip kabloyu çektim ve yatağın üzerinde durarak yukarıdaki kirişe doladım. Sazı ve ampulü tekrar bağlayınca ampul yandı. Kapıya koşup kapadıktan sonra yeni elektriğe

hayranlıkla baktım. Pencerem duvarda incecik bir dilimdi ve gerçek ışık vermiyordu. Kapı kapalıyken, lamba her şeyi aydınlatıyordu. Köşelerdeki metal yığınlarını, cıvataları, somunları, vidaları ve toprak zemindeki tel parçalarını görebiliyordum. İlk kez kendi özel aydınlık alanıma sahip olmuştum.

Kardeşlerim içeri koştuğumu görmüşlerdi ve şimdi kapıyı vurarak neler olduğunu soruyorlardı.

"Biz de görebilir miyiz?" diye sordu Doris.

"İçeri gelin," dedim.

O akşam yatağımda uzanarak ampule baktım. Dışarıdaki bıçakların gıcırtıları arasında sarı, titrek bir ışık yayıyordu ama ellerimi, ayaklarımı ve yanımdaki kütüphane kitaplarını görebileceğim kadar parlaktı. Annem, babam ve kardeşlerim kendi gözleriyle görmek için uğruyor, minik odama doluşarak evimizdeki bu yeni şeye merak ve hayranlıkla bakıyorlardı.

"William'a bakın, hava karardıktan sonra bile hâlâ ayakta!" dedi babam.

"Tebrikler, oğlum," dedi annem. "Biliyor musun, biz de böyle ışıkları olan odalarda yatmak isteriz. Sence mümkün mü?"

"Ah," diye takıldım, "bir delinin yarattığı elektriği kullanmak istediğinizden emin misiniz?"

"Eh, herkesin yanıldığını kanıtladın," dedi gülümseyerek. "Ama senin için endişelendiğimi itiraf ediyorum."

"Ya rüzgâr durursa?" diye sordu Rose.

"Bunu ben de düşündüm," dedim. "O zaman ışık söner ve karanlıkta kalırım. Ama bir akü yapmayı düşünüyorum."

Daha fazla telimiz ve bir araba akümüz olduğunda, rüzgârın durduğu zamanlar için elektrik depolayabileceğimi açıkladım. Ayrıca, bütün eve yetecek kadar ışık sağlayabilirdi. Yavaş yavaş yapılması gerekiyordu ama tamamlandığında, ailemin gaz için harcadığı paraya artık gerek olmayacaktı ve bu sadece bir başlangıçtı. Bir sonraki makine, tarlalarımız için su pompalayacaktı. Bir gün yel değirmenleri, açlığa karşı kalkanımız olacaktı.

O gece uyuyamayacak kadar heyecanlıydım. Herkes yatağa girdikten sonra uyanık kaldım ve bir sonraki adıma hazırlanmak için *Fiziği Açıklamak* kitabını karıştırmaya devam ettim. Arada bir işimi bırakıyor ve başımı kaldırıp ampulün yaydığı ışığa bakıyordum. Sarı bir ışık duvarları ve kitabın sayfalarını aydınlatıyor, dışarıdan içeri süzülen kızıl tozları parlatıyordu.

Her zamanki gibi, o gece de güçlü bir rüzgâr vardı.

12. Bölüm

Rose'a açıkladığım gibi, değirmen rüzgâr olmadan çalışmazdı. Sakin, rüzgârsız gecelerde yine kibrit arayarak karanlıkta kalacaktım. Bunu değiştirmenin tek yolu bir akü bulmaktı. Ama bunu beklerken, değirmenimi başka amaçlar için de kullanabilirdim.

Socrates Amcamın kızı olan kuzenim Ruth, Mzuzu kasabasını ziyaret ediyordu. Benden büyüktü, evliydi ve bir cep telefonu vardı. Sık sık onu pazar yerine götürüp şarj ettirmemi isterdi. Pazar yerindeki birkaç kişi, evlerinde elektrikleri olmayan insanların telefonlarını şarj ederek bir sürü para kazanıyordu. Bu adamlar dükkâncılarla anlaşarak kapıdan bir kablo uzatıyor, bunu kendi küçük gölgeli tezgâhlarına bağlıyorlardı. Telefonlar için kontör satıyordu ve bazılarının kendi tezgâhlarında ödemeli arama yaptırdıkları cep telefonları da vardı. Bu tezgâhlara Malawi'nin her yerinde rastlamak mümkündü. Lilongwe gibi daha büyük kasabalarda, bazılarının

elektrikli fotokopi makineleri ve elektrikli daktiloları bile vardı. İnsanların iş başvurularında kullanacakları özgeçmişlerini hazırlamalarına ve telefon açmalarına izin veriyorlardı; bunların hepsi kaldırımda veya toprak yol kenarlarında yapılıyordu. Elbette ki sürekli elektrik kesintileri işlerine gelmiyordu.

Bir gün ben Ruth'un telefonunu pazar yerine götürme konusunda sızlanırken, "Neden telefonları değirmeninde şarj etmiyorsun?" diye sordu. "Sonuçta o da elektrik üretiyor, değil mi?"

Bunu daha önce düşünmüştüm, ama bisiklet dinamomdan bir telefonu şarj edecek kadar voltaj alamayacağımı biliyordum. Dinamom on iki volt üretiyordu ama bir şarj cihazının iki yüz yirmi volta ihtiyacı vardı. On iki volt, bir ampulü yakabilirdi ama daha ağır işler için yeterli değildi.

Uzun mesafelerde tellerden geçerken enerjinin azaldığını daha önce keşfetmiştim. Bu kavramı dinamo ve radyo deneyimde de kullanmıştım. Ama bunun için artırıcı transformatör denen bir şey yapmam gerekiyordu.

Dünyanın her yerindeki elektrik şirketleri –özellikle Avrupa ve Amerika'da– bunu sürekli yapar. Bir elektrik santralindeki dev alternatörler elektrik üretir ama daha önceki deneyimin gösterdiği gibi, evinize ulaşana kadar güç kaybeder. Bunu düzeltmek için elektrik şirketi, akımın dağıldığı yol boyunca belli aralıklarla artırıcı transformatörler yerleştirir.

Bir artırıcı transformatörün bir çekirdeğin etrafına yan

yana sarılmış iki bobini –birincil ve ikincil – vardır. Alternatif akım sürekli değişerek ileri geri akar ve bu değişiklik birincil bobinin ikincil bobinde bir akım yaratmasına neden olur. Bu sürece karşılıklı aktarım denir ve voltajın bir bobinden diğerine sıçraması anlamına gelir. Bunun sonucu ise, genel bir voltaj artışıdır. Bunu *Fiziği Açıklamak* kitabının "Karşılıklı İndüksiyon ve Transformatörler" başlıklı bir bölümünde öğrenmiştim. Aynı bölümde beyaz saçlı ve papyonlu bir adamın resmi de vardı. Bu adam, 1831 yılında ilk transformatörü yapan Michael Faraday'dı. Böyle bir şeyi başarmak muhteşem bir duygu olmalıydı.

Bu bölümdeki çizimleri kullanarak, kendi artırıcı transformatörümü yapmaya kararlıydım. Öncelikle bir keski kullanarak, demir bir tabakayı "E" şeklinde kestim. Çizim, yirmi dört voltun iki yüz kırk volta dönüştürülmesini gösteriyordu. Çizimin altında bir grup matematik denklemi vardı –sanırım kendi dönüştürmelerimi nasıl yapabileceğimi gösteriyorlardı– ama bunun yerine, deliler gibi sarmaya başladım ve işe yaramasını umdum.

Dinamo tellerini birincil bobine bağlarken, ikincil bobin doğrudan telefonun şarj aletinin kutuplarına bağlıydı. O çıplak telleri şarj cihazına bağlarken bir hayli çarpıldım, ama bağlama işlemi bittikten sonra telefonu takmaya hazırdım. Ruth tepemde dikilmiş, dikkatle izliyordu.

"Sakın yakma," dedi.

"Ne yaptığımı biliyorum," diye yalan söyledim.

Telefonun kablosunu taktım ama herhangi bir sorun çık-

madı. Bunun yerine ekran aydınlandı ve yan tarafta çizgiler yukarı aşağı hareket etmeye başladı. İşe yaramıştı!

"Bak," dedim. "Sana söylemiştim."

İşleri kolaylaştırmak için, bir adım ileri gittim ve Gilbert'in evindeki gibi kendi duvarıma bir elektrik prizi yerleştirdim. Hem pil hem de AC elektrikle çalışan bir radyom vardı. Bu tür radyolarda, elektrik kablosunun bir tarafı genellikle bir AC soketine, diğer ucu da duvardaki prize bağlanır.

Odamda elektrik sağlayabilmek için, bu sistemi duvarıma uyarladım. Radyonun bütün AC soketini söktüm ve düzleştirilmiş PVC borudan yapılmış bir ayağa taktım. Duvarımda bir delik açıp, ayağı normal bir elektrik prizi gibi duvara yerleştirdim ve dışarıdan gelen değirmen telleriyle birleştirdim. Radyonun elektrik kablosunu AC soketine tekrar taktıktan sonra, normalde duvara giren elektrik fişini kestim. O kesilen telleri de alarak, doğruca telefonun şarj aletine bağladım. Biraz ilkeldi ama işe yaradı. Bu icadın haberi pazar yerine ulaştığında, telefonlarını şarj ettirmek isteyen insanlar evimize akın etmeye başladı.

Çoğu zaman insanlar bunu yapabilmeme şüpheci bakıyor gibi davranıyorlardı. Sanırım onlardan para almamamı umuyorlardı.

"Bunun telefonumu şarj edebileceğinden emin misin?"

"Kesinlikle."

"Kanıtla."

"Bak, şarj ediyor işte."

"Tanrım, haklısın. Ama biraz daha kalsın. Henüz ikna

olmadım."

İki ay boyunca bu yöntemi kullandıktan sonra, nihayet işleri büyüttüm. Sürekli araba aküsü arayışındaydım ve bir gün Charity'nin evinde bir akü olduğunu fark ettim.

"Yolda buldum," dedi. "Bir kamyondan düşmüş olmalı."

Her nereden gelmiş olursa olsun, ona yalvarmaya başladım ve sonunda aküyü bana taksitle satmaya razı oldu.

Kitaplarımdan öğrendiğim kadarıyla, aküyü şarj etmek için –DC elektrik kullanır– önce bisiklet dinamosunun ürettiği AC elektriği dönüştürmem gerekiyordu. Kitapta diyot veya düzeltici denen bir şeyden söz ediliyordu ki birçok radyoda ve elektronik alette bulunur ve elektriği dönüştürür. İhtiyacım olan düzeltici, uzun metal bir şiş üzerine geçirilmiş minik bir pile benziyordu ve bana çocukların yol kenarında atıştırma olarak sattığı haşlanmış fareleri hatırlatıyordu. Resmi inceleyerek altı voltluk bozuk radyomu açtım ve hemen bir diyot buldum. Bir kez daha, ateşte ısıttığım kalın bir metal kablodan bir lehim yarattım ve diyotu değirmen ile pil arasındaki tele bağladım. Bu kadar basitti. Sonra standart AC telefon şarjını, bir arabanın çakmak soketine giren bir DC modelle –kuzenim Ruth'un bir hediyesiydi– değiştirdim.

Akünün yardımıyla eve fazladan üç ampul daha yerleştirebilir ve hepsini bir paralel devreye bağlayabilirdim. Her nedense, bisiklet dinamosuna bağlı olan ampul DC elektrikle de çalışıyordu. Ancak, çoğu evde kullanılan normal ampuller sadece AC elektrikle çalışır; dolayısıyla alternatifler ara-

mak zorundaydım. Daud'un dükkânında DC elektrikle çalışan küçük araba ampulleri buldum; biri fren lambası, diğerleri farlar içindi. Ampullerden birini dışarı, tam kapımın üzerine, diğerini annemle babamın yatak odasına, sonuncusunu da oturma odasına yerleştirdim. Akü tamamen şarj olduğunda, rüzgâr kesildiğinde bile üç gün boyunca yetecek kadar elektrik depolayabilirdi.

Bisiklet tekerleğinin parmaklarını ve demir şeritlerini kullanarak basit bir elektrik anahtarı yaptım. Düğmeler için, biçimini istediğim şekilde kolayca değiştirebileceğim, iletken olmayan iyi bir malzeme yaratmak istiyordum. Bıçağımı alarak, eski lastik terliklerimden çok sayıda yuvarlak düğme kestim. Bu anahtarları, erimiş PVC borulardan yaptığım küçük kutuların içine yerleştirdim.

Standart bir ışık anahtarında üç ayrı kablo vardır: Biri güç kaynağından anahtara, ikincisi anahtardan ampule, üçüncüsü de ampulden güç kaynağına uzanır. Düğmeye bastığım her seferinde, parmakla demir tellere değerek devreyi tamamlıyordu.

Sonunda duvara dokunarak ışık yakabiliyordum!

Bu düzeneği tamamladıktan bir süre sonra, bir gece oturma odamıza girdim ve ailemi oturmuş, radyo dinlerken buldum. Annem köşede yerde oturuyor, turuncu renkli güzel bir masa örtüsü dikiyordu. Babam ve kardeşlerim, kendilerini Radyo Bir'deki bir programa kaptırmış halde boşluğa bakıyorlardı. Radyonun spikerlerinden biri gibi yaparak mikrofonuma seslendim.

"Şu anda Saygıdeğer Baba Kamkwamba'nın oturma odasındayım," dedim derin ve ciddi bir sesle. "Bay Kamkwamba, oturma odanız bu saatlerde karanlık ve kasvetli olurdu. Şimdi şehirli biri gibi elektrikten yararlanıyorsunuz!"

"Ah," dedi babam gülümseyerek. "Bir şehirliden daha fazla zevk alıyorum."

"Yani hiç elektrik kesintisi olmayacağını ve ESCOM'a hiçbir şey borçlu olmadığınızı mı söylüyorsunuz?"

"Şey, evet," dedi babam. "Ama aynı zamanda bunu kendi oğlum yaptığı için!"

Geceleri ışık olması, ailemin hayatında önemli bir gelişmeydi. Ancak hâlâ mükemmel olmamıştı. Kullandığım pil ve teller en kaliteli malzemeler değildi. Charity'nin bana verdiği tel tükenmişti, dolayısıyla hurdalıkta kullandığım tel parçalarını kullanıyordum. Tellerin birleşme noktalarında kullanabileceğim plastik yalıtım olmadığından, hepsi ortadaydı ve aküyle kullanırken sık sık kıvılcımlar saçıyordu. Onları koyabileceğim düzgün bir kablo olmadığından, ampul ve anahtarlardan uzanan pozitif ve negatif teller, Noel ışıkları gibi duvarlardan dolaşıyordu. Birbirlerine değmelerini önlemek için çok dikkatli davranmıştım, çünkü evimizin çatısı ağaç ve otlardan yapıldığı için kolayca alev alabilirdi.

Daha da kötüsü, çatıyı destekleyen okaliptüs direkler uzun zaman önce termitlerle dolmuştu. Her gece yatağa girdiğimde onların tıkırtılarını duyuyor, sabah uyandığımda

yerde birikmiş talaşları görüyordum. Bu iştahları sonunda kirişlerin içini oymuş, direklerin sarkmasına neden olmuştu. Bu kirişlere asılı çıplak elektrik telleri, tehlikeyi daha da arttırıyordu. Neredeyse bir kazaya yol açması uzun sürmedi.

Bir gün öğleden sonra, büyük bir fırtınanın ardından, Geoffrey'in evinden döndüm ve muhtemelen rüzgârın da zorlamasıyla kirişin neredeyse kırılmak üzere olduğunu gördüm. Tavanım ortadan sarkmış, zemin toprak ve otla kaplanmıştı. Kırık kiriş aynı zamanda yüzlerce termiti yere ve yatağımın üzerine saçmıştı.

Önce onları süpürmeyi denedim ama çok fazlaydılar. Babam yakın zamanda birkaç tavuk daha almıştı ve açık kapıdan bakarken, birkaç tanesinin oradan geçtiğini gördüm.

"Hey, millet!" diye seslendim. "Size ziyafet var!"

Onları çekmek için birkaç termiti kapıdan dışarı attım. Odamın içinde kendilerini nasıl bir ganimetin beklediğini anlayınca, iştahla saldırdılar. Çok geçmeden zemin ve yatak tavuklarla doldu. Hepsi heyecanla kanatlarını çırparak gıdaklıyor, çaresiz termitleri iştahla topluyordu.

"Yeyin hepsini!" diye bağırdım. "Bir tanesini bile canlı görmek istemiyorum!"

Termit olayı öyle bir kargaşaya yol açtı ki, yanık kokusunu fark etmedim bile. Tavuklar dışarı çıktıktan sonra, tavandan sarkan kırık kirişe yakından baktım ve çöküş sırasında tellerin birbirine değdiğini gördüm. Ama ucuz ve ince oldukları için, yangın çıkarmak yerine sadece eriyip ikiye ayrılmışlardı. Kimse yaralanmadığı için Tanrı'ya şükrettim.

Geoffrey yanıma geldi ve birlikte durumu inceledik.

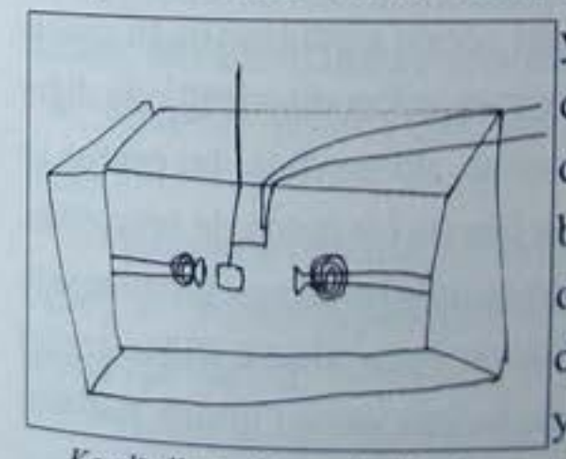
"Eh, dostum, kaliteli kablo alamayacak kadar yoksul olmam iyi bir şeymiş," dedim. "Daha iyi bir şey kullansaydım, bütün evi yakabilirdim."

"Seni çatıyla ilgili uyarmıştım."

"Evet, evet. Ama dinlememiştim."

İyi bir kablo sistemine ihtiyacım vardı ve her zamanki gibi, *Fiziği Açıklamak* kitabıma geri dönerek doğru modeli buldum. 271. sayfada, İngiltere'deki bir evde kullanılan ana sistemin bir çizimi vardı. Çizim, teller bir ana güç kaynağından uzandığında, önce bir devre kesiciye gittiğini, böylece devre aşırı yüklendiğinde elektriğin kesildiğini gösteriyordu. Bunlardan birine ihtiyacım vardı.

Çizimdeki devre kesici sigorta kullanıyordu; sigortaların içindeki ince metal teller, aşırı yükleme olduğunda eriyerek akımı kesiyordu. Elimde sigorta olmadığından, evdeki malzemeleri kullanarak bir tane yapmak zorundaydım. Ama sigorta yerine, kendi devre kesicimi yaparken, yine kitapta okuduğum bir elektrikli zili model aldım.

Kendi ellerimle hazırladığım bu devre kesicisini, kitapta gördüğüm bir elektrik zilini model olarak tasarladım.

Elektrikli zilin çalışma şekli şöyledir: Bir bobin ani-

den mıknatıslandığında, metal bir çekici çekerek zili çalar. Ancak bu hareket sırasında çekiç, aynı zamanda bir anahtarı açarak devreyi keser ve orijinal pozisyonuna geri döndürür. Elbette ki bu saniyede en az on kez olur.

Erimiş PVC boru kullanarak (anahtarlarımda yaptığım gibi), bir devre kesici kutusu hazırladım. İki çivinin başına bakır tel sararak, elektromanyetik bobin yarattım ve onları, bobinler yaklaşık sekiz santim arayla birbirlerine bakacak şekilde kutuya yerleştirdim. Aralarına, bir radyodan aldığım mıknatıs kalıbıyla, kolayca iki yana hareket edecek bir bisiklet tekerleği parmağı koydum. Sonra bir tükenmez kalemin yayını alarak çekip uzattım. Onu devrenin teline hafifçe dayanacak şekilde mıknatısla çivinin arasına yerleştirdim. Temelde bu yay devreyi tamamlıyor ve bir tür ayırıcı görevi görüyordu.

Işık yandığında, aküden bu devreye akan elektrik, iki çiviyi mıknatıslıyordu; biri mıknatıs kalıbına biraz daha yakın duruyordu. Kutup, akımın hangi yönde girdiğine bağlı olarak belirleniyordu ve çivileri, mıknatısa yakın olan ittiğinde diğer çivi çekecek şekilde telle sarmıştım. İki taraftaki bu çekme ve itme hareketi, mıknatıs kalıbını hassas bir dengede tutuyordu.

Bir elektrik yüklemesi olduğunda bu denge bozulacaktı. Mıknatısa yakın duran çivi akımı önce alarak diğer çiviye doğru güçlü bir şekilde itecek, kalem yayını telden kurtaracak ve devreyi keserek akımı durduracaktı.

Bu sistemi yaptıktan sonra, devre kesici kutusunu akünün hemen üzerinde duvara monte ettim. Her gece yatağımda

oturuyor ve çalışmasını bekleyerek kutuya bakıyordum. İki hafta sonra bir kasırga patlak verdiğinde, dileğim gerçekleşti.

Bütün gün pazar yerindeydim ve eve döndüğümde tuhaf bir şey fark etmiştim. Çatının parçaları bahçede duruyordu ve çatının kendisi, bir dev evimizi sertçe sallamış gibi görünüyordu. Annem mutfaktan çıkıp geldi.

"Neler oldu?" diye sordum.

"Tarlalardan güçlü bir kasırga geldi. Hepimiz içeri koşmak zorunda kaldık."

Odama girdiğimde, zayıf çatımın yine çökmüş ve tavan parçalarının yere yayılmış olduğunu gördüm. Ayrıca, devre kesicinin çalıştığını da fark ettim. Mıknatısı tekrar ortaya çekmeye çalıştım ama kıpırdamadı. Tekrar denedim ama mıknatıs yine çiviye yapıştı. Akünün bağlantısını kestikten sonra, telleri tavan boyunca takip ettim ve kasırga sırasında birbirlerine dolanmış olduklarını gördüm. Telleri ayırıp aküyü tekrar bağladıktan sonra, mıknatıs iki çivi arasındaki yerine geri döndü. Bir kez daha yangından kıl payı kurtulmuştum.

Ama her şeyden çok, devre kesici beni heyecanlandırmıştı.

"Baksana, dostum, ev şimdiye kül olacaktı," dedim Geoffrey'e. "Bütün giysilerim ve battaniyeler gidecekti. Devre kesici işe yaradı!"

"Devre kesici harika," dedi. "Ama çatını onarmak daha iyi bir çözüm olur."

Her yeni icat kendi sorunlarını getirir. Amatör kablo sistemi bir yana, benim baş ağrılarımdan biri bisiklet zinciriydi. Rüzgâr çok güçlü eserek bıçakları fazla hızlı çevirdiğinde, zincir ya kopuyor ya da dişlilerden çıkıyordu. Onarmak için de kuleye tırmanmak zorunda kalıyordum. Bu da bıçakları durdurmayı gerektiriyordu ki bu işten nefret ediyordum.

Bir sabah horoz ötmeden önce o huzurlu uykularımdan birini uyuyordum. Korkunç bir gürültü beni uyandırdığında, sanırım uykumda gülümsüyordum. Ne olduğunu hemen anlamıştım. Yine zincir kopmuştu. Rüzgârın dışarıdaki akasya ağacını dövdüğünü ve kulemin ileri geri sallandığını duyuyordum. Bıçaklar o kadar hızlı dönüyordu ki, rotor uğulduyordu. Onları onarmazsam, sonunda ikiye ayrılacaklar ve hançer gibi havaya savrulacaklardı. Bu korkunç düşünce beni sıcak yatağımdan çıkarmaya yetti.

Daha önce, sadece bir kolu çekerek bıçakları durduracak bir fren sistemi yerleştirmeyi planlamıştım. Pedalı geri çevirerek, bisikletin durmasını sağlayan kontra fren sistemi gibi olacaktı. Bu frenler, geri hareket uygulandığında kilitlenen bir dişli sistemi kullanıyordu. Planım, böyle bir fren kabinini şafta takmak, sonra da aşağı uzanan bir ipi çekerek tetiklemekti; en ideali, yataktan kalkmama gerek kalmaması için ipin odama uzanmasıydı. Ama haftalar boyunca araştırmama rağmen, doğru fren sistemini bulamadığım için yerleştirememiştim. Bu sabah zor yoldan yapmam gerekecekti.

Kulenin tepesine tırmandım ve her zamanki gibi daha iyi tutunabilmek için terliklerimi çıkardım. Ama rüzgâr çok

şiddetliydi ve kuleyi o kadar sallıyordu ki, devrileceğini sandım. Bacaklarımı basamaklara dolayarak sımsıkı tutundum. Ama dengemi korumaya çalışırken, bisiklet gövdesinin kuleyle birlikte öne doğru sallandığını fark etmedim. Rüzgâr bir kez daha estiğinde bıçaklar doğruca ellerime çarptı ve dengemi kaybettim. Olduğum yerde kaydım ve basamaklara tutunmaya çalışırken neredeyse düşüyordum. Elime baktığımda, bıçakların üç parmak boğumumun etini kopardığını ve kanımın rüzgâra savrulduğunu gördüm.

"Seni ben yarattım!" diye bağırdım değirmene. "Neden beni yok etmeye çalışıyorsun? Lütfen, sana yardım etmeme izin ver."

Dengemi bulduktan sonra, böyle onarımlar için cebimde sakladığım kalın bir bisiklet iç lastik şeridini çıkardım ve avucuma koyarak derin bir nefes alıp dönen dişliyi yakaladım. Dişlerin bir testereninkiler gibi lastiğe gömüldüğünü hissettim.

"Dur!"

Bıçakları durdurmayı başardıktan sonra, bükülmüş bisiklet tekerleği parmağını dişlilerin arasına soktum ve zinciri tekrar bağladım. Bu bir kez daha olduğunda, önceki kadar şanslı değildim. Dişler sonunda lastiği delerek etimi kesti ve sonra bu yine tekrarlandı. Bu acı verici işlemin yara izlerini hâlâ taşıyorum.

Bu dönemde Geoffrey, hâlâ Musaiwale Amcamın Chi-

pumba'daki darı değirmeninde çalışıyordu. Yeri süpürüyor, amcamın ihtiyacı olan şeyleri gidip alıyordu. Ama amcamız genellikle sarhoş olduğundan, Geoffrey değirmeni tek başına çalıştırmak zorunda kalıyordu. Erken kalkıp makinelerin bakımını yapıyor, mazot ve yağlarını dolduruyordu. Sonra işe başlıyordu. Geceleri mutlu bir şekilde şarkı söyleyerek bardan eve gelen ve yatağına çöküp derin, horultulu bir uykuya dalan amcamla aynı odayı paylaşıyordu.

Chipumba yaklaşık yirmi beş kilometre mesafedeydi. Geoffrey ayda yaklaşık bir kez bisikletle eve dönüyor, bana hayatının ne kadar zor olduğunu anlatıyordu.

"Mazot almak için beş tane tepe aşmam gerekiyor," dedi. "Ve geri dönerken giysilerim mazot içinde kalıyor. Sana söylüyorum, kardeşim, sizi çok özlüyorum."

Ama aynı zamanda değirmendeki ezici makinelerin, makaralar ve lastik kayışlar kullanarak nasıl çalıştığını da anlatıyordu.

"Kayış kullanırsan bu zincir sorunundan kurtulursun," dedi. "Değirmende onları kullanıyorlar ve hiç bozulmuyor."

Bu harika bir haberdi. Ön ve arka dişliler arasındaki gerilimi artırmak için ihtiyacım olan tek şey bir makaraydı; zincirin sürekli kopmasının nedeni de buydu zaten. Üstelik zincirin aksine, bir kayış sürekli yağlanmayı gerektirmezdi ve ben yağ bulmakta zorlanıyordum.

Hurdalığa giderek, eski bir su pompasından iki makara sökmek kolaydı. Ağır bir çelik parçasını kullanarak birkaç saat onlara vurmak zorunda kaldım, ama sonunda yerlerin-

den çıkarıp makineden aldım. Fakat büyük markanın orta deliği, amortisör şaftım için fazla genişti. Dişli boyunca kaynak yaptırmam gerekecekti.

Bay Godsten artık benimle alay etmiyordu. Elimde rastgele parçalarla yaklaştığımı gördüğü her seferinde, sadece gülümseyerek kaynak makinesini çalıştırıyordu.

"Neresi olduğunu söyle, yeter," diyordu.

Bay Godsten, dişlinin keskin dişlerini düzleştirmem için presini kullanmama bile izin verdi. Kıvılcımlar arasında yok oluşlarını izlemek, bir tür intikam hissi vermişti.

"İşte bütün yara izlerimin bedeli!" diye bağırdım.

O gün öğleden sonra makaraları yerleştirdiğimde, gayet iyi sonuç verdiler. Tek sorun, uygun bir kayışımın olmamasıydı. Kullanabileceğim bir şey bulmak için etrafa bakındıktan sonra, eski bir naylon torbanın sapını keserek makaraların etrafına doladım. Kayıp düşmeden önce sadece on saniye çalıştı. Sonra birkaç pili açıp içindeki siyah jeli çıkardım ve yapıştırıcı etkisi yapmasını umdum. Ama birkaç saat içinde o da eridi. Pazar yerindeki yaşlı bir adam, bana bir değirmen makinesinden aldığı gerçek bir kayışı verdi –bunu sebzeleri bisikletine bağlamak için kullanıyordu– ama o da yarıdan koparak, sürekli onarım gerektiriyordu. Asla uzun süre dayanmıyordu. Başka seçenek olmadığından, onu iki ay kullanmak zorunda kaldım. Yaşadığım bütün sıkıntılardan sonra, hâlâ günde iki kez kuleye tırmanıyordum.

Geoffrey sonunda Chipumba'dan dönerken iyi bir kayış getirdi ve bu mükemmel sonuç verdi. Nihayet yaralardan

kurtulmuştum! Daha da iyisi, artık sabahları kuleye tırmanmak için yataktan kalkmam da gerekmiyordu. Bunun yerine, ilk horozun ötüşü beni rüyalarımdan kopardığında –her zaman oluyordu– makinenin sürekli uğultusu ninni gibi beni tekrar uyutuyordu. Ama o horoz çok ısrarcıydı ve çoğu zaman değirmenim bile uykuya dönüşümü sağlayamıyordu.

"HEY, TAVUK!" diye bağırıyordum. "Sesini kesmezsen, o bıçakları senin iğrenç boynunla çevireceğim!"

"ÜÜ-ÜÜ-RÜ-ÜÜÜÜÜ!"

Yararı yoktu. Karanlığı yenmek zaten yeterince zordu ama gürültücü bir horozla uğraşmak… işte o imkânsızdı!

13. Bölüm

Bütün bu uzun aylardan sonra, babamın ürünlerinin ücretlerimi ödemeye ve beni okula döndürmeye yetecek kadar iyi olmasını umuyordum. Ama kıtlık borçları çok ağırdı ve Kachokolo'da yeni sömestr başlangıcı yaklaşırken hâlâ paramız yoktu; tütün tohumu veya gübre bile satın alamayacaktık. Tütün ürünü olmadan satacak bir şeyimiz kalmayacaktı ve dolayısıyla yılın geri kalanında paramız olmayacaktı. Yani tütün ekebilmemiz için yine yıllar geçmesi gerekecekti.

Bunun yerine, soya fasulyesi, yerfıstığı ve fasulye gibi gübreye ihtiyaç duymayan ve pazarda kolayca satılabilecek şeyler yetiştirmeye başladık. Satmak için bu fazladan ürünlere sahip olmak iyi olsa da, pazarda fiyatlar ciddi para kazanmaya yetecek kadar yüksek değildi; beni okula geri döndürmeye kesinlikle yetmezdi.

Bir gün öğleden sonra babamla birlikte radyo dinleyerek tarlada çalışırken, yerel bir özel okulun reklamını duyduk.

"Kaphuka Özel Okulu'na gelin," diyordu spiker. "Yetenekli öğretmenler, mükemmel sınav sonuçları ve kolay taksit planları. Zaman kaybetmeyin! Kaphuka'ya gelin!"

Bu okullar sık sık reklam veriyor, bu reklamları dinlemek de, özellikle evde hiçbir şey yapmadan otururken bana işkence gibi geliyordu. Ama bu kez, cevabı bilmeme rağmen, reklamı babama bir soru sormak için iyi bir fırsat olarak gördüm.

"Baba, ne dersin? Bu okul olabilir mi? Benim okulumla ilgili neler oluyor?"

"Eh," dedi babam, "araştırıyoruz. Bütün bu borçlar bittikten sonra, seni okula geri gönderebiliriz."

Bu sorularla karşılaşmanın babamın içini parçaladığından eminim. Tartışmak istemeyerek cevabını kabul ettim ve işimi sürdürdüm.

O ocak ayında, bütün arkadaşlarımın Kachokolo yolunda birbirleriyle şakalaşarak ve gülüşerek okula gidişini izledim. Gilbert ve diğerlerini pazar yerinde bawo oynarken görüyordum ve "Eh, William, seni ne zaman tekrar okulda görebileceğiz?" diye sorduklarında veya kendi iyi notlarıyla övündüklerinde, sessiz kalıyor veya sadece "Lütfen, bu konuda konuşmamayı tercih ederim," diyordum. Bir süre sonra, kimse konuyu açmaz oldu.

Herhangi bir günde pazar yerini ziyaret ettiğinizde, okuldan ayrılan ve hiçbir şey yapmayan bir sürü çocuk görürdünüz. Tarımla uğraşmak veya okula dönmeye çalışmak yerine, kirli, lime lime giysileriyle CHiPiKU'da zaman geçiriyor, bütün gün *ganyu* yapıyor ve bütün gece de içki içiyorlardı. Birçokları Ofesi Meyhanesi'nin ön kapısında sadece karanlık siluetlere dönüşmüştü ve sabahları *kachaso* inlerinden eve sürüklenen zombiler gibi görünüyorlardı.

Malawi'de böyle insanların hayatta "bir çizgide ilerlediğini" söyleriz; sadece küçük *ganyu*larla yaşarlar ve hiçbir gerçek planları yoktur. Ben de onlardan birine dönüşmekten, bir gün yel değirmeni projemin heyecanını kaybedeceğinden veya sürdüremeyeceğim kadar zorlaşacağından, bütün planlarımın darı sıraları arasında kaybolup gideceğinden korkmaya başlamıştım. Hayalleri unutmak kolaydır.

Böyle bir karanlığa karşı savaşmak için okula ne zaman döneceğim veya dönüp dönmeyeceğim konusunda bir fikrim olmasa bile, her hafta kütüphaneye gitmeye devam ediyordum. Bunu genel bilgimi ilerletebilmek ve ilhamımı koruyabilmek için yapıyordum. Kütüphanedeki bütün romanları okuyor –birçoğu HIV ve AIDS'in tehlikeleriyle ilgiliydi– ve İngilizcemi geliştirmek için dilbilgisi kitaplarını karıştırıyordum. Elbette ki *Fiziği Açıklamak*, *Enerjiyi Kullanmak* ve *Genel Bilim* gibi kitapları sürekli ödünç almaya devam ediyordum. Son zamanlarda özellikle su pompaları, buzdolabı sistemleri ve alternatif yakıt yapma yöntemleri ilgimi çekmeye başlamıştı.

Yel değirmeni öyle bir başarı olmuştu ki, kendimi biraz baskı altında hissediyordum. Kendimi muazzam başarıya ulaşan bir albüm çıkarmış ve şimdi bir hit daha yaratması gereken ünlü bir reggae yıldızı gibi görüyordum. Kütüphanede

her gün kitap sayfalarında kayboluyor, bir sonraki müthiş fikrimi bulmaya çalışıyordum. Hayranlarım bekliyordu; en azından, beklediklerini umuyordum.

Yel değirmenimi görmeye gelenlerin birçoğu benzer şeyler söylüyordu: "Bu bir vericiye benziyor," veya "Bu elektrik rüzgârını yaratabiliyorsan, bir verici de yapabilirsin. Zaten vericiye benziyor."

Bu, bir vericinin nasıl çalıştığı konusunda beni meraklandırmıştı ve üzerinde bir süre düşündükten sonra, kafamda bir fikirle Geoffrey'in evine gittim.

"Eh, bu insanlar yel değirmenimizin bir vericiye benzediğini söyleyip duruyor; biz de onlara istediklerini verelim."

"Ne demek istiyorsun?"

"Bir radyo istasyonu kuralım."

O gün öğleden sonra, parça torbamızdan kutuları bile olmayan iki hurda radyo çıkardık. Önce bir teoriyi denemek istiyordum. Birkaç hafta önce bir gece büyük bir fırtına kopmuştu ve radyomla birlikte odama girmiştim. Bir müzik programını dinlerken, gökyüzünde muazzam bir şimşek çaktı. Bu olduğunda, şimşek sinyali kesmiş gibi programda bir boşluk algıladım.

İki radyoyu alarak birini statik frekansa ayarladım ve diğerini de aynı yere getirdim. Bunu yaptığımda, ikinci radyonun sesi kesildi; parazit bile yoktu. Şimşek çaktığında olduğu gibi, belki de bir radyonun frekansı diğerini engelliyordu. Bu doğruysa, kendi sesimi o frekansın üzerine kesinlikle çıkarabilirdim.

Kullandığım radyolardan biri, radyosu ve kasetçaları olan bir Walkman'di. Böylece, ilk radyoyu parazitte bırakarak, Walkman'i alıp kaset kipine çevirdim. Walkman'in kasetçalar kafasından kolonlara uzanan kabloları görebiliyordum. Onları kolonlardan söküp, kasetçaların kondansatörüne bağladım. Frekansı kondansatör kontrol ettiği için, belki kasetten kolonlara ulaşması gereken müzik, bunun yerine diğer radyoda bir frekans yayabilirdi.

Black Missionaries kasetimi taktım.

"İşte başlıyoruz," dedim.

Çalma tuşuna bastım. Gerçekten de, müzik diğer radyodan güçlü ve net bir şekilde geliyordu! Walkman şimdi vericim olmuştu. Eğer beş radyoyu aynı frekansa ayarlarsam, hepsi Black Missionaries'i çalıyor olurdu.

"Şimdi, Bay Geoffrey," dedim, "bunu sesimle nasıl yapabilirim?"

Kondansatördeki kabloları söktüm ve ayrı bir kolona tekrar bağlayarak mikrofon yaptım. Çalma tuşuna basarak mikrofona konuştum.

"Bir-iki, bir-iki," dedim.

Kendi sesimi diğer radyonun kolonundan duydum.

"İyi günler, Malawi. Ben program sunucunuz William Kamkwamba. Güvenilir ortağım Bay Geoffrey'le birlikteyim. Normalde yayınlanan programınız şimdilik kesildi."

Sonrasında Geoffrey'le birlikte küçük radyo istasyonumuzla deneyler yapmaya başladık. Geoffrey radyoyla birlikte dışarı çıkarken, ben kendi odamda kalarak en sevdiğim

Billy Kaunda şarkılarını söyledim. Dışarıda Geoffrey sesimi gayet rahat duyabiliyordu. Gerçekten önemli bir şey yakalamıştım.

"Sesin berbat!" diye bağırdı. "Ama lütfen, devam et! Bu çok güzel!"

Ama Geoffrey odamdan uzaklaştıkça, sinyal giderek zayıflamaya başladı. Doksan metreden sonra sinyal nihayet kayboldu. Sesimin ne kadar kötü olduğu düşünülürse, bu Geoffrey'i rahatlatmış olmalıydı.

"Bir amfimiz olsa, çok daha uzaklara yayın yapabilirdik," dedim.

Ama Geoffrey, frekanslarla oynadığımız için yetkililer tarafından tutuklanacağımızdan korkuyordu. İnsanlar yel değirmenimle ilgili de saçma sapan şeyler söylüyordu: "Dikkatli olsan iyi olur, yoksa ESCOM gelip seni tutuklatır."

Radyolar, jeneratörler veya uçaklar gibi önemli buluşlarla ilk deneyleri yapanlar tutuklanmaktan korksaydı, bugün bu şeyleri kullanıyor olamazdık.

"Gelip tutuklasınlar beni," diyordum. "Bundan onur duyarım."

Çok geçmeden, kendi deneyini sunabilecek her fikre saldırmaya başladım. Sonraki bir yıl boyunca, bir şey planlamadığım veya yeni bir plan geliştirmediğim tek bir an bile yoktu. Yel değirmeni ve radyo vericisi –ikisi de– başarılı olmasına rağmen, diğer birkaç deneyim için aynısını söyleye-

mezdim.

Ama üzerinde en fazla tutkuyla çalıştığım proje, bir su pompasıydı; daha kitaplarda yel değirmenleriyle karşılaştığımdan beri asıl fikrim buydu. Yel değirmeniyle çalışan pompalarımı yapmama daha uzun zaman olmasına rağmen, sadece kavramla oynayabilmek için bir prototip pompa üzerinde çalışmaya başladım. Onu *Fiziği Açıklamak*'ta gördüğüm, suyu pompalamak için bir piston ve çok sayıda valf kullanan bir pompanın resminden modelledim. Kitaptaki örnekler, bir araba camı pompasını –hiç kullanmamıştım– ve bir bisiklet lastiği pompasını –çok iyi tanıyordum– gösteriyordu.

Temizlik ve banyo için kullandığımız evimizin önündeki küçük kuyu on iki metre derinliğindeydi; dolayısıyla önce dibe kadar uzatabileceğim uzun bir boru bulmak zorundaydım. Hurdalıkta bir zamanlar sulama için kullanılmış olan ve hâlâ toprağın altında gömülü durduğunu gördüğüm boruları hatırladım. Çapamı alarak bir sabah oraya gittim ve çıkarmak için kazmaya başladım. Bunu başarmam iki günümü aldı.

Borular mükemmel durumdaydı. Birincisi geniş bir PVC boruydu; dış boru olarak kullanabilirdim. Onu dibe değdiğini hissedene kadar kuyuya ittim. İkincisi metaldi, çok daha inceydi ve piston olarak kullanmak için mükemmeldi. Bay Godsten, metal borumun ucuna yuvarlak bir conta kaynattı ve ortasındaki deliği açık bıraktı. Contanın etrafına, iç valf veya sızıntı önleyici olarak kalın bir bisiklet lastiği parçası taktım. Sonra metal borunun tepesinde bir sap oluşturmak

için kaynakçıya doksan derece eğdirdim.

Metal çubuk yukarı aşağı hareket ederken, plastik borunun içinde bir tür vakum etkisi yaratıyordu. Sapı yukarı çekerken, su plastik borunun içine emiliyordu. Sapı tekrar bıraktığınızda, lastik conta açılarak oluşan basınçla suyu yüzeye çekiyordu. Su plastik borudan yukarı çıkıyor, yan tarafına açtığım bir delikten dökülüyordu.

Ama sorun, lastik contanın plastik boruda çok fazla sürtünmeye yol açmasıydı. Kardeşlerim, hatta komşu köyden kadınlar bile pompayı kullanmaya başlamıştı, ama çok geçmeden çalıştırmanın çok zor olduğuna karar verdiler.

"Bu şeyi kullanamıyorum," diyordu annem. "Sıkışıyor."

Boruyu yağlamayı denedim ama soğuk su yağı jöle gibi yoğunlaştırıyordu ve yağ düzgün yayılmıyordu. Bir süre sonra vazgeçtim.

Pompa o kadar başarılı olmamıştı ama su çekmekteki başarısızlığım, biyogaz üretme girişimimle kıyaslandığında önemsiz kalıyordu.

Daha önce de belirttiğim gibi, Malawi'de ormanların kesilmesi, yemek pişirmek için odun bulmayı çok zorlaştırmıştı ve odun toplamak sadece bu yıkıcı döngüyü hızlandırıyordu. İyi bir darı hasadı olursa, genellikle koçanları kurutup yaklaşık dört ay yakıyorduk. Ama o da bittiğinde, yine odun toplamaya başlıyorduk.

Her gün annem veya kardeşlerim kilometrelerce yürüyerek Kachokolo'nun yakınındaki okaliptüs koruluğuna gidiyor ve ince ağaçlardan kesiyordu; bu iş en azından üç saat

sürüyordu. Bu ağaçların çoğu canlı ve yeşildi; dolayısıyla en azından beş gün kurutulmaya bırakılmaları gerekiyordu. Beklemek çok uzun sürdüğü için genellikle oldukları gibi yakıyorduk ve sonucunda mutfak pencerelerinden çok yoğun beyaz dumanlar çıkıyordu. İçeri baktığımda, zavallı annemi tencerenin başında *nsima* yapmaya çalışırken, yanaklarından süzülen yaşlarla ve kapadığı gözlerini sıkarken görüyordum. Ailedeki bütün kızlar her yıl feci öksürük krizlerine yakalanıyordu.

Malawi'deki her kadın bu sorunla uğraşıyordu. Yakında bu odun bulma yolculuklarının, yemek yememize izin vermeyecek kadar uzayacağını biliyordum. Dahası, ormanların kesilmesiyle ilgili döngü giderek kötüleşiyor, daha kötü kıtlık ve sel riskleri yaratıyordu. Birinin kadınlarımıza ve ağaçlara yardım etmesi gerekiyordu; *bu neden ben olmayayım,* diye düşünmüştüm.

Yel değirmenimi yaptığımdan beri bazı kadınlar soruyordu: "Elektrik rüzgârı, annenin yemek pişirmesine izin verecek kadar elektrik üretebiliyor mu?" Ne yazık ki üretmiyordu.

Yel değirmenim düzgün bir ocağın çalışmasını sağlayacak kadar voltaj üretmediğinden, başka fikirlere yönelmiştim. Birkaç hafta öncesinde, tellerle ve pillerle yine deney yapıyordum. Kalın bir ot parçasını –çatılarımızı ve çitlerimizi yaptığımız türden– alıp, etrafına yirmi tur tel dolamıştım. İki ucunu on iki voltluk bir pile değdirmiş ve ısındığını hissetmiştim. Çok geçmeden tel kıpkırmızı olmuş, ot ellerimde

alev almıştı. Basit, çocuksu bir deneydi ama bana bir sonraki fikrimi vermişti.

Pekâlâ, diye düşünmüştüm, *belki bununla su kaynatmak için bir şeyler yapabilirim.* Metal bir tencereyi bir bobinin üzerine koyamazdım, çünkü sadece paratoner etkisi yapardı. Toprak kap ise bobini ezerdi. Bu yüzden, bobini bir sihirli asa gibi düşündüm ve içini boşalttığım bir tükenmez kalemden plastik bir sap bile yaptım. Bu saplı bobinler zaten vardı –onları pazar yerinde görmüştüm– ama pil yerine ESCOM elektriğiyle çalışıyorlardı. On iki voltluk pile bir tel geçirdim ve ucunu sapın altından bobine bağladım. Bobini suya soktuğumda, yaklaşık beş dakika içinde su kaynamıştı.

Ama bu fazla basitti. Daha büyük düşünmeliydim. *Genel Bilim* kitabımda, güneş ve su enerjisi gibi alternatif yakıtlarla ilgili bilgi vardı ve ikisini de incelemiştim. Ama aynı zamanda biyogaz denen, hayvan dışkısını sıvı yakıta dönüştürmekle elde edilerek yemek pişirmede kullanılabilen bir yakıttan da söz ediyordu. Hayvan dışkısının bir çukura nasıl gömüldüğünü anlatıyordu. Aylar boyunca ısınırken, ürettiği gaz uzun bir valfta toplanabiliyordu.

Çukura ihtiyacım yok, diye düşündüm. *Ve kesinlikle o kadar beklememe de gerek yok.*

Planımı hazırladıktan sonra annemin mutfağına girerek, fasulye pişirmek için kullandığı büyük, yuvarlak toprak kabı aldım. İhtiyacım olan tek şey, "organik malzeme"ydi ve onu bulmak için de çok uzağa gitmeme gerek yoktu. Bahçenin diğer tarafında, Chrissy Halamın evinin arkasındaki bir tahta

çitli ağılda beslediği iki keçisi vardı. Zemin, bu keçilerin misket biçimli pislikleriyle dolmuştu. Bir şeker çuvalı alarak, kimsenin bakmadığından emin olduktan sonra çitlerin üzerinden atlayıp içeri girdim. Keçiler bir köşeye çekilerek bana tuhaf gözlerle baktılar ama ben işime devam ettim. Çuvalı ağzına kadar doldurduktan sonra mutfağa geri döndüm.

Annem bahçede çalışıyordu; bu da bana çalışmak için bolca zaman ve alan sağlamıştı. Pisliği toprak kabın içine boşalttığımda ve yarıya kadar suyla doldurduğumda, kahverengi misketler yüzeyde dolaşmaya başladı. Üzerini naylon *jumbo*larla kapadım ve kâsenin ağzının etrafına bir ip dolayarak sıkıca bağladım. Valf olarak, bir radyo anteninin tepesini sökerek ince bir tüp oluşturdum ve naylonun ortasından içeri soktum. Tepesine de bir saz geçirdim.

Annemin kahvaltı için yaktığı ateş hâlâ yanıyordu. İçine birkaç darı koçanı atarak ateşi canlandırdım. Kâseyi ortaya koydum ve zafere ulaşmayı bekledim.

Yaklaşık on beş dakika sonra, kâsenin içinde bir fokurtu duyduğumda, suyun kaynamaya başladığını anladım. Naylon şişerek buharla dans etmeye başladı ama ip naylonu tutuyordu. Kalp atışlarım hızlanmıştı. Birkaç saniye sonra son deneye başlayabilirdim.

Aniden arkamdan bir ses duydum. Annemdi.

"*Bu koku da ne?*" diye bağırdı.

"Biyogaz, bu..."

"Korkunç!"

Naylon deli gibi sallanıyor, patlayacak gibi görünüyor-

du. Hızlı hareket etmek zorundaydım. Sazı çıkarıp ateşlemeyi başlatma zamanıydı.

Uzanıp bunu yaptığımda, antenin üzerinden gümüşi renkte bir duman hızla dışarı süzüldü. Annem haklıydı; koku dayanılmayacak kadar iğrençti. Uzun ot parçasını kenara bırakarak onu aldım ve ateşe sokup tutuşturdum.

"Geri çekil!" diye bağırdım. "Bu tehlikeli olabilir."

"*Ne?!*"

Ayağa kalkarak annemi kenara ittim ve kapıya doğru koştum. Vücudumun yarısını kapı pervazının arkasına gizleyerek kolumu uzattım ve alevi santim santim yaklaştırdım.

"İşte başlıyor," dedim.

Alevi dumana değdirirken, ışık patlamasına karşı gözlerimi kıstım. Ama alev gaza dokunduğu anda sadece titreşerek söndü. Gözlerimi açtığımda görebildiğim tek şey, üzerinden berbat su akan bir ot parçasıydı. Annem çok öfkelenmişti.

"Şu yaptığına bak. En iyi tenceremi mahvettin! Hem de keçi pisliği kaynatmak için! Sana inanamıyorum! Olanları babana bir anlatayım da…"

Bunu onun için yaptığımı anlatmak istiyordum ama sanırım doğru zaman değildi.

2003 yılının sonlarında, mango ağacımızın altında kitap okuyup deneylerimle uğraşırken, annem Salima'daki anne ve babasını ziyarete gitti ve iki hafta orada kaldı. Göl kıyı-

sında yer alan Salima, çok sıcak bir yerdir ve oradaki sivrisinekler küçük, iğrenç kuşlar gibidir. Annem eve döndüğünde ateşi vardı ve başı dönüyordu. Sonra bütün vücudu buzlu suya yatırılmış gibi şiddetle titremeye başladı. Sıtmaya yakalandığını hepimiz anlamıştık.

Afrika'da, Sahra'nın altında kalan kısımlarında, herkes mutlaka sıtmaya yakalanır. Çoğu kimse virüsü çocukluğunda kapar. Sivrisinekleri uzak tutmak için düzgün cibinlikler kullanmazlarsa, yaşlanana kadar her yıl enfeksiyon kapmaya devam ederler. Evimizde cibinlikler olmadığından, sıtma neredeyse hepimiz için bir sorundu. Virüsü aldıktan sonra kliniğin dağıttığı ilaçları zamanında kullanırsak, bir-iki hafta içinde kendimizi daha iyi hissederdik. Ama virüsün bazı daha inatçı türevleri kötüydü ve beyne saldırırlardı; üstelik iyileştirilmeleri de daha zordu. Afrika'da her yıl sıtma yüzünden bir milyondan fazla insan ölür; birçoğu da çocuktur.

Annemin semptomları normal görünüyordu. Onu yatağına yatırdık ve ertesi gün ilaç getirmek için planlarımızı yaptık. Ama kardeşim Mayless'in yaşadığı gibi, ateşi giderek kötüleşiyordu. Sabah olduğunda annem kusuyor, daha şiddetli titriyor ve artık konuşamıyordu. Nefes alıp verişi o kadar ağırlaşmıştı ki, koridorun diğer ucundaki odamdan onu duyabiliyordum. Öğle saatlerinde artık bacaklarını hissetmiyordu.

Köyümüzde ambulans olmadığından, babam annemi bisikletine atarak sıkıca kendisine sarılmasını söyledi ve onu pazar yerinin yakınındaki kliniğe götürdü. Hemşireler anne-

mi gördükleri anda, hemen Mtunthama'daki Anglikan hastanesine götürülmesini istediler. Babam vakit kaybetmeden bir kamyonet ayarladı ve annemi aracın arkasına yatırdı.

Mtunthama'daki bekleme salonunda doktor yanlarına geldi. "Semptomlar nedir?"

"Yürüyemiyorum," dedi annem. "Bacaklarım felç olmuş gibi."

Test sonuçlarında sıtma bulununca, doktorlar bacağına iki iğne yaptılar. Ama hastanede hiç boş yatak olmadığından, doktor onu eve geri gönderdi.

İki gün sonra annem komaya girmişti.

Hemen onu ayağa kaldırıp dışarı çıkardık ve bisiklete bindirdik; eyerden düşmemesi için elimizden geleni yaptık.

"Anne, dayanmak zorundasın," diyordum ama yararı yoktu.

Onu patikadan aşağı iterken, vücudu fasulye çuvalı gibi çökmeye devam ediyordu. Başı arkaya savrulduğundan, saçlarından tutarak başını dik tutmaya çalışıyordum.

"Endişelenme," diyordu babam anneme, sesindeki korkuyu belli etmemeye çalışarak. "Sadece yola ulaşana kadar dayanmaya çalış. Hastaneye gidiyoruz. Seni iyileştirecekler, merak etme."

Kamyonet durağı, kliniğin ve ilkokulun yakınındaki mango ağaçlarının altında, küçük bir yerdi. Oraya ulaştığımızda, annemi dikkatlice bisikletten indirdik ve çimenlerin üzerine yatırdık. Birkaç dakika sonra, bir kamyonet pazar yerinden sallanarak geldi; Kasungu'ya gidiyordu. Babam durması için el salladı.

"Yer açın!" diye bağırdı. "Karım hasta!"

Kamyonetin arkasında yaklaşık on kişi, boş kola kutusu sandıkları ve birkaç darı çuvalıyla birlikte tıkış tıkış oturuyordu. Yolcular annemi gördüklerinde, birkaçı hemen aşağı atlayarak ona yer açtı.

"Sıtması çok kötü!" diye seslendi babam şoföre. "Bizi hemen Mtunthama'ya götür!"

Annemi kamyonetin arkasına yerleştirip, sırtını kabine dayadık. Babam yanına oturdu ve annemin vücudunu dik tutarak başını omzuna yasladı. Mtunthama yolu deliklerle, tümseklerle doluydu; onu sırtüstü yatırmak, sadece vücudunu daha fazla zorluyordu.

"Kardeşlerinle ilgilen, William!" dedi babam. "Chrissy Halana ve diğerlerine bizim gittiğimizi söyle." Babamın bu sözlerinden sonra kamyonet hızla uzaklaştı.

Kamyonet on beş dakika sonra hastaneye ulaşmıştı. Oraya gittiklerinde, babam annemi kucağına alarak içeri taşımış.

"Hemen doktoru görmemiz gerek!" diye bağırmış.

Annem hızlıca bir odaya alınmış ve ona virüse karşı serum verilmiş.

"Durum pek iç açıcı görünmüyor," demiş doktor. "Virüs beynine ulaşmış gibi."

Pembe duvarları, ESCOM'un sağladığı ışığıyla AIDS, tüberküloz ve belsoğukluğu gibi rahatsızlıkları olan insanların posterleriyle süslü odada, anneminkinin yanındaki yatakta

başka bir kadın yatıyormuş. Chamama'dan gelen kadın, bir torbaya kusup duruyormuş.

O gün öğleden sonra Chrissy Halam ve Socrates Amcamın karısı Mary oraya gidip annemin yanında refakatçi kaldı. Babam eve dönerek, hastane masraflarını karşılamak için darı ve soya fasulyesi satmaya çalıştı. Çok sessizdi ve sanki bir şey bekliyormuş gibi bahçede bir aşağı bir yukarı yürüyüp duruyordu.

"Baba, annem iyileşecek mi?" diye sordu Mayless.

"Anneniz çok hasta. Onun için dua edin," dedi babam.

Babam ertesi sabah pazar yerinde birkaç kilo darı satıp, hemen hastaneye koştu. Ben evde kardeşlerimle birlikte kalmaya gönüllü oldum; annemi o halde görmekten korkuyordum. Ertesi gün nihayet gitmeye cesaret edebildiğimde, buna çabucak pişman olmuştum.

Annemin koyu renk teni, beyaz çarşaflar gibiydi; kurumuş dudakları çatlamıştı. Zorlukla nefes alıp verirken, göğsü sudaki oyuncak tekneler gibi yükselip alçalıyordu. Gözleri kapalıydı, ama gözbebekleri kapakların altında dans ediyordu.

Annem bana daha sonra çoktan ölümü kabullenmiş olduğunu anlattı. Savaşmaktan vazgeçmişti ve Hz. İsa'nın gelip onu almasını bekliyordu. Ama bir şey gitmesine izin vermiyordu. Vücudunun yataktan aşağı süzüldüğünü, sonra tekrar yukarı kalktığını hissediyordu. Bu olduğunda gözlerini açıyor, tanıdığı insanları etrafında buluyor, sonra her şey yine karanlığa gömülüyor ve bu döngü tekrarlanıyordu. Bütün o

insanları görmek, ona çocukluğunu hatırlatmıştı. O karanlığın içinde Tiyamike'yi yine genç ve cılız bir halde görmüştü. Rüyasındaki Tiyamike yalnızdı ve annesi öldüğü için korkuyordu. Kızını düşünerek, annem sonunda kendini o karanlıktan çekip çıkarmıştı. Gözbebeklerinin termitler gibi oynayışı, onun ne denli korkunç bir savaş verdiğini gösteriyordu. Nihayet özgür kalıp gözlerini açabildiğinde, orada durduğumu gördü.

"*Tiyamike!*" diye çığlık attı. "*Tiyamike nerede? Bebeğim nerede?*"

Yılan ısırmış gibi geri sıçradım. Gözlerini iri iri açmıştı ve korkuyla bakıyordu.

"*Tiyamike!*"

"Tiyamike evde," dedi halam. "Onu yakında göreceksin. Endişelenme."

İçindeki hava sönüyormuş gibi, annem yavaşça kendini yatağa ve karanlığa geri bıraktı. Geri döndüğü her seferinde, yine kardeşimin adını haykırıyordu. İnsanın annesini o halde görmesi, Tanrı gökyüzünü başının üzerinden almış gibi bir etki yaratıyordu. Öleceğinden emindim ve bunu kendi gözlerimle görmek durumu daha da vahimleştiriyordu. Ama birkaç gün sonra ateşi mucizevi bir şekilde düştü. Hayatım boyunca hiç o kadar dua ettiğimi hatırlamıyorum.

Annem eve döndükten bir süre sonra, Gilbert bana babasının durumunun pek iyi olmadığını söyledi. Başkanın go-

rillerinden dayak yediğinden beri, şef ölüm korkusuyla yaşamıştı ve sağlığı giderek daha da kötüleşmişti.

Ziyaretine gittiğim her seferinde sessiz ve zayıf görünüyordu; son zamanlarda çok fazla kilo da vermişti. Onu kanepede uyurken veya hava çok sıcak olmadığında tarlalarında yürürken buluyordum. Ama şef olduğu için onunla asla gerçekten konuşamazdım; genç bir adam olarak bu bana düşmezdi.

Birkaç ay sonra, Chipumba'daki darı değirmeninde Geoffrey'i ziyaret ettiğimde, yolda kötü haber getirdiklerini söyleyen birkaç kadınla karşılaştık.

"Kardeşler, Şef Wimbe aramızdan ayrıldı," dediler yaşlı gözlerle.

Geoffrey ve ben bisikletime atlayarak hızla eve doğru yola çıktık ama lastiğim patlayınca bisikleti itmek zorunda kaldım. Biz bisikletle uğraşırken, cenaze hazırlıkları başlamıştı bile. Bir sürü araba ve kamyon, hızla yanımızdan geçip gidiyordu. Kamyonlar, şefimizi son yolculuğuna uğurlamak için gelen konuklarımızı doyuracak tavuklarla, keçilerle ve büyük un çuvallarıyla doluydu. Onlarca köylü kadın, ziyarete gelenlere yemek pişirmeye gidiyordu. Bütün bu insanlar yanımızdan geçerken sessizdiler. Tek bir radyo sesi bile duyulmuyordu. Trafik açıldığında, hiç duymadığım kadar güçlü bir davul sesi duydum; sanki dev bir çekiç gökyüzüne vuruyormuş gibi, tekdüze, derin bir sesti bu. Bir şef ölmüştü.

Gilbert'in evine ulaştığımızda, orada toplanmış yüzlerce insanla karşılaştık. Annem ve babam, kardeşlerim, amcalarım, halalarım, yengelerim, pazar yerindeki bütün tüccarlarla birlikte oradaydı. Kadınlar, başlarının üzerinde su kovalarıyla bir aşağı bir yukarı koşturuyordu. Diğerleri odun ateşlerinin üzerine eğilmiş, odun dumanı ve ter içinde dev kazanlarda *nsima* kaynatıyordu. Okaliptüslerin altında bir kilise korosu "Dünya Benim Evim Değil"i söylerken, Gilbertlerin ön kapısından sayısız insan ağlayarak, uluyarak girip çıkıyordu.

"Şefimiz bizi bıraktı!" diye bağırıyorlardı. "Şimdi ne yapacağız?"

Geoffrey ve ben bir ağacın altına oturup bekledik. Çok geçmeden biri geldi ve Gilbert'in bizi görmeye hazır olduğunu söyledi. Gilbert evin diğer tarafında, ağaçların altında oturuyordu. Arkadaşım, annesi için güçlü ve metin olmaya çalışsa da, şokta gibi görünüyordu. Onu öyle görünce, içimi tarifsiz bir hüzün kapladı.

"Babanı duydum," dedim. "Bu korkunç dönemde yanında olduğumu bilmeni istiyorum. Tanrı'nın istediği oluyor." Başka ne diyeceğimi bilmediğim için sessiz kaldım ve arkadaşımı teselli ettim.

Cenaze töreni, ilkokulun bahçesinde, büyük okaliptüs ağaçlarının altında yapıldı. Yağmur çiselemeye başlamıştı. Aileyle birlikte her yerden gelen şefler ve yetkililer için bir gölgelik kurulmuştu. Yüzlerce köylü dışarıda yağmurun altında gözyaşları ve hıçkırıklar arasında toplanmışken, onlar da gölgeliğe sığınmıştı. Şefin cesedi, yabani çiçeklerle süslenmiş kapalı bir tahta tabutun içinde, en öndeydi. Wimbe civarındaki bütün kilise ve cami halkı da katılmıştı. Korolar

tabutun etrafında sırayla toplanarak, Chichewa dilinde ilahiler söyledi. Bitirdiklerinde, bu kez sessizliği davullar bozdu.

Cenaze ağıtı yavaş ve sürekliydi; sonra temposu yükseldi. Hızlı ve öfkeli ritmin üzerinde, Gule Walmkulu yürüyordu. Elliden fazla Gule Walmkulu, yüzünde abartılı burnu, siyah boynuzları, yuvarlak patlak gözleri ve sığır başı şeklindeki maskesiyle tabutun etrafında toplandı. Mistik dansçılar Gilbert'in evinin arkasında kamp kurup ateşlerin başında toplanarak günlerce orada kaldılar ve asla yüzlerini göstermediler. Sonra birkaçı gruptan ayrıldı. Dansa başladıklarında vücutları spazmlarla kasılıyordu. Aynı anda yere çöktüler ve sanki şefimizi almak üzere olduklarını haykırırcasına, kırmızı toprağın üzerinde kollarını ve bacaklarını savurdular.

Danstan sonra cenaze alayı Katolik kilisesinin yakınlarındaki mezarlığa doluştu. Şefin mezarı da tıpkı John Amcaminki gibi kazılmış, çukurun temeline daha küçük bir bölme açılmıştı. Dualar edildi ve tabutun üzerine çelenkler bırakıldı. Şefin habercisi Bay Ngwata, haki polis üniformasıyla geldi ve tabancasını havaya kaldırarak ateşledi. Gözlerimiz yaşlarla dolu, kulaklarımız gürültüden uğuldar bir halde, sevgili liderimizin toprağa indirilişini izledik.

Şefimizin ölümü bölgemiz için yeterince kötü değilmiş gibi, aynı yıl daha sonra ülke bir kıtlıkla daha karşılaştı. İnsanların yeşermekte olan umutlarına rağmen tekrar patlak

verdi: Mayıs 2004'te, sevilmeyen devlet liderimiz Başkan Muluzi nihayet koltuğundan çekildi ve yeni seçimlere fırsat tanıdı. Malawililer yeni başkan olarak Bingu wa Mutharika'yı seçtiler. Mutharika, Birleşik Devletler'de ekonomi eğitimi almış, Birleşmiş Milletler'de de yüksek pozisyonlarda bulunmuş saygın bir adamdı. Görevine başlarken Malawi'de her şeyin değişeceğini söyledi ve yaptığı ilk şeylerden biri, biz çiftçilere ulaşmak oldu. Yaklaşan ekim sezonunda devlet gübre yardımı yapmaya başladı; bu, ailemin üç yıldır ilk kez gübre alabileceği anlamına geliyordu.

Gübre kuponlarını, çuval başına fiyatı dört bin *kwacha*dan dokuz yüz elliye indirmişti ve her aileye dört kupon verilmişti. Ancak, hâlihazırda var olan yozlaşma kültürüne karşı bu planın hiçbir şansı yoktu. Kuponları çiftçilere dağıtmak yerine, birçok yerel lider bunları kendilerine topladı ve en çok parayı verenlere sattı.

Aralık 2005'te, her çiftçi aile dört kuponunu aldı. Bu ağır çuvalları taşıma işini bölüşmek için, babam ve ben ikişer tane alarak, devletin Wimbe'de darı ve gübre sattığı ADMARC kuyruğunda bütün gün bekledik. Babam çuvallarını alıp gitti ama bana sıra geldiğinde, yetkililer çoğunu kendi arkadaşlarına vermişti bile. Onlar kapıları kapatırken, kuyrukta bekleyen çiftçiler neredeyse isyan edecekti.

Neler olduğunu görebilmek için pencereye koştum ve tam yüzümü cama dayayıp içeri baktığımda, sırtımda keskin bir acı hissettim. Bir güvenlik görevlisi arkamda duruyor, elindeki su hortumuyla sırtıma vuruyordu.

"Çekil git buradan, seni küçük maymun!" diye bağırdı, hortumu deli gibi sallayarak. Bir kez kollarıma, sonra birkaç kez daha sırtıma vurdu. Elimden geldiğince hızlı bir şekilde oradan kaçarken, sırtım acıyla kavruluyordu. Yakında duran diğerleri duvar dibinde kalmıştı ve acımasızca dövülüyorlardı. Güvenli bir şekilde oradan uzaklaştıktan sonra yüzüm öfkeden kızardı. Onu öldürmek istiyordum ama adam çok iri yapılı, kaslı ve güçlüydü. Hiç şansım yoktu.

"Babam çoktan gittiği için şanslısın!" diye bağırdım.

Daha sonra iki çuval daha gübre alabildik ve ekin yapmaya hazırlandık. Önce yağmurlar normaldi. Tohumlarımızı hazırladık ve gübremizi düzgün şekilde yerleştirdik.

Ocak ayında tohumlar sürgün vermeye başlamıştı; böylesine lezzetli yağmur suyu ve gübreyle beslenmekten memnun bir halde uzuyorlardı. Ama tam babamın dizlerine ulaşmışlarken, yağmurlar aniden kesildi. Güneş her sabah bütün öfkesiyle yükseliyor, zavallı tohumları kavurarak kurutuyordu. Çok geçmeden yaprakları kuruyup buruştu; kibrit çaksak kolayca tutuşabilirlerdi.

"Gelecek yıl sorun yaşayacağız," dedi babam.

"Birini daha kaldırabileceğimi sanmıyorum," dedim.

Şubat ayında yağmur sadece birkaç kez daha yağdı; bu ancak ekinlerin birçoğunun sadece ilik üretmesine yeterdi. Ama *dowe* sezonu geldiğinde, kulakların çoğu deformeydi; hasat korkunç olacaktı. Devlet hemen müdahale sözü verdi ama bu arada insanlar korkmaya ve öfkelenmeye başlamıştı bile.

2002 yılındaki kıtlık döneminde bölgemizdeki insanlar sevilmeyen Muluzi hükümetini suçlamış, öfkelerini darı fazlamızı satan yetkililere kusmuştu. Ama bu kez zalim hava şartlarını kabullenmek yerine, büyüyü suçlamaya başladılar. Ve bu, beni suçladıkları anlamına geliyordu.

Ülkemizde batıl inançlar hâlâ çok güçlüydü ve haber bültenlerindeki bazı haberler bu korkuları daha da artırdı. Önceki kıtlık döneminde, güney bölgesinde, devletin insan kanını çalmak ve uluslararası yardım gruplarına satmak isteyen vampirlerle işbirliği yaptığı yönünde söylentiler yayılmıştı. Bir adam taşlanarak öldürülmüş, üç Katolik rahibi dayak yemişti. Devlet vampirlerle işbirliği yaptığını inkâr etmiş, ama bu söylentilerin yatışmasını sağlamamıştı. "Hiçbir devlet kendi halkının kanını ememez," demişti Başkan Muluzi, o dönemde. "Bu haydutluktur."

Bu vampir olayından sonra Dowa'da tuhaf bir yaratık ortaya çıkmış ve köylere saldırmaya başlamıştı. Bazıları yaratığın sırtlana benzediğini, diğerleri köpek yüzlü bir aslan olduğunu söylüyordu. Üç kişi ayak altında ezilerek ölmüş, on altısının kol ve bacakları gövdelerinden koparılmıştı. Saldırılar, binlerce insanın evlerinden kaçarak ormanda uyumayı tercih etmesine yol açmış, ama bu durum onları yaratığın saldırılarına daha açık hale getirmişti.

Polis bütün gece süren aramalar başlatmış ve bir akşam yaratığı bir korulukta sıkıştırmışlardı, ama gazetelere göre polisler tüfekleriyle ateş ettiği her seferinde yaratık üç ayrı hayvana bölünmüş ve çalılıkların arasında gözden kaybol-

muştu. Köylüler sonra *sing'angayı* ziyaret etmişlerdi, o da güçlü bir iksir yaparak ağaçlara doğru fırlatmıştı. Ertesi sabah yaratığın leşini yolda bulmuşlardı; cesedi bir köpekten daha büyük değildi. Yaşlılar leşi yakmak istemiş ama ateş onu yakamamıştı.

Köylüler evlerine dönmüşlerdi. Ancak, tam herkes güvende olduğunu düşünürken, ikinci bir yaratık saldırıp öldürmeye başlamış ve binlerce insanı yine ormana göndermişti. Daha sonraları ise yaratığın büyü ürünü olduğuna karar verilmişti. Dowa yakınlarındaki bir tüccar, güçlü bir büyücüden gök gürültüsü ve şimşek satın almış ama parasını ödemeyi reddetmişti. Buna misilleme olarak, büyücü yaratığı ailenin üzerine göndermişti. Saldırıya uğrayıp ölenlerin hepsi tüccarın akrabalarıydı.

Dowa'daki tuhaf yaratık olayından sonra, Malawi'deki birçok kişinin geceleri mahrem organlarını kaybettiği, sabahları kanlı çarşaflar içinde uyandığı haberi yayıldı. Barlarda içki içen adamlar en kolay hedeflerdi. Karanlıkta sarhoş bir halde evlerine giderlerken, kötü bir yaratık –belki bir grup cadı çocuk– onları bir ağacın arkasına çekiyor ve bıçakla organlarını kesiyordu. Daha sonraları kurbanların çoğunun bakir olduğu, organlarının büyücülere, şeytana tapanlara ve güçlü işadamlarına satıldığı açıklandı.

Bu öylesine endişe verici bir hal aldı ki, muhalefet lideri Saygıdeğer John Tembo, parlamentoda soruna eğilerek şöyle bir şey söyledi: "İnsanların mahrem organlarının satışı kabul edilemez; özellikle de kendinizinki yerinde kalırken."

Bu batıl inanç dalgası ve korku, çok geçmeden Wimbe'ye ulaştı. İnsanlar bazı büyücülerin pazar yerine yakın oturduğunu ve büyüleri için çocukları kullandığını söylüyordu. Bir gece büyücüler çocuklara, iyi bir Hıristiyan olduğu bilinen yaşlı bir adama saldırmalarını söylemişlerdi. Yaşlı adam uyurken, çocuklar onun başını büyüyle koparmış ve top olarak kullanarak futbol oynamışlardı. (Bu biz uyurken sık sık olur; büyücü çocuklar biz farkında olmadan başlarımızı alır ve sabah olmadan geri getirir. Bu ciddi bir sorundur.) Bu futbol maçı sıradan bir karşılaşma değil, Zambiya'da, şeytanın bütün çocukları arasında büyük bir turnuvaydı. Ödül kupasının içi, Noel'de yenecek insan etiyle doluydu.

Malawi takımı, Tanzanya'nın genç büyücüleriyle karşılaşmıştı. Ama oyun devam ederken ve seyirciler tezahürat yaparken korkunç bir şey olmuştu. Top patlamıştı. Bu olduğunda kafa geri getirilemiyordu dolayısıyla yaşlı adam da ölmüştü. Yeni bir kafa getirildikten sonra oyun devam etmiş, ama Malawili çocuklardan biri on sekizinci metrede elleriyle topa dokununca, penaltı atışı verilmiş, Tanzanyalılar maçı 1-0 kazanmıştı.

Büyücü uçağıyla Wimbe'ye dönerlerken, diğer çocuklar bu çocukla alay edip onu lanetlemişlerdi.

"Neden topa dokundun?" diye bağırmışlardı. "Biz kazanacaktık!"

Diğer büyücüler, çocuğu büyüleriyle feci şekilde dövmüştü; ödül eti alamadıkları için çok öfkelilerdi. Çocuğun büyükbabası, komşu köyde geleneksel bir şefti ve büyücüler

çocuğa bir seçenek sunmuşlardı.

"Bu gece büyükbabanı öldürüp etini bize getireceksin, yoksa onun yerine seni yeriz."

Çocuk o kadar feci dayak yemişti ki, ertesi sabah uyandığında kıpırdayamayacak kadar bitkindi. Babası onu yataktan kaldırmaya geldiğinde, çocuk her şeyi itiraf etti. Turnuvayı, yaşlı adamın patlayan kafasını ve diğer büyücülerin tehditlerini anlattı.

"Köyde yaşlı bir adam öldü," dedi. "Onu öldürenler de biziz. Şimdi büyükbabamı öldürmemi istiyorlar."

Anne ve babası öfkelenerek, olayı köyün şefi olan büyükbabaya bildirdiler. Çocuk onlara kendisini ve diğer çocukları çalıştıran büyücünün ismini verince, büyücünün evine bir grup gönderildi. Adam sopalarla dövüldü ve kaçarak canını zor kurtardı. Çocuğun annesi ile babası konuyu Wimbe Şefine bildirdiler (tahtı Gilbert'in kuzeni devralmıştı). Şef olayı soruşturdu ve üç kişiyi tutukladı. Bu büyücüler geleneksel mahkemede yargılanarak büyük miktarda para cezasına çarptırıldı. Ne yazık ki ülkemizin anayasasında bizi büyücülükten koruyan maddeler yok. Kanıtlaması çok zor olduğu için, yetkililer soruşturmalarını çok sınırlı tutuyor. Bir büyücüyü, çocuk haklarını çiğnemekten tutuklayabilirler ama asla adam kaçırma veya cinayetten tutuklayamazlar. Bunun bir gün değişeceğini umuyoruz.

Sonuçta bu olaylar sadece kötü güçlerle ilgili inanç ve

korkuları güçlendirmişti. Dolayısıyla, 2006 yılında darı ekinleri büyümediğinde ve kıtlık olasılığı baş gösterdiğinde, insanlar büyüyü suçlamaya başladı. Mart ayında bir öğleden sonra tarlalar güneşten kururken, uzakta muazzam fırtına bulutları toplanmaya başladı.

"Bakın, bulutlar toplanıyor," dedi insanlar. "Bugün yağmur yağacak!"

"Evet, nihayet kurtulduk!"

Haftalar boyunca yağmur yağmamıştı, bu yüzden kara yağmur bulutlarını görmek, kutlanacak bir şeydi. Ama bu bulutlar başımızın üzerinden geçtiği sırada güçlü bir rüzgâr esmeye başladı. Kırmızı toprağı havalandırıp gözlerimize ve ağızlarımıza doldururken, tarlaları ve diğer her yeri kavuran küçük kasırgalar oluştu. Bu rüzgâr yavaş yavaş bulutları dağıttı.

Gökyüzünde kavurucu güneşten başka bir şey kalmayınca, birkaç kişi evime geldi ve yel değirmenimi işaret etti. Bıçaklar o kadar hızlı dönüyordu ki, kule temelinden sallanıyordu.

"Bakın, bu dev pervane bulutları dağıttı. Çocuğun makinesi yağmurumuzu kovalıyor!"

"Bu makine kötü!"

"O bir makine değil; bir büyücü kulesi. Bu çocuk büyücüleri çağırıyor!"

"Durun!" diye bağırdım. "Kıtlık sadece burayı değil, bütün ülkeyi sardı. Bunun nedeni elektrik rüzgârı değil."

"Ama kendi gözlerimizle gördük!" dediler.

Bu insanların büyük bir güruh olarak toplanıp yel değirmenimi yıkmalarından veya daha kötüsünü yapmalarından korkuyordum. Sonraki hafta ortalıkta pek görünmedim ve evden çıkmadım. Daha fazla şüphe uyandırmamaları için bıçakları bile durdurdum. Pazar yerinde insanlar Gilbert'e yaklaşıyordu.

"Sen bize gerçeği söyleyebilirsin," dedi tüccarlardan biri. "Çocuk gerçekten büyücü mü? Bu elektrik rüzgârıyla ilgili söylediği şeyler doğru mu?"

"Büyücü filan değil," dedi Gilbert. "O bir yel değirmeni; bilimsel bir makine. Yapmasına ben de yardım ettim."

"Emin misin?"

"Elbette eminim. İsterseniz gidip kendiniz bakın."

Birçoğu, yel değirmenimin aslında ne için yapıldığını biliyordu; çoğu sıraya girip cep telefonunu bile şarj ettirmişti ama beni suçlamak, yaklaşan kıtlıkla ilgili korkularını aşmalarına yardımcı olmuştu. Neyse ki kısa süre sonra devlet duruma müdahale etti ve pazara tonlarca darı sundu. Birkaç ay sonra, bazı yardım kurumlarının geldiğini çok yardımcı olduğunu söyledi. Böylece kimse aç kalmadı ya da ölmedi. Bir felaket önlenmişti, ama yine de halkımızın böylesine geri kafalı olması beni gerçekten hayal kırıklığına uğratmış ve öfkelendirmişti.

Ne yazık ki Malawi'deki başka bir büyük trajedi için de günah keçisi yine büyü seçilmişti: HIV ve AIDS'in yayılması.

Bu dönemde, Malawililerin yüzde 20'si hastalanmıştı ve her yıl binlercesi ölüyordu. Sadece on binlerce öğretmenimizi öldürmekle ve öğrencilerimizin eğitim hayatını olumsuz etkilemekle kalmamış, aynı zamanda 2008 yılına gelindiğinde AIDS yüzünden birçok ulusal sanatçımız, müzisyenimiz de ülkemizin en değerli gurur kaynakları arasından silinmişti.

İnsanların AIDS'den ölmesinin nedeni inatçılık ve eğitimsizlikti. Yıllar boyunca inançları yüzünden köylülerimizin HIV tedavisi sunan klinikleri olamadı. İnsanlara cinsel ilişki sırasında nasıl korunacakları öğretilmemişti, hastalandıklarında da birçoğu bunu inkâr ediyordu. Diğerleri, HIV semptomlarını daha ilk bakışta tanıyan büyücüleri ziyaret ediyordu ama bu insanlar da hastalarına "Haklısın, kardeşim, büyülenmişsin. Neyse ki ben seni iyileştirebilirim," diyordu.

Bu büyücüler, aynı zamanda tıbbi müdahale gerektiren başka ciddi hastalıkları da iyileştirebildiklerini iddia ediyorlardı ki bu da ülkemizde birçok gereksiz ölüme yol açıyordu. En önemlilerinden biri, ishaldir. Kişi büyücüye giderek midesindeki ciddi sancılardan şikâyet eder.

"Ah, sorunun ne olduğunu biliyorum," der büyücü. "Nedeni salyangoz."

"Salyangoz mu?"

"Kesinlikle eminim. Bağırsaklarındaki hareketi hissediyor musun?"

"Elbette. Acım korkunç."

"Nedeni salyangoz. Onu hemen çıkarmalıyız!"

"O zaman acele et. Canım çok yanıyor!"

Büyücü bunun üzerine otlar, kökler, tozlar ve kemiklerle dolu torbasına eğilir ve bir elektrik ampulü çıkarır.

"Gömleğini kaldır."

Büyücü elektrik ampulünü herhangi bir şeye takmadan, sadece kendisinin görebileceği bir şeyi ararmış gibi yaparak, yavaşça kişinin karnının üzerinde gezdirmeye başlar.

"İşte burada! Salyangozun hareketini görebiliyor musun?"

"Ha?"

"Antenlerini oynattığını göremiyor musun? Bu, neden bu kadar acı çektiğini açıklıyor."

"Ah, evet. Sanırım görebiliyorum. Evet, işte orada!"

Büyücü yine ellerini torbasına sokar, bu kez kurutulmuş bir tomar kök çıkarıp bir su kavanozuna daldırır. Birkaç dakika sonra bu büyülü iksiri kişinin karnına serper.

"Bu suya değdiği anda, salyangoz ölüp dışarı çıkacak."

Birkaç dakika sonra başını kaldırıp kişiye bakar.

"Kendini daha iyi hissediyor musun?"

"Evet, sanırım salyangoz gitti. Kıpırdadığını hissetmiyorum."

"Güzel. Borcun üç bin *kwacha*."

AIDS'le ilgili öyle bir inanç vardı ki, çoğu kimse bu inanç yüzünden *sing'anga* dışında bir tıbbi yardım aramıyordu. Pazar yerinde gördüğünüzde onları incecik vücutlarından, sararıp solmuş saçlarından, gözlerindeki fersizlikten tanırdınız. Bazen onları Kasungu Hastanesi'ne giden bir kam-

yonetin arkasına doluşmuş halde görür, son görüşünüz olduğunu da bilirdiniz.

Bu eğitimsizlik, halkın sert alaycılığına ve dışlamalara da yol açmıştı. Çocuklar sık sık yollarda zayıf, ince görünen ve *wakachilombo* –virüs kapmış kişi– belirtileri gösteren birini görürler ve taciz ederlerdi.

"Şu AIDS'li *wakachilombo*ya bakın!" diye bağırıyorlardı. "Ölecek! Bayım, mezarını hazırlasan iyi edersin!"

Bir gün öğleden sonra pazar yerinde bawo oynarken, Wimbe Kliniği'nden gelen bir sağlık grubu biz çocuklara yaklaşarak sohbete başladı. İnsanları teste teşvik edecek bir gençlik kulübü kurmakta olduklarını söylediler.

"Siz de bize katılıp, toplum duyarlılığının artmasına katkıda bulunmaya ne dersiniz?" diye sordular. "Gerçekleri yaymak için yardıma ihtiyacımız var."

O gün Wimbe Gençlik Dostu Sağlık Hizmetleri Kulübü doğdu ve en sevdiğim faaliyetlerden biri haline geldi. Her pazartesi toplanıyor, HIV'in önlenmesi, tedavisi ve konu hakkında başkalarına nasıl yaklaşacağımızla ilgili bilgiler ediniyorduk. Sınıf bizim yaşımızda çocuklarla doluydu; çoğu ekonomik nedenlerle okulu bırakmıştı. Geoffrey ve Gilbert de kulübe üye olmuştu. Bir şeyler öğrenip başkalarıyla zaman geçirebileceğim, şakalaşıp sohbet edebileceğim, sınıfa benzer bir ortamda bulunmaktan dolayı çok mutluydum. Yel değirmeni ve hurdalıkta olduğu gibi, böyle bir ortam kafamdaki okulun yerini almış, odağımı korumamı sağlamıştı. Her şeyimi kulübüme harcıyordum.

Klinikteki doktorlar hevesimizden o kadar etkilenmişti ki insanları test yaptırmaya ikna etmeye yardımcı olacak bir oyun yazmamızı istediler. Günlerce kafa yorup, kâğıt üzerinde çalışmaktan çok zihnimde oluşturarak, harika bir oyun yazdım: *Maonekedwe apusitsa*. Yani, *Kitabı Kapağına Bakarak Yargılama.*

Oyun iki hafta sonra pazar yerinde sergilendi. Gilbert ve ben, etrafa gösteriyi duyuran afişler astık, hatta yeni şefimizden –Gilbert'in kuzeninden– kalabalığı çekmek için birkaç Gule Wamkulu çağırmasını bile istedik. Oyunun oynanacağı sabah, aktörler grubu olarak toplandık ve pazar yerinde çığırtkanlık yaparak yürüdük: "Gelin, hepiniz gelin!!! HIV dramını görün! Gule Wamkulu'nun akrobasi gösterilerini izleyin!" Pazar yerinin ortasında durduk ve çok geçmeden etrafımıza beş yüz kişi toplandı. Tüccarların bile birçoğu gösteriyi izlemek için dükkânını kapadı.

Oyun, başkent Lilongwe'de yaşayan evli bir çiftle ilgiliydi (arkadaşlarım Christopher ve Mese oynuyordu). Koca, eşini darı yetiştirmesi için köye gönderiyordu. Bildiğiniz gibi, köylerde hayat çok sıkıntılı olabilir. İnsanlar açtır, iş zordur ve güneş çok yakıcıdır. Bu tür bir çiftlik yaşamına alışkın olmayan kadın çok fazla kilo verir. Eve döndüğünde kocası öfkelenir.

"Neden bu kadar zayıfladın sen?" diye çıkışır.

"Köy yaşamı zor," der kadın.

"Yalan söylüyorsun. Bence başka erkeklerle yattın ve AIDS kaptın!"

Karısının haberi yoktur, ama kocası onun yokluğunda her gecesini 47. Bölge'deki barlarda geçirmiş ve çok sayıda fahişeyle birlikte olmuştur.

Karısı kocasına kendisini ifade etmeye çalışır ve suçlamaları reddeder. Ama kocası onun söylediklerine inanmaz. "Köye geri dön," der. "Başkalarıyla yatmak istiyorsan, git bunu yap. Defol evimden!"

Neyse ki bir arkadaşı tam zamanında gelir ve onları kavga ederken bulur. (Bu da benim rolümdü.)

"Bir dakika, kardeşim, sorun nedir?" diye sorar.

"Bu kadını darı yetiştirmesi için köye gönderdim ama baksana ne kadar zayıflamış. Köyde hayatın zor olduğunu ve çok fazla yiyecek bulamadığını söylüyor. Ama AIDS kapmış bence, bu yüzden artık onunla yaşamak istemiyorum!"

"Kardeşim, sadece dışarıdan bakarak birinin AIDS'li olup olmadığını bilemezsin," der arkadaşı. "Zayıflamasının nedeni açlık, tüberküloz veya daha birçok şey olabilir. Bunu kesin olarak öğrenmenin tek yolu, yerel Gönüllü Danışmanlık ve Test Merkezi'nde test yaptırmaktır."

"Pekâlâ!" der adam. "Oraya gideceğiz ve bu kadının AIDS'li olduğunu hepinize kanıtlayacağım!"

Adam çok iri yarı ve güçlü olduğu için, 47. Bölge'deki fahişelerin ona zarar veremeyeceğini düşünmüştür. Ama merkezde test yaptırdıktan sonra, doktor (Gilbert) kocaya sonucunun HIV pozitif olduğunu, karısındaysa virüs bulunmadığını söyler.

"Beni kandırıyorsunuz!" diye bağırır adam doktora. "Bu

doğru olamaz!"

"Size yalan söylemiyorum," der doktor. "Ama endişelenmeyin. Bu son demek değil. Birkaç basit kurala uyarsanız, hayatınızı güzelce yaşamaya devam edebilirsiniz."

Kadın korkar. "Seninle yaşamam artık mümkün değil. Sen haklısın, kocacığım. Senden ayrılmalıyım."

"Saçmalamayın," der doktor. "Birlikte yaşamınıza devam edebilirsiniz. Sadece dikkatli olun ve korunma önlemleri alın."

Karısı çok rahatlar ve kocasına sarılır. "Seni çok seviyorum," der. "Ölüm bizi ayırana kadar da seninle kalacağım."

Oyun bittiğinde seyirciler tezahürat yapıyor, alkışlıyor, ıslık çalıyor ve havaya kâğıtlar atıyordu. Oyuncular sahneden çekildikten sonra, Gule Wamkulu çarpıcı bir finalle kapanışı yaptı. Küçük oyunumuzun bir sürü insanı hemen test yaptırmaya ikna ettiğini söyleyemem, ama tutumların değişmesine yardımcı olduğuna eminim. Bugün devlet programları ve yeni merkezlerle daha fazla insan eğitiliyor, test yaptırıyor. AIDS artık eskisi gibi bir tabu olmaktan çıktı. Büyücüler bile bilimi ve tıbbı kendi büyülerinin önüne geçirerek, hastalarını kliniklere gönderiyorlar.

Bir mucit ve eylemci olarak popülerliğim çok geçmeden başka fırsatları da çekti. Oyundan bir süre sonra, Wimbe İlkokulu'ndaki öğretmenlerden biri, öğrenciler için bir bilim kulübü başlatmakla ilgilenip ilgilenmeyeceğimi sordu. Yel değirmenim onu etkilemişti ve kampusta da bir tane yapmamı istiyordu.

"Öğrenciler sana hayranlık duyuyor," dedi. "Bilimdeki yeteneğin, beyinlerini kesinlikle zorlayacaktır."

"Tabii," dedim. "Yaparım."

Okulda yaptığım yel değirmeni, ilk radyo deneyimde olduğu gibi küçüktü; bıçakları metal bir darı kovasından yapılmış, jeneratör olarak da bir radyo motoru kullanılmıştı. Onu bir okaliptüs sırığına taktım ve onardığım iki pilli eski bir Panasonic radyoya tellerini bağladım. Bunu, bir sabah bütün çocukların korulukta top oynamasından yararlanarak yapmıştım. Ben çalışırken, kalabalık izlemek için toplandı. Telleri bağladığımda, okul bahçesinde güçlü bir müzik yankılandı.

"Sessiz olun. Dinlemek istiyorum!" diye bağırıyorlardı.

"İtmesene be!"

"Bırakın da göreyim!"

Yel değirmeni sadece öğrencilerin müzik ve haber dinlemesini sağlamakla kalmamıştı; aynı zamanda anne ve babalarının cep telefonlarını da şarj edebiliyorlardı. Her pazartesi onlara bilimin temellerini anlatıyor, yeniliklerin önemini açıklıyordum. Kitaplarımda gördüğüm kâse ve ip deneyiyle, telefonun nasıl çalıştığını anlamalarına da yardım ediyordum.

Basit hurda malzemeler kullanarak, her şeyi nasıl yaptığımı onlara adım adım gösteriyor ve kendi başlarına bir şeyler inşa etmek için ilham bulmalarını umuyordum. *Komşularıma yel değirmeni yapmayı öğretebiliyorsam,* diye düşünüyordum, *birlikte başka neler yapabiliriz?*

"Bilimde yaratır ve yenilikler yaparız," diyordum. "Yaşamımızı kolaylaştıracak yeni şeyler yaparız. Hepimiz bir şey inşa edip işe yaramasını sağlayabilirsek, birlikte Malawi'yi değiştirebiliriz."

Daha sonraları bazı öğrencilerin okuldaki yel değirmeninden çok etkilenerek, eve döndüklerinde kendileri için oyuncak yel değirmenleri yaptığını öğrendim.

O resimlerini gördüğüm yel değirmenleri gerçek olsa ve her evin, pazar yerindeki her dükkânın tepesinde kendine ait, elektrik üreten bir makine bulunsa, hayatımızın nasıl olabileceğini hayal etmeye başlamıştım. Geceleri bütün vadi yıldızlı bir gökyüzü gibi parlardı. Halkıma elektriği getirmek, artık bir deli saçması gibi görünmekten giderek sıyrılıyor, somut bir gerçeklik halini alıyordu.

14. Bölüm

Kasım 2006 başlarında, Malawi Öğretmen Eğitimi Faaliyetleri'nden birkaç yetkili Wimbe İlkokulu'ndaki kütüphaneyi denetlerken, okul bahçesindeki yel değirmenimi fark etmişlerdi. Kütüphaneci Bayan Sikelo'ya değirmeni kimin yaptığını sormuşlar, o da benim adımı vermişti. Aralarından biri güney bölgesinde bulunan Zomba'daki merkezlerini aramış, amirleri Dr. Hartford Mchazime'ye gördüklerini anlatmıştı.

Birkaç gün sonra Dr. Mchazime, beş saatlik yoldan Wimbe'ye geldi. Sürücüsü onu bizim evimize getirdi ve doktor, babama yel değirmenini inşa eden çocukla konuşmak istediğini söyledi.

"Kendisi burada," dedi babam ve beni odamdan çağırdı.

Dr. Mchazime beyaz saçlı, nazik bakışlı, kibar ve yaşlıca bir adamdı. Ama konuşurken, dil kullanımı muhteşem ve güçlüydü. Birinin böylesine iyi Chichewa konuştuğunu daha

önce hiç duymamıştım. İngilizce konuştuğunda da kesinlikle ilham vericiydi.

"Bana her şeyi anlat," dedi, yel değirmenim ve onu nasıl yaptığım hakkında sorular sorarak.

Daha önce yüzlerce kez yaptığım gibi ona da yel değirmenimi anlattım. Evde bir tura çıkararak anahtarlarımı ve devre kesicimi gösterip, çalışma prensiplerimi açıkladım. Başıyla onaylayarak dikkatle dinledi ve bana çok detaylı sorular sordu.

"Bunlar çok minik ampuller," dedi. "Neden büyüklerini kullanmıyorsun?"

"Büyük ampuller AC akım gerektirir," dedim. "Çok sayıda ampul takabilmek için bir aküyü şarj etmek zorundayım ve o da DC akım üretir. Bu minik araba ampulleri, bulabildiğim tek DC ampuller oldu."

"Eğitimini kaçıncı sınıfa kadar sürdürdün?"

"Ortaokulun birinci sınıfından ayrılmak zorunda kaldım."

"Peki, voltaj ve elektrikle ilgili bildiklerini nereden öğrendin?"

"Kütüphanenizden sürekli kitap ödünç alıyordum."

"Sana bunları kim öğretti? Kim yardım ediyor?"

"Kimse," dedim. "Sürekli okuyor ve tek başıma çalışıyorum."

Dr. Mchazime sonra annem ve babamla konuştu.

"Oğlunuz sayesinde evinizde elektrik ışığınız var," dedi. "Bununla ilgili ne düşünüyorsunuz?"

"Gurur duyuyoruz," dedi annem. "Ama başlangıçta delirdiğini sanmıştık."

Dr. Mchazime güldü ve başını iki yana salladı.

"Size bir şey söylemek istiyorum," dedi. "Farkında olmayabilirsiniz ama oğlunuz inanılmaz bir şey başarmış ve bu sadece bir başlangıç. Buraya William Kamkwamba'yla görüşmek için daha birçok kişinin gelip gittiğini göreceksiniz. Bu çocuğun çok ilerilere gideceğini hissediyorum ve buna hazır olmanızı istiyorum."

Bu ziyaret biraz kafamı karıştırmış ve beni çok heyecanlandırmıştı. Daha önce kimse bana böyle sorular sormamış ve kimse bu konuyla böylesine ilgilenmemişti. O gün öğleden sonra Dr. Mchazime Zomba'ya döndüğünde, meslektaşlarına gördüklerini anlatmıştı.

"Bu inanılmaz," demişlerdi. "Bu çocuğu bütün dünyanın tanıması gerek."

"Katılıyorum," demişti Dr. Mchazime. "Ve bir fikrim var."

Ertesi hafta Dr. Mchazime, yanında Radyo Bir'den bir muhabirle tekrar evimize geldi. Bu kişi, sesini yıllardır dinlediğim ünlü Everson Maseya'ydı ve benimle görüşmek için evime gelmişti.

"Bu şeye ne diyorsun?" diye sordu.

"Elektrik rüzgârı diyorum."

"Nasıl çalışıyor?"

"Bıçaklar dönerek bir dinamodan elektrik üretiyor."

"Peki, gelecekte bununla ne yapmayı planlıyorsun?"

"İnsanların ışığı ve suyu olabilmesi için Malawi'deki bütün köylere ulaşmak istiyorum."

İki gün sonra, biz Radyo Bir'in röportajı yayınlamasını beklerken, Dr. Mchazime başka muhabirlerle tekrar geldi. Bu adamlar, Malawi'deki bütün büyük basın organizasyonlarını temsil ediyordu: Mudziwithu ve Zodiac radyo istasyonları, *Daily Times*, *Nation*, *Malawi News* ve *Guardian News*. Fotoğraf makineleri ve ses kaydedicileriyle arabadan inerek, yel değirmenimin etrafında toplandılar.

İki saat boyunca resim çekmek, anahtarlarımı ve akü sistemimi görüntüleyebilmek için birbirlerini dirsekleyerek evin içinde dolaştılar.

"Sen süreni doldurdun, sıra bende!" diye bağırıyorlardı.

"Kenara çekil, benim gazetem daha büyük!"

Çok geçmeden pazar yerinden gelen bir kalabalık, köyümüze gelen ünlü muhabirlere şaşkınlıkla bakarak bahçemizi doldurdu.

"Bakın, bu Zodiac'tan Noel Mkubwi!" diyorlardı.

"Sonunda yüzünü gördük. Ne yakışıklıymış!"

"Bakın, William'la röportaj yapıyor!"

Hatta muhabirlerden biri kuleme tırmanıp sürekli fotoğraf çekerek, bıçaklarla makara sistemini inceledi.

"Mchazime, bu çocuk bir dahi," diye bağırdı.

"Evet," diye karşılık verdi Dr. Mchazime, "ve sistemimizin sorunu da bu. Yoksulluk yüzünden böyle yetenekleri sürekli kaybediyoruz. Onları tekrar okula göndersek de, eğitim sistemimiz çok kötü. Sizi buraya getirdim, çünkü bu çocuğun yaptıklarını bütün dünyanın görmesini ve ona yardım etmelerini istiyorum."

Dr. Mchazime bize, kendi çocukluğunda eğitimle ilgili karşılaştığı zorlukları anlattı. Onun babası da ailesine yiyecek ve giysi sağlamakta zorlanan yoksul bir çiftçiydi. Ama babası eğitimin değerini öğrenmişti. Rodezya'daki altın madenlerinde çalışırken, hiç okula gitmediği için birçok kariyer fırsatını kaçırmıştı. Bu başarısızlık hayatı boyunca yakasını bırakmamıştı.

Dr. Mchazime gençken, ailesi karnını zorlukla doyurabiliyordu. Kardeşlerinin okula devam edebilmesi için, kendisi eğitimini bırakıp çalışmaya gönüllü olmuştu. "Bütün çocuklarım okulda kalacak, gerekeni ben yaparım," diyerek babası bunu reddetmişti. Dr. Mchazime'nin ortaokul eğitimini tamamlaması neredeyse on yılını almıştı. Otuz üç yaşındayken, sonunda Zomba'daki Malawi Üniversitesi'nden burs kazanmış, daha sonra Amerika, İngiltere ve Güney Afrika'daki üniversitelerde mastırını ve doktorasını tamamlamıştı. MTTA için çalışmaya başlamadan önce, çok sayıda ders kitabı yazmıştı; okul kitaplarımdan *Sekizinci Sınıf İngilizce Okuma Kitabı* da bunlardan biriydi.

Muhabirler ziyaretimize geldikten sonraki gün, Everson Maseya'yla röportajım nihayet Radyo Bir'de yayınlandı. Evin arkasında halamla sohbet ederken annem seslendi: "William, hemen gel! Röportajın yayınlanıyor!"

Bütün ailem radyonun etrafına toplandı ve spikerin sözlerini dinledik: "Wimbe, Kasungu yakınlarında bir çocuk, elektrikli rüzgârı yarattı." Sesim kolonlardan duyulduğunda, kardeşlerim tezahürat yapmaya başladı.

Radyo programı yeterince büyük bir şans değil belki ama ertesi hafta *Daily Times*'ta haberim büyük bir manşetle yayınlandı: "Okuldan Atılan Dahi!" Habere, odamda gülümsememeye çalışarak telleri aküye bağlıyormuşum gibi yaparken çekilmiş bir fotoğrafım eklenmişti. Aynı gün öğleden sonra gazeteyi pazar yerine götürüp, bir zamanlar deli olduğumu söyleyen herkese gösterdim.

"Seni radyoda da dinledik," diyorlardı. "Blantyre'a mı gittin?"

"Hayır, onlar bana geldi," diye cevap verdim.

"Ciddi misin? Seninle gurur duyuyoruz. Hepimizi çok iyi temsil ettin ve anlattıkların hepimizi çok etkiledi."

Bu muhabirlerin evime gelmesi, kasabalıların nihayet yel değirmenimi kabullenmesini sağlamıştı. Bilmiyorum ama sanırım bu bir tür onaylamaydı. Radyo ve gazete haberlerinden sonra, evime gelen ziyaretçilerin sayısı iki katına çıktı.

Haber yayınlandıktan kısa süre sonra, yel değirmenim üzerinde bazı çok önemli gelişmelerle uğraşmaya başladım. Tuvaletin arkasındaki akasya ağacının en güçlü rüzgârları engellediğini ve onun üzerine çıkmam gerektiğini anlamıştım. Böylece, *Daily Times*'ı kolunun altına alan babam, tütün tarlasının müdürünü birkaç dev direkten vazgeçmeye ikna edince, onları on metre yüksekliğinde bir kule yapmak için

kullandım. Ağaçtan uzaklaştıklarında, bıçaklarımın hızı ve ürettikleri voltaj iki katına çıkmıştı.

Dr. Mchazime muhabirlerle birlikte evime geldikten sonra, Zomba'ya geri dönerek meslektaşlarını toplamıştı.

"Bence bu çocuğun okula geri dönmesi gerekiyor," demişti. "Eğitimine devam etmeli ve yeteneklerini geliştirmeli. O zaman icatları güvenilirlik kazanır ve insanlar onun yaptıklarına saygı duyar. Eğitimi olmazsa, çok sınırlı kalır."

"Katılıyoruz," demişti meslektaşlarından biri. "Belki onu destekleyecek bir organizasyon ayarlayabiliriz."

"Zaman içinde, evet," demişti Mchazime. "Ama onu en hızlı şekilde okula döndürmeliyiz. Belki okul ücretleri için kendi aramızda bir şey yapabiliriz."

Dr. Mchazime kendi cüzdanından bir tomar para çıkararak masanın üzerine atmıştı. "Bakın, bu kendi cebimden yaptığım katkım. Kim bana katılacak?"

Günün sonunda, Dr. Mchazime yaklaşık iki bin *kwacha* toplamıştı.

O hafta, Dr. Mchazime, Eğitim Bakanlığı'yla bağlantı kurmuş ve onlardan devam etmem için iyi bir okul bulmalarını istemişti. Kimse aramalarına veya mektuplarına cevap vermeyince, kendisi kalkıp ortaokul eğitimi sorumlusunun ofisine gitmişti.

"Bir mektup gönderdim," demişti.

"Mektubunuzu aldık," demişti kadın. "Bu çocuğun ger-

çekten çok ilginç bir hikâyesi var ve ona bir yer bulacağız ama şimdi olmaz."

"Sizler onu geciktiriyorsunuz," demişti Dr. Mchazime öfkelenerek. "Çocuk büyüyor ve onu ne kadar geciktirirseniz, o kadar çok sayıda okul yaşının geçtiğini söyleyecek. Daha hızlı çalışın."

Kadın bağlantıda kalacaklarını söylemişti ama kimse ona geri dönmemişti. Dr. Mchazime tekrar onları aradığında, kendisine Kasungu'ya giderek orta doğu okullarının sorumlusuyla görüşmesini söylemişlerdi. Dr. Mchazime arabasına binmiş ve dört saatlik yolculuktan sonra kadının ofisine varmıştı.

"Bu çocuğun haberini okudum," demişti kadın. "Çok ilginç."

"Elbette ilginç, bu yüzden zamanını boşa harcamayın," demişti Dr. Mchazime. "Hemen okula dönmesi gerek."

"İzlenmesi gereken prosedürler var," demişti kadın.

"Bir istisna yapabilirsiniz. Bazı muafiyetler vardır."

"Pekâlâ," demişti kadın. "Gidip bu yel değirmenini kendim göreceğim."

Ben pazar yerinde babamın işlerine koştururken, okul müdürü yanında Çalışma Bakanlığı'ndan birileriyle yel değirmenimi görmeye gelmişti. Üzerlerinde takım elbiseleriyle güneşin altında dururken, yüzlerinden ter damlaları süzülüyordu. Neden geldiklerini açıklamamış, sadece anneme etrafa bakmalarında sakınca olup olmadığını sormuşlardı. Çalışma Bakanlığı'ndan gelen bir yetkili, meslektaşlarına dön-

müştü. "Bu çocuğun çok özel bir yeteneği var. Onu kesinlikle sisteme almalıyız. Devlette böyle insanlara ihtiyacımız var!"

Okul müdürü ofisine döndüğünde Dr. Mchazime'yi aramıştı.

"Haklısınız," demişti. "Bu çocuğun okula dönmesi gerek ve ona uygun bir yerimiz var."

"Bilim alanında uzmanlaşmış yatılı bir okul olmalı. Lütfen gecikmeyin."

"Buradan sonrasını biz hallederiz," demişti kadın.

Bütün bunlar olurken, benim bilgim dışında başka inanılmaz bir şey daha gerçekleşiyordu. *Daily Times*'taki haberin yayınlanmasının ertesi günü, Lilongwe'de yaşayan Soyapi Mumba adlı bir Malawili gazeteyi ofisine götürmüştü. Soyapi bir yazılım mühendisiydi. Malawi'nin sağlık sistemini bilgisayarlaştırma üzerinde çalışan ve Amerikalı yetkililer tarafından yönetilen Baobab Health'te çalışıyordu. Soyapi'nin patronlarından biri olan Mike McKay adında uzun boylu bir Amerikalı, yel değirmenimle ilgili haberi o kadar beğenmişti ki, Hacktivate adlı blogunda benden söz etmişti. O yazı, ünlü bir Nijeryalı blog yazarı, girişimci ve TEDGlobal 2007 adlı büyük bir konferansın program direktörü olan Emeka Okafor'un dikkatini çekmişti.

Emeka, konferansına resmi bir "üye" olarak katılmamı istiyordu ve üç hafta boyunca beni bulmak için çok çabalamıştı. Gazetedeki muhabirleri her gün taciz ettikten sonra,

nihayet Dr. Mchazime'ye ulaşmıştı. Aralık 2006 ortalarında Dr. Mchazime, TED katılım formuyla evimize geldi. Mango ağacının altında oturduk ve hayatımla ilgili küçük bir yazı hazırlamamın yanı sıra, bütün soruları cevaplamama yardım etti. O gittiğinde, TED'in ne olduğu, hatta ne anlama geldiği hakkında hiçbir fikrim yoktu (TED, Teknoloji, Eğlence ve Tasarım anlamına geliyor ve büyük fikirleri olan bilim adamları, mucitler ve yenilikçiler, her yıl bu program kapsamında toplanarak görüşlerini ve deneyimlerini paylaşıyor).

Bir konferansın ne olduğunu veya böyle ortamlarda insanların ne yaptığını bile bilmiyordum. Katılım formunda adres belirtilmemişti. Lilongwe'de olduğunu düşünüyordum ama emin değildim. Kendimi başkentin sokaklarında yürürken ve bir sürü farklı insanı izlerken hayal ediyordum. İnsanlar Lilongwe'nin hırsızlarla dolu olduğunu söylüyordu ama bundan korkmuyordum. Bana bir şey olursa, pazar yerine gidip kadınlardan yardım isteyecektim; kadınlar daima yardım ederdi. Ama bu konferansta ne giyecektim? Sahip olduğum bütün giysiler yatak odamdaki bir ipe asılıydı ve çatının tozundan kıpkırmızı olmuşlardı. Yine de, üzerinde hayal kuracak bir şeyim olmuştu.

Ocak başlarında, yeni yıldan hemen sonra, Dr. Mchazime'nin iş arkadaşlarından biri telefonla Geoffrey'i aradı (benim cep telefonum yoktu) ve TED konferansına katılmak üzere seçildiğimi bildirdi.

"Ona hazırlanmasını söyle," dedi Geoffrey'e. "Bir yolculuğa çıkıyor."

Geoffrey detayları bilmiyordu ama Dr. Mchazime'nin beni arayacağını söyledi. Birkaç gün sonra doktorlar aradı. Ben tesadüfen yanında olduğumdan Geoffrey telefonu bana uzattı.

"Arusha, Tanzanya'ya gidiyorsun," dedi Dr. Mchazime. "Başka bilim adamları ve mucitler de orada olacak. Bütün dünyadan insanlar. Belki sonucunda iyi bir şeyler çıkar."

Vay canına, Arusha! Otobüs yolculuğunu hayal etmeye çalıştım. Ne kadar sürerdi? Yanıma çok fazla yiyecek, belki kek ve kızarmış darı almalıydım. Sonuçta hiç param yoktu.

"Önemli bir şey," dedi Dr. Mchazime. "Bütün koltuklar dolmadan uçak biletini almamız gerek."

"Uçakla mı gidiyorum? *Tanrım!*"

"Evet. Otelde sigara içilen mi, yoksa içilmeyen bir oda mı istediğini soruyorlar."

"Otel mi? Otelde mi kalacağım?" Bense, meyhanelerin yakınındaki o yoksul insanların kaldığı konukevlerinden birinde kalacağımı sanmıştım.

"Elbette otelde kalacaksın," dedi Dr. Mchazime. "Ve bir iyi haberim daha var, William. Okula geri dönüyorsun."

Sonunda, Eğitim Bakanlığı'yla aylarca süren mücadelenin ardından, evimden bir saat uzaklıktaki bir yatılı okul olan Madisi Ortaokulu'na devam etmeme izin verilmişti. Dr. Mchazime'nin önerdiği bilim odaklı okullardan biri değildi. O okulların müdürleri, yaşım büyük olduğu için ve okuldan

uzak geçirdiğim yıllardan dolayı beni kabul etmek istememişlerdi. Ancak, Madisi'nin müdürü Bay Rhonex Banda hikâyemden o kadar etkilenmişti ki, açığı kapamam için bana bizzat fazladan yardım sunmayı bile önermişti. Çok geride kalmıştım.

Dr. Mchazime benim Arusha'ya yapacağım yolculuğu planlarken, ben de eşyalarımı toplayıp okula gittim. Evden ilk kez ayrılıyordum. Birkaç hafta önce Lilongwe'de, Geoffrey'in birkaç yıl önce şehre taşınan ağabeyi Jeremiah'yı ziyaret ederken aldığım siyah bir bavulum vardı. Bir diş fırçası, diş macunu, terliklerim, bir battaniye, üç tişört, bir pantolon, güzel bir gömlek, bir çift çorap ve iki külotla hazırlandım. Bavulun tekerlekleri olduğu için peşimden sürükleyerek avludan geçirdim ve mango ağacının altında durdum. Annem ve babam, Geoffrey'le birlikte bekliyordu.

"Sanırım yakında görüşeceğiz," dedim.

"Çok çalış," dedi babam. "Seninle gurur duyduğumuzu bilmeni istiyorum."

Geoffrey bavulumu bisikletine bağladıktan sonra kamyonet durağına doğru yola çıktık. Yolda Gilbert'in evine uğradık.

"Bizim telefonumuz yok, nasıl haberleşeceğiz?" diye sordu Gilbert.

"Zor olacak," dedim.

"Belki seni ziyarete gelebilirim."

"Ah, Gilbert, bu harika olur. Lütfen gel."

"Seni özleyeceğim, dostum."

"Ben de öyle."

Kamyonet durağında durup bekledik ve çok geçmeden bir kamyonet, arkasında kızıl bir toz bulutu kaldırarak göründü. Geoffrey el sallayarak araca durmasını işaret etti.

"Okullar tatile girdiğinde görüşürüz," dedi. "Oraya gittiğinde telefonu olan birini bul ve bana numarasını gönder. Bu şekilde haberleşebiliriz, Gilbert'in de yanımda olmasını sağlarım."

"Bu güzel olur," dedim. "Yel değirmenime iyi bak, olur mu? Olan her şeyi bana anlat."

"Tabii, tabii, merak etme."

Diğer yolcularla birlikte kamyonete sıkıştım, koltuk olarak bir kömür çuvalının üzerine oturdum ve Kasungu'ya doğru yola çıktım. Oraya ulaştıktan sonra M1 Otobanı'ndan minibüsle Madisi kasabasına geçtim. Minibüs beni kasabanın dışındaki bir kavşakta, okula doğru uzanan bir yolun köşesinde indirdi. Bavulum çakıl zeminli yolda peşimde sekerken bir kilometre yürüdüm ve sonunda okulun çelik kapılarına ulaştım. Birkaç dakika içinde, bir yurt odam, oda arkadaşlarım, yemek saatlerim ve yoğun bir ders programım olmuştu. Her şey yeni, yabancı ve biraz boğucuydu ama Tanrım, gerçek bir okulda öğrenmeye geri dönmek ne harika bir duyguydu!

Madisi'deki sınıfların su sızdırmayan sağlam çatıları ve deliksiz zemin döşemeleri vardı. Camları sağlam büyük pencerelerden içeri güneş ışığı süzülüyor, soğuğu kırıyordu. Kendime ait bir sıram ve kalemliğim vardı. Geceleri ders çalışır-

ken, tepeden gerçek floresan ışığı yayılıyordu (en azından elektrik kesintileri olmadığında).

Fen dersleri, rafları hafif mikroskoplar, yüksek dirençli bobinler, cam deney tüpleri ve eski borik asit kavanozlarıyla dolu gerçek kimya laboratuvarlarında yapılıyordu. İlk derslerimizden birinde öğretmenimiz Bay Precious Kocholola'nın, bize bir elektrikli zilin akımını anlattığına inanabiliyor musunuz? Ben bu kavramı zaten yel değirmenimde ve devre kesicimde uygulamıştım ama bilimsel terimlerle –hem de İngilizce– duymak, ilk kez dinlemek gibiydi.

Malawi'deki diğer bütün okullarda olduğu gibi, Madisi de ayakta kalabilmek için devletten yardım alıyordu ve diğer daha prestijli yatılı okulların aksine, ihmal edilmişti. Bilim laboratuvarındaki donanımın büyük bölümü, Başkan Banda'nın döneminden kalmaydı ve o kadar eskiydi ki, neredeyse artık işe yaramıyordu. Kimyasal maddelerin son kullanma tarihi geçtiği için tehlikelilerdi; mikroskoplar paslanmış ve boyaları dökülmüştü; elektrikli zil dersinde kullanabileceğimiz pilimiz yoktu.

"Birinizin odasında fazladan pil varsa, memnuniyetle gösterebilirim," dedi öğretmenimiz.

Kimsenin yoktu, bu yüzden pil yerine hayal gücümüzü kullandık.

Odalarımız kirliydi ve duvarlar grafitiyle doluydu. Tuvaletteki pisuvarlar çalışmadığından, birinci sınıf öğrencileri (yani ben, yeni çocuk) kokuyu gidermek için her gün temizlemek zorundaydı. Odaların kendileri o kadar küçüktü ki, iki

çocuk küçük bir yatakta yan yana sıkışarak uyumak zorundaydı. Benim yatak arkadaşım, Kennedy adında, çoraplarını hiç yıkamayan bir çocuktu.

"Hey, dostum, benimle yatağa girmeden önce ayaklarını yıkamak zorundasın," dedim.

"Üzgünüm, hep unutuyorum," dedi. "Yarın yıkarım, söz."

Ama hiç yıkamadı. Sık sık uyandığımda ayağını ağzımda buluyordum.

Diğer herkesten birkaç yaş büyük olduğumdan, bazı öğrenciler benimle alay etmeye başlamıştı.

"Çiftlikte arkanda kaç çocuk bıraktın, babalık?" diye bağırıyorlardı.

"İki," diyordum, "ve biri de yolda. Belki gelecek ay."

"Babalık komik olduğunu sanıyor," diyorlardı. "İneklerinle çok fazla zaman geçirmişsin, çoban çocuk!"

Bir gün bu alaycılığa kesin olarak son vermeye karar verdim. Yel değirmenimle ilgili gazete haberini çıkarıp masanın üzerine koydum. "İşte," dedim. "Yaptığım şey buydu."

Çocuklar çok etkilenmişti. "İyi iş, dostum!" dediler. "Bunu nasıl başardın?" Sonrasında bir daha kimse benimle alay etmedi.

Aslını isterseniz, beş yıl okuldan uzak kaldıktan sonra eğitimime geri döndüğüm için çok mutluydum. Ama bu tuhaf yerde birkaç hafta geçirdikten sonra, ailemden ve evimden uzak olmanın yükü de eklenince biraz hüzünlenmiştim. Derslerden sonra sık sık kütüphaneye gidiyor, kitap sayfala-

rının ve rafların arasında saklanıyordum. Bir sandalye bulup coğrafya, sosyal bilgiler, tarım, biyoloji, İngilizce ve matematik çalışıyordum. Amerika ve Afrika tarihi çok ilgimi çekiyordu, bu kitaplarda renkli dünya haritaları vardı. Dışarıdaki dünya ne kadar yabancı olursa olsun, kendimi ne kadar yalnız hissedersem hissedeyim, kitaplar bana evimi, mango ağacının altında oturduğum zamanları hatırlatıyordu.

Ben Madisi'deki okula devam ederken, Dr. Mchazime Arusha yolculuğumun planlarıyla meşguldü. Birkaç ay önce pasaport almama yardım etmişti. Ve hiç uçağa binmediğim veya otelde kalmadığım için beni bir hafta sonu okuldan alarak, uluslararası yolculuklar konusunda bana hızlandırılmış kurs verdi. Minibüsle altı saat yolculuk yaparak Zomba'ya gittim ve doktorla birlikte birçok turistin kaldığı Masongola Oteli'ni ziyaret ettik. Dr. Mchazime, müdürden bana bir odayı göstermesini, konuk formlarını doldurmayı ve restoranda sipariş vermeyi öğretmesini istedi. Ama Masongola çok pahalı olduğu için, Dr. Mchazime bana Peter's Lodge'da bir oda tuttu. İlk kez bir otelde kalıyordum ve ilk kez gerçek bir şilte üzerinde uyuyordum.

Dr. Mchazime, bana bembeyaz bir gömlek ve siyah bir pantolon da aldı. Bunlar hayatımda sahip olduğum en güzel giysilerdi. Bana başka yararlı yolculuk tavsiyeleri de verdi: Örneğin, uçaktayken sadece bana ait bir koltuğum olacaktı ve dolayısıyla minibüsteki gibi acele edip başkalarını dir-

seklememe gerek kalmayacaktı; lavabonun kırmızı ışığı yanıyorsa, dolu olduğu anlamına geliyordu; ilk uçak yolculuklarında çoğu kimsenin midesi bulandığı için, her koltukta içine kusulabilecek bir kâğıt torba bulunuyordu. O torbanın varlığına çok sevinmiştim, çünkü ihtiyacım olacağından emindim.

Haziran ayında okuldan ayrıldım ve hazırlanmak için minibüsle eve döndüm. Ertesi sabah, beni Lilongwe Havalimanı'na götürmek için bir şoför geldi.

"Oğlumuz bizden ayrılıyor ve uçak yolculuğuna çıkıyor," dedi babam, anneme gülümseyerek.

"Doğru," dedim. "Gökyüzünde bir kuş gibi uçacağım. Üzerinizden geçerken el sallarım."

"Seni izleyeceğiz. Bizi burada göreceksin."

Babam cebime bir torba kavrulmuş yerfıstığı koydu; hâlâ sıcaklardı.

O akşam Lilongwe'deyken uyuyamayacak kadar heyecanlıydım; bütün gece otel odamda oturup Super Sport kanalını izledim. Güneş doğduğunda ve yola çıkma zamanı geldiğinde hâlâ uyanıktım.

Uçakta gözlerime inanamadım, çünkü yanımda oturan kişi, haberimi görerek benimle bağlantı kurmak isteyen Lilongweli yazılım mühendisi Soyapi Mumba'ydı. Nazik bir adam olduğu için, kim olduğumu bilmeden kendini tanıttı. Adımı ve gittiğim yeri söylediğimde, "Ah, Tanrım, yel de-

ğirmenini yapan William mı?" dedi ve bana haberimi Hacktivate'teki bloguna yazan Mike McKay'e gösterenin kendisi olduğunu açıkladı. Soyapi, beni ve yel değirmenimi bütün bu insanların duymasına ve bu konferansa gidişime neden olan kişiydi. Şimdi uçakta, tam yanımdaki koltukta oturuyordu! Ayrıca, Soyapi'nin kendisi de TED'e katılıyordu; Baobab için yaptığı çalışmasıyla ödül almıştı. Onu bulduğuma çok sevinmiştim.

Uçak parlak, temiz, gösterişliydi. O kadar sıcak bir günde klima çok güzel serinletiyordu. Ne harika bir yerdi! Uçak piste doğru ilerlerken, sırıtarak koltuğa sımsıkı tutundum. Herkesin ilk kez uçtuğumu bildiğinden emindim. Etrafımda oturan insanlar iyi giyimli ve özgüveni güçlü kişilerdi. Yapacak önemli şeyleri vardı ve yoğun hayatları bütün dünyaya uçakla gidip gelmelerini gerektiriyordu. Uçak pistte hızlanırken ve burnunu havaya kaldırırken, başımı koltuğa dayayarak kahkahalarla güldüm.

Sanırım artık ben de onlardan biriydim!

15. Bölüm

Arusha'daki havalimanına ulaştığımızda, Soyapi beni pasaport kontrolünden geçirdi ve heyecanım yüzünden İngilizce konuşamadığımda benim için tercüme yaptı. O başka bir otelde kaldığı için, bavullarımızı aldıktan sonra ayrıldık ve ben Arusha Oteli'ne gitmek için havalimanı araçlarından birine bindim. Oradan ayrıldığımızda hava kararmıştı. Bu yeni, yabancı yerin sabah ışığında nasıl görüneceğini merak ediyordum.

Konferans, Arusha'dan yaklaşık otuz kilometre mesafedeki Ngurdoto Dağ Evi'nde düzenlenmişti. Ertesi sabah otelden ayrılarak, Tanzanya'nın nasıl göründüğünü, Malawi'den farklı olup olmadığını anlamak için dolaşmaya çıktım ama gördüklerim çok benzer şeylerdi: Otoban tıklım tıklım minibüslerle doluydu; dev gibi bir kamyon, arkasından dumanlar saçarak geçerken bisikletiyle ilerlemeye çalışan yaşlı bir adamı neredeyse eziyordu. Yol kenarında sigara satan hır-

pani görünüşlü çocuklar vardı, parlak formalı öğrenciler ise okullarına gidiyordu. Başlarında sebze dolu sepetler taşıyan köylü kadınlar ve tarlada çalışan çiftçiler gördüm.

Ama Malawi'nin aksine, Arusha'da ağaçlar vardı ve onunla da kalmıyordu. Bir süre sonra, aracın sürücüsü bana uzakta bir yeri işaret etti. "Şurası, Kilimanjaro," dedi. "Afrika'nın en yüksek dağı."

Gerçekten de, tıpkı kitaplarda olduğu gibi, dağın tepesi beyaz bulutlarla kaplıydı. Benim gibi sıradan insanların o dağa tırmanabildiğine inanamıyordum, ama bunu yaptıklarını biliyordum. Dr. Mchazime, önümde muhteşem bir yolculuk uzandığını söylerken haklıydı. Zihnimde, dünyada görmek istediğim diğer her yerin listesini yapmaya başladım.

Kilimanjaro bana büyük bir güven vermişti ama konferansın yapılacağı otele ulaştığımda, hepsi kaybolup gitmişti. Lobi çok çeşitli tarzda insanlarla doluydu; Avrupa ve Amerika'dan gelen bir sürü beyaz vardı. Aralarında çok sayıda Afrikalı da vardı ama onlar bile hızlı ve tuhaf aksanlarla konuşuyordu. Herkes cep telefonuyla konuşuyordu ve kimsenin benimle konuşmaması için dua ediyordum. Karşılama masasında kaydımı yaptırdıktan sonra, salonun köşesine çekilerek gözden kaybolmaya çalıştım.

Ama şansım yoktu. Birkaç dakika sonra bir adam bana yaklaştı ve elini uzattı. Kızıl saçlı bir adamdı ve parlak mor bir takım giymiş, yeşil çerçeveli bir gözlük takmıştı.

"Selam, TED'e hoş geldin," dedi. "Adım Tom. Senin adın ne?"

Birkaç satır İngilizce prova etmiştim. "William Kamkwamba, Malawi'den geldim," diye döküldüm.

Bana tuhaf gözlerle baktı. Acaba Chichewa dilinde mi söylemiştim?

"Bir dakika," dedi. "Sen şu yel değirmenini yapan çocuksun!"

Tom Rielly, TED'deki bütün şirket sponsorlarını organize etmekten sorumluydu; aralarında benim uçak ve otel masraflarımı karşılayanlar da vardı. Aylar önce New York'taki ofislerinde Emeka –Nijeryalı blog yazarı– Tom'a benim yel değirmenimden söz etmişti, "Bu hikâyeye inanamazsın," diyerek konuyu açmıştı. Ama Tom, Emeka'nın sonrasında beni bulmak ve Arusha'ya getirmek için Malawi'nin altını üstüne getirdiğini bilmiyordu. Birkaç dakika sonra –ben bildiğim birkaç İngilizce kelimeyle konuşmaya çalışırken– Tom bana kendi verdiği isimle "TED"çilere sahnede hikâyemi anlatmak isteyip istemeyeceğimi sordu. Omuz silktim. Neden anlatmayacaktım ki?

"Bilgisayarın var mı?" diye sordu.

Başımı iki yana salladım. "Hayır, yok."

"Yanında yel değirmeninin fotoğrafları var mı?"

İşte onlar vardı. Dr. Mchazime'nin bir arkadaşı birkaç hafta öncesinde Madisi'ye gelmiş ve gerekirse diye, evimi ziyaret eden muhabirlerin çektiği fotoğraflarla bir sunum hazırlamama yardım etmişti. Bunu çantasından çıkardığı bir dizüstü bilgisayarla yapmıştı, ama o zaman onun bir bilgisayar olduğunu bile bilmiyordum. Bana göre bilgisayarlar tel-

evizyonlar gibi büyük olur ve duvardaki prize takılırdı. Madisi'de, Başkan Banda'nın döneminden kalma birkaç bilgisayar vardı ama hiçbiri çalışmıyordu. Ben ayrılmadan önce, bu adam bana bir ipe takılı tuhaf bir obje (bir flash disk) vermişti ve "Bunu boynuna as, içinde sunumun var," demişti. Tom fotoğraflarımı sorduğunda, ben de gömleğimin düğmelerini açarak ipi dışarı çektim. Tom bana gülümseyerek baktı, objeyi aldı ve kendi dizüstü bilgisayarına taktı.

"Bunları kendi bilgisayarıma kopyalayacağım," dedi.

İşte bir dizüstü bilgisayarın ne olduğunu o zaman anladım. *Elbette,* diye düşündüm, *bu portatif bir bilgisayar. Ne güzel bir fikir!*

Dizüstü bilgisayara zevkle ve merakla baktığımı görünce, Tom bana döndü. "William, hiç Internet'e girdin mi?"

"Hayır."

Sessiz bir toplantı salonunda Tom beni bilgisayarın başına oturttu ve parmak hareketlerimin ekrandaki oku nasıl gezdirdiğini açıklayarak fareyi kullanmayı öğretti.

"Bu Google," dedi. "İstediğin her şeyin cevabını bulabilirsin. Ne aramak istersin?"

"Yel değirmeni."

Bir saniye içinde beş milyon arama sonucu çıktı; bunlar, asla hayal bile edemeyeceğim yel değirmeni modellerinin resimleriydi. Aynı şeyi güneş enerjisi için de yaptık. Sonra Google Earth'te Malawi'nin bir haritasını ve Wimbe'nin uzaydan çekilmiş bir fotoğrafını bulduk. Şimdi bana çok komik geliyor; Doğu Afrika'daki bu konferansta, dünyanın en bü-

yük bilim ve teknoloji beyinlerinden bazıları kapının önünde dururken, ben bu odada hayatımda ilk kez Internet'i görüyordum. Başımın üzerine yanıp sönen bir tabela koyup beni sergileyebilirlerdi.

Tom kendi e-posta hesabımı açmama, hatta göstermek için başka bir bilgisayardan mesaj göndermeme yardım etti. Sonraki iki gün boyunca, teknolojinin birçok inanılmaz ürünüyle tanışacaktım; BlackBerry, video ve dijital kameralar, hatta bir iPod Nano gibi aletler. iPod'u elimde uzun süre evirip çevirdikten sonra, sonunda "Pili nerede?" diye sordum. (Çok geçmeden bu iPod'lara girmeyi ve onları onarmayı öğrenmiştim.)

Ama TED'le ilgili en inanılmaz şey Internet, aletler, hatta üç farklı türde et, yumurta, börek ve meyve sunulan kahvaltı büfeleri değildi. Asıl inanılmaz olan, her gün sahneye çıkan, hikâyelerini ve kıtamızı halkımız için daha iyi bir yer haline getirmek adına vizyonlarını paylaşan, diğer Afrikalılardı.

Savaş sırasında soyu tükenmekte olan hayvanları kurtarmak için kendi hayatını tehlikeye atan Kongolu botanikçi Corneille Ewango vardı; asilerden korumak için Land Rover motorlarını toprağa gömmüş, laboratuvar malzemelerini ağaçların kovuklarına tıkıştırmıştı. Etiyopya'dan gelen bir adam, elektriği olmayan köylerde kullanmak için kumdaki su buharından yararlanan bir tür buzdolabı yapmıştı. Bola Olabisi adında bir Nijeryalı, Afrika'daki bütün kadın mucitleri bir araya getiren bir grup kurmuştu. Diğer "TED"çiler AIDS,

sıtma ve tüberküloza karşı savaşmak için yaratıcı fikirler kullanan doktorlar ve bilim adamlarıydı. Mike McKay'le birlikte Afrigadget adlı blogunda yel değirmenim hakkında yazı yazan ilk kişilerden biri olan Erik Hersman bile oradaydı. Erik biyolojik olarak Afrikalı değildi (Kenya ve Sudan'da büyümüştü), ama sözleri halkımızı çok güzel özetliyordu:

"Afrikalılar, sahip oldukları şeyleri her gün çeşitli şekillerde kullanmak için hayal güçlerini zorluyor ve yaratıcılıklarını kullanarak, Afrika'nın zorluklarını aşıyorlar. Dünyanın çöp olarak gördüğü şeyde, Afrikalı geri dönüşüm görüyor. Dünyanın hurda olarak gördüğü şeyde, Afrikalı yeniden doğumu görüyor."

Tom, kendi sunumum sırasında söyleyeceklerimi hazırlamama yardım etti, ama elbette ki salona girdiğim anda hepsi kafamdan uçup gitti. Yanımda getirdiğim PowerPoint dosyası biraz fazla uzun olduğundan, TED'in sunucusu Chris Anderson onun yerine sahnede bana birkaç soru soracaktı. Chris adımı söylediği anda bacaklarımı hissetmiyordum.

"Endişelenme," diye fısıldadı Tom, omzumu sıvazlayarak. "Sadece derin bir nefes al."

Basamakları tırmanıp sahnede seyirciye dönerken, kalbim *mganda* davulları gibi hızla vuruyordu. Karşımda dört yüz elli kişi vardı ve önceki günlerde aynı sahnede konuşan mucitler, bilim adamları ve doktorlar aralarında oturuyordu. Hepsi şimdi koltuklarında beni izliyordu. Basamakları tırmanıp onlara döndüğümde tamamen kör oldum. Tavandaki ışıklar gözlerime o kadar parlak vuruyordu ki, düşünemiyordum

bile. Hazırladığım bütün konuşmam, o kargaşada kafamdan uçup gitmişti.

"Bir resmimiz var," dedi Chris. Arkamdaki bir şeye işaret etti ve aniden ailemin evinin dev bir fotoğrafı duvarda belirdi. Çamur-tuğla duvarları, ot çatıyı ve masmavi gökyüzünü gördüm. Güneşi neredeyse hissedebiliyordum.

"Neresi burası?" diye sordu.

"Benim evim. Yaşadığım yer."

"Neresi? Hangi ülke?"

"Malawi, Kasungu," dedim. *Hayır, yanlış*. Hemen düzelttim. "Ah, Kasungu, Malawi," diye ekledim. Ellerim titremeye başlamıştı.

"Beş yıl önce aklına bir fikir geldi," dedi Chris. "Neydi o?"

"Bir yel değirmeni yapmak istedim." *Yine yanlış*. Chris gülümsedi.

"Peki, bunu nasıl gerçekleştirdin?"

Derin bir nefes alarak elimden geleni yaptım. "Okuldan atıldıktan sonra kütüphaneye gittim… ve yel değirmenleri hakkında bilgi topladım…" *Devam et, devam et...* "Çalıştım ve başardım."

Seyircinin komik İngilizceme gülmesini bekliyordum, ama şaşırtıcı bir şekilde hepsi beni çılgınlar gibi alkışladı. İnsanlar sadece alkışlamıyordu; ayağa kalkmışlardı ve tezahürat yapıyorlardı. Nihayet koltuğuma döndüğümde, aralarından bazılarının ağladığını bile gördüm. Bütün o zor yıllar boyunca –kıtlık ve korku, okuldan atılış, babamın sıkıntıları,

Khamba'nın ölümü ve fikrimi gerçekleştirmeye çalışırken karşılaştığım alaycılık– o kadar sıkıntı çektikten sonra, nihayet takdir görüyordum. Hayatımda ilk kez, yaptığım şeyi gerçekten anlayan insanların arasındaydım. Göğsümden büyük bir ağırlık kalktı ve nihayet gevşeyebildim. Artık benim gibi insanlarla birlikteydim.

Sonraki birkaç gün boyunca benimle tanışmak için sıraya girdiler.

"William, seninle bir fotoğraf çektirebilir miyim?"

"William, lütfen öğle yemeği için bize katıl!"

Sunumumdaki bir cümle, konferansın sloganı gibi oldu. Gittiğim her yerde insanlar bağırıyordu: "Çalıştım ve başardım!" Çok gururlanmıştım. Keşke annem ve babam, Gilbert ve Geoffrey de orada olabilselerdi; eminim onlar da benimle gurur duyardı.

Hikâyemdeki bir şey, Tom'u çok etkilemiş gibiydi. Daha sonra bana, çocukluğunda kendisinin de elektronik şeylerle oynayıp deneyler yaparak çok zaman geçirdiğini anlattı. Onunla ilk tanıştığımda, hayatımda bir gün neye ulaşmak istediğimi sordu. Ona iki hedefim olduğunu söyledim: Okulda kalmak ve bir daha açlık çekmemeleri için ailemin tarlalarını sulayacak daha büyük bir yel değirmeni yapmak. Malawi standartlarına göre böyle bir istek imkânsız gibi görünüyordu ve ülkemdeki çoğu insan, bütün hayatlarını böyle hayallerinin kaybolup gidişini izleyerek sürdürüyordu. Ama

Tom, Arusha'da toplanmış TED topluluğunun gücü ve nüfuzuna göre, okul ücretlerinin ve bir yel değirmeninin çok basit istekler olduğunu söyledi. Yeni yetişmekte olan bir girişimci olduğumdan dolayı –iyi bir PowerPoint sunumuyla– bu hedeflere ulaşmak için fon yaratmayı denememizi önerdi.

"Yeni kurulan bir Silikon Vadisi gibisin. Ben de yönetim kurulunda olacağım," dedi. "Bu sunumu alıp etrafa gösterelim ve biraz para kazanalım."

Silikon Vadisi diye bir şeyden haberim yoktu, ama bana yardım etmesine izin verirdim elbette. Konferansın geri kalanında Tom, dizüstü bilgisayarında benim sunumumla, projelerime yardımcı olmalarını istemek için Amerikalı yatırımcılara ve iş liderlerine yaklaştı. Onları akşam yemeklerinde yakalayıp otellerine kadar takip ederken, deliklerle dolu Afrika yollarında hikâyemi anlatabilmek için minibüste ayakta duruyordu. Neredeyse yaklaştığı herkes yardım etmeye hazırdı; hatta bazıları hemen orada cüzdanlarını açıp bize yüz dolarlık banknotlar verdi.

Dünyanın en başarılı girişimci kapitalistlerinden biri olan John Doerr, ilk yatırımcılarımdan biri olmaya gönüllüydü. Sun Microsystems'ın baş bilimcisi John Gage, kendisi de mucit ve Priceline.com'un kurucusu olan Jay Walker ve de diğerleri fona katkıda bulundu. Bu insanlara anlatamayacağım kadar minnettarım ve hepsini koruması için dua ediyorum.

Konferanstan sonra eve dönmek yerine, Tom daha iyi bir okula yazılmama yardım etmek ve yel değirmenini bü-

yütmekte kullanacağım bazı malzemeleri almak için Malawi'ye geldi. Lilongwe'de yaptığımız ilk şeylerden biri, iki tane cep telefonu –biri bana, diğeri aileme– almaktı; böylece ben evden uzaktayken de konuşabilecektik ve kendimi asla yalnız hissetmeyecektim.

Dr. Mchazime'yle birlikte taksiye binip köye gittik ve ailemle görüştük. Evime uzanan toprak yola saptığımızda, yel değirmeni her zamanki güzelliğiyle ortaya çıktı. Bıçakları yine hızla dönüyor, kuleyi ileri geri sallıyordu. Tom uzun bir süre kulenin dibinde durup fotoğraflar çekti ve makineyi inceledi.

"Bu fonksiyonelliğin ötesinde," dedi. "William, bu bir sanat eseri!"

Ona bahçeyi gezdirdim ve araba aküsü ile ampulleri gösterdim. Odamın köşesinde duran radyo ve traktör parçalarına güldü. "Sanırım her büyük mucidin bir yerlerde bir hurda yığını var," dedi. Ona ışık anahtarlarını, devre kesiciyi ve ampulümü nasıl sugeçirmez hale getirdiğimi gösterdim. Veranda ışığı olarak elimde sadece küçük bir araba lambası vardı; bu yüzden normal bir ampulün içini oymuş ve araba ampulünü onun içine yerleştirmiştim.

"Bu işte düşündüğümden çok daha fazlası var," dedi Tom.

Sadece güldüm. Ona daha kıtlığı anlatmamıştım bile.

Lilongwe'ye geri döndüğümüzde, Tom'la birlikte Baobab Health Merkezi'ni ziyaret ettik. Soyapi'yi gördüm ve nihayet Mike McKay'le tanıştım. Baobab, 2000 yılında Gerry

Douglas adında İngiliz-Kanadalı bir bilgisayar mühendisi tarafından kurulmuştu. Sağlık Bakanlığı'na gönüllü olarak katıldığında, bilgi toplamak için kullanılan yetersiz yöntemleri fark etmişti. Hastalar kurşunkalemle büyük tozlu bir deftere kaydediliyor, dolayısıyla tıbbi kayıtlarını bulmak ve istatistiki bilgiler toplamak neredeyse imkânsız oluyordu. Hastalar genellikle kaydolmak ve doktoru görmek için saatlerce sırada bekliyordu. Bu sorunun kolay bir çözümü olmadığından, Gerry kendi çözümünü yaratmıştı.

Yılın büyük bölümünü ailesiyle birlikte geçirdiği Pittsburgh'da, bilgisayarda eBay'de dolaşırken bir kenara atılmış bir depo dolusu iOpener bilgisayar bulmuştu; bunlar, donanımları ekranlara yerleştirilmiş ucuz, küçük birimlerdi. Gerry önce tanesine iki yüz yirmi dolar vererek onları almış, sonra da dokunmatik ekranlı sistemlere dönüştürmüştü. Onları masalara yerleştirip, araba aküleriyle elektrik sağlamıştı. Zaman içinde, en eğitimsiz hastane elemanının bile, bir barkodu okutarak hastaların isimlerini kaydedip izleyebileceği bir sistem yaratmıştı. Ekran aynı zamanda hastanın tıbbi geçmişini, nasıl ilaç verileceğini de gösteriyordu ve bu sistem, AIDS hastalarında kullanılan antiretroviral tedavide harikalar yaratmıştı. Sistemin teknolojisi ve sağladığı verim, birçok açıdan Amerika'daki hastanelerde kullanılanlardan bile daha ileriydi.

Gerry, bizim ziyaret ettiğimiz dönemde Pittsburgh'daydı; bu yüzden Mike, Soyapi ve Baobab'ın donanım teknisyeni Peter Chirombo bize tesisi gezdirdi. Mike'ın *Make Maga-*

zine'deki (artık en sevdiğim yayın) bir makaleyi kullanarak inşa ettiği küçük bir yel değirmeni vardı ve onu kırsal kesimdeki bir kliniğe elektrik sağlamak için kullanmayı düşünüyordu. Jeneratörü, daha önce örneğini hiç görmediğim bir yürüme bandı motoruydu. Peter dönmesini sağlamak için motorun bir ucuna elektrikli matkap yerleştirmiş, sonra da iki teli bir voltmetreye bağlamıştı; ne inanılmaz bir aletti! Voltmetreyi kullanarak motorun kırk sekiz volt elektrik ürettiğini gördüm ki bu, benim dinamomdan dört kat daha güçlü olduğu anlamına geliyordu.

"Ne dersin?" diye sordu Mike.

"Evet, çok güzel," dedim.

İkisini de hediye olarak bana verdi. Hayatımdaki gelişmelere inanamıyordum.

Mike ve Soyapi, bana derin döngülü pilleri öğrettiler. Bunlar, araba akümle karşılaştırıldığında, daha uzun sürelerle daha güvenilir miktarda akım sağlıyordu. Bunlardan birini denemek istiyordum. Bu yüzden, Tom'la birlikte yerel bir güneş enerjili malzeme satıcısı olan Solair'e gittik ve iki pil, dört güneş enerjili LED lamba, enerji tasarruflu floresan ampuller ve bütün bahçedeki sistemi yeniden yaratabileceğim kadar malzeme aldık.

Ertesi hafta köyüme işçiler geldi ve üç gün boyunca eski kabloları değiştirdik, yenilerini gömmek için hendekler kazdık ve düzgün ışık donanımıyla prizler yerleştirdik (ama sergi amaçlı olarak eski anahtarlarımın hepsini sakladım). Yeni kablo donanımı, plastik oluklar ve toprağa gömülü kablolar-

la, artık yangından korkmamıza gerek kalmamıştı. Yine de, önlem olarak yel değirmenimin tepesine bir paratoner yerleştirdim. Hepsi bittiğinde, her odada bir ampul vardı ve dışarıya da iki tane yerleştirilmişti. Evlerimizin koyu renk çamur duvarları ışığın büyük bölümünü emdiğinden, daha iyi yansıması için onları beyaza boyadık. Elektrik girdisini desteklemek için, çatıya güneş enerjisi panelleri de yerleştirdim. Zamanla köyümdeki her evde, elektrik depolamak için bir aküyle birlikte bu panellerden bir tane olacak.

Bölgedeki birkaç özel ortaokula yaklaştıktan ve yaşım büyük olduğu için geri çevrildikten sonra, sonunda Lilongwe'deki Presbyterian misyonerler tarafından yönetilen Afrika İncil Koleji Hıristiyan Akademisi'ne (ABCCA) kabul edildim. Müdür Chuck Wilson, California'dan gelen bir Amerikalı, öğretmenim Lorilee MacLean de Kanadalıydı.

Çoğu lise öğrencisinden geri kalmış olmama rağmen, Bayan MacLean ve Bay Wilson, beni kabul etmek konusunda bir şans verdiler. Bayan MacLean'in bir şartı vardı: Her gün okuldan ayrıldığımda, evdeki yoksul ortamıma geri dönmeyecektim. Lilongwe'de oturmak için iyi bir yer bulmak zorundaydım.

Şehirde hiç akrabam olmadığından, Gerry kendi evinde bana bir oda önerdi. Gerry'nin evinde kendi yatak odam ve ders masam oldu. Evin işlerini yapan Nancy, evi özlememem için bol miktarda *nsima* yememe de dikkat ediyordu. Her şey

harikaydı ama şehirde olduğumuz için, haftada birkaç kez elektrik kesiliyordu. Öyle zamanlarda, köyüme elektrik getirmek için aşmak zorunda kaldığım onca zorluktan sonra başarıya ulaşmışken karanlıkta oturduğumu düşünmekten kendimi alamıyordum. Gerry, gittiğim her yere bir yel değirmeni taşımam gerektiğini söyleyerek takılıyordu.

Zaman içinde Gerry benim için harika bir dost ve öğretmen oldu. İngiltere'de tatil uçuşları yapan bir özel pilottu. Sonra Kanada'da yaşarken helikopterlerde çalışmıştı, dolayısıyla motorlar ve diğer birçok şey hakkında ona bir sürü soru soruyordum. Bazen akşam yemeğinden sonra Gerry bana helikopterlerin nasıl çalıştığını, pervanenin o ağır makineleri nasıl kaldırdığını ve arkadaki pervanenin aracın olduğu yerde dönmesini nasıl engellediğini anlatıyordu. İngilizce bilgimi ilerletmeme, özellikle biz Chichewa konuşanların sık sık karıştırdığı bir konu olarak *l* ve *r* harflerini telaffuz edişimi düzeltmeme de yardım ediyordu. Gerry'nin bana daha iyi gösterebilmesi için, bu dersler bazen banyo aynasının karşısında yapılıyordu.

"Pekâlâ, William, şimdi dilime bak ve söyle: 'Birlikte.'"

"Billikte."

"B-i-R-L-i-k-t-e."

"B-i-L-L-i-k-t-e."

"Biraz daha çalış, olacak."

ABCCA'daki derslerimde, Internet üzerinden izlediğimiz, Amerika kaynaklı bir uzaktan öğrenim müfredatı kullanılıyordu. Daha birkaç ay öncesine kadar hayatımda hiç Internet'i görmemişken, şimdi Colorado'daki öğretmenlerimle konuşmak için her gün kullanıyordum. Lisedeki sınıfım küçük, sadece on iki kişilikti; iki Amerikalı, bir Kanadalı, bir Koreli ve Etiyopya'dan gelen bir kızla bir erkek öğrenci vardı. ABCCA'nın ilkokul bölümünde çok sayıda Malawili çocuk vardı, ama yerel halktan olan tek liseli öğrenci bendim (yıllık okul ücreti beş bin dolardı ki çoğu Malawili bu miktarı ödeyemezdi). Özellikle beş yaşındaki çocukların benden daha iyi cümleler kurduğunu gördükten sonra, başlangıçta kötü İngilizcem yüzünden biraz utanıyordum. İlk birkaç gün biraz depresiftim. Ama Blessings Chikakula adında bir Malawili olan öğretmenim beni çok teşvik etti.

Bay Blessings de Dowa yakınlarındaki küçük ve yoksul bir köyde büyümüş, orada ilkokul öğretmenliği yapmış, karısı ve dört çocuğuna bakarken neredeyse hiç para almamıştı. Kıtlık sırasında köy çok zorlanmış ve insanlar ölmüştü; aralarında babası ile öğrencilerinden birkaçı da vardı. Ailesini doyurmak ve onlara daha iyi bir yaşam sağlamak için Malawi ordusuna katılmaya karar vererek, Lilongwe'ye giden bir minibüse binmişti. Ama tam kapıdan girmek üzereyken kuzeni onu aramış, Blessings'in aylar önce ABCCA'ya yaptığı burs başvurusunun kabul edildiğini bildirmişti. Otuz yaşındayken, Blessings karısı ve dört çocuğunun karşısında, mezuniyet kürsüsünde gururla durmuştu. Sonra da okul onu öğretmen olarak işe almıştı.

"Sadece zor olduğu için cesaretini kaybedip vazgeçme," dedi Blessings. "Bana bir bak. Otuz yaşıma gelene kadar üni-

versiteye gitmedim. Yapmak istediğin şey ne olursa olsun, bütün kalbinle yaparsan, olacaktır."

Zaman içinde bağışçılarımdan gelen para, aileme daha birçok şekilde yardım etmemi sağladı. Köydeki akrabalarımın hepsinin evinin çatılarını değiştirerek demir plakalar yerleştirdim. Kardeşlerimin artık toprak zeminde ot matlar üzerinde yatmaması için şilteler, içme suyumuzu temiz tutmak için kapaklı kovalar aldım. Kış gecelerinde bizi sıcak tutacak battaniyeler, yağmurlu mevsimler için sıtma hapları ile cibinlikler aldım ve ailemdeki herkesi hem doktora hem de dişçiye gönderdim. (Hayatımda hiç dişçiye gitmemiş olmama rağmen, ağzımda sadece tek bir çürük diş vardı!)

Ve ilk kez, Gilbert'e bana tüm yardımları için karşılık verme şansım oldu. Gilbert'in babası öldükten sonra, ailesi parasını ödeyemediği için Gilbert okulu bırakmak zorunda kalmıştı. Aldığım bağışlarla Gilbert'i, Geoffrey'i ve kıtlık sırasında okulu bırakan diğer kuzenlerimden birkaçını eğitimlerine geri döndürdüm; hatta bazı komşu çocuklarını bile.

Yıllar boyunca hayalini kurduktan sonra, nihayet derin bir kuyu kazmayı tamamladım ve aileme temiz içme suyu sağladım. Annem bunun, kendisini her gün köy kuyusundan su taşıyarak iki saat harcamaktan kurtardığını söyledi. Güneş enerjisiyle çalışan bir pompa sayesinde, beş bin litrelik iki su deposunu doldurup babamın tarlalarına yönlendirdim. Chapin Living Waters adında bir Amerikan şirketinden kolay kurulan borular alarak, babamın ikinci darı ekimini yapmasına izin verecek şekilde sulama sistemini kurdum; deposu

bir daha asla boş kalmayacak. Sondaj kuyusunun musluğu – millerce çaplı bir alanda tek otomatik su sistemi– Wimbe'deki bütün kadınların ücretsiz kullanımına da açık. Her gün onlarcası tulumbadan pompalamak zorunda kalmadan, kovalarını temiz ve serin suyla doldurmak için geliyor.

ABCCA tatile girdiği dönemlerde, su pompalayan daha büyük bir yel değirmeni de inşa ettim. O pompa şimdi evdeki küçük kuyunun üzerinde yükseliyor ve annemin ıspanak, havuç, domates ve İrlanda patatesi yetiştirdiği bir bahçeyi suluyor. Ailem ürünleri hem yiyor hem de pazarda satıyor. Nihayet hayalimiz gerçek oldu.

Ailem, kıtlık sırasında inşa ettiğim küçük yel değirmeninin hayatlarını her açıdan değiştireceğini düşünmemişti, ama şimdi bu değişimi cennetten gelen bir armağan gibi görüyorlar. Hafta sonlarında okuldan eve geldiğimde, beni yeni bir takma isimle çağırıyorlardı: Nuh! Ailesini Tanrı'nın tufanından korumak için gemi inşa eden peygamber.

"Herkes Nuh'a gülmüştü ama bak neler oldu," diyordu annem. "Ailesini yok olmaktan kurtardı."

"Bizi haritaya yerleştirdin," dedi babam. "Artık bütün dünya burada olduğumuzu biliyor."

Aralık 2007'de, Noel tatilinde Tom'u ziyaret etmek ve kitabımda resimlerini gördüğüm Güney California'daki yel değirmenlerini kendi gözlerimle görmek için Birleşik Devletler'e gittim. Vize almakta biraz zorlansam da –biz Afrikalı-

ların Avrupa veya Amerika'ya gitmesi asla kolay değildir– kış ortasında üzerimde sadece bir bluzla New York'a indim. Havayolları şirketinin kontuarındaki kadın bana bütün bagajımı kaybettiklerini söyledi.

"Sizi arayacağız," dedi.

Nasıl arayacaklarını merak ettim; cep telefonum bile yoktu ki.

Havalimanından taksiyle ayrıldıktan sonra, hakkında çok şey okuduğum Amerikan altyapısını nihayet görebildim. Her yönde beş şeritli düzgün asfaltlı yollarda gidiyor, altından su geçmeyen köprüleri aşıyor, ardından daha fazla yol ve binayla karşılaşıyorduk. Uzaktaki yüksek binalar çok güçlü ve yakın görünüyordu. Bu şeyleri insanın inşa ettiğine ve aralarında yürünebileceğine inanmak zordu.

Tom da aşağı Manhattan'da, bu binalardan birinde oturuyordu. Dairesi otuz altıncı kattaydı ve oraya nasıl çıkacağımı merak ediyordum. Biri bana asansörü gösterdi ve sadece bir düğmeye basınca on saniyede kata ulaşıverdim. Başımı kaldırdığımda tavanda bir ayna gördüm. Daha şimdiden kafamda bir sürü soru vardı.

İçeri girdiğimde, dairenin yerden tavana kadar pencerelerle çevrili olduğunu gördüm. O zamana kadar çıktığım en yüksek yer, yel değirmenimin tepesiydi. Alışmam biraz zaman aldı ve o gece kanepede uyumakta zorlandım.

Tom o hafta birkaç gün çalışmak zorunda olduğundan, arkadaşlarından bazıları bana şehri gezdirmek için gönüllü oldu. Biri, havalimanından geldiğimde beni bekleyen bir

yığın sıcak tutacak giysi hazırlamıştı; aralarında kışlık bir mont, eldivenler, atkı ve bir şapka bile vardı. Sahip olduğum her şey Afrika'da bir yerlerde kaybolduğu için özellikle minnettardım.

Ertesi gün başka bir arkadaş –Monica Gillette adında ünlü bir dansçı– Manhattan'ı gezdirmek için gelip beni aldı. Metroda insanların kapılardan geçmek için kartlar kullandığını gördüm; ne güzel bir fikirdi. Başlarımızın üzerinde dev binalarla tünellerin içinden geçerken, üzerimize yıkılmamalarına çok şaşırmıştım. Her yönde yüzlerce insanın yürüdüğü New York kaldırımları başımı döndürmüştü. New York'ta dikkatimi çeken şeylerden biri, insanların hiçbir şeye, hatta kahve içmek için oturmaya bile zamanlarının olmamasıydı; bunun yerine, yürüyerek e-posta mesajları gönderirken kahvelerini kâğıt bardaklardan içiyorlardı.

Bir inşaat sahasının kenarında durarak, dev vinçlerin muazzam çelik parçalarını gökyüzüne kaldırışını izledim ve Amerikalılar bu gökdelenleri bir yılda inşa ederken, kırk yıllık bağımsızlığında Malawi'nin bir köye temiz su verecek boru sistemlerini bile döşeyememesine şaşırdım. Gökyüzüne büyücü uçakları, yollara hayalet kamyonlar gönderiyoruz da, evlerimize elektrik getiremiyoruz. Sürekli yetişmek için çabalıyoruz. O kadar çok zeki ve çalışkan insana rağmen, hâlâ atalarımız gibi yaşayıp ölüyoruz.

Bana kalın kışlık giysiler veren nazik hanımın adı, Andrea Barthello'ydu. Kocası Bill Ritchie ile birlikte eğitsel oyuncaklar ve bulmacalar üreten ThinkFun adında bir şirketleri

vardı. Onunla ve benim yaşımdaki oğulları Sam'le TED'de tanışmıştım. Ertesi gün Andrea ve Sam beni Manhattan'da başka bir tura çıkardılar; bu kez helikopterle! Helikopterin içindeyken pilot bana kulaklık verdi ve panellere, göstergelere, anahtarlara yakın olmam için öne oturttu. Cam köpüğün içinde şehrin üzerine yükseldik; Özgürlük Anıtı'nın, Empire State Binası'nın ve arkalarında uzun beyaz izler bırakarak nehirde ilerleyen hız teknelerinin üzerinden geçtik. Yüzümdeki sırıtışı silemiyordum.

Aynı hafta, Tom beni Jay Walker ve eşi Eileen'le –onlarla da konferansta tanışmıştım– akşam yemeği yemek için Connecticut'a götürdü. Jay'in evindeki kütüphane, bütün dünyada ünlüydü ve büyük mucitlerle ilgili bir müze gibiydi. Kitaplarının birçoğu yüzlerce yıllıktı ve eldeki malzemelerle yazılmıştı. Dünyanın başka yerlerinde, insanların bilgilerini genişletmek için ne kadar büyük zahmetlere giriştiğinin önemli bir kanıtıydı. Bazıları mücevherlerle süslenmişti. Ama kütüphane, kitaplardan ibaret değildi: Tavanda orijinal bir Sovyet Sputnik uydusu asılıydı. Bir rafta, ilk bilgisayarların, radyoların, işlemcilerin örnekleri, hatta bir Nazik Enigma şifre makinesi sergileniyordu. Ama en sevdiğim şey, Thomas Edison'un yaptığı ilk ampulün modeliydi; onu her açıdan inceledim. Bir yel değirmeniyle ışık yaratmak için ne kadar uğraştığımı biliyordum; ama *Tanrım*, bu adam gerçek elektrik ışığını yaratmıştı!

Üzerinde düşününce, yolculuğum aslında Wimbe'deki minik bir kütüphanede başlamıştı; üç rafı dolduran kitaplar

bütün evrenim olmuştu. Ama şimdi burada dururken, dünyanın gerçek büyüklüğünü ve aslında ne kadar sınırlı ulaşımım olduğunu anlıyordum. Görecek ve yapacak ne çok şey vardı. Bunları düşünmekten başım dönüyordu.

Birkaç gün sonra California'ya uçtuk ve Noel'i Los Angeles'ta Tom'un kız kardeşi ve ailesiyle geçirdik. Pasifik Okyanusu kıyısındaki Santa Monica Limanı'na gidip sörfçüleri izledik. Venice Beach'in kaldırımlarında, ağzından ateş püskürten ve cam kırıkları üzerinde yürüyen bir adamla sohbet ettim.

Aynı hafta ziyaret ettiğimiz San Diego Vahşi Hayvan Parkı'nda, zürafalar, hipopotamlar, filler, gergedanlar, maymunlar ve daha bir sürü hayvan gördüm. Yaşadığım köyün yarım saat doğusunda Kasungu Ulusal Parkı ve birkaç saat batısında Nkhotakota Vahşi Yaşam Parkı var; bu hayvanların birçoğu orada da dolaşıp oynuyor. Ben ikisine de hiç gitmemiştim. Bunun yerine, kendi kıtamın harikalarını on bin mil ötedeki Amerika'da görmüştüm; bu beni güldürmüştü.

Ertesi gün erken saatte Tüketici Elektronik Ürünleri Fuarı için çölden geçerek Las Vegas'a gittik. İçerisi, birçoğu güneş enerjisi gibi düşük enerjili teknoloji kullanan sayısız oyuncak ve aletle doluydu. Kulağınıza taktığınız bir Bluetooth aleti, telefonunuzu güneş enerjisiyle şarj ediyordu. Asla pile ihtiyaç duymayan Freeplay radyoları da vardı. O gece, külotlu kadınların bedava içki servisi yaptığı ve kumarhanelerinde kucaklar dolusu ikramiyeler kazanılan Treasure Island Oteli'nde kaldık.

Kumarhane katında yanıp sönen ışıklar ve makinelerden dökülen paraların şangırtıları arasında dururken, nefes almayı unuttuğumu fark ettim.

"Eğleniyor musun?" diye sordu Tom, gürültünün üzerinden bağırarak.

"Evet," dedim sırıtarak. "Harika!"

Ama aslını isterseniz, bütün hafta boyunca karşılaştığım her şey beynimin kaldıramayacağı kadar fazlaydı ve bu yüzden bildiğim tek yere geri çekildim. Makinemin dibinde durdum ve basamakları tek tek tırmandım; yavaş yavaş, yumuşak ağacın ayaklarımın altında gıcırdayışını dinleyerek ve güneşin tadını çıkararak. Tepeden sevdiğim ülkeme baktım; geniş yeşil tarlaları ve tepeleri izledim. Vadiden esen tanıdık rüzgâr, arkamdaki bıçakları çeviriyordu. O gece yatağımda yatarken, makinenin uğultusunu annemin söylediği bir ninni gibi dinleyerek, hayallerimin beni uykuya sürüklemesine izin verdim. Rüyamda Malawi'yi ve hayallerinizin kalbinizden güç aldığında gerçekleşebileceği şeyleri gördüm.

Amerika'daki yolculuklarım sırasında, o ev hayali sık sık kendi zihnimde çekildiğim bir yerdi. Her seferinde aynıydı; oraya her gittiğimde içimi sıcak, güzel duygular kaplıyordu.

Ama Vegas'taki gecemizden bir süre sonra kendimi, rüyamdaki evin neredeyse aynısına bakarken buldum; ufuk çizgisinde uzanan dağlar, masmavi gökyüzü ve yemyeşil bir

arazi. Ama Malawi'de değildim; Palm Springs, California'daydım. Tepelerle aramdaki o boş alanda, aniden millerce uzanan altı binden fazla yel değirmeni, yerden fırlamış devasa mekanik ağaçlar gibi duruyordu.

Rüzgâr çiftliklerinden birine girdiğimizde, bu makinelerin gerçek boyutlarını gördüm. Bütün ölçek kavramımı yitirmiş gibiydim. Türbinlerin yuvarlak beyaz gövdeleri, televizyonda gördüğüm çizgi filmlere benziyordu; o kadar genişlerdi ki ailemin bütün evini alabilirlerdi. Dışarı çıktığımda rüzgârın sesini duydum; derin bir şekilde sanki bütün nefesimi çekip alıyordu. Başımı kaldırdığımda, Tanrı'nın oyuncakları gibi yavaşça dönen otuz metre uzunluğundaki bıçakları gördüm.

Bu bir rüya olmalıydı!

Bu yel değirmenleri, benimkinden her açıdan farklıydı. Her makinenin yüksekliği altmış metreden fazlaydı, bıçakları da beni Amerika'ya getiren uçağın kanadından uzundu. Windtec rüzgâr çiftliğinin baş teknisyeni Chris Copeland, beni bu makinelerden birinin karanlık içine soktu. Duvara yerleştirilmiş bir bilgisayar monitörü, voltaj çıktısından rüzgâr ve pervane hızına kadar bize her türlü bilgiyi veriyordu. Rüzgâr fazla güçlü eserse, bilgisayarlar motorları kapatıyordu ki bu bazen güçlü rüzgârlarda koparak bıçakları havaya savuran yel değirmenimden çok farklıydı.

Her türbin 12.500 volt, toplamda ise rüzgâr çiftliği altı yüz megavattan fazla elektrik üretiyor, bu da yeraltından geçen kablolarla Güney California'daki binlerce eve ulaştırılı-

yordu. Altı yüz megavat, Malawi'nin tamamına yetecek kadar elektrik demekti; hatta satılacak enerji bile oluşabilirdi (ESCOM buna karşılık sadece 224 megavat üretiyordu).

O kadar uzun süredir hayalini kurduğum makineleri bu şekilde görmek inanılmaz bir duyguydu. Şimdi karşımda rüzgârla dönüyorlar, sanki başarımı selamlayıp döngümü tamamlayışımı kutluyorlardı. Kütüphane kitabındaki resimler fikri vermiş, açlık ve karanlık isteği yaratmış ve bu uzun, inanılmaz yolculuğa çıkmıştım. Orada dururken, şimdi nereye yöneleceğimi merak ediyordum. *Bundan sonra ne yapacağım?* diye düşünüyordum. Bu kadar yol aştıktan sonra, geleceğimde beni neler bekliyordu? Makinelere baktım ve dağların o dönen bıçakların arasında dans eden görüntüsünü izledim.

Sanki bana bir şey anlatıyor gibiydiler; o zaman karar vermek zorunda olmadığım bir şey. Önce Afrika'ya ve okuluma dönebilir, uzun süredir mahrum edildiğim hayatımı geri alabilirdim. Sonrasında… kim bilir? Belki de bu makineleri inceler, onları inşa etmeyi öğrenir, sonra da Malawi'nin yeşil tarlaları arasında kendi rüzgâr çiftliğimi kurardım. Belki başkalarına kendi yel değirmenlerini yapmayı öğretir, devlete dayanmak zorunda kalmadan kendi ışık ve sularını sağlamalarına yardım ederdim. Belki ikisini de yapardım. Ama ne yapmaya karar verirsem vereyim, öğrendiğim bir dersi kesinlikle uygulayacaktım:

Başarmak istiyorsan, yapman gereken tek şey çalışmaktır!

SONSÖZ

Haziran 2008'de, Afrika Konusunda Dünya Ekonomi Forumu için Cape Town, Güney Afrika'ya gittim ve gelişmekte olan ülkelerde teknoloji hakkında konuştum. 2015 yılına kadar dünya nüfusunun yüzde 50'sini internete bağlamaya çalışan Advanced Micro Devices 50x15 Initiative'den Dan Shine'ın yönettiği bir panel tartışmasına katıldım. Dan'le Arusha'da tanışmıştım ve arkadaşım olmuştu; dolayısıyla bu önemli olayda konuşmamı istediğinde mutlulukla kabul ettim.

Dinleyicilere yel değirmenimi nasıl yaptığımı, özellikle konu bir jeneratör bulmaya geldiğindeki gibi karşılaştığım çeşitli zorlukları anlattım. Onlara Geoffrey'den söz ettim ve ben okuldayken onun civar köylerdeki insanlara yel değirmeni yapmayı öğretmeye başlayabilmesini umduğumu söyledim. Sonunda, izleyiciler arasından biri elini kaldırdı ve Malawi hükümetinin projemle ilgili ne düşündüğünü sordu.

"Devletin haberi yok," dedim. Bunu biliyordum çünkü başkana kendim yeni söylemiştim.

Malawi başkanı Bingu wa Mutharika da konferansa katılmıştı ve önceki gece aynı yemek davetindeydik. Başkan Mutharika'ya hayrandım, çünkü biz çiftçileri önemsiyordu ve benimki gibi ailelerin bir kez daha gübre alabilmesini mümkün kılmıştı. Başkan başka bir masada oturuyordu ve yemekten sonra yanına gidip kendimi tanıtmıştım; kendisiyle İngilizce konuşarak forumda konuşmacı olduğumu ve yaptığım yel değirmeniyle ilgili davet edildiğimi açıkladım. Başkan şaşkın gözlerle bana baktı.

"Ah, bu iyi haber!" dedi. Sonra yanımda durup poz vererek fotoğraf çektirdi. Çok gururluydum. O resim şimdi ailemin salonunda asılı ve onu eve gelen bütün konuklara gösteriyorlar.

Cape Town'dan ayrıldıktan sonra Chicago'ya uçtum ve orada Bilim ve Endüstri Müzesi'nde ağırlandım. Dünyamızı daha iyiye götürecek bazı yenilikçi teknoloji ve fikirlerin vurgulandığı "Hızla İleri: Geleceği İcat Etmek" başlıklı bir serginin parçasıydım. İlk devre ve ışık anahtarım, NASA'da SmartNav Mars robotunun yapımında çalışmış robot mühendisi Ayanna Howard ve saatte 100 kilometre hız yapabilen elektrikli aracın mucidi Dana Myers gibi insanların çalışmalarıyla birlikte orada sergileniyordu. Böylesine zeki insanlarla birlikte adımın anılması inanılmaz bir onurdu ve yü-

zümü kendi gövdem büyüklüğünde bir posterde görmek tuhaf olmasa da, bir hayli etkileyiciydi.

Malawi'ye geri döndüğümde, yazı ailem ve arkadaşlarımla geçirirken, yel değirmenlerinde çok gerekli onarımlarla uğraştım. Eve her dönüşümde, güçlü rüzgârlar yüzünden kanatlardan birini kopmuş buluyordum. Plastik kanatları bir petrol varilinden yaptığım çelik kanatlarla değiştirmeme rağmen, bu yine de olmaya devam etti. Termitlerin kulemin ahşap bacaklarını kemirdiğini de fark ettim, ki bu hepsini yeniden inşa etmem gerektiği anlamına geliyordu (daha sonra bacakları betondan yaptım). Termitlerin yediği ahşap bacaklar üzerinde dururken, onarım için kulelere tırmanmak daha da tehlikeli oluyordu. Bazen başımın üzerine düşersem diye bisiklet kaskı takıyordum.

Noel'de Amerika'da yolculuk yaparken, Johannesburg, Güney Afrika'da birleşmeci politika güden bir lise olan Afrika Liderlik Akademisi'ne kabul edildiğimi –burs kazanmıştım– öğrendim.

Okul, Afrika'nın bir sonraki liderler kuşağını yetiştirmek için elli üç ülkeden öğrencileri bir araya getiriyor. Kurulduğu ilk yıl başvuran 1.700 kişi arasından sadece 106'sı seçilmişti. Bu öğrencilerin birçoğu, ailelerinin ve komşularının hayatlarını daha iyiye götürmek için türlü zorlukları aşan mucitler ve girişimcilerdi. Diğerleri ülkelerindeki en zeki öğrencilerdi ve ulusal sınavlarda en yüksek notları al-

mışlardı.

Lilongwe'deki önceki okulumda çok sıkı çalışmama rağmen, hâlâ İngilizce ve matematik derslerinde geriydim. Johannesburg'daki okulun aşırı zor olacağını biliyordum ve diğer öğrencilerin benden çok daha ileride olacağından korkuyordum. İngilizce konuşmak en önemli önceliklerimden biri olduğundan, Amerikalı sponsorlarımdan biri beni Cambridge, İngiltere'de bir dil okuluna göndermeye gönüllü oldu. Beş hafta boyunca, Cambridge Üniversitesi kampusuna devam ettim ve Çin, İtalya ve Türkiye'den gelen öğrencilerle birlikte Saray İngilizcesi öğrendim.

Hafta sonlarında bu eski şehirde dolaşıyor, birçoğu dört asırdan uzun zaman önce bugünkü teknolojimizden yoksun bir şekilde elle inşa edilmiş binalar hakkında bilgi ediniyordum. Bunları görmek, başkalarının bunu bizim için yapmasını beklemeden sadece kafamıza koyarsak ve kaynaklarımızı birleştirirsek, Afrikalılar olarak kıtamızı gerçekten çok geliştirebileceğimiz düşüncesine olan inancımı güçlendirdi.

Ağustos ayında eşyalarımı toplamak ve ailemle vedalaşmak için kısa bir süre için eve döndükten sonra, uçağa binerek Johannesburg'a gittim. ALA'daki derslerim tahmin ettiğim kadar zordu. İlk sömestr on ders aldım ve aralarında kimya, fizik ve en sevdiğim ders olan girişimcilik de vardı. Okul, şehrin dışında, dev ağaçlarla çevrili güzel bir kampustaydı; geniş, yemyeşil futbol sahaları vardı. Etrafta bir

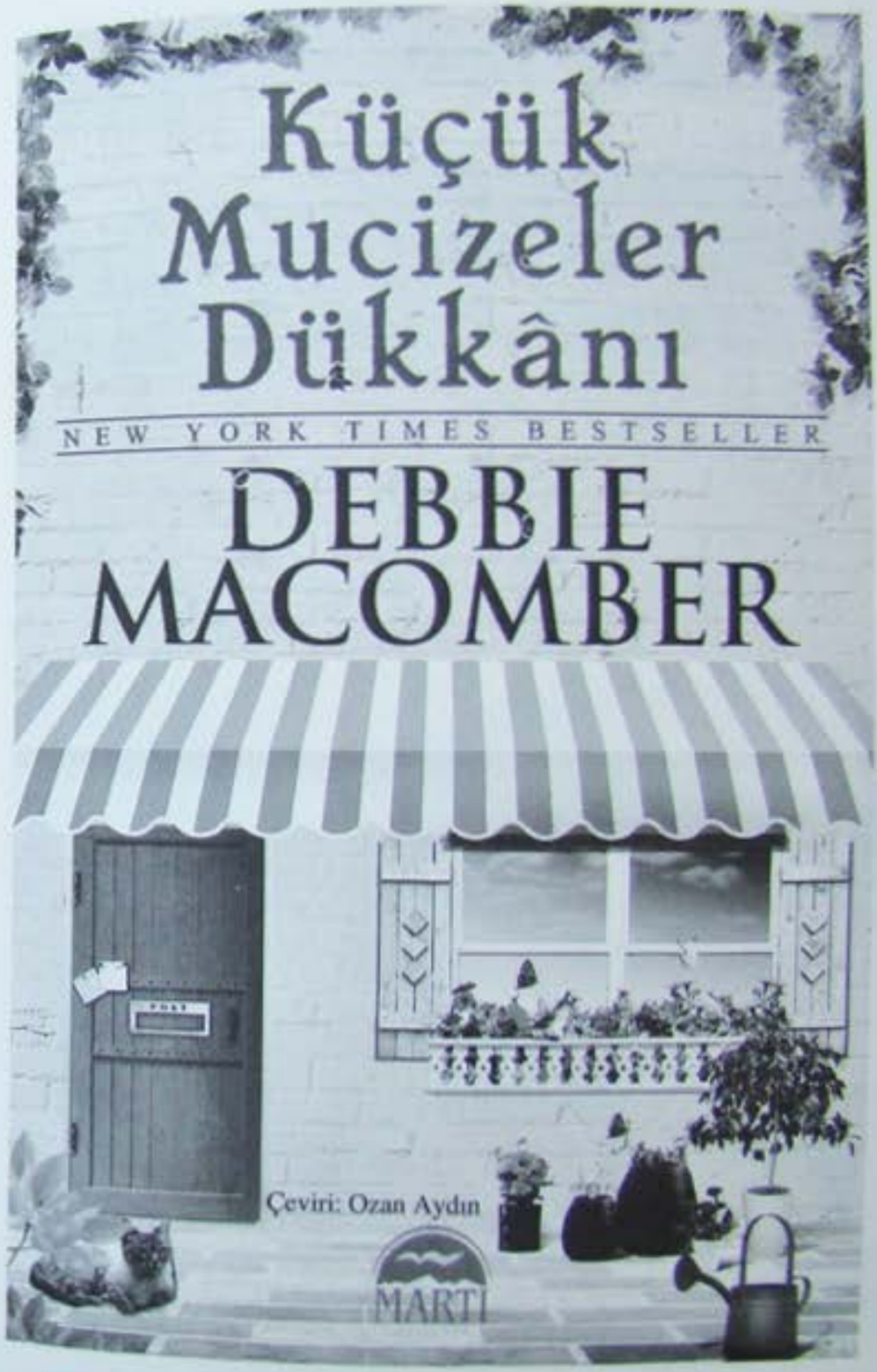
sürü tavus kuşu dolaşıyordu ve her sabah evdeki tavuklardan daha gürültücü ve rahatsız edici hale geliyorlardı. Githiora Thuku adında Kenyalı bir çocukla aynı odayı paylaşıyordum, çok geçmeden de iyi arkadaş olduk. Ama Githiora'yla yatağımı paylaşmak zorunda kalmıyorum ve önceki oda arkadaşıma oranla ayaklarını daha sık yıkadığından eminim.

TED konferansından beri ilk kez kendimi aynı amaçları paylaşan bir topluluğun parçası olarak görüyorum ama bu kez daha derin bir şekilde hissediyorum. Çünkü aynı zamanda bu yere ulaşmak için benzer zorlukları paylaştığımızı da biliyorum.

KwaZakhele, Güney Afrika'dan gelen Miranda Nyathi de var. Okulunu felce sokan büyük bir öğretmenler grevinde, Miranda kontrolü ele alarak öğrenci arkadaşlarına matematik, fen ve coğrafya dersleri vermeye başlamış, okulu açık tutmayı başarmıştı. Harare, Zimbabwe'den gelen Belinda Munemo, yaşadığı yerdeki öksüz bir kızın okul ücretlerini ödemek için başarılı bir tavuk çiftliği kurmasına yardım etmişti. O zamandan beri, Miranda öğrencilerin zamanlarını meyhanelerde geçirmek yerine, ücretsiz olarak eğitici videolar kiralayabileceği küçük bir video dükkânı açmıştı. Arkadaşım Paul Lorem, savaşta ailesini kaybeden ve bir mülteci kampında annesi ve babası olmadan hayatta kalan güney Sudanlı bir "Kayıp Çocuk"tu. Aynı şekilde, Kongolu arkadaşım Joseph Munyambanza'nın da ailesi savaştan kaçarak Uganda'da bir kampta yaşamıştı ve Joseph orada okula git-

mişti.

Bütün bu insanların hikâyeleri ilham vericiydi. Derslerim zorlaştığında ve cesaretimi kaybettiğimi hissettiğimde bile, sadece onların yanında olmak devam etmemi kolaylaştırıyor. Daha kaçımızın henüz kişisel yolculuğunda mücadelesine devam ettiğini düşünüyorum. Onları düşünmek, bana Peder Martin Luther King Jr.'nin geçenlerde okuduğum bir sözünü hatırlatıyor: "Uçamıyorsan koş; koşamıyorsan yürü; yürüyemiyorsan emekle." Mücadelesine devam edenleri ilerlemeye teşvik etmeliyiz. Öğrenci arkadaşlarımla birlikte yeni bir Afrika oluşturmaktan söz ediyoruz; kurbanlar yerine liderler, yardım yerine bir yenilikler diyarı. Umarım bu hikâye, kendilerini ve toplumlarını yükseltmeye çalışan ama kötü durumları yüzünden moralleri bozulan ve cesaretleri sarsılan kardeşlerimize ulaşır. Yalnız olmadıklarını bilmelerini istiyorum. Birlikte çalışarak, benim de yaptığım gibi bu kötü şans yükünü sırtlarından atmalarına ve daha iyi bir gelecek kurmak için kullanmalarına yardım edebiliriz.

WILLIAM KAMKWAMBA, Johannesburg, Güney Afrika'da Afrikalılara eğitim veren bir lisede, Afrika Liderlik Akademisi'nde öğrencidir. 2007 TED Küresel Üye ödülü alan Kamkwamba, Wall Street Journal'a konuk oldu ve icatları Chicago Bilim ve Endüstri Müzesi'nde sergilendi. Sık sık hikâyesini anlatması için davet alan Kamkwamba, 2008 yılında Dünya Afrika Üzerine Ekonomi Forumu'nda konuşma yaptı.

MARTI

BU KİTAPTA BİR BAŞARI HİKÂYESİNDEN ÇOK DAHA FAZLASINI BULACAKSINIZ...

Denersem yapabilirim, düşüncesiyle yola çıktığımda henüz 14 yaşındaydım. Yaşadığımız bölgedeki kıtlık artık dayanılmaz olmuştu ve etrafımdaki insanlar teker teker ölüyordu. Buna bir son vermeli, en azından denemeliydim. Çevremdeki insanların, hatta ailemin bile bana deli gözüyle bakmasını hiç umursamadan sadece amacıma odaklandım. Ve başardım da!

"Bu hikâye, oldukça ilham verici ve yürekleri ısıtan bir rüya gibi! William sadece rüzgârı dizginlemekle kalmıyor, hayal gücünü ve özgünlüğü de kontrolü altına almayı başarıyor. Yaşadığımız dünyayı en doğru şekilde kullanmamız için ihtiyacımız olan her şeyi gözlerimizin önüne seriyor. Bu insan bence, çağımızın süper kahramanı."

Walter Issacson, *Steve Jobs*'un yazarı

"Akıcı, dokunaklı ve önemli bir kitap. Dünyanın küçük, insan ruhunun ise ne kadar güçlü olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatıyor."

Seth Godin, *Takım Oyunu* ve *Kilit Adam*'ın yazarı

0251652
ALD

ISBN 978-605-5420-80-2
9 786055 420802
19 TL
www.martiyayinlari.com